CELEBERRIMI IURE CONS. AC GLOSATORIS VETUSTISSIMI. D. PILEI MODICENSIS...

Pillius : Medicinensis, Vincentius Porticus

CELEBERRIMI IVRE CONS. AC CLOSATORIS

Vetustissimi.

D. PILEI MODICENSIS QVÆSTIONES AVREÆ.

VINCENTIVS PORTICVS, IVRECONS. LVCENSIS, CAROLO BORROMEO CARDINALI MEDIOLANENSIS AMPLISS. S. P. D.

QVAE DVAE res in omni munere largiendo præcipuè consideranda esse àb ijs tra-ditum legimus, qui hac dè re præcepta posteris reliquerunt, ut, cui plurimam gratiam de-beamus, quiq; eo quàm dignis-simus sit, munus offeratur. Illæ nunc me impellunt, ut cum dè quæstionibus PILEI di-candis (ut mos est) mecum cogitarem, te omnium primum elegerim, uti qui, hoc qualeidcunq; sit muneris quasi tuo iu-re uindicare posses. Quoties enim animo complector, & memoria repeto PRAESVL AMPLISS. quòd IOANNES ANGELVS MEDICES, nunc PIVS QVARTVS PONT. MAX. Sebastiano fratri meo Archiepiscopatus RAGVSINI gradum in ornamentum totius familiæ nostræ detulerit, moxq; FVLGINATENSIS Ciuitatis Episcopatum habere curauerit, & quòd pluries effudit erga me plurimum lumi-nis & benignitatis suæ, propensáq; quadam uoluntate me omnibus rebus àd profectionem paratis legationis meæ mu-nere functum, Lucamq; abire auentem post PAVLI PONT.

mortem Eccellentissimo D. Augustino Richo internuncio, consilio & officijs retinuerit, &, nouissimè in alto Pontificatus culmine positus in tanto negociorum splendore mei memoriam cum aliqua beneuolentiæ significatione conseruauerit, Toties diuturni mei desiderij igniculus creuit, quo uotis quasi nuncupatis, omnia studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem deniq; omnem in hoc in fixerim, atq; locauerim, ut cum tantum debeam, quantum ipse quidem intelligo, uerbis significare uix possum, re certe nunquàm sperem, hoc saltem quod in me est non omittatur, ut summum meum desiderium declarandi amoris, & gratissima memoria prosequendi beneficia omnia testatum oratione, & scriptis tibi eius nepoti meritissimo relinquam, quod, si ad gloriam celebrandam non erunt satis, quod certe scio, cum meas uires probe norim ingenue saltem prædicabunt me ita Sanctissimè colere, & obseruare admirabilem tui SVMMI PONTI. benignitatem, qua ad deum proximè accedit, ut nihil fieri possit ardentius. Quàm autem sis hoc, & longe maiori munere dignissimus ex hoc uno colligere licet, quod cum in ista Vrbis luce uiuas, non adulatores, qui præstantiam & dignitatem animi tui & summam iurisprudentiam prædicant, sed prorsus inuidos esse, qui eam non admirentur, omnibus innotescat, sic enim uirtutum tuarum lumen elucet, ut in augenda gloria quotidie te ipsum uincas. Prodeunt igitur in lucem Quæstiones PILEI tibi iure meritò consecratæ, Tuæ humanitatis & singularis benignitatis est, & illustri gratia illas excipere & meam uerborum, & rerum impotentiam excusare, bonitateq;, ac liberalitate tua potius, quàm ullis meritis aut hisce significationibus de sensu animi nostri amantissime iudicare, Qua in re cumulabis me omnibus

lætitijs,

lætitijs , & perpetui amoris uinculo deuincies arctissimo, imponesq; necessitatem mihi amabilissimam , ut te perpetuo colam, atq; obseruem . VALE EX VRBEVETERI Kl. *Iulij* ANNO . M. D. LX,

CANDIDO LECTORI VINCEN-TIVS PORTICVS IVRECONS. LVCENSIS. S. P. D.

CVM Tibi , *annus iam vndecimus agitur , illa ædere promisissem , quæ apud me extare in legali scientia non impressa quampluribus nota erant , post* Bartholomæi Veronensis commentaria *in titulum de uerborum* significatione *, non potui , forensi-um causarum occupatione detentus liberare fidem meam , mihi'q; ipsi satisfacere , præsto etenim semper fuit uolun-tarij , facultas autem nunquàm .* Verum cum Superiore *an-no iussu Senatus apud* PAVLVM QVARTVM . Pontifi-cem Max . *legationis munus suscipere, &* Romam *me con-ferre contigerit , idq; munus de die in diem propagaretur , factum est , ut dum offitij causa* Reuerendum *Episcopum* Narniensem *conuenißem , qui à suo totius* Romandiolæ *præsidis officio , moxq;* Bononia *summa cum laude* Romam

reuersus erat, de Quæstionibus PILEI *sermo inciderit, & in ipsius non uulgari bibliotheca ultra centum in membranis manu scriptas extare inuenerim, & quæ ipsius est humanitas, & propensa erga studiosos quosq; beneuolentia daturum quoq; obtulerit, ut cum eis conferre possem, quas mecum integras Romam adduxeram, tantum mihi ocij negocijs publicis datum iri cogitans, quantum ipsarum ordinationi sufficeret.* Cumq; *post paucos dies Pontificis mors negotijs finem imposuisset, eam quam expectabam tenere occasionem uisus sum, & propterea consilium de æditione in aliud tempus non differendum inniui, cui negocio conficiundo* D. FANVCCIVS *de Fanucijs Iurecons. Lucen. notissimus, qui æstiuis ferijs à publica sua lectione Romæ uacabat, Operam suam ingenue pro communi bono impartire pollicitus est, & præstitit. Sicq; cedendo multorum amicorum præcibus, qui à me* Vnis, *atq; alteris literis summa contentione efflagitauerant, & meum, & ipsorum desiderium tandem explere concessum fuit. Codex erat deprauatissime scriptus, & in multis ob uetustatem, cariemq; oblitteratus, Quàm egregiam* D. FANVCCIVS, *nauarit operam, ut correctiores, quam fieri potuerit, publicarentur tuum sit iudicium, uel eorum magis, qui ipsum codicem legerint: faxitq;* DEVS OPT. MAX. *ut aliqua fortunæ accessio animum meum ab omni alia cogitatione ad similia peragenda moxq; mea ædenda traducat, tunc etenim, &* AONIO *paleario Verulano lectissimo uiro, & in luce orbis omni tẽpore sũma cũ laude apud bonos uersato, et* IOANNI *Ronchegallo Ferrariensi Iureconsultorũ Iurecõsultiss. cuius Virus in illustri Principis sui conspectu posita maiorem quotidie expectat accessionem fortunæ, & dignitatis, propensissima uoluntate satisfacturum pollicеor, req; ipsa, quæ alias*

promisi constantissime præstaturum recipio. Interim studiose lector hisce PILEI *Quæstionibus ex animo fruere, donec meliora accipias et Vincentium Porticum ære proprio hæc agentem, ne præclari autores uetustate intereant, in tuis ascribito, & ab inuidorum, & maleuolorum calumnijs protegito, & hoc unum saltem maximum ornamentum in illis considera. Quod tempore quasi reuiuiscentis Romæ in lucem ueniunt, & Illustrissimo, ac Reuerendissimo* CARDINALI BORROMEO, *dicatæ sunt. Vale ex Vrbeueteri.*

IO. RONCHEGALLIVS GIOLDVS, VINCENTIO PORTICO. S. P. D.

SCio te recordari, cum superioribus annis Pisis publice ius ciuile interpretarer, quaque anni parte (ut mos est) ab eo munere uacarem, me ad te Lucam, animi causa conferre solere, quo tui sanctiss. hospitij tempore, ego duo facile perspiciebam; Alterum te in nostris studijs, & si mihi de hoc nullum antea dubium esset, plurimum ualere; cum

uiderem ſummam conſultorum tuorum, quæ domum tuam complebant, frequentiam; Alterum te eundem in Remp. tuam, eo ſtudij ardore inflammatum, ut externas etiam, easq; honorificentiſs. iudicationes, illi facile poſt haberes. Quorum altero, tibi ſum ſæpe gratulatus; alterum etiam admiratus; qui dignitatem tuam ſumma cum patriæ tuæ dignitate, nullo cum eius incommodo, tam ſæpe, tam conſtanter ſpreuiſſes; Id quod minime ingrate tibi accidit; nam cum iſtum animum in se Reſpub. tua sæpius experta eſſet, omnes honores, domi foriſq; demandare non ceſſauit; ut proximè, cum te ad Paulum IIII. legauit. Qua legatione ita functus es, ut qui in ſua Repub. conſeruanda nihil omiſerit, omnia uiderit, & cum PAVLI PONT. interitus accidiſſet. Qui eius loco, idq; quatuor menſes, & ferè dimidiatum alterum, ſufficeretur, Romæ expectares, audio te in Piſci Quæſtionibus, quas domo tibi, in tam longo interregno Romam afferri iuſſeras, id ſtudij poſuiſſe, ut nihil aliud deſideretur, niſi ut cum tua ſumma laude, cæteris eas communices; quemadmodum in Cæpolæ commentarijs, de uerborum & rerum ſignificatione, meo item hortatu, antea feciſti; Quod ut facias ne expecta, dum ego te rogem; Scis enim planè, quoties antea ego te ad hoc munus cohortatus ſum, utinam impellere potuiſsem, feciſſem id quoque. Te tamen, ne ſuperbus eſſe uidear, rogo, atq; oro, ut quando hoc, quod à te ſæpius petij, tua ſponte confeciſti, id meis præcibus, atquè ſummæ tuæ laudi concedas, atquè aliorum, qui in communem utilitatem conferunt, ſequaris exemplum. Certe Reipub. ſuæ, in omnibus rebus, optime ſtudere, optimi ciuis eſt, uniuerſis uero ſtudioſis, ſuis ſcriptis prodeſſe, optimi uiri eſſe, quis neget? patrocinio, conſilio priuatos homines tueris, fac aliquando ut etiam

ſcriptis,

scriptis, uel longissimè gentium doceas. Si uero quæris quis meus status sit, quidque cum nostris studijs nunc agam, equidem satis commode ualeo, neque domi consulendo, neq; in foro, ad Iudices causas discutiendo, unquàm cesso; Idq; quoad mihi per publicas interpretationes uespertinas iuris ciuilis, hoc tempore licet. Nam inuictissimus Alphonsus Prin. qui parenti Herculi in Principatu nuper feliciter successit, me ex ijs, qui docendi munere fungerentur, unum esse uoluit; quam prouinciam ego magis, ut eius, quàm meæ uoluntati obsequerer accepi; Is enim cum in isto suo principatu hactenus omnia summa cum laude instituerit, id unum in primis curauit, ut nostrum hoc Gymnasium, non solum renouaretur, sed omnium, quæ in Italia sunt, celeberrimum fieret; Id quod sequenti anno, cum excellentiss. Doctoribus undiquè huc, honestiss. stipendijs ascitis, tum etiam auditorum omnibus commodis adhibitis, se præstaturũ pollicetur; Vale. Ferrariæ Kl. Februarijs. M. D. D. LX.

AONIVS PALEARIVS VERVLANVS VINCENTIO PORTICO IVRECONSVLTO. S. P. D.

EGO *ita amicus sum iureconsultis ueteribus tuis, ut qui eos non colant, & qui non castè colant mihi planè sint inimici: intelligis mi Portice cur ego te ualde amen? ecquid uelim antequàm petam? audio esse apud te ueteres aliquot interpretes iuris ciuilis; tanta me cupido inuasit, ut si in conclaue illud.*

Hermathenæ tuæ irrepſero, non uerrear haberi in numero direptorum: equidem uel quòd ingraueſcente ætate ſimus omnes auidiores, & appetentiores etiam alieni, uel quòd ubi plus ſapimus ſuppudeat magis nos tam parum ſcire, id ætatis factus ſum librorum helluo uoracior quàm credi poſſit, quod eſt indicium ſtomachi crudioris, & qui facile moueatur. Sunt præterea mihi duo liberi, quorum alterum latinis, & græcis literis, & Philoſophiæ naturali dare operam uolo, alterum latinis, & iurisperitorum facultati: huic librorum græcorum copiam feci, illi iuris ciuilis ſupellectilem paro, cui te ducem do, amicum, tutorem, patrem, ut his nominibus filio meo plurimum debeas: ſed nolo ego te omnia meorum cauſa facere, cupio etiam aliorum: deſino orare ut uolumina illa alicui tranſcribenda des, cuius manum amem, eſſet enim id immenſi laboris, illud potius rogo, ac peto, in commune ut conſulas, id eſt in ſocietatem ſtudioſorum: impertiri nobis aliquid bonæ iſtius fortunæ tuæ, ſine, ut commentarij iſti à typographis edantur, quod cum feceris, dempſeris tibi nihil.

Vt homo qui erranti comiter monſtrat uiam,
Quaſi lumen de ſuo lumine accendat, facit
Vt nihilo minus ipſi luceat, cum illi accenderit.

Nollem iſtas tuas diuitias latere diutius in tenebris, nollem in te claudi ullum commodum ſtudioſorum: illud præterea, ſiqua in his tua ſunt, quæ facio plurimi, quæ ad interpretes illuſtrãdos acceſſerint, ſcito interpretes iſtos ſeq; debere.

SI VT HABILITER GEMMAE GERI POSSINT INCLVSAE AVRO FVERINT, TVNC AVRVM GEMMIS CEDERE DICIMVS. *Paulus Iurecconſ.*

QVONIAM HOC SPECTAMVS, QVAE RES CVIVS REI ORNANDAE CAVSSA FVERIT ADHIBITA,

NON QVAE SIT PRAECIOSIOR. *Vlp. Iureconsul.* ET IN ARGENTO POTORIO, NON ID DVNTAXAT INESSE VIDETVR IN QVO BIBI POSSIT, SED ETIAM QVOD AD PRAEPARATIONEM BIBENDI COMPARATVM EST. *Pompo. Iurecons.* *Additamenta enim ſequuntur ea quibus sunt propria. uides quantum ſemi hora profecerim in ſtudijs tuis? ut audeam tibi iuriſperitiſſimo negocium faceſſere, & contendere, ut quæ tua ſunt, non ſint tua: ſed ego non te ex iure manu conſertū uoco, nihil ſuperbè, nihil inſolēter faciā, modeſtè, & humaniter omnia.* τῶν θεῶν ἐστι πάντα, φίλοι οἱ σοφοὶ τοῖς θεοῖς, κοινὰ τῶν φίλων πάντα, ἄρα τῶν σοφῶν πάντα: *& omnino ſi à* DEO *ſunt omnia, à quo non modo mentem, & bonum ingenium dari, ſed uitam, quam uiuimus, & ſpiritum quem ducimus nobis impertiri uidemus, cur nos aut tam iniuſtè auari ſumus, aut tam odiosè inuidi, ut ſtudioſis bonarum artium, qui Deo sunt acceptiſſimi non concedamus ea, quæ ſi uulgentur nobis gloriæ eſſe, & alijs prodeſſe poſſunt, obeſſe certè nemini? Sed quid ego tam multis expertus toties benignitatem, & liberalitatem tuam? uereor ne ſim iniurius, qui ſic rogem, quaſi dubitem, quin mihi pro cōmuni bono laboranti non reſpondeas, quem ſciam ſemper omnibus optimè reſpondere. Vale. Mediolani.*

CELEBERRIMI Iure Conſ. ac Gloſatoris vetuſtiſſimi D. PILEI MODICENSIS QVAESTIONES AVREAE,

QVAESTIO PRIMA.

AN OMNIS DE VNIVERSITATE *debeat de calumnia iurare.*

BONONIENSES, dum quęrimoniam de Ferrarienſibus deferrent ſuper ſacramento de calumnia pręſtando, inter Curię nobiles orta eſt diſputatio: Vtrum omnes debeant iurare, quia cauſa eſt vniuerſitatis: An vero ſufficiat, ſi ſoli conſules iurent.

QVOD SVFFICIAT SI IVRENT.

1 VT DEFENSORES Probatur ſic: eo primo propoſito, q̄ non poſſint conſentire municipes. vt.ff.de acq.poſſ.l.1.§ municipes. Sed nec bonorum, poſſeſſionem petere in bonis liberti, ſeu liberte: ſed neceſſario actorem eligunt, qui petat, vt.ff.de liber. municip.et ali. vni: l.1, nec ergo ſacramentum calumnię pręſtabunt, quia in eo pręſtando non poſſunt conſentire. Item, ſi municipibus legatum relinquatur, ſi iurent non iurabunt omnes, ſed per eos iurabitur qui agunt, res municipÿ vt.ff.de cond. ⁊ demonſtr.l.municipibus. ¶ Item in reſti-

tutione hereditatis facienda municipibus, & translatione actionum, ex trebell. quia sic transferuntur, si actores eligunt qui actiones excipiát vt.ff.ad trebell. l.ita tamen, vt. ¶ Item, quod non municipes sed eorum defensor iurabit de calumnia, sic & si hereditas restituatur municipum defensori satis est. Nam vniuersis redditur, quod pro voto omnium primatibus indulgetur: vt.C.de aduoc.diu.iud.l.restituendę: & sic de legato relicto ciuitati ad spectaculum, nam & ipsum auctoritate primatum, ciuitatis faciendum est. l.legatum ciuitati.ff.de vsu.& vsufr.lega. idem in sacramento calumnię videtur. Idem de eo. qui vult in publico edificare, quod satis est. Si edificat authoritate rei pub.procuratoris saltem lege municipali id ei concedente, vt. ff.quod vi.aut.clam.l.prohibere.§.plane. ¶ Item ex superioribus, quia consentire, non possunt, ergo hi soli experientur. Sicut & pater in actione de dote.vbi filia nequit consentire, vt. ff.solu. matr.l.ij. ¶ Item, intelliguntur omnes iurare, quia iurant defensores, sicuti alias intelliguntur scire, quod sciunt administratores: vt.ff.ad municipal. l.municipales. ¶ Item quando legatorum, seruandorum causa municipes postulant se mitti in possessionem non ipsi, sed eorum actor mittendus est. l.mu

2 nicipio.ff.vt in poss. leg. ¶ Item municipes aliquid dolo facere non possunt. Sed si quid ad eos peruenit ex dolo eorum, qui res eorum administrant, datur actio.ff.de dolo.l.sed ex dolo.§.1. ¶ Item alias legitur, quod duo soli primates conueniuntur. ¶ Item alia ratio quia sacramentum calumnię vel a plurima parte, vel idonea vniuersitatis pręstandum esse dicitur.C. de iure.prop.calum.l.ij.§.hoc etiam huic legi: hęc pars idonea est, quia, cum ab omnibus sint electi, ab omnibus est eis concessa potestas, vt.ff.quod cuiusque vniuer. nom. l. item eorum .§.1.Unde hi soli iurabunt. Sicut enim solus princeps iurat, quia est, ei concessa potestas. ¶ Item maior pars intelligitur ex dignitate, hęc autem pars est dignior, sicut per anteriora probatur, quia soli nobiliores creantur defensores, vt in autho.de defensor, ciuit.§.interim illud. Immo si in illa ciuitate non sunt nobiles ex vicinis ciuitatibus alij sunt eligendi argumento sumpto, de tutore in ciuitate, in qua postulatur dari, non reperto idoneo.vt.ff.de tutó.& cu.dat.ab his.l.diuus, ergo si dignitatem ciuitatis, habent, hęc maior pars est. ¶ Item sicut ratione publici officij iurat tutor, eadem ratione ipse iurabit defensor publicus.C.de iur.iu.prop.cal.l.ij. ¶ Item quia sic expedit, ne per plures suscipiantur actiones, vel intendantur, iste

solus iurabit de calumnia, sicuti de tutoribus dicitur, quia vbi non est decreta administratio, decernenda est, quia expedit vel
3 vnus suscipiat, & vnus intercedat, nec p plures tutela spargatur, iste est tutor, qui onera sustinet ergo, si alij mille essent, iste solus de calumnia iurabit vt. ff. de admin. tuto. l. iij. ¶ Item si iurare deberet vniuersitas, posset tamen vni committi iuratio, sicut electio ab ordine decurionum, facienda vt. ff. q cuiusq3. Vni. l. item. §. 1. ¶ Item, si plures concurrunt agentes ex eis idoneiores eliguntur, sicut in interdicto de libero homine exhibendo: vt. ff. de lib. homi. exhibe. l. 3. §. Si tamen plures. ¶ Item res publica tanq3 pupillus iudicatur, ergo ad minus tractare ipsius, tanq3 pupilli debet iurare de calumnia, vt. C. de offi. ec. qui Vic. preb. ger. l. 1. ¶ Item quia hoc esset onerosum, vt pro singulis causis tota vniuersitas iuraret, permittendum est ergo, q facilius est, vt vnus iuret: Instit. de iu. nat. §. Senatus. Et quasi non possit vniuersitas iurare, nec habere animam dicatur. ¶ Item quia vt Rectores dissentirent vno Rectore vno modo, & altero alio: non sic contingere potest. Unde potius facultas Rectoribus debet concedi argumento. ff. de cond. indeb. l. plane.

EX ADVERSO.

¶ QVOD NON SVFFICIAT iurare Consules de calumnia, immo oportet omnes iurare, vel maiorem partem, vel idoneiorem, vt. C. de iur. iur. prop. cal. l. ij. §. hoc etiam: nec est ergo a verbis recedendum, nam, si cum certū aliquid decernendum est, illi interesse debent, qui duo, vel plures requiruntur, argumento. ff. de decr. ab ord. facil. 2. & : ergo & cumiurant. ¶ Itē negocium, quod omnes tāgit, ergo, & omnes iurare debent. vel maior pars, neq3 dominus de calumnia iurabit vt. C. de autor. pręst. l. fin. ¶ Item Consul. fungitur partibus procuratoris, vt. ff. q cuiusq3 vniuers. l. item eorum. §. actor. Ergo
4 nō ipse sed dominus de calumnia iurabit, vt. C. de iur. iur. ppt. cal. l. ij. §. fin autem. ¶ Item hoc non inuenietur, in. l. expressum: vt in hoc casu Consulem iurare sufficiat, ergo a quoquam fingendum non est vt. ff. sol. matr. l. si. vero. §. de iuro: pręter hęc cum res minima ciuitatis distrahitur omnes, iurare debent ciues, vel pene omnes: Ergo multo fortius in eo presertim si de magnis litigatur, vt. C. de vend. re. Ciuit. l. vlt. absurdum enim est aliter concedi actio, vel exercitium, q3 distructio permittatur
5 rerum argumento. ff. de iu. delib. l. ait. sed cum defensor eligitur cum decreto habito, sacramentum pręstandum est omnium possessorum: vt in auth. de defens. Ciuit. §. nulli nec si: si Consul.

aliquid confitetur numq; preiudicaret ciuitati, vt.ff. de interr. act.l.si defensor, ergo ipsa Uniuersitas iurare debet, que sibi valet preiudicare. ¶ Item causa, Uniuersitatis non est singulorum, vel ecclesie, ergo ipsa Uniuersitas, iurare debet, non autem

6 vel vnus, vel duo de Uniuersitate vt.ff. q cuiusq; Uniuers. l. sicut municipium, & quam fortior est ratio, Consules demandatam, & non legitimam habent administrationem, ergo non possunt iurare de calumnia, sed Uniuersitas, per quam mandatur argumento. C. de iur.iu.pro cal.l.ij.§.si autem.

SOLVTIO.

¶ MIHI verum maxime videtur iure moribus recepto, sufficere in causa, Uniuersitatis Consulem, iurare presente tñ, & consentiente maiore parte, Uniuersitatis, arg. C. de sacr. sanct. Eccle. Auth. hoc ius, vt sic ipsa quodammodo iurare videatur Uniuersitas.

QVAESTIO II.

1 AN ICONOMVS QVI FORMA NON *seruata rem* Ecclesiæ *alienauit, possit illam uendicare.*

ICONOMVS cuiusdam Ecclesie rem, Ecclesiasticam, citra formam legis, alienauit nũc vult eã, ab emptore, ecclesie nomine vendicare, quia non rite alienatio precessit,

QVOD POSSIT.

QVAERITVR, an possit. Probat, hoc mõ alienatio talis ipso iure nõ valuit, g idẽ q alienauit, tali nõ obstãte alienatione vendicabit, arg. C. de transact.l.si cum, & . ff. de op.leg.l.hominem. ¶ Item alia ratione, quia non suo, sed alieno nomine vendicat ergo ipse vendicare non videtur, vt. C. de accus.l.iij.ff. de acq.poss.l.q meo. ¶ Item hoc quia nõ tanquã

3 Uenditor, sed tanquam ecclesie facit administrator, vt.ff. de adop.l.si pater.§.1. & q cuiusq; vniuers.l.item. ¶ Item coactus ab actione mandati, vel negociorum gestorum, vt ex bonis ecclesie; ergo causa sui iuris conseruandi, & ex necessitate officij agit vt arg. de negoc.gest.l.at qui.§.si cum me. & de bon.lib.l.si quis & de prescr.verb.l.qui seruandarum.

EXADVERSO

¶ECONTRA dicitur q non possit agere, quia non licet ei cõtra factum suum venire arg. de bon. lib. l. libertus. §. si quis: & 2 de præscr. verb. l. qui seruandarum. ¶ Item quia non licet ei fraudem vel iniustitiam allegare, ideo enim dicit se retractare, quia non de iure alienauit arg. ff. de adopt. l. post mortem, & ff. de seruit. rustic. præd. l. per fundum. ¶ Item si de iure alienasset, quia non deliquit, reuocare non potest ergo multo minus poterit, vbi de iure non alienauit, quia deliquit, alioquin plus iuris haberent delinquentes, q̃ qui non deliquerunt, q est vetitũ arg. C. de transf. l. fin. & C. de ser. pign. da. manu. l. si creditoribus 3 satisfactum. & ff. de leg. 1. l. si seruus. §. 1. ¶ Item alia ratione probatur q ob hoc, q sic alienauit puniẽdus est, vt. C. de sacr. sanct. Eccl. l. iubemus ergo quia taliter alienauit agere non potest, arg. ad turpill. l. 1. §. accusationem, & ff. de donat. inter. vir. etux. l. iy. ¶ Item hoc etiam ipsius Ecclesiæ interest, præsumitur enim, quod & nunc debeat agere male, qa semel iniuste, egit vt. ff. de negoc. gest. l. siue præterea quia in pari causa est yconomus cum emptore, emptores enim, & venditores rei venditæ pari vitio laborant, ergo deterior est conditio petentis vt. C. de excus. tut. l. humanum, & ff. de accusat. l. sicui. & ff. de cõd. ob. tur. cau. l. si autem, & ff. de regul. iur. l. vbi par. nam vbi par culpa deprehẽditur, alteri ab altero nihil obijcitur, vt. ff. de liber. cau. l. si filium, præter hæc, ipse hunc emptorem ↄtra alium defendere tenetur non igitur eũdem ipse poterit impugnare vt. ff. si ser. vind. l. papinionus.

SOLVTIO

¶MIHI videtur hunc a tali petitione submouendum.

QVAESTIO III.

3 AN STIPVLATIO SI TITVS MORIATVR *eo occiso committatur.*

EGO STIPVLATVS SVM a Meuio cum titius moreretur, centum titius non est mortuus, sed occisus: volo Meuium conuenire actione ex stipulatu, vel certi conditione, quasi existente conditione. In quæstione vertitur: vtrum possim.

QVOD POSSIT.

¶ QVOD possim, sic probatur, Titius est ex rebus humanis per occisionem exemptus, & idem est secutus effectus vere: et per mortem eius ergo id enimus.ff.ad.l.aquil.l.illud:circa prin. & arg.C.de consti.pecu.l.diui.& ff.de leg.iij.l.fideicom.§.si cui & C.si manc.ita fue.alie.l.vlti.& ff.de statu lib.l.peculi um..ð illo:& ff.qui potior.in pign.l.si debitor. ¶ Item hoc agebatur, vt cum rebus humanis eximeretur Meuius allegatus, debe-
1 rentur centum, qualiter autem eximeretur interesse non debet, non enim qualitas ipsius exemptionis, sed exemptio ipsa inspicienda est, hoc enim non inspicitur, qualiter sit exemptus, sed an sit exemptus: vt.ff.de edil.edi.l.1.§.causa:& ff.de osti.pecu. promissor:& ff.de condi.& demonst.l.intercedit.leg. & de leg.1. l.huiusmodi.§.sicui. ¶ Item quia mortis appellatio interfectionem continet vt.ff.de reb.dub.l.qui duos, & ff.de donat.inter.Uir.& vxo.l.si eum.§.si a me, & ff.de pen.l.vlti.continet, et aliam mortem ciuilem, vt.ff.sol.matrimo.l.siquis sic:& in auth. de nupt.§.deinceps. ¶ Itē interfectio morti naturali eqpollet & reputatur enim pro mortuo, si fuerit interfect⁹, vt.ff.de verb. obl.l.ex ea parte.§.in insulam. ¶ Item mors genus est, inter-
2 fectio species mortis, si ergo est interfectus, ergo mortuus est: sed non conuertitur vt.ff.si cer,peta.l.ij.& ad hoc mors genus est ergo omnem omnino mortē amplectitur, ergo & interfectionem arg.C.de reb.alie.non ali.l.vlt.& ff.de ser.vrb.prēd.l.si seruitus, & ff.de euictiou.l.qui libertatis in prin.

EXADVERSO.

¶ ECONTRA dicitur, q᷑ conditio stipulationis nō extitit maxima enim differentia est inter mortem, & occisionem, vt.ff.ad
3 l.aquil.proinde si:si conditio non extitit ergo stipulatio commissa non est, vt instit.de verb.obl.§.ex conditione. ¶ Item mortis appellatio dumtaxat mortem naturalem continet, ita enim dicimus aliquem mortuum.i.rebus humanis naturaliter exemptum, si ergo aliter vitam finiuerit, mortuus esse non videtur, quia mors naturaliter inspicitur vt.ff. de verb.obl.l.ex ea parte §.plur imum, & ff.de leg.ij.l.si ita quis, & l.cum pater.§.hęreditatem, non enim intelligitur mortuus cum: non sit mortuus eo modo, quo debuit licet eundē effectum habuerit vt.C. lib.x.ð fid.instr.& iur.hast.fisc.& ff.de re.milit.l.iij.§.in bello, & C.de his qui ve.etat.l.fin.& ff.de verb.obl.l.ex ea.§.insulam: pręter hęc, cum multę sint species, verbum mortis ambiguum est, & & circa stipulationem debemus interpretari, vt de morte tantū

naturali actu3 videatur, de quo promissor. sentit. vt. ff. de verb. obl. l. quicquid, & arg. instit. de verb. obl. §. ex conditione.

SOLVTIO.

¶ MIHI videtur sine preiuditio melioris sententie conditionem stipulationis extitisse, & ideo dico Meuium ad petitionem admitti centum arg. C. de instit. & substitut. l. si mater.

QVAESTIO IIII.

4 AN OBLIGATVS DOMVM EDIFICARE *& in ea Dominum recipere, & destructa cogi possit ad reedificandum.*

LOCAVI tibi aream meam tali pacto, vt in ea domum edificares, in qua me reciperes, tu domum edificasti, & secundum placitum meum in ea me sepe recepisti, nunc ea terremotu: vel incendio destructa est, vt iterum eam reedifices, & in ea me recipias te conuenio. Indagatur, si possum.

QVOD POSSIT.

¶ ET HIC proponitur actio ex locato, vel potest dici, q actiones proposite locum habeant, sic probatur: Istud pactum fuit appositum in contractus bone fidei ingressu, ergo contractus est bone fidei, nec pactum est improbum, noua actio preparatur, & ex contractu vetus informatur, vt. ff. de rescind. vend. l. 1 si conuenit, & C. de pact. inter. empt. l. ij. & ff. de contrh. empt. l. iij. Nec obstat q dicat se edificasse, quia non videtur fuisse edificatum q est dirutum arg. ff. de leg. iij. l. qui concubinam. §. 2. ff. de her. vel act. vend. l. ij. §. illud tenendum, & instit. de hered. qui ab intes. in prin. §. Est & alia ratio, qui eum ad edificandu3 compellit, quia ob hoc minoris area vendita vi, vt. ff. de action. emp. l. sterilis. §. si tibi. ¶ Item, quia non fuisset locaturus, aliter arg. ff. de edil. edic. l. cum eiusdem. Preter hec est aliud. q ad edificādum eum compellit, quia duo promisit, scilicet se edificaturum, & me recepturum, ergo licet ponatur, q sit liberatus ex illa parte, quia edificauit, tenetur tamen ex hac, quia me nō recipit, vt. ff. de contrh. empt. l. qui fundum. ff. de arb. l. Celsus ait. Nec obstat, q aliquando me recepit, quia hoc actum videtur vt in perpetuum, idest donec locatio duraret, me recipere teneretur arg. ff. de ser. vrb. pred. l. seruitutes. §. si sublatum, & l.

eum debere, ꝛ.l.si seruitus: non enim sufficit me aliquando recipisse, nisi ꝛ nunc recipiat, arg.ff.de postulan.l.cui, ꝛ.C.si seru⁹ extero.l.1. ¶ Item eadem ratio, quę conductorem compellit ad edificandum eadem compellere debet etiam ad reedificandum: simile in auth.de ęqual. dot. §. quia vero iam lege: vers. non iustum igitur.

EXADVERSO.

¶ E CONTRA dicitur, ꝙ non teneatur hac ratione imprimis, ꝙ predictę actiones conuentioni cum solutione eius, ꝙ debetur, sublatę sunt omnis enim obligatio tollitur eius, ꝙ debetur vt instit. quib.mo.toll.obl.in prin.tu enim se cum ꝯuenisti de edificando, ꝛ recipiendo, ꝛ edificasti, ꝛ eum recepisti, ergo conuentionem adimplesti, ergo semel liberatus fuisti: non ergo sine voluntate tua recidis amplius in obligationẽ, vt.ff.de pact.l.vlt. ꝛ.ff.loca.l.sicut.ꝛ de solution.l.qui res.§.aream. Nec obstat, ꝙ dicitur scꝫ, ꝙ non videor adimplesse cõuentionem, quia nũc non recipio. nã sufficit quod semel recepit, arg.C.de inst.ꝛ subst. l.siquis. ¶ Item ratio equitatis, quę fortior est locatori, alias locationi resistit, scꝫ quia res abiret in immensum arg.ff. de mino.l.ꝛ si sine.§.restitutus.C.n sep.in inte.l.si.ꝛ.ff.de dam.infec. l.qui bona.§.si quis stipulaturus, ꝛ.ff.de leg.iij.l. fideicommissa.§.si quis decem: Et quia hoc euenire posse, prospicere debuit, vt.ff.loc.l.si quis colo. ¶ Item legem apertius dicere potuit, vel debuit vt.ff.de contrb.empt.l.labeo. Est ꝛ aliud ꝙ conductorem excusat: scꝫ casus fortuitus, quem nullum hominũ cõsiliũ potuit pręuidere vt.ff.de admi.ad ciuit.pertin.l.2.§. si eo tẽpore posset distinctio adhiberi. vt an vitio soli, ruina cõtigisset, an operis, si vitio soli, non teneatur, si vitio operis teneatur, arg. ad hoc.ff.loc.l.vlt.

SOLVTIO.

¶ BVLGARO videtur, in cuius sententia ego sum, vt omnino ad reedificandum teneatur, quia hoc tacite conuenisse videtur, scꝫ, donec locatio duraret, domus ad locatorem recipiendũ ibi esset constructa, arg.ff.de ser.vrb.pręd.l.eum. Nec obstat, quia res in infinitum posset abire, quia ad ea, quę sepius contingunt iura adaptantur, non ad ea quę semel aliquo casu posset contingere arg.de leg.ꝛ Senatusc.l.ex his cum.l.seq.l.iura.

QVAESTIO V.

5 AN DEBITOR SOLVENDO CREDITORI *reprobam pecuniam liberetur.*

IN ALIA QVÆSTIONE, in qua dicitur. Utrum pecunia reproba soluta creditori iuxta arbitrium suę electionis liberet debitorē?

QVOD NON LIBERET.

¶ VIDETVR probabiliter posse probari q̄ non sit liberatus: & imprimis ea generali regula, q̄ reproba pecunia soluentem, non liberat: vt. ff. de pig. actio. l. eleganter. §. 1. & ff. l. 1. §. si res deposita. Nec obstat q̄ approbauit numerationem, hoc enim ideo fecit, quia probam pecuniam putauit esse, sed non erat, ergo errauit. Errantis ergo nullus est ꝯsensus. ff. de iurisd. om. iudic. l. si per errorem: constat igitur q̄ non approbauit, quia errando fecit vt. ff. de iurisd. omn. iudic. l. si p̄ errorem, & ff. de iudic. l. 1. & ij. ea. ratione maxime, quia ex alterius facti ignorantia talis error procedit: vnde cōmuniter tollerabilis est arg. ff. pro. Soc. l. vlt. & ff. si mens. fal. mo. dix. l. iij. §. 1. ¶ Item quia non omnem electionem, sed quę iuri bono conueniat, ei commisisse, videtur arg. ff. pro. Soc. l. proposita & ff. mand. l. creditor. §. vlt. & ff. de oper. lib. l. si libertus; nimirum illi potestati quasi de eligendo date subintelligēda est conditio
1 tacita: si probam non elegerit nempe, illud solum intelligendū concessisse generaliter, q̄ specialiter fuisset concessurus vt. ff. de pecul. l. qui peculium. ff. quę res. pign. ob. poss. l. ij. ff. loc. & cōd. l. quanto. §. inter. & ff. quę in fra. cred. l. si inter. & ff. de cond. indeb. l. si procurator, nimirum in sermone quędam tacite recipiuntur, arg. ff. si ser. vir. l. sicuti. ¶ Item aduocati errorē posse corrigere, igitur & eligentis non dubitatur arg. C. de erro. aduo. l. fin. Et pro creditore etiam facit damni euitatio cum non
2 agat de lucro captando, certat enim de damno euitando creditor constat igitur magis creditori consulendum arg. C. de in. d/lib. l. scimus. §. sin autem legatarios, & ff. de his. Quę in frau. cred. l. q̄ autem. §. si quis. ff. de pecul. leg. l. qui peculij. & ff. de pignor. act. l. obligatione.

EXADVERSO.

¶ E CONTRA probatur, q̄ sit liberatus, quia sic soluit, quę idē creditor voluit, ergo est liberatus arg. ff. de pign. actio. l. si rem. §. omnis, nempe quam pecuniam creditor semel appbauit amplius reprobare non potuit, arg. ff. de negoc. gest. l. Pomponius q̄ approbasset, sic probatur, is comprobauit, cui commisit ap
3 probandū. ergo ipse approbare videtur, arg. ff. de admin. tuto.

l.ita, ꝛ.ff.ꝙ cuiusq; vniuersitat.non.l.itē.§.1. Nec obstat, ꝙ dicitur, ꝙ per errorem approbauit, quia id non alij, sed sibi imputare debebit, sc; quia talem pecuniam approbandam commisit arg.ff.si mensf.fal.mo.dex.l.ij.ꝛ.C.mandati.l.cu; mandati. ¶ Item questio illa pecunia proba sit, omnino sublata videtur electione facta, vt.ff.qui satisd.coga.l.si ab arbitro.ꝛ.C.de fi. iustr.l.si aduersarius, ꝛ.C.de iur.ꝛ fac.ignor.l.error.

SOLVTIO.

¶ MIHI videtur, sine preiudicio melioris sententie, fore distinguendum, vtrum debitor, vel creditor credebat pecuniam, probam, an reprobam. Primo casu eum, liberatum dico, quia culpa creditori potest imputari, quia in eligendo fuit imperite versatus, ꝛ debitorem constat a dolo esse submouendum. Si vero debitor sciebat pecuniam, reprobam, dolose constat eu; esse versatum, ꝛ non liberatur, nisi creditor eandem, habeat scientiam, vel eius electio eam comprobauit: arg.ff.de.act.emp.l. tenetur. §.vlt.ꝛ.ff.de edil.edicto.l.ob que vitia.§.in summa, ꝛ.ff.de act. act.emp.l.1.§.1.

QVÆSTIO. VI.

6 AN SOLVENS PRO. T. NE DAMNVM PATEretur, *Possit solutum repetere, & qua Actione.*

CVM SECVNDVM. Tributorum consuetudinē Barcellonenses, tributa prestarent, ꝛ quidam. Ysarnus nomine cum solutionem tributoru; retardaret, populus ad domum eius venit, ꝛ eam destruere incepit, Raymundus vero amicus, Ysarni, ne domus destrueretur, partes suas interposuit, ꝛ Ysarnio reclamante tributa persoluit, ꝛ sic domum a destructione, ꝛ Y[illegible]arnium a tributorum obligatione absoluit, Nunc. Raymund[illegible]s contra Ysarnium negociorum gestorum saltem vtilē. actione[illegible]n contrariam intendit.

QVOD POSSIT.

¶ QVOD po[illegible]it ratio est in euidenti, quare vtiliter: Et necessario negocium eius gessit, nempe si hoc non fecisset, res Ysarnij erat peritura, a[illegible]t deterior futura, ergo patet. ꝙ gessit vtiliter, ꝛ 1 necessario vt.ff.de verb.sign.l.ipēse: daf ergo ei negocio[illegible] gestorū actio, nā, ꝛ predicta daf ad predictas ipensas recuperandas,

vt.ff.de negoc.gest.l.si pupilli.§.ij.sicut in hereditatis petitio/ne:vt.ff.de hered.petit.l.plane:ideo maxime, quia equum est naturali equitate neminem cum alterius detrimento locupletio rem fieri, vt.ff.de iu.dot.l.iure succursum, ꝛ.ff.de cond.indeb. 2 l.nam hoc. ℂ Item quia constat proprium, officium, nemini esse damnosum, vt.ff.quead.testa.aper.l.sed siquis, ꝛ.C.de al/lu.ꝛ pa.l.vltima.C.de admin.tut.l.cum quedam: Succedit ꝛ alia ratio, quia potius Raymundo, q̃ȝ Ysarnio sit consulendu3, quia ille.de.lucro, iste autem de damno euitando certare cõuin citur, vt.C.de iure codi.l.fin.ꝛ.ff.que in fra.cred.l.qui autem: C.penul.fisca.cred.l.1.lib.x. Nec Raymundo: obstat Ysarnij prohibitio, quia iure prohibendi Ysarnius destituitur, hoc ideo quia inuitus ipse cogebatur soluere, licet millies nollet ergo ab illo suo nomine factam ratam cogitur habere solutionem etiam inuitus: vt.ff.de doli.exce.l.si opera, si inuitus ad ratum haben/dum cogitur, constat, q̇ iure prohibendi destituit, ꝛ si destitui/tur, q̇ Raymundo prohibitio non opponitur, arg.ff.de solut.l. vero ꝛ vt maiorẽ rõnẽ sequamur: patet, q̇ eum inuitũ, ꝛ reni/ 3 tentem potuit liberare, vt.ff.de const.pecu.l.vtrum: ꝛ.ff.de.so/lut.l.solutionem: sicut ad libertatem reducere, vt.ff.de liber.ca. l.1.ꝛ a suspendio reuocare vt.ff.de appell.l.non tantum, ꝛ lici/te, ꝛ secure inuitoq3 eo hoc potuit facere: concluditur ex eo, q̇ dicitur licite atq3 legitime factum, nullam penam se qui ex/go non soluti amissionem, vt.ff.ad.l.iul.de adult.l.grachus.

EX ADVERSO

ℂ YSARNIVS econtrario se defendens mirabili ratione Ray mundum repellit, Imprimis, quia se prohibente negocium suũ gessit, vt.C.de neg.gest.l.vlt.ꝛ.ff.mand.l.si pro te.ꝛ.ff.de sol.l. siquis sci.et merito quia prohibuit, nimirum, potestatem prohi/bendi habuit, nam iuri pro se introducto renunciauit, q̇ cuiq3 licere in publicum patet, vt.C.de pac.l. siquis inconscribendo ꝛ.ff.ad.l.falc.l.potest. ℂ Item licuit ei rem derelinquere: arg. ff.de neg.gest.l.sed an.vltro.§.siquid enim, ꝛ.ff.de damno infer. 4 l.pretor. Nec obstat, q̇ dicitur, sc3 neminem debere locupleta/ri cum aliena iactura, igitur: nec Ysarnius potuit eumdem Ray mundum sua stultitia damnificare, vel se Ysarniu3 locupleta/ri, quo prohibente persoluit: vt.ff.ad Maced.l.sed, ꝛ si.§.pri. ꝛ ff.de regul.iur.l.q̇ quis ex culpa, licet enim negocium alienum gerere bonum, ꝛ permissum sit citra tamen domini voluntatem malum est, ꝛ prohibitum vt.ff.de neg.gest.l.si ex duobus: quo/dam enim ratione adiuncti prohibentur, que simplicia conce/duntur, vt.C.ex quibus cau.infa.l.Decuriones. ℂ Item repel litur, quod ex officio amicitie, vel pietatis motus, fecisse com/

mendatur: vt. ff. de neg. gest. l. is qui.

SOLVTIO

¶ IN hac quęstione multipliciter potest distingui, Imprimis vtrum. Raymundus fecerit quod Ysarnius necessario facere habuit, an vero, quod agere, non habuit, vt. ff. de dol. excep. l. si opera: si quod non habuit, careat, vt. ff. mand. l. si pro te. Uel aliter distinguas. Utrum ab initio prohibuerit, an postea, reuersus non habuit ratum. In primo casu. Raymundus repelletur. In secundo admittitur, vt. C. de negoc. gest. l. vlt. vel dicas multum referre, an tributorum solutio amplius attulerit commodi, quam incommodi attulisset domus destructio. an. non, vt si plus: admittatur Raymundus, si non: repellatur, vt. ff. de vsur. l. 7 in contraria: Dominus meus dicebat simpliciter sic: Gerentem negocium alienum non debere audiri agentē. per. l. vlt. C. de neg. gest. quę sententia vera est, porro in tali articulo dicerem gestorem admitti, quia potius ex iracundia, 7 contumacia hoc, eum prohibere debet pręsumi quam ex certa scientia, vt arg. ff. de cond. instit. l. quidam. ff. de reg. iu. l. quicquid colore: quia dilatio periculum erat allatura, vt. ff. de. oper. nunc. l. de pupillo. §. si quis viuos.

QVÆSTIO VII:

7 AN PROCVRATOR MITTENDO PECVNIAM *Domino per nuncium prohibitum teneatur actione mandati.*

QVÆRITVR, vtrum procurator, qui pecuniam, per nuncium prohibitum a domino, misit teneatur actione mandati.

QVOD TENEATVR.

¶ QVOD teneatur inconuincibili ratione probatur, Et imprimis quia denunciatio valuit, eo quia dominus fuit, qui renunciauit: arg. C. de. rei vend. l. si fundum. Nec obstat quod fuit generalis, valuit enim nihilominus, arg. ff. mand. l. diligenter. Cum igitur fines mandati diligenter sint custodiendi: qui contrarium fecit se. non aliū lęsit. ff. quę in fraud. cred. l. ait pętor. §. si quis, pręsumitur enim procuratorem contra denunciationem nitentem, dolo facere, arg. ff. de eden. l. quędam. §. nihil.

¶ Item fauore domini mittebatur pecunia, potuit ergo ei pręcipere, ne sibi vllo modo mitterentur, arg. ff. ad. l. falc. l. potest. hēs: nec excusatur propter cām, qa culpa pręcessit cām, arg.

ff.commod.l. in commodato: ꝛ.ff.loca. l.videamus.§.1. ¶ Itē quia misit per quem, non debuit: arg.ff.loc.l.item quęritur.§.si naui.

EXADVERSO

¶ECONTRA dicitur denunciationem nudam fuisse, ꝛ ob id contemni posse, Imprimis, quia dominus causam prohibitionis non expressit, arg.ff.de leg.1.l.filius famil.§.diui. secundo quia personam aliam, per quam sibi mitteret, non inuenit: arg. ff.quod falsi.tuta.l.1.§.fi.cum.l.seq. ¶ Item non tenetur, quia fidelem credidit arg.ff.commod.l.argentum. ¶ Item quia
2 denunciationi fidem non adhibuit, vt, arg.ff.ad.l.Rho.de iac. l.si vehenda.§.1.pręter hęc, quia eodem modo peritura esset ante alium nuncium, ad hęc, quia bonus, ꝛ fidelis antea extitit: arg.ff.de re.milit.l.non omnis.§.a barbaris. ¶ Item non debet factū suū sibi eē dānosū. vt.ff.de fur.l.si seruus cōis.§.1.

SOLVTIO

¶MIHI videtur sine pręiudicio melioris sententię procuratorē qui contempta denunciatione per nuncium prohibitum misit condemnandum nisi liquido constet pecuniam eo modo perituram, etiam si per alium misisset, vt.ff.ad.l.Rhod. de Iac.l.si vehenda.§.1.

QVÆSTIO VIII.

8 AN FRATRES, QVOD PER ANNOS. l. *soluerunt portorium tanquam una familia. postq; diuisi sunt, etiam teneantur soluere tantum ut una familia, an uero ut plures secundum consuetudtnem portorij, sicq; an in hoc præscriptione adiuuentur; ob eam solutionem quinquagennariam.*

QVIDAM dominus cuiusdam castri habebat pontem ante portam castri, de quo a castri hominibus singulis annis certum, portorium percipiebat, sc3 ab vno quoq; patrefamil. duos solidos, ꝛ si contingeret patre3 decedere, donec filij simul vellent permanere, licet plures essent, nihil vltra dabant, q̄3 pater eoꝝ solitus erat dare, si vero seorsum habitarent tantum, dabat quisq; eorum, quantum, pater eorum, solitus fuerat dare: Contigit, q̄ titius pater eoꝝ ij filiorum decesserit relictis simul sex filijs, qui post mortem pa-

rentum bene per quinquaginta annos simul steterunt, & semper duos solidos, sicut pater eorum fecerat, & secundũ, quod castri habebat consuetudo, præstiterũt: Nunc vero post quinquaginta annos hereditate diuisa seorsum habitare ceperunt, Dominus, vero castri secundum, castri diuturnam consuetudinem, tantum exigit ab vno quoq; quantum, inter omnes, portare soliti erant: Ipsi vero præscriptionem xxx. vel. xl. annorum obijcientes, dicunt se non teneri, nisi prout ante ad duos solidos inter omnes.

QVOD PRÆSCRIPSERINT.

¶ QVÆRITVR, quid iuris sit. hic proponitur, actio in factum, vel officium iudicis, & imprimis ea ratione probatur, q̃ omne ius, & omnis actio. xxx. vel xl. annorum præscriptione tollit, vt C. de præscr. xxx. anno. l. omnes. ¶ Item, id dumptaxat debet exigere, in cuius exactione, diu perseuerauit. arg. C. de vsur. l. quãuis, & ff. de vsur. l. qui se missis. ¶ Item alia ratione, quia talis consuetudo magis errore q̃ ratione introducta, videtur, vt in plus. obligarentur filij, q̃ parentes, & oẽs loco vnius nõ computarentur, vt. ff. de cond. & demonstr. l. cui fundus, & ff. d̃ accus. l. ij. §. sicut. & quia eadem persona cum defuncto patre vt auth. de iureiura. a mori. præsti. intelliguntur, ergo seruanda nõ est, vt. ff. de leg. & const. l. quod vero, & in auth. vt nulli. iudic. §. 1. ¶ Item quia est onerosa, & violenta, cogere enim aliquos esse in communione, est contra ius. C. com. diuid. l. q̃ in communione, q̃ cogat sic probatur. pœnam imponit si contrafecerit, ergo, vt hoc fiat, arctat, & præcipit, vt. ff. de cõd. & instit. l. quæ sub conditione. §. siquis, si igitur cogit facere, q̃ est contra ius, seruanda non est, arg. C. quæ, sit lon. consu. l. ij. & C. de vsur. l. eos. ¶ Item alia fortiori ratione defenduntur, quia plura pro eis faciunt, q̃ contra. Ecce enim pro eis facit, quia rei sunt, & quia de damno euitando certant. Item pro eis facit longi temporis interuallum, & contra eos tantum facit consuetudo castri, ergo quia plura pro eis q̃ contra eos faciunt, pro eis est iudicandum vt. C. de iur. & fac. ignor. l. 1. & C. d̃ iu. reipub. l. vlt. &.

EXADVERSO.

¶ QVOD teneantur, sic probatur, talis consuetudo ab omnibus castellanis recepta est, & sic diuturno silentio cõfirmata ergo cũ non sit contra leges seruanda est, arg. C. de ven. re. ci. l. 1. lib. xi. & ff. de euict. l. si fundus. Nec obstat q̃ dicitur, quia cogit aliquem esse in communione, non enim cogit, licet si contra fiat, pœnam vĩ iniungere, arg. ff. de iur. patron. l. adigere causatiua

enim coactio non est coactio, vt.ff.de neg.gest.l.siue hered. & de fideiuss.instit.§.si plures, & C.de testib.l nullum, & ff.quod quisq; iur.l.1.sed & alio modo conuincuntur, istam enim consuetudinem diu approbauerunt, soluendo simul existentes, quod pater eorum solitus erat soluere, ergo comprobasse illam asseruntur, ita vt ea contra se admittatur, debeant pati: arg.ff.de procur.l.quę ff.de admi.tut.l.cum quęritur, arg.C.de testib.l.nullum, & ff. quod quisq; iur.l.1. ¶ Item cum ex vna parte approbauerint, ex altera approbare tenentur, & sic in solidum, argu. C. de pręscr. xxx.ann.l.sicut.C.de anna.exc.l.1.§.pen.&.ff.quan.act.de pec. l.1.&.ff.de procu.l.quę: & ff.de adm.tut.l.cum quęritur: Pręterea non obstat quod pręscriptionem obijciunt, quia per pręscriptionem demum tollitur quod ante cum effectu petere potuit, hic autem, petitio nunquam competijt: nisi demum ex quo separati fuerunt, ergo anterior pręscriptio, cum esset nulla, nullo modo potest officere, arg.ff.ad exhib.l.de eo.§.vlt.&.ff.de. nox. act. l. vlt.arg. C.de pręscr.xxx.anno.l.sicut.C.de anna.exc.l.1.§.pen. &.ff.qua.act.est.ann.l.1. ¶ Item. Nec obstat quod non debent vltra teneri, quam pater eorum tenebatur, hoc enim, non ex causa paterna descendit obligatio, sed ex propria, statim enim, cum per

3 se quis degere incipit ex propria persona, incipit obligari, tanquam de oppido quilibet, & non tanquam filius, arg.ff.de conti.pręscr. l.si quis, &.ff.ad exhibi.l. de eo. ¶ Item nec illud obstat, quod dicitur scilicet, vt id dumtaxat exigere debeat in cuius exactione perseuerauit, nam illud verum est, cum maius potuit consequi emolumentum, & minus accepit, quod hic contrarium est, vt. C.de vsur.l.quanuis.

SOLVTIO.

¶ MIHI videtur, sine pręiuditio melioris sententię talem consuetudinem omnino seruandam, quia ratione videtur inducta, nam suadetur, vt plus debeant duo vere, quam vnus arg. ff.de aq. cotid. & esti.l.1.§.trebatius. ¶ Item ratio est, vt plus debeant, cum seorsum habitant, quam si simul, quia prima erat vna familia, vna domus: modo autem sunt plures, & ideo pons magis atteritur, & deuastatur. Vnde plus debet dominus pontis recipere, vbi.n. maius grauamen incumbit, maior debet esse recompensatio arg. C.de cad.toll.§.sed item nam, & hoc generaliter, vbiq; videmus fieri, quod fere vnusquisq; frater seorsum, habitantium tantum pręstat, quantum eorum pater pręstabat, sic ergo pręscriptione non obstante ad consuetum canonem eos condemno.

QVÆSTIO IX.

9 AN COLONVS OBLIGATVS AD QVARTAM *partem omnium reddituum excepta lapidicina, Teneatur ad quartam calcis confectæ ex lapidibus ipsius lapidicinæ.*

IN ALIA quęstione, in qua quęritur: vtrum: colonus, qui debet quartam partem omniũ redditũum excepto de lapidicinis, teneatur ad quartam partem calcis quę facta est ex lapidicinis, proponitur actio de locato, vel pręscriptis verbis, vt. ff. de oper. liber. l. eius, & ff. de vsufr. l. item.

QVOD TENEATVR.

¶ QVOD teneatur, sic probatur, nam ex omni prouentu pręd{ij} promisit quartam partem lapidicinis exceptis, sed calx. est ex prouentu pręd{ij}, & nõ est lapis, ergo ex ea domino pręd{ij}, quarta portio debetur, arg. ff. de pign. act. l. si conuenerit. Nec obstat quod eo tempore non faciebat calcem ex lapidicinis, quia non solum de prouentu pręsenti, sed etiam de futuro ad quartam partem tenetur, vt. ff. de contrh. empt. l. ruttilia pola, & ff. de vsufr. l. item. Immo fortius facit hęc ratio contra colonum scilicet, vt ad eum duntaxat videatur vsum excipere lapidum, qui tunc erãt 1 in vsu, & consuetudine, id solum videtur exceptum, de quo inter eos fuit cogitatum, ergo calx. non videtur excepta, arg. ff. de transact. l. cum aquilia cum ergo sit redditus pręd{ij}, quarta portio ex ea secundum pactum domino debetur.

EXADVERSO.

¶ EXADVERSO dicitur, quod de calce non tenetur colonus, nõ enim tenetur de lapidicina, ergo nec de calce, quę paratur ex lapidibus vt. C. de vsur. l. eos. ¶ Item alia ratione quia lapides excipiendo quicquid de lapide procedere posset, excepisse videtur, arg. ff. de fideiuss. l. siquis ex eo. §. 1. ¶ Item quia colonus, magis ex sua opera, & industria videt habere, quam ex pr ędio, vnde nullam partem domino dare tenetur, arg. ff. ad. l. falc. l. i{ij}. pręter hęc de lapide. vsum excepit, nec ad quem excepisse adiecit, ergo ad omnem. vsum, lapidis colonus excepisse videtur, arg. ff. de tutel. l. iii{ij}. alias. i{ij}. §. vlt. Immo plus est siue pręiudicio, quod si poneres lapides pertinere ad dominum, non tamen calx: ex lapidibus facta domino deberetur, arg. ff. de leg. i{ij}. lana. mul2 to magis, & in hoc casu non tenetur cum non ad eum, sed ad colonum pertineat.

Solutio

SOLVTIO.

¶ MIHI videtur colonus a domini petitione omnino absoluendum, & hoc ea ratione quia de suo lapide calcem fecit, & de sua materia, & cuius vsus ad eum pertinebat, speciem fecit. ergo facta est specificantis non immerito secundum, q dictum est, & si lapis ad dominum pertineret, nõ tenetur colonus quia bona fide specificauit ad calcẽ, sed dumtaxat ad lapidis extimationem, vt de oliuis, & de vuis dicitur vt. ff. de rei vend. l. iij. & iiij. & v. ¶ Item vide q iudico dilucidius de omnibus debet dare, quartam pręter q̃ de vuis, & de oliuis nunquid de musto vel oleo tenebitur, hoc dicere, esset absurdum. Item alia ratione, vsus lapidis potius in abusu consistit, sicut, & pecunię, nõ interest ergo, si vtatur siue edificando, siue donãdo, vel vendendo, vel etiam calcem faciendo, arg. ad hoc inducuntur omnia, quę de interfecto ad mortuum supra narrauimus.

QVÆSTIO X.

10 AN FACTA DENVNCIATIONE DOMINO *molendini, ut clausuram tolleret, quæ damnum dabat liceat propria auctoritate eam destruere, & an aliqua detur actio contra destruentem.*

TITIVS cum in publico flumine, vt molendinum, melius moleret, construxisset, clausurã, fecit, propter cuius clausurę constructionem, cępit aqua restagnare, seu inundare prędium gaij, seij, Gaius vero denũciauit titio, vt clausuram destrueret, quam cum titius destruere nollet. gaius propria auctoritate dextruxit. Nunc vero Titius agit contra Gaium, interdicto, q vi. aut clam vel in factum actione.

QVOD POSSIT

QVÆRITVR an possit, Quod Titius agere, nõ possit manifesta rõne cõuincitur. Imprimis enim constat, rei defensio, Secundario iuris permissio, Tertio aduersarij illicita constructio Quarta incontinenti facta propulsatio. Quinta aduersarij facta denunciatio Sexto delictorum parilitas. ¶ Item cum pprie rei defensio dicatur esse permissa, vt est õ allu. & palu. C. l. 1.

ꝛ.ff.ꝙ vi aut clam.l.si alius.§.bellissime ꝛ.§.est ꝛ alia ratio, ꝛ ff.ad.l.aquil.l.si quis fumo.§.ꝙ dicitur.l.scientiam.§.qui cum aliter, Si ergo ita probatum est, iure permittente, clausuram destruere potuit, pariter conuincitur, ꝙ a tali facto excusat eũ iuris permissio, arg.C.ad.l.iul.de adult.l.gracbus, ꝛ.C.de his qui ad eccl.confug.l.iij.Secundo incontinenti habita fuit propulsatio vt.ff.de.vi.ꝛ vi.arm.l. item. §. si autem cum dominus, ꝛ.ff.de adul.l.ꝙ ait.§.vlt. Tertio loco eum excusat aduersarij illicita constructio vt.C.quan.lic.si.iud. se vind.l.ij. ꝛ.C. vt nemo priua.titu.l.vlt. ꝛ.C.vt nem.lic.siue.iud.aut.qnto aduersarij facta denunciatio arg.ff.de euiction.l.si cum venditor hęc sunt, quę Gaium seium ab operis destructione liberare videntur, ꝛ si ponitur sine preiuditio, ꝙ iste illicite destruxit, tamē parilitas deliciti eum excusat, quia illicite ipse edificauit arg.ff. de dolo.l.si duo.

EXADVERSO.

PRO Titio vero ad Seium condemnandum multa, ꝛ fortiora facere videntur scꝫ licite clausurę constructio, siue rei melioratio, nullius malinolentię constituentis habita opinio, dedignantis refrenanda proteruitas: ꝛ exemplorum cohercenda prolixitas, pro Titio faciunt etiam vt Seius debeat condemnari, se enim titius licite construxit, Seius cum nec iudicis authoritate, nec rem permissam destruxit, constat illicite destruxisse, vnde actor conuincitur, ꝙ licite construxerit. sic probatur. Nulla 2 quęstio est, quin licite ibi possit molēdinū habere, ergo nec debet esse quęstio, quin licite possit clausuram extruere, sine qua molendinum haberi non potest vt.ff.de.iurisd.om.iud.l.ij. ꝛ.ff. de leg.i.l.si fundum. Suę quoqꝫ rei melioratio pro Titio facit, vt licite videatur, edificare, excusatur.n.quis, si faciat vel nō faciat, ꝙ alias facere, vel nō facere debet, si rei proprię vrgeat necessitas, arg.instit.vi.bon.rapt.§.sed nondum alia ꝛ. C.depen. l.si operis. ꝛ.C.de furt.l.si quis.ff.depos.l.fin.ff.de indic.l.si longius.ff.de procur.l.aut si. ¶ Item quoqꝫ facit exemplorum cohercenda prolixitas arg.ff.de.pen.l.aut.in.fi.l.si quis.§.q abortionis aut:in auth.vt.ind.si.qno.suffr.coll.ij.§.cos. Destruentis refrenanda temeritas, facit vt Seius debeat condēnari hoc quoqꝫ facit diuinandi excusata curiositas, arg.ff.mand. l. si fideiussoris.§.1. ꝛ.ff.ad.l, aquil.l.si putator.

SOLVTIO

MIHI videtur imprimis ita distinguendum. Utrum clausura ista 3 tangat de solo Sey, an non. Et siquidem, si tangat agrum Sey,

quatenus eum tangat, si eam abscindat, non tenetur, Si vero non tangit cum effectu conueniatur arg. ff. ad. l. aquil. l. que m admodum.

QVÆSTIO XI.

11 AN ÆDIFICANS MOLENDINVM IN PVblico *flumine possit contra construentem aliud molendinum cursus aquæ impeditiuum aliquam actionem intentare: & quomodo sit illi consultum.*

ROLANDINVS construxit sibi molendinum, in flumine publico, & possedit tale molendinum sine controuersia per xxx. annos, deinde alius edificauit aliud molendinum, quo cōstructo, cursus aquę prioris molendini impediuit.

QVOD NON TENENTVR.

¶ QVÆRITVR, an prior. construens possit agere interdicto, q vi aut clam. Unde: ille negat, q non tenetur tali actione, & inducitur nullius mali, vel volentię habita opinio. arg. C. ad. l. Corn. de sicar. l. 1. & ff. de aq. plu. arc. l. 1. & ff. ex. quibus cau. in poss. ea. l. fulcinius. §. quod. ¶ Item proprię rei necessaria constructio arg. C. loc. & com. l. ede. ff. de dam. infec. l. fluminum, & ff. de dam. infec. l. in hac. ¶ Item nullius damni patenter veniens illatio arg. ff. de dam. infec. l. poculus. ff. de. iniur. l. iniuriam §. 1. vel saltem commodatorum parilitas interueniens, argu. ff. nequi, in lo. pub. l. ij. §. idem, ait & ff. de regul. iur. l. iij. eo. Item nullius seruitutis obstaculum intercedens, vt. ff. si ser. vind. l. altius. ff. de seruit. verba: pręd. l. cum eo. qui. ¶ Item sua pre-
1 ponenda alienę vtilitas. ff. de pręscr. verb. l. qui seruandarum. ff. q vi aut clam. l. si ali°. §. est & alia: & ff. si ser. vind. l. sicut. §. aristo. ff. de reg. iur. l. domū suam. ff. nequi. in lo. pub. l. 1. §. merito.

EXADVERSO

¶ QVOD possit efficaciter conueniri, ratio est, in euidenti, sicut enim nō debuit in suo, ergo fortius in publico edificare, ne vsus incommodaretur alterius, arg. ff. si ser. vind. l. sicut. §. Aristo. & ff. de reg. iur. l. domum, & ff. de dam. infec. l. si finita. §. qui vas, & ff. nequi. in. lo. pub. l. ij. §. merito. Nec obstat, q dicitur, q potius non lucratur, q̄ damnificetur: hoc enim falsum esset, nam
2 & damnum pati videtur, qui commodum amittit, q ex publico

consequitur, arg.ff.neq.in lo.pub.l.ij.§. merito. ¶ Item non dubitatur, quin Rolandinus ibi sine molestia debeat molendinum habere nemine, interdicere volente, ergo & aquam ducere, nam sine aqua molēdinum nullius est momenti, qui igitur aquę cursum.non permittit ad molendinum accedere, ipsi molendino damnum videtur inferre arg.ff.si vsufr.pet.l.1.ff.de iti. ac.quę pri.l.veteres nemi.facit pręter hoc, quia omnia publicę, egit, & omnibus scientibus longo tempore immo longissimo aquam per solitum canale duxit ad molendinum, ergo ius ita ducendi sibi quęsisse videtur, quia ductus aquę tempore acquiritur: arg.ff.de vsur.l.cum de in rem verso. &.C.d seruit.l.ij.& manifeste.ff.si seru.vind.l.siquis diuturno.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur istum, quanto tempore molendinum habuit in flumine publico ab omni debere esse submotum quęrela, ergo sicut molendinum, ipsius quęstionem, non patitur, ita nec aquę ductus, nam sine eo molendinum esse non potest, sed quid vanis probatur exemplis? in eo igitur negocio non per negatoriā; sed per denunciationem noui operis, vel per confessoriam poterit ab edificando prohiberi sed edificatum destruere cogitur, qa confessoria actio (vt instit.§. eque tit.de action.) quandoque affirmatiue, quandoq; negatiue ponitur, posset tamen locū habere vtilis actio.l.aquil.arg.illius qui pecora inclusit aliena, vt fame necarentur: vt.C.ad.l.aquil.l.de pecoribus.

QVÆSTIO XII:

12 AN MEDICVS CONVENTA MERcede *recepta prò cura podagræ, quam sanauit, iterum medelam præstare teneatur podagrario recidiuanti.*

QVIDAM Podagrari⁹ medicū, ꝯduxit sibi curādę infirmitatis gratia certa constituta mercede, q tandem, ab egritudine liberatus, tempore procedente in eandē, recidit, nunc ꝯsiliū eiusdē medici vt eum rursus curet, & pro iam dicto salario, agere intendit, Quid iuris sit, quęritur.

QVOD VALENT AGERE

¶ QVARE ꝓponitur ex ꝯducto vel.pręscr.verbis actio, q iste podagrarius medicum, cum effectu valeat conuenire: aperte con-

uincitur, hic enim, quę renata est egritudo, subrogata est in locum primę, ergo eadē intelligitur: vt. ff. de sol. l. qui res. §. areā promisit. ff. de iudic. l. proponitur. ff. de ser. vrb. pręd. l. seruitus. §. ij. ¶ Item redijt ad primam egritudinem hic infirmus, ergo restauratur ei actio contra medicū arg. ff. d ser. vrb. pr. l. vii. §. 1. & ff. si ser. vend. l. & si forte, qui: pręter hoc. non videtur liberatus, qui reinfirmauit, vt. ff. de pub. iud. l. iij. ¶ Item nō videtur liberatus quia non adimpleuit plene. argu. ff. de interro. actio. l. si. defensor. §. 1. & ff. quib. ex. cau. in poss. ea. l. ij. §. hęc verba, & ff. de. reg. iur. l. non videtur, Alia quoq; ratione curatus, non videtur, quia sanitas non durauit vt. ff. de. in rem. ver. l. si pro parte. §. versum, & ff. quod cuiusq; vniuer. l. item. §. 1. in fi. ¶ Itē quia ex sequentia prioris in secundam incidit ęgritudinem, vt ff. de bon. lib. l. quęcunq;.

1

EXADVERSO.

¶ EXADVERSO contra infirmum medicus resistit dicens, se nullo modo podagrario aliqua actione teneri, Imprimis ea ratione, quia sufficit semel liberasse infirmum, arg. ff. de solut. l. qui res. §. aream, & C. de adm. tut. l. sancimus pręter hęc, quia non debet in infinitum obligari arg. ff. de per. & com. rei. vend. l. siqs §. vlt. & ff. de dam. infer. l. qui bona. §. siquis: qua. n. rōne tenet̄ d scđa tenet̄ d tertia, & sic de quarta, & qnta, & de ceteris, & sic longe res abiret, quod est vetitum vt. ff. de. re. iud. l. adiuo. & C. de trās. l. fratris. ¶ Item tantum de illa egritudine curam suscepit, q̄ tunc apparebat, non autem de postea ei contingenti, vt. ff. d trās. l. qui cum tutoribus, & ff. de contrab. emp. l. rutilia pola. de futura enim egritudine nihil cogitauit ergo de ipsa non tenetur, arg. C. de trans. l. si de certa & C. ad Velleia. l. iubemus nimirū de vna tantum egritudine promisit curam, non de pluribus, ergo de illa tantum, tenebitur, arg. ff. de dam. infer. l. damni. §. si is q vnas, pręter hęc, qa euenire id posse debuit, potuit & cogitari infirmus, arg. ff. loca. l. siquis domum. §. idem quęrit & ff. ex qbus can. ma. l. & si per prętorem. §. si ferię extra.

2

SOLVTIO.

¶ IN HAC quęstione posset distingui vtrum ex eisdem humoribus instaurata esset infirmitas, an ex alijs. Si ex eisdem teneatur medicus, alias nequaquā, arg. ff. de solut. l. qui res. §. areā vel aliter. vtrum culpa infirmi forsan, quia non abstinuit a conuiuijs, an non, si culpa infirmi non teneatur, alias obligetur, arg. ff. de reg. iur. l. quod qui ex culpa.

QVÆSTIO. XIII.

13 AN PVPILLVS MAIOR FACTVS TESTIMO- *nium perhibeat de his, quæ in pupillari ætate uidit.*

QVÆRITVR vtrum pupillus de eo, q vidit in pupillari ętate, pubes fact⁹ valeat testificari, qđ testificari valeat, euidenti ratione probatur, edi- ctu3 enim de testibus prohibitorium est, qui enim non repellitur, admittitur arg. ff. de testib. §. 1. ¶ Item tempus presens inspiciendũ est non prę-
1 teritum, ff. de in. fis. l. ij. §. 1. conualuit enim postfacto, q ante fu it inualidum, arg. ff. de fideicom. lib. l. gñaliter, ad hęc, istud est fortissimum, argumentum, inopia enim probationis emergen- te huiusmodi & consimiles, debent admitti, arg. C. de hęret. & manicb. l. vlt. in fin. & ff. de quęst. l. diuus. ¶ Item illud magis occurrit, q3 plures ad testimonium dicendu3 admittuntur, nec distinguitur quum non videtur arg. ff. de testib. l. iij. §. pen. ergo quandocunq3 videntur, debent admitti arg. ff. de offi. pres. l. ij.

EXADVERSO

¶ECONTRA dicitur tempus contractus, esse inspiciendum, vel prosit, vel obsit, q postea euenit arg. ff. de testib. l. in testimo nium. ff. de iniu. l. iniuriarum estimatio cuiusq3 enim contract⁹ initium spectandum esse certum est. ff. mand. l. si procuratorem in princ. non enim infra certum tempus conualescit q ante fuit inualidum, vt. ff. de reg. iur. l. q initio. ¶ Item testatur de eo, q in pupillari etate vidit, ergo illius tantum temporis est inspi cienda conditio, arg. ff. de negoc. gest. l. cum actum, sed videa- mus, quę causa moueat impuberem ad testandum, nisi semiple num iudicium animi, sed nunquid in his, quę in pupillari etate vidit, post pubertatem recte deponetur? nequaq3, immo potius dicitur etas in his animi infirmioris, quę oblibioni facili tradit: nam & minor maior factus de his, quę gessit in minori ętate, ni bilominus restituitur vt. C. de tempor. in integ. restitut. l. 1. cum ergo adbuc causa probibitionis remaneat, remanet & probibi-
2 tio, arg. de susp. tut. l. 5. & 6. & ff. ad l. aquil. l. illud. preter hęc: nunquid admitteretur furiosus sanę mentis factus, certe nequa quam, ergo nec pupillus cum eadem ratio probibitionis in vtroq3 reperiatur, arg. ff. de castrb. empt. l. si in emptorē. §. vlt. & de const. pecu. l. ij. In hac ergo quęstione posset distingui, vtrũ in criminali, causa inducatur, an in ciuili, vt in criminali nõ de- beat admitti, in ciuili vero audiatur arg. ff. de testib. inuiti.

SOLVTIO.

MHI videtur sine preiuditio melioris sententię, vt si pupillus intellectus, & doli capax; aliquid videat, post pubertatem testificari possit, cum non repellatur: vt.ff.de testib.l.1.sin autem videatur repellendus, vt infanti proximus, quia non habetur dissimilis furioso: vt instit.de inutil.stipul.§.pupillus.

QVÆSTIO XIIII.

14 AN SOLVTIO PROCVRATORI MORIENTI *facta liberet debitorem.*

LVCIVS Titius Gaio Seio centum mutuauit quę Gaius Seius Ascanio procuratori Lucij in curia Romę agenti se soluturum iurauit: Gaius igitur Romam proficiscens Ascanium in extremis laborantem inuenit, eique pecuniā obtulit, qui ipse acceptationem primo recusans tam propter egritudinem, q̄ȝ propter malos homines, quos, nouerat esse in loco, seductus a Seio tandem accepit, quo non multo tempore postea mortuo pecunia amissa est. Lucius Gaium conuenire intendit, dicens, ipsum languido procuratori soluere non debuisse.

QVÆ IVVANT SOLVENTEM

QVÆRITVR, quid iuris sit. Proponitur certi conditio ex mutuo multa quideȝ sunt, quę Lucium Titium iuuare videntur, Imprimis non congruo tempore facta solutio, arg.ff.loc.l.item queritur.§.primo. Item solute pecunię imminens amissio, arg.ff.mand.l.si vero.§.si adolescens.ff.de adm.tut.l.sine herede.§.modestinus. Item in mandato, & iuramento tacita intelligenda conditio rebus sic stantibus, arg.ff.de solut.l.cū qs & .ff.de procur.l.si post datam.ff.qui satisd.cog.l.vlt. & statum procuratoris inueniens variatum non debuit soluere, alioqui in suspitionem culpę vel doli incidit.ff.de admini.tuto.l.3.§.quamuis.ff.de testam.tut.l.4.ff.de rei vend.l.quia petitorio.§.1.&.ff.ad.l.aquil.l.5.§.3.&.§.q̄ȝuis auctoritatem.

1

EXADVERSO

ECONTRA pro Gaio contra Lucium est ratio in iure scripta, Imprimis vero procuratori facta solutio quo casu liberatur debitor.ff.de solut.vero procuratori. Quinimmo potius domino facta iuris dictat fictio vt.ff.de solut.l.solutam pecuniam, & tertio religionis diuinę transgressio, vt.ff.de cond.institu.l.quę sub

conditione ꝛ arg.ff.ad.l.aquil.l.si quis fumo.§.1. Quarto bo
2 ne fidei ratio vt.ff.de reg.iur.l.bona fides. ꝛ ꝙ facti est facta so/
lutio, vt.ff.de cur.fur.l.consilio in fi.ꝛ.ff.de cond. ꝛ demonstr.
l.Meuius.l.qui heredi.

SOLVTIO

¶MIHI videtur sine preiudicio melioris sententie Gaium ab/
soluendum: quia, cui debuit ꝛ ꝙ debuit soluit, arg.ff.de solut.l.
vero procuratori.

QVÆSTIO XV.

15 AN IN PIGNORATITIA SENTENTIA LATA *contra Dominū rei in fauorem creditoris nitentis hipoteca, prosit debitori pignoratori conuento deinde à Domino rei uendicatione.*

SIXTVS cum rem alienam, quam bona fide possi/
debat Admitio pignori obligasset Admitius a Ber
trando vero domino rei vendicatione cōuentus ab/
solutionem meruit. Demum a Sixto pignoratitia
conuentus rem predictam restituit. Nunc Ber/
trandus debitorem Sixtum conuenire intendit ip/
se rei iudicatę cum creditore Admitio se, exceptione defendit.
Queritur, quid iuris sit, proponitur rei vendicatio.

QVOD POSSIT.

¶QVOD ergo dominus cum debitore possit agere cum effectu
1 manifesta ratione conuincitur. Ecce enim res inter alios, acta
aliis, qui non fuerunt in iudicio, prodesse, vel obesse non debet
ergo victoria creditoris debitori non proderit, arg.C.quib.res.
iud.non.noc.l.1.ꝛ.ij.secundo, quia, dominus de damno certat
euitando, debitor vero ad lucrum aspirat. Unde domino, po/
tius consulendum, ꝛ arg.C.de iu.delib.l.scimus.§.si vero. Ter/
tio quia equior est petitio domini q̃ȝ allegatio debitoris rem alie
nam per iniquitatem retinere volentis, vnde petitio domini de/
2 bet preferri arg.C.de iudic.l.placuit. Quarto quia rei iudica/
tę exceptio non redit, vt gambarus sed ante vadit vt. ff. de exc.
re.iud.l.si a te.§.vlt. Quinto, quia debitor in creditoris ius nō
succedit, nec creditoris interest, conueniri posse debitorem ergo
ex creditoris Zona nō poterit se tueri, vt.C.de.depresc.30.ann.
l.si quis empt. ꝛ.ff.de pact.l.ꝙ dictum. Sexto, quia creditoris
amissio

debitori, qui non consensit, nõ pręiudicat, vt.ff.de re.iud.l. sepe ergo nec victoria debet prodesse, vt.ff.de act.emp.si cum. z.ff.d bon.auth.iud.poss.l.cum vnus.

EXADVERSO.

¶ECONTRA dicitur debitorem contra dominum exceptione rei iudicatę adiuuari debere. Primum quia quasi sua data vi def.ff.de neg.gest.l.qui aliena.§.vlt. z.ff.de bon.aut.iud.poss.l. cum vnus, Secundo, quia ius ex sententia factum est, vt.ff. de in offic.test.l.vi.§.1. Tertio quia creditoris possessio est debito/
3 ris ergo vna propter eandem poss. qui videtur conueniri, cum ergo noua causa peccandi non accesserit obstabit excepto rei iu dicatę, arg.C.de pręscr.30.ann.l.cuz notissimi, nimirum est, cau sa enim necessitatis inducit, vt pro alia iudicatum debeat alte/ ri emolumentum afferre, arg.ff.si ser.vind.l.loci.§.ij. z.ff.de iur. iu.l.duobus.§.ex duobus. Quarto quia videtur debitor qua/ si causam a creditore habere, nempe ipsius temporis vtitur ac/ cesso ne, ad instar pręcantis, idest rogãtis pręcario vt.ff.de acq. poss.l.poss.l.Pomponius.§.si visum.

SOLVTIO

¶AD q̃ dicimus debitorem rei iudicatę exceptione se tueri non posse propter communem regulam iuris, res inter alios acta, z nimirum, cum hic sit regula generalis omnes casus cõprehen/ dit, nisi alia reperiantur excepti, arg.C.de donat.l.data.

QVÆSTIO XVI

16 AN CASTRO DATO IN FEVDVM ALICVI *etiam data & concessa Iurisdictio. uideatur.*

EPISCOPVS Mutinensis castrum Barzani ali/ cui concessit in feudum. Nunc quęritur, vtrum iurisdictionem concessisse videatur, proponitur of ficium iudicis, vel in rem vtilis.

QVOD FEVDATARIVS IVRISDICTIONEM.

¶QVOD feudatarius iurisdictionem habere debeat, euidenti
1 ratione probatur. Castro enim concesso omnia ad castrũ per/ tinentia intelliguntur esse concessa, ergo iurisdictio, argu.ff. si

ser.vind.l.vlt.⁊.ff.de actio.emp.l.creditor.§.vlt. ¶ Item ui concedendo verbo vsus est generali, vel simplici, ergo videtur omnia concessisse, que non excepit arg.ff.de accepti.l. plurib⁹ ⁊.ff.que in frau.cred.l.i.§.ad hec.dominus semper castrum cũ iurisdictione tenuit, ⁊ sicut eo semper est vsus, itaq; dando castrum iurisdictionem videtur largitus, arg.ff.de leg.iij.l.pedi⁹. §.vlt.⁊ pen.⁊ l.sicut. His consonat quia iurisdictio castro cohe
2 ret & cũ datione castri transit.arg.ff.d offi.ei.cui mãd.est, iurisd.l.vlt.ff.de instito.actio:l.quicunq; igitur.§.non tamen preter hec: sine iurisdictione non commode haberet castrum igitur traditione castri transfertur arg.ff.de iurisd.om.iud.l.ij.⁊.ff.de instr.leg.l.pictoris instrumento. ¶ Item iurisdictio inest castro tanquam pars in toto, ergo tradito castro ipsa quoq; tradita intelligitur, alioquin nec castrum intelligitur traditum parte detracta, Illud quoq; fortissimum est argumentum q̄ beneficia large sunt interpretanda, vt.ff.de except.re.iud.siquis cu; totum: hic quoq; de quo queritur, vt illud magis valeat, q̃; pereat, arg.d constit.princ.ff.l.beneficia.C.d calumniat.l.si furiosi. Preterea: sicut pro accipiente ita contra dantem debemus interpretari arg.ff.de contrh.empt.l.labeo.ff.de verb.obl.l.stipulatio ista.§.alteri, ⁊.ff.de reb.dub.l.quotiens.ff.ad treb.l.cog. §.siquis autem in princ. Illa etiam ratio multum facit pro feudatario, quia forsan non foret aliter accepturus, nisi iurisdictionem haberet.ff.de in.di.adiec.l.q̄ si.ff.de solutio.l.si aliena.
¶ Item quia foret absurdum, vt idem castri honor duplici deberet iure censeri, arg.ff.de cond.⁊ demonstr.l.Titio si siue.ff.d vsur.l.eum qui, nimirum qua ratione vult.D.Episcopus ei iurisdictionem subtrahere, sc; quia specialiter non dedit, eadem ratione potest ei auferre domos, vineas ⁊ terras, ⁊ homines, ⁊ ita redigeretur ad nihilum datio, vt ergo aliquid dedisse videatur iurisdictionem datam interpretemur, arg.ff.de municip.l.i. ⁊.ff.de leg.i.l.si quanto.

EXADVERSO

¶ CONTRA Feudatarium ad defensionem sui multa allegat Episcopus. Imprimis q̄ de iurisdictione transferenda cogitatum non fuit arg.ff.de transf.l.cum aquiliana.l.qui cum: verbo
3 ergo vsus generali vel simplici, de his tantum debet intelligi de quibus actum fuerit inter contrahentes, arg.C.de trans.l.si de certa, ⁊.C.ad velleia.l.iubemus, id ergo tantum videtur concessum, q̄ verbis fuit nominatum, arg.ff.de instr.leg.l.cum de lanionis.§.predia, ⁊.ff.de euictio.l.qui libertatis nimirum a significatione verborum recedendum non est, nisi cum apparet:

manifeste illum,qui concedit aliud sensisse,arg.ff.de leg.iij.l.nō aliter ad hoc nempe potest quis habere castrum sine iurisdictione,& econtra, ergo ad concessionem vnius sequitur exceptio alterius arg.C.de pact.con.l.vlt.ff.de compens.l.id q labeo.

SOLVTIO

¶MIHI videtur hanc quęstionem sic determinandam,vt determinauimus.q.illam,de eo,qui ius percipiendarum pensionum in feudum accepit, & q hic certa disputatione deest, ibi poterit plene inueniri.

QVÆSTIO XVII.

17 AN SOLVENS PRO PARTE SVA CANONEM *Altero non soluente,in pœnam caducitatis incidat.*

IDEM Mutinensis Episcopus Vignoto fundi Corneliani rectoriam concessit secundum morem in se,suosq; heredes masculos:decessit Vignotus duobus filijs relictis, quorum vnus per biennium pensionem non soluit,altero semper suam partem soluente,nunc Episcopus vtriq; vult auferre precariam:quęritur,quid sit iuris:proponitur rei vendicatio, vel 1 conditio ex lege.

QVOD VALEAT AVFERRE

¶QVOD Episcopus valeat vtriq; auferre precariam, ratio est in euidenti,sc; quia posset auferre patri, si partem tantum solueret,ergo & heredibus,quia non debet licere heredi, q non licet defuncto,arg.ff.de diuer.& temp.pręscr.l.cum heres, &.ff. quar.act.non.da.l.1.in fi.nimirum, quia non debet ex heredis persona obligatio immutari, &.ff.d euiction.l.si is qui.l.si ei cui 2 §.si is qui maxime cum omnes computentur pro vno arg.ff.de cond.& demonstr.l.cui fundus.ff.famil.hercis.l.familię.

EXADVERSO.

¶ECONTRA dicitur priuari non posse qui partem soluit, & hoc validissima ratione, si enim solitam pensionem soluisset, in nihilo pęna committeretur, ergo si pro parte tantum soluta fuerit pro parte tantum soluta nō debet amitti,arg.ff.de donat.ca. mor.l.ei qui non, &. ff. de admin.tut.l.si duo, quippe, q iuris est in toto, idem, & in parte, vt.ff.de acq.her.l.si seruus,eius,q

ꝛ instit. de fideicomm. her. §. nihil. ad hoc ita puniendi sunt no/ centes, ne tangantur innocentes vt. C. de his qui latron. l. ij. n si. quid ergo si nocens damnari non possit? quin innocentes ꝑ ij mantur, nonne melius est vtrumq; dimitti, q̄ȝ innocentem dam nari? responde vtiq;, vt. ff. de penis. l. absentem: nimirum pre/
3 textu liciti non est committendum illicitum, vt. C. de pagan. l. Christianis, qui. C. nulli lic. in fren. ꝛ eques. Sel. l. 1. lib. xi.

SOLVTIO.

¶ MIHI videtur sine preiuditio melioris sententie heredem, qui partem suam soluit a petitione domini absoluendum, licet con/ trarium videatur suaderi. ff. famil. herc. l. heredes. §. in illa nem pe aliud est in penis conuentionalibus aliud in legalibus, quia mitius agitur cum lege, arg. ff. de arbitr. l. ficum. §. vlt. ꝛ. l. cel/ sus ait. ꝛ. ff. de compens. l. sicut. §. 1. Sed si dominus pensionem
4 non accepisset, dico eum non cogendum, ꝛ ob id heredem, do/ mino condemnandum, nisi secundum, Yrn. sciente domino, ꝛ non contradicente, rem emphiteotam, dimiserit, tunc enim dicit heredem, qui partem soluere paratus fuerit, iure suo nō priuan/ dum. Quod vero in hac. q. decidendum, circa disputationem inueni de eo, qui partem sortis solute, ꝛ de tota pena, ꝛ de eo. q cessante socio partem pensionis soluit, diligens lector poterit in uenire.

QVÆSTIO XVIII.

18 AN FILIVS SVCCEDENS PATRI IN FEVDO *conditionato iuret fidelitatē Domino etiam contra suum primum Dominum.*

FILIVS Familias emancipatus feudū acquisi uit, ꝛ domino contra omnē hominem fidelitatē fecit, nunc pater decessit, qui ꝛ ipse feudū condi tionatum habebat, vt contra omnē hominē de/ beret pro eo fidelitatem iurare, ad quemcunq; p/ ueniret, nunc dominus ab isto filio contra omnē hominem fidelitatem exposcit, ꝛ sic contra etiam eius primū dominum alioquin feudo ipsum priuari contendit, filius vero fi delitatem non faciens, nihilominus feudum retinere intendit. Queritur, quid iuris sit, Proponitur rei vendicatio vel condi tio ex moribus.

QVOD DOMINVS POSSIT

¶ QVOD Dominus possit cum effectu contra Vassalli filium,
1 vel vt iuret vel vt feudū demittat agere euidenti rōne ꝯuincit,

huiusmodi enim pactio in feudi datione apposita licita fuit, & honesta seruande, si ergo non seruetur, qui non seruat feudũ sibi hac conditione datum recte perdit, argu. ff. de cond. ob ca. & C. de transf. l. si quis maior. Nec obstat, quia sine periurio, parere non potest conditioni, nempe quia hanc necessitatem sibi imposuit vt. ff. q͏ met. ca. l. si mulier in princ. & ff. qui satisd. dot. l. si fideiussor. §. si necessaria, & ff. de iudic. l. interdum, non igitur excusatur, ob id q͏ sua culpa, deuenit, arg. ff. de neg. gest. l. siue hereditaria. ff. comod. l. sicut. §. finiter. Item pater hoc debuit prouidere hoc euenire posse, arg. ff. loca. l. siquis domum. Nec obstat, quia ignorauit, cũ scire potuit, & debuit a patre inquirendo, arg. de iur. & fac. ign. ff. l. regula. §. sed facti: &. ff. q͏ vi. aut. clam. l. prohibere. §. vlt. & l. deniq3. §. iij. ¶ Item plus iuris haberet filius, q̃3 pater, in cuius iure successit, arg. ff. de reg. iur. l. qui in ius, & l. q͏ ipsis qui.

EXADVERSO

¶ EX aduerso respondetur Vassalli filium conuentionem, feudi non debere seruare, nec propter hoc feudo priuari, Imprimis illa ratione, q͏ si vellet seruare non posset, arg. C. de leg. l. ab ad2 ministratione, nec enim dicitur posse fieri, q͏ sine turpitudine facientis fieri non potest, arg. ff. de cond. instit. l. filius. ¶ Itẽ quia nullo pacto d3 intelligi ɔditio tacita sc3 nisi vbi poterit iurare, arg. ff. de cur. bon. dan. l. 1. & arg. ff. de carb. edic. l. 1. ff. de cond. instit. l. quę sub conditione. §. quotiens heres. Ad hęc nõne potuit filius pręcedere? sicut pr̃, ergo nõ imputatur ei, si nõ diuinauit premoriturum patrem, cum a suo domino feudum accepit, arg. ff. ad. l. aq. l. si putator. non enim debuit certa pro incertis dimittere, quia hoc sapientis non est arg. ff. ad. l. falc. l. cum titio. pręter hęc, remittenda est huic conditio talis, quia in persona eius ad impossibilitatem recidit arg. ff. de leg. 1. l. turpia. ¶ Item quia ex facto antecedenti huiusmodi venit impossibilitas, vnde absolui debet, arg. ff. de verb. oblig. l. si seruum. §. 1.

SOLVTIO.

¶ MIHI videtur sine preiuditio melioris sententię hunc debere aliquem per eque idoneum ad fidelitatem hanc faciendam Domino substituere vel si non possit, admitto eũ in feudum iurantem fidelitatem, prout, põt pręmissã Dñi sui persona, nisi forsan in fraudem patroni Domini hoc fecisset, tunc enim eum cõdemno arg. const. Feder. l. imperialem. §. illud quoq3.

QVÆSTIO. XIX.

19 AN CERTO LOCO PROMITTENS VAGANdo per orbem ubique repertus possit conueniri.

BONVS accursius contraxit cum Peraccino in ciuitate Bononię, demum Bonacursius de ciuitate cum monacha transfugit, & per orbem terrarũ tanq̃ spaualdus & huc atq; illuc vagari cepit, tandem in ciuitate Placentię repertus ab eo sc3. Peraccino conuenitur, ipse fori exceptionem opponit. Quare, quid sit iuris, pręponitur.

Gallice dicimus espaude.

QVO VALEAT CONVENIRI

¶ QVOD bonus Accursius valeat cum effectu conueniri, euidenti ratione conuincitur, Imprimis illa ratione, quia vagari cępit per orbem terrarum arg. ff. de oper. lib. l. quod nisi: Secundo quia persona suspecta est, & propter suspicionem personę licitum deprehenditur, quod alias nõ liceret, arg. ff. qui satisd. cog. l. si fideiussor. §. fi. ff. de adm. tut. l. ita autem: & ff. sol. matr. l. Si cum. §. si maritus tertio quia cum certum domicilium non habeat, actoris actio periret: si tantum in loco deberet conueniri contractus, nunquam ad locum illum rediturus argum. ff. de eo. quod cer. lo. l. 1.

1

EXADVERSO.

¶ ECONTRA Bonus Accursius ostendit se non teneri, vt Placentię respondeat, quia nemo potest in alieno foro cõuenire, nisi hoc faciat rescripto principali, arg. de iurisd. omn. iud. l. i crimi nali. ¶ Item quia semper tenetur actor sequi forum rei vt. C. de iurisd. §. iud. l. ij. 2. C. vbi & ap. quę. l. quum scimus. ¶ Item, quia res ad infinitum recidit, qua enim ratione conuenitur in ista, eadem in qualibet alia posset conueniri, ergo quotiens locis consisteret contraheret forum, & ambularet, quod est vetitum vt. ff. de iud. l. heres. §. 1. ad hoc ad quid diceremus istum ad respondendum teneri? cum iudex in eũ dare non posset sententiã nimirũ a nõ suo iudice dicta neminẽ astringit vt. C. si a nõ cõp. iud. l. vlt. & C. q pro sua iurisd. a. l. 1. & C. de interdic. l. pręses.

2

SOLVTIO.

¶ MIHI videtur sine pręiudicio melioris sententię Bona accursium vel idoneę deberi cauere de reuertendo Bononię, & ibi respondere, vel apud Placentiam conueniendum, & ratio est, qa vagabundus est, nec aliud habet forum: vt. ff. qui satisd. cog. l. si fideiussor.

3

QVÆSTIO XX

20 AN MINOR XXV. ANNIS VENDENS CVM *Decreto, & iurans non contrauenire possit conqueri se læsum in dimidia.*

MINOR XXV. Annis prędium cum decreto vendidit, z iurauit se non venturum contra venditionez deceptus vltra dimidiam iusti prętij postulat sibi iustum prętium ab emptore suppleri, queritur, quid iuris, proponitur conditio ex.l. vel iudicis officium.

QVOD VALEAT EXPERIRI

¶ QVOD minor cum effectu non obstante iuramento valeat experiri. Imprimis probatur ratione deceptionis, arg.C.ð trāf. l.si ex falsis, z arg.ff.de pact.l.tres fratres, z.ff. de minor. 25. anno.l.ij. z.C.arb.tut.l.cum inter. Secundo quia de hac querimonia cogitatum non fuit in sacramento, arg.ff. de transf.l.cū 1 aquiliano.l.qui cum tutoribus. Tertio quia non ad exclusionē iuris communis sed spetialis, scz etatis iuramentum fuit interpositum, sic ergo communis sibi via exclusa non inciditur, sed i alia tm̄ officit sibi iuramentum arg.ff.de pact.l.si vnus.§. pacta.C.de transf.l.si de certa.ff.de verb.obl.l.venditionez. ¶ Itē 2 quia potius eam confirmat, q̄z contraueniat, venditioni vt.ff. de minor.l.si filius. Quinto z si videatur venire contra contractum, cum non directo veniat, non debet remoueri arg.ð autor. tuto.l.1.ex.l.quod dicimus: quia contra venditionem facere nō videtur, licet in hoc petat vt aut res, aut precium prestaretur cū emptor possit prestando preciū se liberare vt.ff.qui z aqui. ma. liberi.l.vli.§.vlt. ¶ Item ne duplici damno afficiatur.

EXADVERSO

¶ Ex aduerso respondet emptor, z dicit minorem ab hac actione debere repelli, quasi z de hoc iuratū fuerit, arg.ff.de verb.obli. l.qui Romę.§.vlt.z.ff.de iureiu.l.si duo.§.ij. ¶ Itez quia sim 3 pliciter iurauit, ergo omnem viam agendi sibi intelligitur pręclusisse, arg.ff.de aleator.l.1.§.q̄ autem ad hoc, nec secundario, nec directo licitum est contra venditionem venire, vt. C.ne de sta.defunct.l.1.z.ij.nimirum non prohibitum prohibetur, quia per id ad prohibita perueniretur, arg.ff.de tut. z Cur.l. scire, z. 4 ff.de pact.l.q̄ .dicitur. § .extra. ¶ Item rescindere videtur venditionem etiam, si alternatiue agat, quia nempe precise

agere non potest, cum electio concedatur emptori, arg. ff. de cōd. instit. l. quę sub conditione: pręter hęc: qui iurauit potuit legē apertius ponere, arg. ff. de pact. l. veteribus.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur minor audiendus non abstante iuramento: quatenus de dimidia conqueritur.

QVÆSTIO XXI.

21 AN COLONVS, QVI VLTRA DEBITAM *pensionem longissimo tempore præstitit seruitia ad illa præstanda cogi possit.*

RVSTICVS, qui pręter debitam pensionem quędam consueuit seruitia domino facere in pręstatione seruitiorum per xxx. annos moratus est, nūc contractum suum conspiciens videt nullam sibi super impositam faciendam, ideoq; in exhibitione, seruitiorum cessat, debitam offerens pensionē; Dominus vero consueta, exposcit seruitia, quare, quid iuris sit, proponitur actio pręscriptis verbis vel ex conducto.

QVOD VALEAT AGERE

¶ QVOD dominus contra rusticum valeat agere cum effectu, hęc inducere videntur scz consuetorum seruitiorum exhibitio, arg. ff. de itin. actuq; pri. l. 1. §. ij. & ff. si ser. vind. l. si quis diutur-
1 no, & debita pręstensorū seruitiorum pręsumptio, arg. ff. de vsu. l. de in rem verso, & C. de fideicomm. l. 1. longi temporis bo. fide pręscriptio. C. de fund. patr. l. vlt. lib. xi.

EXADVERSO

¶ RVSTICVS vero clypeo rusticitatis armatus domini iacula euitare intendit, allegans imprimis priuilegium rusticitatis, nimirum rusticitatis velamento licitum deprehenditur, quod alias non liceret arg. C. de testa. l. vlt. & ff. de probat. l. cum de indebi-
2 to. ¶ Item ratione rusticitatis quis escusatur a pena, quam meruit arg. ff. de iurisd. omn. iud. l. si quis, & ff. si qui. in ius. voc. nō ier. l. ij. Secundo allegat debitum non posse constitui ex tempore vt. C. de pact. l. si certis, & ff. de op. lib. l. operas, sed vtitur tali argumento fauorabilius est liberari, quā obligari, ac tempore obligatio non tollitur arg. ff. de actio. & ob. l, obligationum fere ergo multo minus inducitur, Tertio proponitur debitum non

debere

debere præsumi, si non probetur vt. C. de actio. & obl. l. negan-tes, & C. de eden. l. qui accusare. Immo potius pro reo non es-se debitum, quia contra est præsumendum, nam propter probatio nis defectum, quid non præsumitur esse vel non esse, vel non fuis se factum argu. ff. de restit. tutu. l. duo Titij, & ff. de reb. dub. l. si fuerit.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur distinguendum, qualiter dominus agat, vtrũ iuditio possessorio, vt & illa qualis qualis, quam habuerit, restitua tur, an agat personaliter ad seruitia, Imprimo casu sine perso-narum distinctione pronuntio eum ad illam qualem possessio-nem restituendum arg. ff. de itin. ac. quę pri. l. 1. §. y. In secun-do distinguendo qualiter agat vtrum alleget tantum temporis diuturnitatem, an seruitiorum promissionem, sibi, vel suis ante cessoribus factam. Imprimo casu reum absoluo, quia transcur su temporis non constituitur debitum, quod non est arg. C. de pact. l. si certis. In secundo reum maxime industrium condemno quia debitum præsumitur fuisse ex tempore arg. ff. de vsur. l. cũ de in rem verso.

QVÆSTIO XXII.

22 AN PROMITTENS PRIMVM PARTVM AN-*cillarum Titio, & Meuio primum Aretusæ an-cillæ Aretusa prima pariente debeat primo uel secundo partum da re, et quis eorum præ-feratur.*

LVCIVS Titius Gaio Seio primum de ancillis suis partum promisit, deinde Meuio spetialiter il lum, qui de Aretusa nasceretur contigit, quod Are-tusa primum peperit agit Gaius quasi existente promissionis suę conditione Meuius vero ecõtra similiter agit. Quęritur cui potius eorum debeat dari partus Aretusę Seio, an Meuio. Proponitur certi con 1 ditio ex stipulatu hinc inde,

QVOD DEBEAT

¶ QVOD GAIO SEIO primum satisfieri debe-at, hęc videntur induci prius sibi facta promissio, arg. ff. loc. l. in operis, & C. de man. test. l. vlt. & C. de pos. l. penul. posteriori promissioni tacita inserta conditio, nam tacite eam videtur Lu cius sic partum Aretusę Meuio promisisse, scz si non illã priua

ad.l.Corn.de sicar.l.eiusdem legis.§.qui hominem, & argu. ff. de pen.l.siquis aliquis.§.qui abortionis. ¶ Item ratione, sc3 ne delictum ipsius remaneat impunitum, quippe ratione mira est disputandi, si de adulterio non teneretur, nec de stupro vale/at accusari, quia id non commiserit, licet committere putaue/rit arg.ff.ad.l.Corn.de sicar.fals.l.impubere.§. Sed esi ei igitur
2 cum aliquid non commiserit crimen, patet eius delictum impu nitum relinqui, q est absurdum, vnde potius dicendum est, vt de adulterio valeat condemnari, arg.ff.ad.l.aquil.l.item mela. §.sed et si plures, & l.ita vulneratus, & C.de fur. & l. siquis ser/uo. ¶ Item summa negligentia, quę dolo comparatur, potest imputari, sc3, cur non cognouit virginem a corrupta, igitur p/pter hoc non debet excusari, immo potius condemnari, arg. ff. de iur. & fac.ign.l.plurimum interest.l.§.1.

EX ADVERSO

¶ CONTRA Gaius excusatur pluribus rationibus, illa im/primis, quia non habuit voluntatem committendi adulterium ergo de adulterio reus non tenetur, arg.C.ad.l.Corn. de sicar. l.1.& ij.& C.de iniur.l.si non, & ff.de adult.l.pen. quinimo nec stuprum, arg.ff.de reb.dub.l.ij. Secundo quia in maleficijs po/tius affectus inspicitur, q3 effectus, arg.ff.ad.l.Corn.de sicar.l. diuus, & ff.de ser.corrup.l.doli in princ. Tertio quia nihil re/
3 fert, nullo modo voluit delinquere, an non taliter, vt.ff.de fur.l. verum est.ff.de iniur.l.eum qui.§.at cum aliquis: quarto, quia ignorantia excusatur, vt.ff.loca.l.siquis ignor. Quinto iustissi mo errore, vt.C.de incest.nupt.l.qui contra, nempe in alieno fa cto ignorantia est tollerabilis.ff.pro suo.l.vlt. Nec obstat q il/la, quę se supposuit, adulterium commisit nimirum, tam in con tractibus, q3 in delictis quandoq3 tm̄ alterum, & non vtrumq3 contingit obligari arg.instit.de aut.tut.circa princ.& ff.de act.
4 emp.l.Iulianus.§.antepen.& ff.de arbi.l.sed si interpellatur.§. fi. Sexto quia mulieris mutatum consilium titio non debet af ferre iniuriam, arg.ff.de regul.iur.l.nemo potest. Septimo q3 mulieris dolus titio pręiuditium afferre non debet.ff. q quisq3 iur.l.iij.§.1.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur sine pręiuditio melioris sententię Titium, qui nihil peccauit circa adulterium ab accusatione adulterij absol/uendum, arg.ff.de adult.l.penult. Si dicas qualiter ergo pu/nietur, videtur mihi q de stupro valeat condemnari, vt pro eo

habeatur,ac si virginem vel viduam cogonuisset,arg.ff.de iniur.l.cum qui.§.at cum aliquis.

QVÆSTIO XXIIII:

24 AN PROMITTENS TITIO OMNEM DEFENsionem contra omnem hominem præstare, etiam contra se ipsum ad eam teneatur.

ODORIGVS de Angeleno promisit Episcopo Mutinensi se præstaturum turrem suam ad offensionem, et defensionem contra omnem hominem, tandem ortis inter Episcopum, et Odericum inimicitijs petit Episcopus, vt Odericus præstet ei
1 turrem contra etiam se, vnde vertitur in quæstione, qd iuris sit, proponitur actio ex stipulatu.

QVOD COMPETAT

¶QVOD EPISCOPO competat hæc probant, scilicet sermonis pronunciatio, vt.ff.de lib.leg.l.siquis rationes, et.ff.de fideicom.l.cum virum,nimirum contra alios facienda defensio vel offensio vt.ff.de cód.indeb.l.frater, et.ff.si ser.vind.l. Pomponius, et.C.de euictio.l.siue promissio interpretanda est, vt in sermone personam loquentis,non includat vt.ff.de edil. edic.l. qp si nolit. §.1.de promissione personarum, contra quos promitteretur,non facta distinctio arg.C.de donat.l.data.contrahendi
2 inimicitias remouenda occasio, arg.ff.de transf.l. cum hi.§. si cum lis,pro episcopo apposita non facienda contra episcopum interpretatio arg.C.de leg.l.qp fauore et.ff.loca.l.ea.lege.

EXADVERSO

¶ECONTRA Episcopum facere videtur, sed generalis sermonis non generaliter omnino faciéda interpretatio arg.ff.de min. l.illud et.ff.de procur.l.mandato, de generalibus tacita facienda exceptio vt.ff.de seru.l.sicui.promissorum specialiter intelligenda promissio, arg.ff.de pecul.l.qui peculij, personæ promittentis promissioni expressa exclusio vel inclusio vt.ff.com.pred. l.quicquid, et.ff.loca.l.qui insulam.§. vlt. contra stipulatorem interpretanda promissio vt.ff.de verb.obl.l.stipulatio ista.§.iij. Inimicitiarum superuenientium legitima occasio vt. ff. de p/cur.l.filius.§.vlt.si prius cum proprio iaculo non admissa per
3 cussio arg.C.de testib.l. nimis graue, et.ff.de qón.l.ó minore.

SOLVTIO

¶MIHI videtur distinguendum cuius culpa exortæ fuerint inimicitiæ (vtrum culpa domini Episcopi) an culpa Oderigi, vt

si culpa Oderigi ipse debeat condemnari, alioquin absolui arg. ff. loc. si merces. §. culpe, & ff. sol. matr. l. penult.

QVÆSTIO XXV

15 AN FIDEIVSSOR, QVI ANTE FIDEIVSSIONEM *fecit pactum de se non obligando cum ipso creditore, Fideiussione secuta teneatur non obstante pacto.*

BIGNOTVS. Dum ab Antonio rogaretur, vt pro eo apud creditorem interueniret, creditorem adhiben; rogauit eum, ne ipsum reciperet in fideiussorem, & si fideiuberet, dixit se nolle teneri, cui creditor acquieuit, Deinde Bignotus pro Antonio apud prędictum creditorem intercessit, qui postea eum conuenit ex obligatione fideiussoria. Quare quęritur, quid iuris sit, proponitur actio ex stipulatu.

QVO VALEAT CONVENIRI

¶QVOD hic fideiussor a creditore valeat conueniri cum effectu, hęc videntur inducere iuris futuri nimis licita renũciatio, 1 vel intercessio arg. ff. de leg. ij. l. si areę, & ff. de acquir. heredit. l. is qui superstites quia eius non erat obligationis impossibilis elisio. arg. ff. de inius. rup. test. l. nam, & si, & ff. de edilit. edic. l. bonem. §. vlt. posterioris voluntatis legittima prępositio arg. ff. de codicill. l. diuus. §. ij. pactionis ergo naturalis non officiẽs occasio. arg. C. de remiss. pign. l. debitum, & C. de transl. l. si cá.

EXADVERSO.

¶PER fideiussorem hęc videntur posse induci, scilicet iuris futuri licita remissio arg. C. de pact. l. 1. & l. cũ proponas & ff. de pact. 2 l. pactum. §. vlt. posterioris voluntatis per priorẽ conceptio arg. arg. ff. de leg. 1. l. mihi, & tibi. §. vlt. ff. de annu. leg. l. nihil doli, creditoris violenta norãda prę sumptio. arg. C. ad Velleia. l. si sine, & ff. de dol. except. l. ij. voluntatis contrahentium potius, q̃ verborum legittima obseruatio, arg. C. de lib. pręt. vel exh. l. ij. actorum simulate deneganda petitio arg. C. de contrah. empt. l. fides & instit. ad. l. aquil. prius dictorum tacita repetitio.

SOLVTIO.

¶MIHI videtur sine pręiuditio melioris sententię hunc fideiussorem, cui factum est, anteq̃ fideiubebat de non petẽdo pactum

3 non teneri, nisi priori pacto renunciauerit, arg. ff. de leg. iij. siqs in principio nec obstat siquis dicet q de futuro, vel iniuria, vel rebus amotis legatur, quia in delictis antequã admittantur, temporis est pactio sed non in contractibus arg. ff. de infam. l. in accusationibus.

QVÆSTIO XXVI.

26 AN ADVOCATVS PROMITTENS PATROcinium *in causa honorario conuento, etiam in causa appellationis obligatus intelligatur.*

BERNARDVS Seij patrocinium postulauit certo constituto salario & accepit tandem in causa victus appellauit, q Bernardus pro eodem salario Seium in appellationis causam sibi assistere contendit, Seius vero resistit. Queritur ergo, qd iuris proponitur actio præscriptis verbis.

QVOD VALEAT EXPERIRI

¶ QVOD Bernardus cum effectu contra Seium inde valeat experiri, hęc ratio imprimis videtur inducere, scz quia Seius

1 vsq; ad finem causę debuit patrocinari, Causa vero finita non est appellatione suspensa arg. ff. de pen. l. ij. §. vlt. nimirum appellationis causa eadem est cum prima arg. C. de pcur. l. ita deuinz munus igitur consumare cogitur, q incepit arg. C. de iudic. l. properandum. §. pen.

EXADVERSO

¶ SEIVS vero contradicit se non tenere, quia in causa, & non in causis patrociniũ promisit, ad hoc causa appellationis, alia est a prima ergo in ea patrocinari non cogitur arg. C. l. intereos qui.

SOLVTIO

¶ QVIA interest nostra aduocatorum partem tueri Seium a Bernardi petitione absoluimus, quę enim huius quęstionis desunt, scilicet in causa podagraria plenissime poterit reperiri.

QVÆSTIO XXVII.

27 AN TITIVS CONTRA EVM, PROPTER CVius disuasionem sibi à Meuio non fuit donatum agere queat.

LVCIVS Titius cum vellet Gaio Seio marchā argenti donare disuasione Meuij non donauit, nunc Gaius Meuium conuenire intendit. Queritur, quid iuris sit, proponitur actio ex dolo, vel in factum.

QVOD VALEAT AGERE

¶QVOD agere valeat euidenti ratione probatur illa, scꝫ imprimis, quia ęquum est, vt iacturam, quę mihi intulit per factum suum, restituere compellatur, arg. C. de Testibus. l. si quando, & ff. fam. hercis. l. hęredes. §. incerto. ff. de eo. per. qu. fac. est. l. ex hoc. Secundo quia occasionem damni pręstitit, vnde cum effectu debet conueniri arg. ff. ad. l. aquil. l. qui occidit. §. in hac & l. item si obstitrix, & l. item mola, Tertio ne ipsius dolus remaneat impunitus, vt. ff. de minor. l. item apud. §. si quis sit. & ff. ad l. aquil. l. ita vulneratus in fi. Quarto, quia donatorem conuenire non possum, vnde in defectū saltim debet iste mihi teneri arg. ff. de eo. per qu. fac. est. l. ex hoc edicto.

EXADVERSO

¶ECONTRA dicit Meuius se non teneri, nimirum ex suasione sola quis non tenetur, arg. ff. de infamib. l. ab hoc, & ff. mād. l. ij. §. vlt. & ff. de dam. inf. l. proculus. Secundo quia de dolo. actio datur ad interesse istius autem non interest, cum damnum passus non est arg. C. de acq. poss. l. vlt. ff. de dam. infec. l. proculus Tertio quia non fecit, vt Gaio noceret, sed, vt Titio amico prodesset arg. de acq. poss. l. 1.

SOLVTIO.

¶MIHI videtur q̄ si certum sit Titium Meuio vel donaturū dico ipsum non teneri, nisi Meu⁹ in fraudem, Seij disuasisset, tunc enim dico Meuium condemnandum arg. ff. de leg. ij. l. penult. §. si semper & in auth. vt cum de appell. cogn. §. si conuincitur, quid enim, vt homines faciunt consulendo amicis suis, dixerit Meuius, quare donas illi cum nunq̄ꝫ inde habebis seruitium? dico eum non teneri.

ÆSTIO XXVIII.

28 AN VASSALLVS CADENS A POSSESSIONE *feudi, & per annos xxx. tacens Domino contra poſſeſſorem obtinentem poſſit ad recuperationem feudi à Domino factam agere.*

QVIDAM Vaſſallus cum caſu quodam a poſſeſſeſſione cecidiſſet xxx.annorum ſilentio, ꝛ a petitione ſub motus, dominus vero cui non ſemper a vaſſallo ſeruiebatur, deſidię per hoc non deditus hoc comperto contra a petitione vaſſalli abſolutum ſua figit iacula, ſicque intendens obtinuit. Nunc vaſſallus poſſeſſionem penes dominū conſtitutam contra eum agit, vt ipſum in ſuo feudo reſtituat quęritur, quid iuris ſit, proponitur conditio ex moribus.

QVOD POSSIT

¶ QVOD Vaſſallus poſſit agere cum effectu, euidenti ratione probatur, Imprimis, quia pręſcriptione temporis ius nō tollitur, ſed eliditur, tempus enim non eſt modus tollendę obligationis, ego nec actionem arg.ff.de act.ꝛ ob.l.obligationum ferè, ſecundo, quia dominus, cum quo agit, non pręſcripſit, nec 1 a proſcribente cauſam habet, igitur ea non poterit ſe tueri, arg. C.de pręſcr.xxx.ann.l.ſiquis empt. Tertio, quia ex alia cauſa dominum agere, vnde non debet repelli.

EXADVERSO

¶ ECONTRA dicit dominus ſe non teneri imprimis ea ratione, quia vaſſallus commiſit ingratitudinis cauſam in alienando feudum, prope eſt eniꝫ vt alienare videatur, qui vſucapi patitur, vt.ff.de verb.ſign.l.alienare, Secundo contra eum obijci 2 tur ipſius deſidia, ꝛ domini curioſitas, atqꝫ vigilantia, quę nō debet ei eſſe damnoſa arg.C.de poſtu.l.vlt. Tertio quia videtur dominus cauſam habere ab eo qui ſibi per iudicem reſtituit, vnde ipſius poterit defenſionibꝰ vti, arg.ff.de acqu.poſſeſſ.l.Pomponius.§.ſi diuiſa ꝛ.C.de euiction.l.emptori.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur ſine pręiuditio melioris ſententię dominum a petitione cauſa negligentis vaſſalli omnino abſoluendum, quis

enim

enim diceret fructuarium,qui non vtendo ab vsufructus peti/
tione exclusus est ab extraneo posse proprietarium conuenire?
Si quid ergo in hac questione,sc3 in causa debitoris, qui pro/
pter victoriam excipit creditoris, & de illo qui ferã mansuetam
deposuit poterit reperire.

QVÆSTIO XXIX.

29 AN STIPVLATIO PENÆ, SI DIE STATVTA *centum non soluantur, committatur si pars cen- tum fuerit soluta, sed non totum.*

LVCIVS Titius mutuauit quinquaginta Ga/
io Seio sibi certa die restituenda', & si tali die nõ
essent restituta,stipulatus est Lucius nomine pe
ne centum,spopondit Gaius Seius, Adueni/
ente die Gaius Seius xxv. soluit die autem pre
terita Lucius titius totam penam petit certi cõ
ditione ex stipulatu. Queritur,quid iuris sit.

QVOD POSSIT

¶ QVOD integrã penã petere possit, sic pbatur, pmisit centũ
si non solueret quinquaginta non soluit quinquaginta ergo ex/
titit conditio penalis stipulationis,ergo potest ex ea cum effe/
ctu agi.arg.ff.de action.& obl.l.obligationũ.§.vlt. Nec obsta
q partem debiti soluit, quia certe perinde est, ac si nihil soluisset.
cum totum non soluit,arg.C.ad sill.l.cum sillan.&.ff.de eden.l.
i.§.edere.&.l.vbi.ff.qui satisd.cog.l.quotiens, nimirum pena
1 in solidum committitur,perinde ac si nihil esset solutum arg.ff.
de verb.obl.l.iij.&.v.§.vlt.&.ff.famil.hercis.l.heredes.§.in illa
&.ff.de collat.dot.l.siquis.§.ij.& hac rõne probatissima, qui.n.
qnquaginta promisit certe quinquaginta non soluit, si xxv.dũ/
ptaxat soluat perinde ac si nihil soluisset vtrobiq3 enim quin/
quaginta non soluit, cum vtroq3 in solidum teneretur, quia pa
riter in stipulationem committit arg.C.de episc.& cler.l.si quan
quam & in auth.vt fratr.fil.§.vlt.&.ff.ad.l.aquil.l.illud. Nec
obstat q dicitur penas arbitrio iudicum potius moderandas,
q3 exasperandas esse,illud enim in penis extraordinarijs locum
habet, vel in ambiguis,nempe vbi certa pena, & ordinata ap/
ponitur, iudex eam mitigare non potest arg.ff.ad Turpill.l.i.
&.C.de in.princ.l.seruos, & in auth.de trien.& semiss.§.studium
&.ff.ad manicip.l.ordine de eo,sc3 maxime, quia facilitas venie
2 incentiuũ tribuit delinquendi arg.C.de pen.l.si operis & instit.

vt.bon.rapt.§.sed nedum. Jmmo fortius, & durius est puniendus, ne alij ad exemplum delinquant arg.in auth.vt iud.si quo suffr.§.eos, & ff.depos.l.bona fides.ff.de pen.l.aut.§.vlt.& pena vnius sit metus multorum, & alia fortior ratio videtur succedere, quare Gaius Seius sit condemnandis insolidum, ne alioquin creditorum stipulationes, & pacta possint a debitoribus derisoria reputari, & tanquam vana contemni arg.ff. siq. in ius voc.non ier.l.ij.& ff.neq.in loc.pub.l.vlt.sed nec debitorem equitas quam allegat iuuare, videtur, cum culpa sua in huiusmodi iacturam inciderit, quando pecuniam in solidum non persoluit arg.C.de neg.gest.l.vlt.& ff.ad maced.l.i.i princ.& ff.de regul. iur.l.q quis, sed vt vere loquamur: qua causa hic debitor se a pena exonerari contendat, perpendi vero potest, cum pecuniam in cuius defectum, penam promisit non soluit, soluisse enim nó videtur is aduersus quem amplioris summe actio competit, vt ff.de verb.sign.l.non potest: quandiu enim quid vel. modicum

3 de debito restat in solidum pignus distrahitur, ergo insolidum pena exigitur vt.C.de distract.pign.l.quádiu & ff.de pign. act. l.si necessarias.§.ij.nam & heres propter vnum forte legatú nó prestitum a toto hereditatis commodo defraudatur, licet forsan prestiterit cetera arg.C.de fideicomm.l.vlt.acg.ff.fam.hercisc.l.heres.in hoc arg.ff.de transact.l.cui.§.pretor, & C. de fi. instr.l.contractus. ¶ Item si ex pluribus partibus heres institutus, quasdam repudiauit, ceteras & quas habere voluit amittit vt.ff.de acqui.her.l.ij.& l. si tu solus, preterea emptor licet partem pecunie prestiterit non tamen partem rei empte conseqtur, immo insolidum ab eius petitione repelletur vt. ff. de act. emp.l.iulianus.§.offerri & ff.de regul.iur.l.item an. ¶ Item in legatario vt.ff.de cond.& demonstr.l.qui duobus, & l. cum fundus: Ex his ergo omnibus manifeste concluditur, q licet partem pecunie soluerit, tamen ad penam totam propter partem non solutam teneatur alia forte via irrefragabili posset Lucius Titius incedendo probare Gaium Seium de tota pena conuenieudum & condemnandum hoc modo promisit centum si quinquaginta non daret, si falsum est eum quinquaginta soluisse ergo verum est eum penam commisisse: nam qui q promisit, non prestat, sic & insolidum est propter partem in totum códemnandus vt.ff.de edil.edic.l.ideo, & ff.de reb.dub.l.si is q.§.ij.&,iij. nam qui deliquit in parte, reus est in toto, vt dicitur de tutore, q & si a parte tutele se excusat, tamen a toto legato priuatur, vt ff.de leg.l.i.& idé de pprono, q licet i minimá parté i liberto vindicauerit, Tñ in solidú ius pronat⁹ amittit, vt.ff.de bo.lib.l.item seruus, sed & qui partez tabularú aperuit dútaxat, ac si totas apuisset damnatur, vt.ff.ad sillan.l.siquis.§. siquis vero q parté

4 dumptaxat illicite fecit a toto etiaʒ debito defraudatur vt. C. de plus.petit.per totum sed ꝛ qui illicite modicum aquę illi, quam recte ducebat immiscuit a toto iuste prohibetur, vt. ff. de aque.cot. ꝛ est.l.1.§.item quare falsarius quoqʒ iudicatur, qui i codicillis sup parte aliqua l'i minima signa impresserit, sicut si super totum eadem imposuisset, vt. C. de ver.iu.enucl.l. vlti. reᵒ iudicatur, qui ex naufragio vnum vel duos clauos abstulit, vt ff. de incend.rui.naufr.l.iij.§.vlt. sed et si quis de iure ꝙ totū auferre poterat modicum, quid abstulerit, totius furtum facit, vt ff. de furt.l.vulgaris.§.1.ex his ergo ꝛ multis alijs quę in hunc modum possent allegari euidenter ostēditur Gaium de tota pena teneri, licet in partem stipulationis cōmiserit, redde igitur, ꝙ debes dicit Lucius, nedum sententiam expectas etiam ex penarum condemnationem substineas.

EXADVERSO.

¶ GAIVS Seius econtra clypeis suis ꝛ conatibus armatᵒ Lutij Titij iacula simili repulsa euitare contendit. Imprimis asserens nec in totum, nec pro parte se de pena posse conueniri, ꝛ hoc ea ratione, quia in fraudem vsurarum legittimarum appo-
5 sita intelligitur, ideoqʒ nulla in solidum nisi forte vsqʒ ad vsuras legittimas, vt. ff. de action.emp.l.iulianus.§.ad idem, ꝛ.ff. de vsur.l.pecunię. ¶ Item alia ratione quia ꝛ si poneres stipulationem valuisse tamen videtur ab ea recessisse parteʒ pecunię accipiendo, arg. C. de pact.l.si creditores ꝛ.C. de iu.dom.imp. l.ij.ꝛ.ff. de eo.ꝙ cer.lo.l.vlt.in fi.ꝛ arg. C. de vsur.l.aduersus. Sed ꝛ si dicatur ab initio validam stipulationem, et post facto non euanuisse, respondetur quia ad iniquitatem recidit scʒ, vt minima portione debiti non soluti pręstaretur tota pena, ideo iudicis arbitrio moderanda est, scʒ vt pro parte nō pręstita dūtaxat pręstaretur pena arg. ff. de vsur.l.cum quidam in princ. ꝛ.C.com.vir.iud.l.maioribus, ꝛ.ff. de pen.l.penul. Pręterea, quia partem recipiendo de sorte tacite pacisci videtur ꝛ de alia obligatione, scʒ penali vt partem recipiat, vt. C. de pact.l.si credit, accessoria enim principalia sequitur quādoquidem principali expirante euanescit accessorium, vt. C. de vsur.l.vlt.ꝛ.ff. si qui.caution.l.ij.in princ.ꝛ.ff. de regul.iur.l.cum prin.ꝛ.ff. de arbitr.l.celsus ait, si ergo ꝛ pro parte tollatur principalis, non debet pro eadem accessoriū remanere, nimirum idem iuris debet esse in parte, ꝙ in toto vt instit. de fideicomm.hered.§. nihil.l. si seruus eius, alia quoqʒ fortissima, hoc idem cōuincitur, hic nāqʒ habet partem pro parte, ergo pro ea parte petere penam nō potest, quia rem possidere, ꝛ penam petere, esset absurdum, vt. ff. de dol.except.l.apud.§.labeo si.ꝛ.ff.siq.caution.l.si duo, nisi

hoc conuenitur, vt. C. de transf. l. cum proponas, est quoq; pro me. dicit Gaius ius & ratio mera, quę pręcipit neminem vltra delictum puniri, vt. C. de pen. l. sancimus, cu; igitur, ego in partem deliquerim, non sum condemnandus solidu;, hoc enim nõ solum facere, sed dicere esset iniquissimum, arg. ff. de furt. l. vulgaris nam & vbi inofficiose pater testatur sola institutio cassat, 6 quia in ea tantum deliquisse patrem ostenditur, vt in auth. vt cum de appell. cogn. §. sine igitur heres quoq;, qui in sola institutione peccauit, in substitutione non damnatur, quoniam satis punitus est, in eo in quo delinquere voluit, vt. ff. de vulg. sub. l. ex facto. §. vlt. Et in ea re. sola, vel parte mulctatur, qua; contra leges aly restituendam suscepit, vt. ff. de his quib. vt indign: l. heres, legatari⁹ quoq; per vnum heredem quem per falsum adscriptum, falso asseruit ab alio sibi relictum, non perdit, que; non inquietauit, vt. ff. de his quibus vt ind. l. Papinianus, sed nec socius propter obuentinam hereditatem sibi callide societati renuncians lucrum, quod non captauerat, communicare nõ compellitur sed hereditatem tantum, propter quam delinquit vt. ff. pro soc. l. actione. §. diximus ex his ergo legibus tanq; fortissimis clypeis tuas obiectiones repellendo, dicit Gaius me non nisi in partem pęnę teneri cõcludo, cum nec, & nisi pro parte fuissę commissam conuincor, Porro & si tibi gratia disputandi commissam in totum concedam tamen ex equitate quę pręualet partem offerendo te ab alterius partis petitione efficaci 7 exceptione repellerem, arg. ff. si qui. caution. l. si seruus. §. 1. & si ꝙ plus est tibi, concedatur amice insolidum penam committi, tamen benignitate equitatis, quę ante oculos iudicis semper ꝑmanere debet, nisi pro parte debere me condemnari, si vis videre, & audire leges probantes, ausculta. Ecce enim plures domini cuiusdam serui separatim singuli conuenientur in solidu; de peculio tamen non in plus quisquam eorum legitur iudicandus, q; ratio patitur apud se pecul*y* arg. ff. pro soc. l. si ex duob⁹ sed licet ab vnius rei, quantumuis minimę hereditatis possessore tota de iure petatur hereditas, tamen eam solam restituendo, ꝙ aliam habet, liberationem consequitur vt. ff. ge petit. hered. l. Luci. Ex his itaq; dilucide apparet, ꝙ licet actio tribuatur tamen mihi non nisi pro parte quam non solui, mihi pręstatio iniungitur. Quid plura? tu de lucro captando, ego vero de damno euitando agere intendo, igitur mihi potius, q; tibi est ꝯsulendum, sicuti potius creditori, q; legatario consulitur qa iste de lucro, ille de damno certare conuincitur vt. C. de delib. l. sancimus. §. si vero. Illa quoq; ratio facit, vt magis emptori, q; fraudatori cõtrahenti vel q; donatario constet esse consultũ, vt. ff. quę in fra. cred. l. ꝙ autem, nam & in penis fiscalibus fisco

creditores leguntur esse prelati vt.C.de pe.fis.pr.L.X.nó enim par eademq; ratio esse creditur amittere & non lucrari vt.C.de codicill.l.vlt.vis audire secundum:ego sum reus ergo fauorabilior,tu actor,ergo odiosior deprehenderis,itaq; meis potius q̃ tuis precibus iudex aures accomodabit, nam reo dilatio tribuitur, vbi etiam actori omnino denegatur, vt. C. de temp.in integr.rest.l.vlt.C.de dilation.l.siquando, sed instrumenta q̃q; sui autoris, sibi reus iuste exhiberi contendit licet non econtra vt.C.de eden.l.qui accusare. Superest & ratio tertia, quia absolutoria humanior, & suauior, q̃ condemnatoria deprehenditur esse sententia, proniores enim vniuersi debẽt esse iudices ad absoluendum q̃ ad condemnandũ, vt.ff.de re.iud.l.inter plures, nam & si duo iudices iudicauerint illius sententia obtinebit, qui pro reo iudicauerit vt.ff.de re.iud.inter,si igitur humanior ergo eligenda: semper enim humanior seruatur sententia, vt.ff.de pact.l.maiorem, &.C.qui bon.ced.poss.l.vlt. Quarta sc; quia illa,quam deposco,mitior est, q̃ tuę petitionis sententia,ergo mea, & non tua est admittenda petitio, arg.ff.de pen.l. si preses,nam & si tres iudices iudicauerint vnus in xv.alius in x.alius in v.tertia quia mitior est seruanda sententia vt.ff.de arbitr.l.diem proferre.§.si plures. Quinto, quia est ęqua, nimirum ego equum tu autem iniquum deposcis, & in omnibus placuit rigori iustitiam prępone̅dam, equitatemq; vt.C.de iudic. l.placuit. Sexto, quia & si esset equum & iustum, q̱ postulas tamen equius est, & mitius q̱ ego dico,sum ego igitur pręponendus vt.C.de procur.l.exigendi. Septimo, quia tu aspera, ego mollia deposco, sicut enim ego delicatus non essem audiendus nihil volens soluere,ita tu onerosus non es admittendus totaȝ pęnam petere volens vt.ff.de pign.act.l.si seruos.

8

SOLVTIO

¶DOMINVS Placent.nulla distinctione ex causa sortis adhibita cum ex equitate a parte pęnę absoluit arg.ff. siqui. cautio. l.1.Sed dominus meus Odericus eum condemnat per.l.heres.ff.famil.hercis.Si distingueres inter stipulationem dandi, & faciendi, posset tamen distinctio adhiberi, vtrum maiore̅ partem pecunię, soluisset, an non vt in maiori parcetur soluenti, ď residuo teneretur,sed non condemnaretur,arg. ff. de co̅trahen. empt.l.dominum nam & restitutio propter satis minimam rem, vel summam denegatur, si rei maiori,vel summę prędicetur, vt.ff.de in integ.restit.l.scio.vel posset aliter distingui, vtrum p contumaciam de tota teneatur pęna, si propter inopiam de parte dumptaxat arg.ff.de collat.bon.l.1.§.si cum. Nam & preses prouincię multam,quá alicui inflixit, solet mitigare ob inopiá

vel in totum remittere vt.ff.de offic.præf.l.iij.§.sicut,sed non videtur fuisse in mora, a quo pecunia per exceptionem pete. non potest vt.ff.si cert.peta.l.lecta.

SOLVTIO

¶MIHI videtur propter inopiam non soluentem absoluendum fore.

QVÆSTIO XXX.

30 AN MANDATVM CAVSA CVIVSDAM AB*sentiæ factum duret reuerso domino, iterum se absentante, adeo, quod alienatio, uel gestum tempore secundæ absentiæ uigore illius mandati ualeat.*

QVIDAM Hierosolymam petens negociorum suorum Titio generalissimam demandauit administrationem & Hierosolymis reuersus mandatum non reuocans, nec iterum renouans beati Jacobi limina visitauit. Titius vero semper administrare nõ cessans in vltima peregrinatione fundum quendam Seio alienauit. Nunc dominus a beati Jacobi peregrinatione reuersus fundum quem Titius eius procurator alienauit vẽdicare intendit. Seius vero suo mandato venditũ dicit, cũ q; a petitione repellit. Queritur quid iuris sit proponitur: rei vendicatio.

QVOD POSSIT

¶QVOD dominus possit ad vendicandum admitti, euidenti ratione videtur posse probari, nimirum fundus iste citra domini mandatum constat, q; fuit alienat⁹, ergo exceptione nõ obstante ab emptore vendicatur vt.C.de procurat.l.procuratorẽ. Nec obstat q; semel mandatũ habuit, qa illud ꝯstat esse finitũ sic probatur Hierosolymitana peregrinatio fuit causa manda-

1 ti, ergo ea finita, finitur, & mandatum arg.ff.de iudic.l. ij. §. eleganter, nam & si duo contraxerunt societatem ad negocium aliquod peragendum finito negocio finitur & societas vt.ff.ꝑ soc. l.actionem.§.Item si societatem.¶Item miles tandiu potitur priuilegio propter expeditionem sibi indulto, quamdiu in ea versatur, nam eo reuerso, & deuaganti alibi, expirat priuilegium vt.C.de test.milit.& eorum.l.vlt.&.C.de test.mil.l.sancimus:

Preter hec fisci administrator excusatione gaudet, ratione ad/
ministrationis sed ea deposita & excusationē deponit. ¶ Item
& in his, qui aliquam habent potestatem, vt instit. de excus. tut.
§. iij. ex his igitur legibus patenter ostenditur mandatum fini/
tum peregrinatione, propter quam intercessit, expleta. Nec ob/
stat, q etiam postea iterum abfuit, semel enim finitum manda
tum, aliter restaurari non potest, sed nec stipulatio semel mortua
vel seruus semel promissus fact⁹ liber resuscitatur, licet ad ean/
dem seruitutem deuenerit vt. ff. de verb. obl. l. inter. §. sacrum. &
ff. de solut. l. qui res. §. aream. Nec debitor a creditoris obliga/
tione semel seruitute exemptus, in eandem reuertitur, vt. ff. de
action. & obl. l. seruus: Testamentum quoq; propter natū post/
humum irruptum non reconualescit, quia postea q̄ȝ natus est, mor
te obijt vt. C. de petitione her. l. iij. per hoc igitur manifeste con/
cluditur semel finitum mandatum propter primam reuersionē
2 per secundam absentiam non resuscitari, ¶ Item alia ratione
probatur mandatum tacite reuocatum domino enim reuerso
plenaria suarum rerum est restituta potestas ergo alij adempta,
duo enim insoliduȝ hoc habere non possunt ergo simul atq; vni
tribuitur alteri denegatur arg. ff. de procur. l. Pomponius. §. ij.
in fi. nam si postea alium procuratorem dedisset priorem remo/
uisse videretur, ergo multo fortius remouit: vbi idem ipse admi
nistrare cepit, vt. ff. de procur. l. si quis. §. vlt. preterea, quia in
tali casu etiam mandato restaurato a reuerso domino primum
finiretur mandatum vt. ff. mand. l. qui mutuam ergo multo ma
gis, vbi nullum intercessit mandatum, vel alioquin reuocatuȝ
est superuacuum, nempe vt si tutor in administratione post pu/
3 bertatem perseuerauerit non tutele. quia iam finita est, sed nego
ciorum gestorum actione conuenitur vt. ff. de tut. & rat. dis. l. si
tutor. porro. Nec obstat q exaduerso allegatur secunduȝ man
datum simpliciter interuenisse quasi ei insit tacita conditio, do/
nec in absentia perseuerauerit, sicut dicit de eo, qui sibi, aut Ti/
tio stipulatus est, & pure. Tamen tacite inest conditio, si in eodē
statu Titius perdurauerit, vt. ff. de solut. l. cum quis & l. similes
& ff. loc. l. quanto. §. inter simile, & ff. de probat. l. si post datum
nam in sermone simplici, & generali quedam tacite inueniunt
excepta vt. ff. de seruit. l. sicut. ¶ Item sermo generalis, & sim/
plex ad eund. dumptaxat extenditur casum, & ad ea, de qui/
bus inter contrahentes actum comprobatur: arg. C. de transf. l.
si de certa, & C. de adulter. l. videmus, & ff. de transf. l. cum aql.
l. qui cum tutoribus.

EXADVERSO.

¶ ECONTRA pro se allegat emptor mandatum nudo & tacito

assensu posse contrahi, vnde dico, q eo ipso q dominus man/datum cum potuerit, non reuocauerit, reuersus renouasse videtur, & hoc ad instar coloni. Colonus enim finita conductione, si in eadem remansit sciente domino, & non contradicente, reconduxisse videtur, arg. ff. loc. l. item queritur. §. qui rei, & l. cum plures. §. locator. ¶ Idem de matre legitur, que condito testamento filium peperit, nam eo ipso, q testamentum mutare potuit, & non fecit, confirmasse videtur, & filium exheredasse,
4 vt. C. de in offic. test. l. iij. Idem quoq de codicillis ante testamentum factis, cautum reperitur, qui eo ipso confirmati videntur, q ab eorum validitate testator recessisse non videtur, vt instit. de codicill. §. si cum. Qui enim non prohibuit eum ab administratione, permisisse videtur, constat enim concessum, q non inuenitur prohibitum: Secundo legitur de absente restituendo qui restituitur non solum si leges permittant, sed etiam si leges non prohibeant, vt. ff. ex quibus cau. maior. l. nec non & si. §. 1. sic & procuratorem posse dari conuincitur, qui ab eius datione prohibitus non inuenitur, vt. ff. de procur. l. mutus sic igitur in casu, de quo queritur, administrator remansit, quia ab administratione repulsus non fuit, nam qui homines in naui vel in stabulo, vel caupona secum degentes non repulit, elegit, vt. ff. nau. caup. stab. l. 1. §. fi. nempe qui factum se cōtingens nō statim vt scit improbat, comprobare videtur, vt. ff. ad macedo. l. si filius, & C. de nupt. l. si vt proponis, la pr. qui magistrum quoq a magistro prepositum non deiecit, imposuisse videtur, vt. ff. de exercit. l. 1. §. magistrum ex supradictis ergo tu iudex videre potes manifeste, q si ex reuersione prima mandatum fuisset exinanitum tamen per secundum consensum licet non expressum, fuit tacite restauratum. Immo plus dicit emptor, mandatum non fuisse finitum propter reuersionem cum reuersus nō permansit, sicut non videtur versum q non mansit de iure versum vt. ff. de in rem ver. l. si pro parte non enim reuersus videtur, qui in breui recessit sicut etiam non videtur recessisse, qui in breui reuertitur vt. ff. de diuort. & rep. l. 1. & ff. de in integ. rest. l. diuus: sed nec
5 videtur traditum, quod est euictum, vt. ff. de act. emptor. l. datio possess. generaliter quoq dicitur: peruenisse non videtur, q recessit, vel remansurum non est, vt. ff. de hered. vel act. vēd. l. ij. §. illud & ff. de acqui. poss. l. non vt. ¶ Itē alia fortiori ratione conuincitur dominum reuersum non videri, qui non animo rediit remanēdi non. n. possidere intelligitur ille, qui in fundo est corporaliter, si mēte sit alienus, vt. ff. de acqui. poss. l. iij. §. ij. sicut nec ille seruus dicitur fugisse, licet corpore se absentauerit a dominus, cum animo remansit cum domino vt. ff. de edilit. edic. l. quis sit. Captus quoq ab hostibus rediisse, non

videtur

videtur ad patriam, qui licet, venerit corpore, alienus tamen deprehenditur esse mente, vt. ff. d post. li. re. l. nihil, sed forte dicet aduersarius ad quid a legas hoc, cum non probaueris eum nõ remanendi animo redijsse. ¶Respondeo immo probaui ab effectu, quia postea recessit, voluntas enim intrinseca perfecte pro-
6 batur per extrinseca: rebus enim et factis, sicut verbis quis dicitur suam declarare voluntatem vt instit. de hered. que ab int. def. in fi. et ff. de leg. leg. de quibus. Ex predictis manifeste apparet dominum non reuersum, et quia non remansit, et quia non animo redijt remanendi, ergo nec mandatum finitum fuit. Fortiori quoque ratione probatur mandatum, adbuc reuersione nõ fuisse finitum, quia simplex fuit ergo ante, et post reuersionem durauit mandatum, nisi fuerit reuocatum, vt ecce simpliciter prohibitus accipere pecuniam, vt alij faciat, vel non faciat negocium causa calumnie, accipere prohibetur, et ante iudicium et post, vt. ff. de calum. l. 1. sed et qui res suas simpliciter obligauit tã presentes, q̃ futuras obligasse videtur vt. ff. que res. pig. ob poss. l. vlt. nempe ille, et qui posthumum simpliciter sibi instituit heredem de quacunque vxore natum instituisse videtur, et d ea cum qua postea contraxit matrimonium vt. ff. d lib. et posth. l. placet. Succedit et alia ratio, qd' sine temporis terminatione conceditur perpetuo concessum intelligitur. Certũ nãque perpetuo valet, nisi infra certum tempus fuerit comprehensum vt. C. de diuers. rescr. l. falsa. Ex his ergo allegationibus aperte concluditur mandatum non temporale sed perpetuum fuisse et maxime in hoc casu, cum de commodo mandatoris agitur, q expresse debuit istud exprimere arg. ff. de post. l. publicum: quicquid enim astringende obligationis causa fit, vel dicitur id nisi palam verbis exprimatur pro obmisso habendum est; vel certe contra stipulatorem est interpretandum, in cuius potestate fuit verba clare concipere: vt. ff. de verb. obl. l. quicquid astringende et si poneretur sine preiudicio mandatum finitum, nec reintegratum tamen quia per ignorantiam vel iuris fuit adimpletum, seruari debet, et hinc inde oritur actio mandati vt. ff. mãdati. l. mãdatum et l. item si mandassem, et maxime emptor cõueniri nõ debet, quia iustam habuit ignorantie causam arg. ff. mand. l. itẽ causas, in princ. §. 1. et instit. mand. §. item his igitur omnibus tam copiose, atque efficacissime pro me facientibus dicit emptor, iudex humanissime te ab humanissima prece rogitare non desino, quatenus mei fugientis potius absoluendi miserearis equissime, q̃ actoris prosequentis ad condemnandum partibus foueas iniquissimis.

SOLVTIO

MIHI videtur propter profectionem fuisse mandatum vnde peregrinatione perfecta dico statim finitum mandatum arg. ff. pro soc. l. actione. §. item & ff. de cond. si. cau. l. 1. sed au. postea mandatum reintegratur propter secundam peregrinationem, si queratur, videtur non incompetenter posse distingui. Utrum reuersus statim discessit, an aliquandiu moram fecerit, 7 siquidem: statim discessit, videatur finitum mandatum, si vero aliquandiu moratus est, & potestatem habuit procuratoré mutandi, & eum non mutauerit, immo administrare passus fuit, confirmasse procuratorem videatur, atq; mandatum tacite nõ reuocasse videtur vt. C. de in offic. test. l. iij. Si queratur quid iuris in primo casu, si per ignorantiam fuit cum eo. cõtractũ multum refert, qualiter cum eo contrahatur. Utrum alienando, an suscipiendo, ipse enim alienare non potest, licet suscipiendo debitores iuste ignorãtes possit liberare vt. ff. si cert. peta. l. cũ qui.

QVÆSTIO XXXI.

31 AN FIDEIVBENS PRO SEIO APVD SEMPRO. *Si pecunia nondum numerata detecta inopia debitoris denuntiat creditori, ne pecuniam mutuatam numeret, isq; denuntiationem contemnat, & soluat, possit eueniente casu à creditore conueniri.*

LVCIVS Titius fideiussit pro Gaio Seio apud Sempronium creditorem spe future numerationis pecunię qui Lucius Titius cũ reperisset Gaium Seium minus soluendo denunciauit Sempronio creditori, ne Gaio Seio pecuniam mutuaret: Sempronius vero creditor fideiussoris denunciationem contemnens Gaio Seio iuxta conuentionem pecu-1 niam mutuauit. Nunc creditor a debitore Gaio Seio suam pecuniam recuperare non valens Lucium titium fideiussorem conuenire intendit. Queritur vtrum possit, proponitur actio ex stipulatu vel certi condirio.

QVOD POSSIT

QVOD fideiussorem valeat creditor conuenire euidenti ratione probatur, imprimis ea ratione, quia non licuit a contractu

simul inito, & maxime creditoris fauore fideiussorem recedere, vt instit. de fideiuss. in princ. & sicut fuit liber nõ interuenire ab initio ita semel constitutę obligationis libera non datur renunciatio, vt. C. d act. & obl. l. sicut. nimirum se pati conqueri nõ potest qui semel fideiussioni consensit, vt. ff. de aq. pl. arc. l. in diem, nam habes q qui semel se velle dixerit amplius nolle dicere nõ poterit vt. ff. de leg. iij. l. xi. §. sic, sed nec negocium semel probatum reprobandi facultas conceditur, vt. ff. de neg. gest. l. Pomponius. Est quoq; & alia fortior ratio, sc; ne Lucio titio hic attributa facultas, sit alijs fideiussoribus delinquendi facilitatem prestare, vt instit. vi. bon. rapt. §. sed nedum, quilibet enim fideiussor ante sic denunciando posset suas & creditoris stipulationes eludere, & se, a fideiussionis oneribus relaxare, q est phibitũ in qb⁹. n. magis statur actori, q̃3 reo, vt si reo facultas tribuere actoris actio piclitẽ vt. ff. de verb. obl. l. inter stipulantẽ. §. sed. sed & alia rõne ꝯuincitur hunc fideiussore3 efficaciter posse conueniri, quia non legitur renunciationem esse modum tollendę obligationis, cum quis semel fuit rite obligatus, nam p vtrãq; stipulantium personam re in obligatione3 deducta legitima, & congruenti interrogatione precedente quod est gestum non est per denunciationem ab istius obligationis vinculis concedenda recessio, si enim ab obligationibus legittime factis de-

2 tur facile facultas discedendi, nullus erit litium finis vt. C. de transact. l. factis, constat igitur hunc esse condemnandum, ne alioquin res procedat in infinitum vt, ff. de re iudic. l. aduio pio §. si post. Alia quoq; via si ambulare volueris, manifeste tibi poterit demonstrari Lucium titium damnationis laqueo subiacere, sc; quia non tempestiuo tempore interuenit denunciatio, sc; quia re non integra, sic de mandato reuocando legitur, vt. ff. commod. l. in commodato. §. iij. na3 nec clerico discedenti redeundi facultas conceditur, si alius loco suo subrogatus iam de-

3 prehenditur vt in auth. vt clerici qui reced. coll. v. sed nec iuuenili, leuitate omittenti facultas redeundi conceditur, si rebus in eodem statu non existentibus contra substitutum agere inuenitur vt. ff. de minor. l. q si minor. §. sceuola sed vt istius questionis causam videas, diligenter attende q dicitur C. de nouat. l. 3. Ex his manifeste conuincitur fideiussoris denunciationem nullatenus valuisse, vnde iuste meritoq; sibi eum condemnari deposcit creditor, defectus enim potestatis denunciandi, denũciationem patitur impune contemni. Sicuti dicitur de eo. q riuos vel cloacas purgari nouum opus nũciat vt. ff. de noui oper. nũc l. de pupillo. §. si quis. Debitore quoq;, q creditori d iure distrahenti, ne vendat, denunciat, vt. C. debit. vendi. pign. l. 1. fide-

4 iussor qui mandat creditori, vt debitorem conueniat, vel pi-

gnora vẽdat, vt.ff.de fideiussor.l.si fideiussor. Idẽ de eo debitore, q constitutario mandat, ne debitum soluat.vt.ff. de constit. pecu.l.vtrum cõcluditur ergo denunciatione non obstante potestatis defectu fideiussorem creditori omnino esse condemnandũ nimirum si creditor noluit fidem suam violare debitori datam. vt.ff.mand.l.quintus,quia tenebatur ad seruandum:vt.ff.quibus mo.pign.vel hyp.sol.l.sicut.§.debitor. Nec obstat q ab aduersario de inopia debitoris pponitur,quia hoc ab initio debuit prouidisse fideiussor.arg.ff.loc.l.si qs.§.1.qa hoc lz diceret fideiussor.creditor tamen ex bo.fide non credidit vt.ff.q fal.tut.l.ij vel saltim, quia fuerat ab initio talis,arg.ff.de excus.tut. l. pen. ex his ergo omnibus concluditur fideiussorem sibi certissime damnandum.

EXADVERSO

¶ FIDEIVSSOR vero cõ creditorem doli exceptione repellendum dicit sic asserens eum dolo fecisse, qui contra denunciationem suam debitori pecuniam numerauit, sicut de emente fraudatore legitur, qui creditoribus contra denunciantibus emit, dolo fecisse videtur, vt.ff.quę in frau.cred.l.ait.§.siquis,is qq; male fidei iudicatur possessor, qui cõtra domini denunciatione

5 ad fundi emptionem accessit:vt.C.de rei vendic.l.si fundus, si quidem heres,qui etiam legatario contra testationem sibi factã rationes tradidit tanq̃ dolosus condemnatur, & ritę,vt arg. ff. de eden.l.quidam.§.nihil. Procurator quoq; dominium non tradit,si domino mandatum reuocanti non paret vt. ff.de excep. rei iud.l.1.§.1. Sed & actio institoria cum institutore cõtra cõ institoris prohibitionem denegatur, & institor repellitur vt. ff. de instito. filius etiam seruo libertatem non tribuit, q patris voluntate mutata cũ manumittit, vt.ff.de manu vind.l.iij. ex his ergo patet Semproniun creditorem doli exceptione a Lucio repellendum,quia eius denunciatione contempta prolapsus est ad soluendum. Nec obstat q dicitur eum non habuisse denunciandi auctoritatem, q falsum est nimirum eius intererat debitori pecuniam non numerari, cum propter hoc debuerat obligari,potuit ergo certe ab eo denunciari creditori, sicut legitur de

6 eo,qui fundum alienum facere volebat vt instit.de re.diuis.§.q autem. ¶ Item de vno tutore,qui alium ad vendendum, & de vno socio,qui prohibet alteri edificare,vt.ff.si seruit.vind.l.au⁹ Iure enim pari potiorem esse causam prohibentis constat,vt.ff. com.diui.l.sabinus ,patet igitur ex his aperte, q possum prohibere, ne fiat,q mea interest non fieri. ¶ Itẽ alia ratione habuit Luci⁹ titius ius prohibendi ,sc; quia res integra erat nã liberũ

7 erat debitori non accipere, vt. ff. si cert. pet. l. qui pecuniam, & ff. qui pot. in pign. l. potiorem, si igitur liberum erat non accipe/ re, ergo res integra erat: nimirum secundum q tu ipse allegasti re non integra non licere alteri inuito altero a contractu resilire, presertim etiam in venditione res dicitur integra etiam datis ar ris, ergo hic etiam dato fideiussore, vt. ff. que res pign. obl. poss. l. titius: Immo & in mutuo res, dicitur integra, etiam dato pi/ gnore, ergo & fideiussore, vt. C. quas lic. ab empt. dis. l. 1. ¶ Itē res dicitur integra precio nondum soluto, licet reuendita ergo & pecunia non numerata licet fideiussore dato, vt. ff. de exc. rei. iud. l. 7. plusquam manifestum est igitur & ex tuis allegationib (dicit Lucius Titius) denuntiationem remisse, quia reinte/ gra facta est, fortiori adhuc ratione probatur valuisse denuncia tionem de iure scz propter inopiam debitoris, nempe propter d/ bitoris inopiam, fideiussori soluenti actio mandati, nec etiam condemnato cōceditur, licet alias repellatur arg. ff. de procur. l. Mutius in fi. & C. mand. l. si procurator. Sed q alias est pbi bitum ratione maritalis inopie etiam constante matrimonio p dote repetenda mulieri constat esse consultum vt. C. de iu. dot. l. vbi adhuc matrimonio & propter inopiam fideiussoris ex inte/ gro succurritur creditori vt. ff. qui satisd. cog. l. si ab. rōne, itaq3 inop. e debitoris constat iustam causam fuisse, scz probibitio/ nis fideiussoris, igitur seruanda creditori, vt. ff. mand. l. si homi nem & C. de reb. alien. l. vlt. & ff. mand. l. si pro & ff. de euiction. l. fieum. Et vt omnem aduersariorum allegationem exclude/ mus, ponamus sine preiuditio, q potestatem denunciandi fi/ deiussor non habuit, tamen ante hanc cognitionem denūciatio

8 contemnenda non fuit, arg. ff. de no. oper. nunc. nunciatione. n. interposita, siquid factum fuerit destruitur, licet qui edificauit, ius edificandi habuerit, vt. ff. d no. oper. nunc. l. pretor. §. 1. & 3. Idem in interdicto legis, q ui aut clam vt. ff. q vi aut clam. l. 1. §. sed etiam vocatus a iudice, licet non suo, comparere com/ pellitur, & hoc ipso, vt an sub illo iudice debeat respondere, exa/ minetur vt. ff. siq. in ius vocat. non cer. l. ij. & ff. de iudic. l. quin/ ta, Concluditur itaq3 ex premissis denunciationem fideiussoris, licet non validam a creditore nullatenus contemnendam vt an tequam, si valeat, dignoscatur. Preter hec que pro fideiusso/ re de probibitione facta allegantur, illud videtur esse precipiū quia tam fideiussor q3 creditor de damno certare videtur, vnde fideiussoris excipientis melior debet esse conditio, vt de duobus minoribus, vcz simul contrahentibus, & captis legitur, vt me/ lior sit conditio consumentis vt. ff. de minor. l. verum. §. pen. si/ cut etiam de duobus dolosis, vt. ff. de dolo. l. licet si duo & d duo bus negligentibus, vt. ff. de compens. l. si ambo, & de duobus

delinquentibus vt.ff.nequis:eū.l.ij.z.ff.d regul.iur.l.cum par. vel de turpiter contrahentibus, vt. C.de condit. ob tur. cau. l. cum te, immo generaliter vbicunque parilitas vertitur, vel vbi de lucro duorum queritur durior est cōditio petitoris vt. ff. de regul.iur.l.in eo quod vel is:z vbi d damno, ꝙ iuris est in lucro idem, z in damno constituitur vt instit.pro socio, his igitur breuiter allegatis iudex properet ad sententiam.

SOLVTIO.

¶IN hac questione posset distingui, vtrum debitor a creditore fuerit stipulatus,sibi mutuari an simpliciter pactus. In primo agit creditor contra fideiussorem,etiam contempta denunciatione,quia necesse numerare habuit. In secundo nequaquam arg.ff.de constit.pecu.l.vtrum z.ff.quib⁹ mo.pig.vel hipo. sol. l.sicut.§.si debitor. ¶ Item vtruꝫ sua sponte numerauerit, an conuentus a iudice numerare compulsus fuit, vt si sponte numerauerit repellatur, si compulsus cum effectu, congrediatur vt.ff.de min.l.ait prę.§.1.z.ff.ꝗ cum fal.tur. l. non. ¶ Item vtrum post stipulationem fideiussoris debitor sit effectus nō soluendo, an ante fuerit, vt si ante fuerit potius fideiussori, qui ꝑ tali fideiussit, ꝗꝫ creditori imputetꝫ, vt.ff.de minor.l.cū mādat. z.ff.de cap.dim.l.ij.z.ff.de instit.l.z si, Preterea hoc cōtingit, si denunciauit,creditori, vt subueniatur fideiussori,qui iustam causam habuit denunciandi,arg.ff.mand.l.si hominem z. C. mand.l.si prope.z.ff.de interrog.act.l.de etate, sed huic distinctioni multum obuiare videtur,ff.de procur.l.penul.cui tamen sic potest responderi, qui satisdat. iudicatum solui pręstita cautione,non potest dici res integra sicut hic esse certum est, nam z per exceptionem dominus liberatur, vt.ff.de in rem ver.l.si pro parte in princ.vel potest dici, quia ibi leditur ius alterius, qui satis accepit cum statim reum conuenit,si ipse defensioni se non obtulisset, z eum exegisset, vel alium defensorem qui satisdaret,pręstitisset arg.ff.de procur.l.mutus.z.ff.commod.l.incommodato, nam si negocium zc.vel ibi satisdat. pro iam obligato hic autem pro obligando fideiussit.

QVÆSTIO. XXXII.

32 AN VENDITOR FVNDI, QVI SIBI ARBOrem reseruauit, si illa desiccata radices repullulent, possit super nouellis arboribus ius aliquod prætendere.

QVIDAM fundum vendidit arborem ibi natam excepit, procedente demum tēpore arbor illa desiccata est, & radices einsdem pullulos emiserunt, venditor vero arbores istas ex radicibus primę arboris pullulatas ad se pertinere contendit, emptor vero contra dicit ad se pertinere, cuius arbor, quam acceperat iam esse desiit. In quęstione, nunc vertitur cuius arbores istę esse debeant, an emptoris, an venditoris. Venditor proponit actionem ex vendito, & pręscriptis verbis propter pactum appositum in contractu, vt seruetur, & proponit etiam rei vendicationem quia dominum se asserit.

1

QVOD POSSIT

¶QVOD possit agere hic ꝓbare vr̄ pristinę residentitas arg. ff. de indic. l. proponebatur & de ser. vrb. pręd. foramen, & l. cuius vel pristinę restitutio, arg. ff. de ser. rust. pręd. l. hi q & C. de adopt. l. cum in adopt. & ff. de furt. l. siquis. §. vlt. Matris (vt ita loquar) conditio. arg. ff. de leg. ij. l. si q vero, & C. de rei. vend. l. partum, & ff. de rei vend. l. idem Pomponi⁹ poli exceptio arg. ff. si vsufr. pet. l. 1. & ff. de instru. leg. l. pictoris instrumento & futurę arboris excipiendę habita conuentio: arg. ff. de vsufr. l. item & si & ff. de lib. & posth. l. placet, & ff. de cōd. & demonstr. l. filię.

EXADVERSO

¶QVOD non possit agere hoc inducit prioris rei interitus, & alterius existentia, arg. ff. de solut. l. qui res, & ff. de adim. leg. l. iij. & ff. de acqui. re. dom. l. sed & ff. de vsufr. l. qui vsufr. semel obligationis dissolutum vinculum arg. ff. de re. iud. l. adiuo, & ff. vt leg. no. cau. l. 1. arboris tunc non existentis non interueniens apparentia. ff. de contrah. empt. l. rutilia. pola, & l. in lege: rei procedentis in mensum absurditas, vt. ff. de contrah. emptor. l. in lege, & ff. de reb. indic. l. a diuo & ff. vt leg. no. caue. l. 1. Immo q plus est pactionis impossibilitas, & ob id inutilitas arg. ff. de action. & oblig. l. obligationum & C. de agric. & cēs. l. ij. lib. x. hoc inducit huius arboris contrahentium nō excogitata voluntas arg. C. de transf. l. si de certa & ff. de transf. l. qui cum & C.

2

filius constitui, quia cum de damno hinc inde certatur, deterio/
2 ri loco petitor constituitur, sicut econtra, vt.ff.de iniu.l.verum.
§.fi.& de verb.oblig.l.si seruum.§.Sequitur, & de reg.iu.l. cum
in pari. & iura promptiora sunt ad defensionem parandam, quam
ad actionem indulgendam: vt.ff.de pig.l.1. & ff. de superfici.l.
1.&.ff.de contr.empt.l.si in emptione.§.item, & l.pacta, & ff.de
compen.l.sicut filio, &.ff.de pac.l.si intra: Est insuper alia ratio,
quę filio imponit silentium, quia scz cum parenti hęres extiterit,
euictionis laudandus est autor, vt.C.de euict.l.siue. Si ergo em
ptorem ab alio tenetur defendere, multo fortius eundem ipse nõ
3 poterit impugnare, arg.C.de euict.exception.l. Si ob causam
&.ff.si seru.vend.l.Pompon.&.ff.de cd.indeb. l.frater in auth.
vt diffin.iud.§.1.circa finem.

EXADVERSO

QVOD filius ad agendum admittatur euidentissima ratio/
ne probatur. Ecce imprimis quia huiusmodi venditio duplici
iure irritatur, scz generali Senatuscons. quia prohibitum est mi
norum prędia sine decreto alienare, & speciali, scz sacris consti/
tutionib.quib.rerum filiorum nisi in casibus permissis patrib⁹
4 alienatio interdicitur, & filijs quandocunque factis sui iuris nul
lo obstante obice conceditur reuocatio, vt.C.de pręd.min.l.2.
&.C.de bo.quę lib.l.cum oporteat, & l.fi. &.C.de bo.mat.l.1. er/
go (ait filius) mihi perpetuo rei vendicatio conceditur, quia
in his legibus existam vel non existam hęres non distinguitur,
vt.ff.de leg.pręst.l.1.§.generaliter.l.3.ff.de off.pręsid.merito ir/
ritationis penę talis venditio subijcitur, quę tam duplici iure
resistente facta conuincitur, vt.C.de legi.l.non dubium: &c. de
Sacr.S.Eccl.l.iubemus, nimirum male fidei possessorem eum
esse nemo ambigit, qui contra edicta legum mercatur, vt. C.de
agric. & cens.l.quemadmodum: nullo igitur tempore debet suę
perfidię pręmium consequi, qui ab initio tam dilucide arguitur
fuisse in fraude.ff.quod met.cau.l.si mulier, nempe nullum vi/
ciosum confirmari iuris regula patenter ostendit.ff.de reg.iu.l.
5 quod initio, &.ff.de pig.actio.l.rem ali. &.ff.qui & a quibus ma/
num.l.non si seruo. Nec patris successio facit, vt filius ab agen
do repellatur, immo potius ad persequendum admittit, nam si
rei veritatem sequaris, pater meus potuit reuocare secundum
quod de iconomo diximus alienante rem Ecclesię non seruata
forma iuris: vt supra in q.2. si igitur pater meus agere potuit, cõ
stat, quod occasione paternę hęreditatis repelli non debeo im/
mo admitti, maxime cum ex persona mea non iure hęredi tario
agam, & ex persona mea deberi potest, quod defunctus non po/
tuit, arg.de verb.oblig.l.3.&.ff.ad.l.falcid.l.repetit. &.ff.de diue,

& temp.præscrip.l.an vitium: & ff.de leg. 1.l.legatum, & . C.de euict.l.fi. ¶ Item alia ratione, quia non est soluendo adeo vt ex ea mihi consulere non possum, datur enim quandoq; in aliquem actio, vel restitutio, quia ille, qui conueniri debuit, non soluendo deprehenditur vt.ff.de eo per quem factum erit. l. 3. & ff.si mens.fal. & .ff.de mino.l.apud, & .ff.de dolo.l.4.l.eleganter. Sed si cui hęc actio efficax friuola videatur ecce Iustinianus occurrit, qui conficienti inuentarium emolumentum, nec detrimentum permittit, & in nullo ius hęredis ledi, vel confundi patenter ostendit, vt. C.de iure delib. l.fin.constat igitur, dicit filius, quod ego, cum inuentarium fecerim, & omnia solemnia seruauerim, a petitrone rei mee non debeo repelli, ne alioquin ab Imperatoria celsitudine videar deceptus, arg. C de admi. tut.l. sancim⁹. C.de his qui veni.etat.l.1. ecce sic allegat pro se filius, & inde aduersarius, tu quid dicis, responde.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur subtiliter hinc inde inspectis vtriusq; allegationibus emptorem filio condemnandum, & hoc ideo, quia fecit inuentarium, & inuentario confecto in nullo debet hęres aliquis etiam extraneus damnificari, quanto magis nec filius. ¶ Item subtiliter intuenti videbuntur filij hoc modo a suis maternis bonis posse fraudari, si ponas patrem tantum de filij bonis alienasse, quantum suum fuit patrimonium vel vltra: ita enim defraudabitur ab vtrisq; si enim velit vendicare propria: paterna amittit, si vero eligat paterna propria deseret, sed nec paternis quicquam videbitur asequutus, cum tantum, vel plus amittat, q; accepit, arg. de in re; ver.l.1: & .l.si ref. & de leg. 1. l. ciuitatibus, & sic pater iam alio legis calore faciet, quod facere prohibetur, sc; sine iusta causa, & legibus cognita filium a sua successione repellet, quod est vetitum: vt in auth. vt cum de app. cogno. §. aliud, arg. ad hoc. C. de natur.lib.l.legem, & . ff.de tuto. & cur.l.scire. C. de priuil. de.l.1. ¶ Item alia iustissima ratione quis enim diceret filium in culpa hic adeundo hereditatem, paternum debitum honorem seruauit? & legislatoris adimpleuit consilia? aut enim dici oportet beniuolam filij voluntatem puniri, aut legislatoris cum consilio decipi, quod esset absurdum, si ergo taliter se immiscendo hęreditati in culpa non fuit, constat, quod rei suę dominium non amisit, cum nullum aliud eius factum amittendi intercessit. arg. ff.de reg. iu. l. id quod nostrum.

QVÆSTIO XXXIIII.

34 AN DOMINVS SERVI POSSIT CONTRA *usucaptorem legis aquiliæ actionem intentare, si ante usucapionem impletam damnum fuerit seruo datum.*

QVIDAM seruum quem vsucapiebat ante impletam: vsucapionem eius, eluscauit, nunc vsucapione impleta dominus serui contra vsucaptorem legis aquilie actionem intendit, Jn questione vertitur, vtrum possit.

QVOD POSSIT

¶ ET quod dominus legis aquilię actione vti possit, manifesta ratione conuincitur. Actio enim legis aquilię datur domino hic vero, fuit dominus serui cum damnum daretur, ergo ei cõpetit legis aquilię actio nõ obstante, ꝙ dominus esse desiit, arg. ff. de aq. plu. arc. l. quamq̃, & ff. de constit. pecu. l. item, & ff. ad l. aquile. l. ait lex. nempe qualiscunque actio nomine rei meę, mihi semel, competit, & in mutatione dominij nullatenus com 1 petere desiit: arg. ff. de actio. emp. l. quicunq̃ & ff. qui satisd. cog. l. si decesserit, & ff. de furt. l. inter omnes. §. & ff. arb. fur. cęs. l. vlt. ¶ Jtem alia ratione (dicit quondam dominus) ad agendum admitti, quia duplici damno, neminem affici debere, se legisse meminit, dicit igitur se damno amissionis serui, & damni illati non debere affligi, arg. ff. de cond. ob. tur. Cau. l. si pecuniaꝫ. §. vlt. & ff. de pen. l. sanctio. & ff. de iu. dot. 1. l. iure succur. Est q̃q̃ ratio potentior, scꝫ publica vtilitas, (dicit dñs) ante vsucapionem condemnat: publice enim vtile fore conuincitur maleficia impunita non relinqui, arg. ff. de iniur. & l. item. §. siquis sic fec. & ff. ad. l. aquil. l. ita vulneratus. ¶ Jtem sic argumentatur, actio legis aquilię personalis est, & non pretoria, cępit mihi cuꝫ effectu competere ergo non tollitur spatio, nisi xxx. annorum cũ minori tempore causa claudi non reperiatur vt. C. de pręscr. 30. ann. l. sicut. ¶ Jtẽ dicit q̃dã dñs ad qd egeo adminiculis? cũ prompte faciat lex. & ratio mera: ecce enim vsu cepit seruũ incepit, tunc per eum, ex omnibus causis nouo domino querere, 2 vt instit. per qu. pers. nob. acq. §. de his, ergo non retrobatur dominium eius, simile. ff. de leg. 3. l. 1. & ff. de sta. hom. l. 3. §. si ex & ff. de offic. proconsl. l. 3. in simili. & C. de donat. inter. vi. & vx. l. donationes: & ff. ad treb. l. qui ita: ergo de damno, ꝙ antea dedit

iniuria tenetur. Ad hoc per legem, quę negocium determina re videtur, & omnem quęstionem ne dimittere, dominus in medium introducit. Ecce enim bonę fidei possessor de dolo antea commisso, post vsucapionem tenetur, vt. ff. de rei vend. l. si a bonefidei. Sic ergo & iste de damno dato, sufficit enim vt perpetuo teneatur, si semel de dolo vel culpa quid fecisse dicitur arg. ff. depos. l. 1. §. si rem, & ff. de fideicomm. lib. l. quidam, & ff. de cond. furt. l. in rem. & l. vlt.

EXADVERSO

¶ VSVCAPTOR vero in hunc modum respondet domino, Tu vis me conuenire actione legis aquilię, ergo dicis me dedisse damnum, vel occasionem damni dolo, vel culpa vt instit. ad l. aquil. per totum hęc sunt, quę hanc actionem inducunt, ergo vbicunq; deficiunt, ista, & actio deficit, sed hic vtrumq; deficit, ergo & actio locum non habet, & quod vtrumq; defecerit, sic probatur. dolus deficit imprimis, quia benefidei possessor verberando seruum potius suo iure vti videtur, quam dolo facere, nemo. n. dolo facit, qui suo iure vtitur vt. ff. de cond. ob ca. l. si donaturus & ff. de dam. inf. l. fluminum, & ff. de regul. iur. l. nullus deficit

3 igitur dolus, quod culpa defecerit, sic probatur, bonęfidei possessor domini cogitatione vel loco seruum possidet, ergo eo tanq; re propria vti intelligitur, sed in rei proprię administratione culpa nō exigitur vt. ff. sol. matr. l. etiam. §. 1. & ff. de bon. aut. iud. poss. l. prętor, ergo nec in casu proposito concludit vsucaptor restat igitur, cum dolus, & culpa defuerint, vt actio legis aquil. sibi locum non vendicet. ¶ Item quia fecit, quod sibi publice facere arbitrabatur. ff. de edil. edi. l. quis sit fugitiuus. §. apud labeonem, Item quia non potuit diuinare alium esse dominum vt. ff. ad. l. aquil. l. si putator. ¶ Item quia potius sibi quam alteri damnum dedisse videtur, vnde ipse & non alius debet conqueri, argu. ff. ad. l. aquil. l. aquilia & ff. de petit. hered. l. siquidem, sed vt breuiter tibi concludam (dicit vsucaptor) te a dominio rei excludo ergo retro dominium fuisse intelligor, vt. ff. de leg. 1. l. seruum, & ff. de minor. l. iij. & ff. de pericu. & com. re. vend. l. quod si, & ff. ad. l. aquil. l. si dominus, & l. nam. Sicut & sic ego de damno tibi dato non teneor. ¶ Item alia fortiori ratione, quondam domin9 repellitur & nimirum, facto suo a rei dominio istius cecidit, ergo actio sibi, quę ratione dominij sibi competebat, sibi competere desiit arg. ff. de furt. l. si dominium & ff. de aqu. plu. arc. si tertius ff. de cond. furt. l. siue. §. vlt. quod facto suo ceciderit, sic probatur, quia eum alienauit, ergo suo facto quod eum alienauerit, in lege patenter exprimitur: nam alienare dicitur, qui rem suam vsucapi

4 patitur vt. ff. de verb. sign. l. alienare & ff. de fun. dot. l. si fundū.

Ex his omnibus igitur manifeste patet, (dicit possessor) q tu facto tuo a dominio rei expulsus ab hac similiter actione debes repelli, nec enim sufficit aliquando te fuisse dominum ad hoc, vt nunc agas ratione dominij, nisi etiam nunc sis dominus, arg. ff. de postul. l. cui eorum, & ff. de adoption. l. per adoptionem cũ ergo nunc alium esse dominum sit certum, te non dominum, & omni actione destitutum lippis & cęcis patet, duo enim eiusdẽ rei domini insolidum esse non possunt, vt. ff. de procur. l. Pomponius & ff. commod. l. si vt certo. §. vlt. immo q plus est nunc, nunquam fuisse eius dominus diceris: cum dominio rei inueniaris esse priuatus arg. ff. quor. legat. l. i. & ff. de edil. edic. l. i. sed vt compendiosius tuam procacitatem aperta, & viua voce repellam, (dicit possessor) & si poneres me dominum non esse sed duntaxat tutum prescriptione, tunc cum effectu ab hac actione repulerim, nimirum a iudiciorum luminibus procul iubetur repelli, qui annorum circulis, vel ratione quacunq; a rei petitione submotus de appendicijs, siue de minutijs tractare contendit, arg. ff. de vsucap. l. eos, & ff. de vsur. l. eos & ff. de pecul. l. i. & ij. & ff. de regul. l. ij. & ff. si qui. caution. l. i. in princ.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur distinguendum, vtrum possessor fuerit bonę fidei, an malę, si bonę fidei fuit, eum a quondam domini petitione absoluo illis, sc; rationibus, quia domini intuitu possidebat, & tanq; re propria vtebatur, nec in rei proprie administratione culpa exigitur, vt probatum est. ¶ Item illa alia ratione, quia potius seipsum q; alium dãnificasse videtur, quod ex post facto apparet. Si vero fuerit malefidei eum petitori cõdemno, quia & dolus pręsumitur, quia scit alienum esse, & taliter vtitur arg. ff. quę infra. cred. l. omnis & ff. qui. & a quibus man. l. semper, & ff. de petit. her. l. siquis, & quia in culpa fuit, Culpa enim est immiscere se rei ad se non pertinenti, vt. ff. de regul. iur. l. culpa, cum omnes scire debeant, q suum non est ad alios pertinere vt. C. vn. vi. l. cum quęrebatur. ¶ Item quia & petitor dominus est, pręscriptione enim xxx. annorum vel vlteriori sine vlla quęrela dominium acquiritur, hec distinctio in vsucaptore locũ non h;, quia non potest esse nisi bonę fidei possessor, saltem in initio, quid enim si postea efficiatur malę fidei, nunquid idem dicis in eo, qui malefidei ab initio fuit? respondeo forsan sic, quia in eo nihilominus impletur vsucapio.

QVÆSTIO XXXV.

35 AN DEBITOR PECVNIÆ MATVRATÆ, SI *tempore restitutionis deterior facta sit, illamq; sic restituat, huiusmodi solutione liberetur.*

QVIDAM creditor Lucensis a quinquennio retro amico suo pecuniaȝ mutuauerat, nūc sibi eā vult restitui in capite anni, modo queritur, cuȝ pecunia ista facta sit deterior, vtrum debitor talē pecuniam soluendo, qualis est tēpore solutionis, statuto liberetur, an debeat soluere talem pecuniā qualis fuerat tempore contractus mutui.

QVOD LIBERETVR

QVOD liberet̃ ꝛ ipzimis hac rōne, qa, si nihil aliđ ꝯuenit, đ ipsi⁹ mutui ꝯctu nō ē dubiū vt p ęque bonū reddat̃ vt. ff. si cert. pet. l. iij. sȝ pereqȝ bonū est ergo secundū, ꝙ acceptū est, quia hoc verbum non potest, nisi ad ꝙ datum est, referri, patet igitur, quod tempus dationis inspicitur, dicit creditor. ¶ Item si bene, ꝛ diligenter in fine legis inspexeris nulla remanet ambiguitas, dicit enim papa id agi intelligitur inter dantem ꝛ accipientē mutuum, vt eiusdem generis, ꝛ eadem bonitate soluatur, ꝙ datum est, non enim fuit contentus dicere, ꝛ accipientem mutuum vt eiusdem generis, sed adiecit eiusdem bonitatis, patet igitur hoc, ꝙ duo in soluendo sunt necessaria, genus, scȝ ne videatur aliud pro alio reddi, ꝛ bonitas, si igitur affuerit bonitas, sed desit genus, vel econtra, in hoc soluere non videtur debitor arg. ff. de testam. l. ad testamentum. §. siquis ꝛ. C. de vsur. l. ij. nimirū nec videtur redditum, ꝙ deterius factū redditur arg. ff. deposi. l. i. §. si res, ꝛ. ff. qui satisd. cog. l. quotiens. ¶ Item ex illo verbo tota questio diffinitur, dicit creditor, non debet enim vinū nouum pro veteri restituere debitor, ꝛ quare nonne ꝯstat esse eiusdem generis, ꝛ eiusdem qualitatis? vtiqȝ, sed quia non est eiusdem bonitatis, tacite enim agi, intelligitur, vt dictum est, vt eadem bonitate reddatur, sicut ꝛ alias. ff. loc. l. item querit. §. Itē ff. de oper. liber. l. eius artificij ita porro, ne de cetero ambiguitas in corde tuo remaneat, dicit creditor videas leges, quę totum negocium determinant, in quibus tempora primitiua seruari pręcipitur non futura vl. ff. de const. pec. l. item ꝛ. ff. de leg. iij. l. vxori. §. i. ꝛ. l. vxorem. §. testamento, ꝛ. ff. de act. ꝛ oblig. l. cum quis.

EXADVERSO.

¶RESPONDET Debitor creditori hoc modo, si opponas tuas allegationes sufficientibus responsis de cetero non laborabis obiectis, Imprimis, q tu dixisti mutuum eiusdē generis, & pereq̄ bonum reddi, fateor verum esse, sed tu male intelligis vt sequentia demonstrant, debet enim debitor mutuum restituere einsdem generis, & per eq̄ bonum, q sit in eodem genere, q
3 restituitur ita enim sequens litera intelligendum ostendit, In qua dicitur non licet debitori deteriorem, quę ex eodem genere sit, reddere veluti vinum nouum &c. liquet igitur, q nō deteriorem, quando soluit, debet reddere debitor, quę sit in eodem genere dicitur enim sit & non apponitur fuit: Restat igitur, vt ego liberari debeam, cum per eq̄ bonam pecuniam, quę sit in hoc pecunię genere tibi restituam siue enī dicas mihi promisisse pecuniam eiusdem generis me restiturū talem restituendo, qua
4 lis est debeo liberari vt. ff. de leg. 1. l. legatum in fi. & l. si legati & l. si seruo legato. §. si fundum, siue in genere, & incertam pecuniam solutione exiguioris debeo, & absolui arg. ff. mand. l. fideiussor, vnde apparet, q genus, & bonitas, quę adesse debet, adest, vnde argumenta tua emendicata non valent: Quod secundario infertur, q non videtur redditum, q deterius redditur, tacuisses, si philosophus esses, loquuntur enim in eum casum quando res ab habente facta deterior restituitur, vt eadem lege
5 patenter ostenditur, cum igitur hic clarum sit dolo, vel culpa mea aut negligentia nihil factum esse, vt pecunia efficeretur deterior, concluditur ex tuis per contrarium casum intellectis legibus me, talem soluendo, licet deteriorem factam debere liberari vt. ff. de leg. 1. l. cum res & ff. de pro. & comm. rei. vend. l. illud: Tertio de taciturnitate conuentionis, vt ita dicam respondeo hoc prorsus perniciose contra te allegasti, ita enim debet intelligi per eque bonum debere restitui, si in eodem statu, & eadē bonitate permanserit, arg. ff. de solut. l. cum quis. Quod vero de tempore contractus opponis, mihi non obuiat, quia locum habet, vbi terminus non statuitur solutionis, termino enim solutioni adiecto tempora solutionis spectanda, omnia iura procla
6 mant arg. ff. de regul. iur. l. si calendis & arg. ff. de verb. oblig. l. quotiens, & ff. qui satisd. cog. l. siquis. Item alio iure repellendus es a tali petitione, quia potuisti hęc apertissime dicere, vt ff. de contrah. empt. l. labeo & ff. de pact. l. veteribus, sed de hoc in futurū tibi prospicere debuisti, vt. ff. loca. l. siquis do. q si nō fecisti tibi imputare debes, sed modo caute obiectione tu creditor si potes. volo respondeas, vel vt victus succūbas, si pecunia facta esset melior cuius temporis pecuniā peteres? Vtiq̄ istius

ergo deteriorem recipies quia contrarium postulaturus non esses arg. ff. de vsur. l. si ea. & C. de solut. l. cum pecunia, & C. de rescind. vend. l. iij. tibi igitur silentio imposito me absoluendum deposco.

SOLVTIO

¶ DOMINVS J. dixit, q́ nemo talem pecuniam soluendo poterit liberari, reproba enim pecunia soluentem non liberat, vt. ff. de pign. act. l. eleganter. §. qui reprobas, reprobra dicitur siue in solidum, reproba siue in partem, & minus proba. nam & non soluendo dicitur, qui solidum soluere non potest vt. ff. de verb. sig. l. soluendo: Ego idem sentio, lex est sine distinctione illa, vel temporis diffinitione, vel deterioratione mutuum tale, quale datur, restituendum, iniunge ergo siue tale fuerit solutionis tempore, siue non, tale tamen reddendum est, quale datum fuit arg. C. de donat. l. data & ff. de aleat. l. I. q́ enim dicitur tempus solutionis spectandum, non pertinet ad bonitatem ipsius mutui, sed 7 ad ipsius ex actionem augendam vel diminuendam, cum suo die redditum non erit, sed q́ ex eisdem legibus potest perpendi. Dominus tamen papa inter debitum vsurarium, & non vsurarium laudandum distinxit.

QVÆSTIO XXXVI.

36 AN FILIVS, CVI OBVENIT IN PARTEM *salinaria cum alteri furnus contigerit, possit fratre prohibente furnum de nouo construere:*

QVIDAM Salinarius furnum habens in suo patrimonio, & Salinariam ex diuturno tempore, & longa consuetudine semper habuit, nec vnquam istorum aliquod in nullum alium vsum transduxit, decedens vero, demum duobus filijs relictis, vni salinariam, alteri vero furnum, reliquit, nunc autem salinariá habens in eo furnum edificat, alter eum ab edificando repellit, an possit causa vertit & questio proponitur, & in iudicium deducitur. An Furnarius habenté a salinariam a furni constructione possit prohibere, proponitur iudicis officium.

QVOD POSSIT

¶ QVOD possit prohibere, probabili modo videtur posse conuin1 ci, Imprimis enim generali ratione, quia sic licet cuiq; in suo

loco

loco proprio edificare, ne vsus incommodetur alterius arg. ff. de regu. iur. l. dominum & ff. de dam. infec. l. qui vas & ff. si seruit. vind. l. sicut. §. aristo. licet enim in proprio sit cuiqz edificare permissum. Tamen sic cum incommodo vicinij constat esse prohibitum, Eundam enim simpliciter permittitur, quod ratione adiuncti prohibitum inuenitur arg. ff. de postul. l. 1. & ff. de condit. ob. cau. l. ij. Sed audias frater (dicit furnarius) pro me multum facit patris mei diuturna consuetudo, que multis legibus seruanda conuincitur, vt. ff. de leg. iij. l. sicut heredes, & ff. de vsufr. leg. l. damnas: est quoqz, frater alia ratio, que te ab edificando repellit scz paterna prohibitio, nimirum mihi propter furnum, & tibi salinariam assignauit, cum non aliter, nisi quam vt ipse vsus fuerat, ne aliter vtaris etiã prohibuisse conuincitur arg. instit. de legat. §. vlt. & C. ad l. iul. de adulter, l. 1. prohibitionem defuncti pro legibus obseruandam tu ipse ignorare non debes vt. C. de reb. al. non aliter. l. vlt. & C. de Sacr. sanct. Eccle. l. 1. nimirũ in rebus nouis construendis debet esse vtilitas euidens, vt non recedatur ab eo iure. quod diu equum visum est, vt. C. de pst. princ.

2 l. ij. & ff. de leg. & son. con. l. minime, sed si respondes, hic euidẽs apparet vtilitas mea, ergo mihi licet hoc nouum facere, sed audi quid lex dicat, scz non priuatam vtilitatem, sed communem preponendam vt. C. de primipilo. l. vtilitas, & C. de caduc. toll. l. 1. §. vlt. ¶ Item que a principe fiunt, sic cuiqz beneficia concedenda, vt sine cuiusqz prestentur iniuria vt. C. de emancipat. l. nec au., & ff. ad trebell. l. si cũ, & ff. de admini. tuto. l. impuberi.

EXADVERSO

¶ EX aduerso salinarius statim fratri suo furnario respondet multiplici ratione, sibi licere furnum facere, allegans imprimis ea, scz generali causa, que cuiqz in re propria, que seruitutem nemi

3 ni debeat, impune quodlibet dumtamen non improbatum, facere concedit, etiam si alteri officiat dumtamen in alienum quicquam non immittat vt. ff. de ser. vrb. pred. l. cũ eo. & C. de seruit. altius edes & ff. de dam. infec. l. proculus. Sic ergo dicit salinarius, licet mihi in eo facere, quod tibi officiat multo magis, vt id nõ proficiat, quod emolumentum afferre consueuerat arg. ff. de aque. plu. l. in eo & maxime dicit ipse cum hic faciam, non vt tibi officiã sed vt mihi proficiam, arg. ff. de aq. plu. arc. l. 1. §. deniqz, & l. in summa. §. item narus & ff. de dam. infec. l. fluminum. §. vlt. nemo enim videtur dolo facere, qui suo iure vtitur vt. ff. de lib. no. l. 1. & ff. de regul. iur. l. nullus. Nec obstat frater, quod defunctus longo tempore istis rebus vsus fuerit, quia deniqz aliter possunt heredes vti rebus hereditarijs quam defunctus vsus fuerit, vt. ff.

4 si. reg. l. antepen. Immo etiam possunt, quod defunctus nõ potuit,

vt.ff.vel.l.falc.l.reperitur, ꝛ.ff.de verb.obl.l.iij.ꝛ.ff.de diuers. ꝛ temp.pręscr.l.an.vitium autoris vel adminus hoc inficiari non poteris, defunctum in alios vsus rem istam potuisse cõuertere, ergo ꝛ similiter heres hoc possum qui iure ei⁹ successi, arg. in auth.de hered.quę ab.int.§.1.2.ꝛ.3.ꝛ.C.de temp.in integ.restit.l.eaqꝫ, nec dicitur heredi obstare, ꝙ defuncto obstare nõ potuit, vt.ff.de regul.iur.l.inuitus.§.cum quis in alicuius.

SOLVTIO

¶MIHI videtur sine pręiuditio melioris sententię fratrem salinariam de iure in salinario furnum posse facere ꝛ habere, nec a fratre furnario iure aliquo posse prohiberi, cum voluntas defuncti manifeste non appareat contraria, cum in iure concesso sibi cuilibet edificare conceditur, dumtamen in alienuꝫ nihil immittat vt.C.de ser.alt.toll.per to.ꝛ.ff.de dam.inf.l.proculus, ꝛ.ff. de aq.plu.arc.l.1.ꝛ.l.item ait, ꝛ.l.si in meo nimirum, quia ratione iste furnarius salinarium a furno faciẽdo prohibere intendit, eadem ratione quilibet magister antiquus nouis magistriũ a scolarum regimine prohibetur quia eius forte scolas scolaribus vacaret, ꝙ esset absurdum.

QVÆSTIO XXXVII.

37 AN PVPILLVS CONTRA TVTOREM AGERE possit, qui sibi tantum legatum procurauit, quod etiam pupillo testator legare uolebat.

QVIDAM dum extremę suę voluntatis moderamina conderet, fundum Cornelianum cuidaꝫ tutori, eiusqꝫ pupillo relinquere voluit, Tutor autem sibi soli relinqui postulans, quod petijt, impetrauit: mortuo testatore demum pupilloqꝫ pubescente prędictus tutor a quondam dicto pupillo ratione prędicti legati conuenitur, vnde quęritur, quid iuris sit, proponitur actio tutelę.

QVOD POSSIT

¶QVOD pupillus contra tutorem cum effectu actione prędicta experiri possit euidenti ratione probatur. In primis pro pupillo facit ratio personę quę fauorabilis est, nempe pupillorum fauore aliquid specialiter constituitur, vt.ff.de susp.tu.l.iij.§.1.ꝛ C.vt cau∫.post pubert.adsit.l.vni.secundo pro pupillo potest allegari testatoris tacita voluntas, arg.ff.de hered.instit.l.vlt.

Tertio quia per tutorem factum est, quominus in pupillum tale legatum deuenerit, & sit acquisitum, vt. C. de adm. tut. l. pupillorum, & ff. de legat. ij. l. Lucius titius, & in auth. vt cum de appell. cogn. §. quominus. Quarto, quia pupilli vtilitatem suę
1 debuit anteponere, vt. ff. de admin. tut. l. tutor. §. 1. & ff. cõmod. l. si vt. §. quę vero, & C. mand. l. in re. mandata. Quinto, quia tutor pupillo tenetur acquirere, & si non fecit tutelę laqueis illigatur, vt arg. C. arb. tut. l. quicquid & l. ne ea. Sexto, quia daretur alijs tutorib^9 malignãdi facultas: arg. instit. vi bon. rapt. §. sed nedum, & C. de furt. l. si quis seruo. Septimo quia tutoris dolus pręsumitur, qui ei nõ debet esse lucrosus, arg. C. de legat. l. si legat. cum. ff. pro socio. l. verum est. Octauo quia per tutorem pupillus damno intelligitur affectus vt. ff. nequi. in lo. pub. l. ij. §. merito, & ff. ad. l. aquil. l. si seruum. Nono quia ratione officij a tali debet abstinere inquisitione vt. ff. de contrah. empt. l. qui officij causa, & C. de contract. iudicum. l. ij

EXADVERSO

CONTRA pupillum pro tutore imprimis allegatur testatoris posterior voluntas, arg. ff. de in. codicill. l. diuus, & C. de fidei comm. l. clarum. Secundo alienę propria pręponenda vtilitas arg. ff. de pręscr. verb. l. qui seruandarum, & ff. de iud. l. si longi^9, & ff. de fideicomm. lib. l. neq3. Tertio vtrinsq3 certantis de lucro parilitas arg. ff. de reg. iur. l. q nemo. §. cum de lucro. Quarto, quia ratione officij non debet impediri, cum nemini debeat
2 esse damnosum, vt. C. de allu. & palud. l. fine & ff. de furt. l. si seruus. §. quod. Quinto, qa licuit sibi vigilare & sua solertia acqrere. C. arb. tut. l. si defunctus, & ff. de pecul. l. summa. Sexto quia non pręsumitur dolus cum fecit, q sibi licere credidit arg. ff. de edil. edic. l. qui sit fugitiuus. §. Item. Septimo quia non debet ex tali suasione pupillo teneri, cum testatori fuerit liberum non seruare, arg. inst. mand. §. tua gratia tantum in fi. Octauo quia non videtur pupillus damnificari, si lucratus non est arg.
3 ff. de damn. infec. l. proculus, & ff. de his quę infra. credit. l. qui aut cum possit. ff. de iniur. l. iniuria. §. si quis in honoribus.

SOLVTIO

MIHI videtur, q si manifeste appareat testatorem pupillo relinquere voluisse, & persuasione tutoris contrarium factũ tunc
4 teneatur actione tutelę arg. ff. de leg. ij. l. Lucius. §. Sempronio, & C. arbit. tut. l. quicquid.

QVÆSTIO XXXVIII.

38 AN EMPTOR CONVENIRI POSSIT EX DOLO *mediatoris in ipsa uenditione commisso.*

IN hac quęstione vtrum teneatur emptor venditori nomine doli commissi, a mediatore proponitur, actio ex vendito.

QVOD TENEATVR

¶ QVOD teneatur, sic conuincitur, emptor ex dolo mensoris, ergo ex dolo tenetur mediatoris, vt. ff. si mens. fal. mo. dix. l. ij. §. 1. Item nemo cum iactura aliena locupletari debet ergo nec emptor cum iactura venditoris arg. ff. de in. dot. l. iure succursum. ¶ Item cum dolus alterius alteri prodesse non debeat vt. ff. de poss. l. 1. §. inscribit. l. siquis inficiatus, ⁊. ff. pro suo. l. si ancillam, ⁊. ff. de acqui. re. dom. l. Pomponius.

1 ¶ Item quia nihil interesse debet, a quo dolus commissus sit, in hac venditione, sed an sit commissus vt. ff. q. met. cau. l. si cũ exceptione. §. in hac, nam ⁊ alias non interest, quis commiserit, nimirum licet alias teneri non deberet, tenetur tamẽ quia ex dolo aliquid ad eum peruenit, arg. ff. quam ex fac. tuto. l. dolus, ⁊ ff. q. vi aut. clam l. quod. Item alia ratione teneri emptor conuincitur fortiori, quia cum dolo videtur facere, cum sciens dolo acquisitum mediatoris non restituit, licet ab initio, nihil dolo fecerit: arg. ff. de acqui. re. dom. l. Pomponius, ⁊. ff. de pos. l. siquis in fi. ⁊. ff. pro suo, l. si ancillam. ¶ Item ⁊ cum nihil interest, vtrum ab initio fuerit doli conscius, an postea vt. ff. de tributo. l. illud ⁊. ff. de petit. hęredit. l. sed ⁊ si. §. de eo ꝛ Quapropter de dolo tam suo teneri conuincitur, q̃ alterius. Est quoq; fortior ratio, quę ad condemnationis laqueum emptorem adducit, sc; quia dolum mediatoris suo quasi nomine commissũ ratum habere conuincitur, quando sciens dolose factum non rescindit, immo defendit. C. de admi. tut. l. vlt. C. de nup. l. fine ⁊ C. ad maced. l. si filius.

EXADVERSO.

¶ QVOD non teneatur, hoc modo videtur ꝓbari, quia si is velit aliquem propter dolum conuenire, probare debet de dolo eius quem conuenit, facto, vt. ff. de do. except. l. ij. ⁊. C. de rescind. l. dolus nempe ad emptorem conueniendum non dolus, vel scientia mediatoris, sed ipsius spectat, vt. ff. de liber. cau. l. in seruorum ⁊. ff. de tabul. exhib. l. sed et si seruũ, ⁊ l. procurator, nimirum ꝑ

te allegasti (dicit emptor) delicta suos debent tenere auctores nec alter pro delicto alterius debet plecti & puniri, vt.C.de pen. 2 l.sancimus, & C.ne vx.pro.mar.l.1. Item cum habes, quē pos sis conuenire sine me de dolo.me possessorem conuenire non de bes arg.ff.de do.exc.l.eleganter.§.pen.& ff.d eo.per qu.fac.l.ex hoc nempe licet inde deceptus sis, sed si modice me. conuenire non poteris, licet enim contrahentibus seinuicem circūuenire naturaliter vt.ff.de minor.l.in causc.§.vlt.&.§.Pomponius.

SOLVTIO

¶ IMPRIMIS potest distingui vtrum emptori dolus latuerit mediatoris, an certus fuerit, in primo casu absoluitur, in secun do arguitur vt.ff.de nox.act.l.ij. ¶ Item aliter refert, vtrū ex dolo mediatoris aliquid peruenit ad emptorem: an non, vt si p/ uenerit in id damnetur, si non: absoluitur, arg.ff.de tributo.l.3. & ff.de do.exc.l.4.& ff.q̄ met.ca.l.q̄ diximus. Sed & aliter po test distingui, sc3 vtrum mediator, qui dolum adhibuit, sit sol/ uendo, an non: si soluendo non teneatur emptor, arg.ff.mand. l.si procurator.ff.de instit.l.1.& ij.& C.si ven.pig.aga.l.1.& ij. ¶ Item & hoc posset interesse, quis mediatorem adhibuerit. Utrum emptor, an venditor, an vterq3, vel neuter, sed ex ca/ su aduenit, si emptor, teneatur omnino, siue ad eum peruenit, siue non, dummodo absit aliquid venditori, q̄ imprudenter elegit, ei imputari non possit, arg.ff. de neg.gest.l.nam & seru⁹. §.vlt.& ff.ad.l.aquil.l.si seruus.§.si forsan.ff.de custod.reo.l.nō est facile: & ff.si mens.fal.mo.dix.l.ij.§.si venditor: non teneatur omnino emptor, quia sibi debet imputari venditor quum talem adhibuerit, etiam si emptor dolo participatus fuerit, nisi forte in subsidium, sc3 cum mediator non est soluendo, & aliquid ad emptorem prouenit arg.ff.commod.l.cum qui, si vero vterq3, vel neuter, lucrum ab emptore extorquetur vt. ff. de præscrip. verb.l.gratuitam.§.r.

QVÆSTIO XXXIX.

39 AN FALSVS PROCVRATOR, QVI IN CAV *sa mota contra Titium succubuit, si à domino cu iys mandatum falsò afferebat, hæres insti tuatur, possit uti hæres denuò Titium molestare.*

QVIDAM falsus procurator nomine procuratoris assumpto actionem instituit, tamen in certaminibus negocij permanens victus occubuit, labente vero tempore a domino heres instituitur, quo, facto reum antea absolutum aggreditur hereditario iure actionem intendens. Quid sit iuris, queritur. Proponitur actio, que de functo competebat.

QVOD POOSSIT

¶QVOD possit agere, hec imprimis videntur inducere prioris iudicij, & sententie gesta pro alio, vt.ff.de opt.l.homine & C.de probat.l.licet & C.de transact.l.si causa: prioris status procuratoris in alium transmutatio auth.de iure iur.a mor.ff.de solut.l. qui res.§.aream, singularitatis iure denegati per vniuersitatem concessio, & ff.de acquir.re.dom.l.quedam, diuersorum oppugnantium preponenda petitio, vt.C.de iudic.l.in priuatio.ff.de decurio.l.decurio.& C.de adulter.l.iure, alterius iuris non propria actio vt.ff.de negoc.gest.l.eum, & ff.de reg.iur.l.qui in alterius: Iuris vniuersi nempe, hereditatis attributa successio: vt ff.de verb.sign.l.hereditas, vt.ff.de exc.rei.iud.l.si matr. & ff. deliber.cau.l.sicui.§.1.& l.si seruum, & C.si sepius in integ.l.ij. & iij.& C.de inoffic.test.l.eum qui.

EXADVERSO.

¶HIS, que procuratorem quondam adiuuant allegatis, contra procuratorem stilum conuertamus, itaque procuratorem hec necessario repellunt, sed nec persone, nec cause mutabilitas arg. ff.de excep.rei iudic.l.iij.& v.& l.cum queritur, & l.& an eadem & l.cum debet, crimen persone que petit, & eadem actio, & eadem causa:nam priusquam esset Titij heres prendit, vt procurator, Vnde est punienda eius improbitas arg.C.de transact.l. si transactione, & ff.de leg.1.l.si seruus plurium & C.de ser.pig. da.l.si creditoribus eiusdem quoque scandolosa mendacitas.arg. 2 C.de diuer.rescr.l.vlt.& C.si min.se maio.l.ij.falsitas non est maioris autoritatis quam veritas arg.ff.de donat.inter.vir. & vx.l.iij. & ff.ad turpill.l.1.§.accusationem, pacti proprij, licet inutilis reuocandi denegata facultas.ff.de adopt.l.post.& ff.de seruit. rust.pred.l.per fundum, testatoris successio non opitulans arg. ff.re.amot.l.iij.& & ff.ad macedon.l.vlt.ff.de conditio.indeb.l. si vero.§.si filius immo singulariter factum affirmans arg.C.de rei.vend.l.si a titio: & ff.de fun.dot.l.fundus.

DISTINCTIO

¶IN hac questione potest distingui, vtrum procurator falsus agebat suo nomine, dicens in rem suam procuratorem factum, an no

mine domini. In primo casu successori actio potius denegatur in secundo conceditur arg. de rei vendic. l. si a titio & . ff. de euiction. l. vendicantem. ¶ Item vt dicas, referre, qualiter victus fuerit vtrum quia fuerit falsus procurator, an quis res non fuerat titij, cuius nomine agebat, an quia procurator non erat, non obstet te exceptio rei iudicate, si vero, quia res eius non fuisset pronuntiatum est repellatur arg. ff. de iure iur. l. in duobus. §. 1. & ff. de petit. hered. l. si fideiussor. Alio quoq; modo adhuc potest distingui, vtrum defunctus sciuerit, quod procuratorem non fecit, aut ignorauit, vt si sciuerit instruendo videtur habe-
3 re ratum si ignorauit nequaquam: & ob id procurator, nec factus heres iure hereditario possit agere vt. ff. de furt. l. si ad dominum & auth. de sanctiss. epis. & Deo. §. si seru⁹, & de regul. iur. l. sepe.

SOLVTIO.

¶ MIHI videtur, sine preiuditio melioris sententie hunc procuratorem a petitione hereditatis expelli, quia de eadem re agere videtur, vt. ff. de exc. rei iud. l. de eadem re. & . ff. de rei vendic. l. is qui. Tum quia ex eadem causa, vt dictum est, Tum quia ex eadem persona, vt supra dictum est, Tum quia nec lis dicitur, vbi falsus procurator interuenit, nec possunt dici cõtrouer-
4 sie, nec iudicium vllum, cum hoc verum est, quantum ad dominum non quantum ad procuratorem, arg. ff. de superficieb⁹, si ergo falsus procurator tenetur, quia decepit aduersarium, multo fortius potest exceptione submouere, & cui damus actionem multo magis exceptionem pone nanq; falsum procuratorẽ conuentum, & condemnatum, nonne actione iudicati conuenietur in factum? & vtiq; multo fortius poterit exceptione submouere si post aduersarius absoluatur, cum enim exceptio denegetur, & actio, & similis est illa questio, vbi tractatur, vtrum Iudex, qui successit ei, contra quem iudicauit, possit causam appellationis exercere.

QVÆSTIO. XXXX.

40 AN RECEPTIO, VEL EXAMINATIO TEstium possit fieri ante litis contestationem.

IN Presenti questione, an examinatio testium, vel eorum receptio debeat, aut fieri de iure valeat, ante litis contestationem.

QVOD POSSIT

¶ QVOD possit, hec imprimis videntur inducere, nulli⁹ lesionis interueniẽs actio, vt. ff. de bon. aut. iud. possid.

l.pretor.§.iij.ff.de aque.pl.arc.l.ij.§.ij.& .ff.de calumniat.l.i.factorum semel, licet, prohibenda destructio, vt.ff.quan.app.l.i.§.biduum, & .ff.de interdic.& releg.l.relegatorum.§.ad temp⁹ temporis examinationis non facienda distinctio vt.C.de donatio.l.data.& .ff.de tutel.l.iij.non officiens ordinis prepostratio, vt instit.de inutil.stipul.de heredi.que ab intest.litigatorum cõsensu iuris facienda relaxatio, vt.ff.de ferijs.l.i.& in auth.de testib.§.siquando fieta post litem eadẽ examinatio, arg.ff.in.au.clam.l.si alius.§.est, & .C.de in.emphit.l.i.

EXADVERSO

¶ QVOD vero ante litem contestatam non possit fieri examinatio testium, hec inducunt, allegationum ante prestitum sacramentum de calumnia prohibitio, vt.C.de iur.iu.propt.cal.l.ij. post litem igitur contestatam faciẽda examinatio, vt.ff.de diuer. & temp.prescr.l.de accessoribus: postposita prepositio, arg.C.de execu.rei iudic.l.i.casualis ante litem allegationum receptio, vt in auth.de exhib.re.§.si is: igitur consequenter ante litem factam ꝓhibitio, vt.ff.de offic.eius, cui mand.est iurisd.l.i.& .ff.de legib.l.cum lex. Et non opitulans legatorum conuentio, vt.ff.de postul.l.quos, & .C.de iureiu.propte.cal.l.ij.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur sine preiuditio melioris sententie, iuris ordinẽ necessario seruandum, ideoq; post litẽ contestatã facienda examinatio, si enim, vt dictum est, litis contestatio precedit sacramentum, allegationes fortius litis contestare si igitur talis iuris ordo non remittitur ex consensu litigatorum, & iudicis ꝙ factum fuerit, non valebit factum enim pretoris iure publico derogari non oportet, vt.ff.de pen.l.i.sed nec pactum priuatorũ ius ciuile poterit relaxare vt.ff.de pact.l.ius publicum, & .C.de iureiur.prop.cal.l.i.ꝙ de testium examinatione queritur idem potest, de sacramento calumnie, vtrum, possit differri vsq; ad sententiam, & allegare videtur, ꝙ non possit, vt.C.de iureiur.prop.cal.l.ij.in princ.& in medio, & instit.de pena.tem.litig.§.videtur, & ꝙ possit, licet enim non possit remitti, poterit tamen differri arg.C.de precib.imp.offer.l.quotiens, licitum enim est ad tempus, ꝙ perpetuo non licet & licitum est pro parte, ꝙ non licet in solidum.

Questio

QVÆSTIO XXXXI.

41 AN CREDITOR AMMISSO PIGNORE SIBI *à debitore dato debeat probare ammißionem, An debitor, quòd in eo dolo uersatus sit creditor.*

OBLIGAVI tibi rem meam pignori, eamq; sine ditio tuo amisisti, Quęritur, quis debeat probare r vtrum tu q sine dolo amiseris, an ego, q tu do lo malo, proponitur actio pignoratitia, sed quia pro sociorum exercitio laboramus? ne q ore dici/ mus, opere destruamus ad prosaycam, quasi ma
1 teriā stilum conuertamus. Nimirum superiorum proximarū quęstionum ordo fuerit, Nunc igitur debitor contra creditorez cum effectu pignoratitia intendit, nisi se sine dolo amisisse eui/ denter ostendat.

QVOD POSSIT

¶ET MANIFESTA ratione conuincitur, vel eo, Quod creditor pignus habuisse arguitur, etiam nunc mani/ feste pręsumitur, habere nisi qualiter ammiserit, probet, vt ecce siquis in iudicio cartam protulerit, r fidem ei imposuerit, si po/ stea falsi ab aduersario qd opponaf, veritatē in iudicio proferre cōpellitur, nec auditur, si se amisisse affirmet, vt. C. de fi. instru. l. vlt. r. ff. de execut. rei. iud. l. si rem. r. ff. loca. l. siquis fundum.
2 Nam r qui olim fuit bonus, vel malus, r nunc talis esse pręsu/ mitur, nisi forte commutatio econtrario patenter ostendatur, vt ff. de re. milit. l. non omnis. §. a barbaris, r. ff. de accusat. l. sicuū. r. C. de offic. mil. l. vlt. Ex his patet creditorem ad pignus debe re arctari, quia ipsum habere pręsumitur, nisi qualiter amiserit, probet. ¶ Item alia ratione dolum abesse creditor probare cō pellitur, quia dolus pręsumitur ex modo loquēdi, scz quia amis sionem, r non amissionis causam allegare conuincitur, vt non ex equitate testimonium dicere conuincitur ex modo loquendi, vt. ff. de quęstion. l. de minore. §. 1. ex modo quoq; testificandi te stimonium, vel tanq; verum admittitur, vel tanq; falsum repel/ lendum ostenditur, vt. ff. de testib. l. iij. circa princ. Nimirum te/ stimonium ita esse non opitulandum legitur, si causę existentia non adnititur, vt. C. de testib. l. 1. r. l. solum, Eius quoq; allega/ tio non sufficit, cuius qualitatem, r quantitatem allegantis p/ batio non ostendit, vt. C. de transact. l. interpositas, r. ff. d eden. l. siquis ex argentarijs. §. pretor quam testationem non valere.

Teodosius, vt maior Diocletianus, & Maximianus Imper. constituerunt: patet igitur, quod si solum se amisisse creditor asserit nec amissionis qualitatem assignat, contrarium violenter presumitur, Tertio quoque doli presumptio creditori probabilis est, quia in sue innocentie purgatione subterfugiens demonstratur, Ecce namque quod si contra heredem inuentario non confecto presumitur, & condemnationis vinculo subit, nisi per pregnantem Innocentiam demonstrauerit vt.C.de iu.delib.l.vltima.§. In computatione, presumere ergo debet iudex contra creditorem: & eum condemnare, vnde hic creditor probationibus luce clarioribus amissionem pignoris arguere compellitur, vt.C.de pignor.act.l.4.sola autem amissio eum non liberat, nisi sine dolo inueniatur, ergo nec solum amissionem probare sufficit ad hoc,

3 vt creditor liberetur a pignoratitia, sicut potes videre in Testamento, vbi septem testes desiderantur, quorum si vnus defuerit, totum vitiatur testamentum vt.C.de Testam.l.si vnus. Sicut de libero homine vendito ad precium participandum, vbi tria concurrere oportet, scilicet quod sit maior etas, precii participatio, ignorantia emptoris, que sola si defuerit, cetera non fiunt coope

4 rantis, vt.ff.de lib.cau.l.liberis etiam. Patet igitur ex his, quod licet creditor amissionem probauerit, nisi sine dolo se amisisse probauerit liberari non poterit. ¶ Item sicut iudex in eo, qui generaliter exceptioni renunciat, quoniam tanquam non renunciasset, habetur, vt.ff.siqui caution.l.sed, & si.§.quesitum. Sed & qui iubet filium hereditatem adire, nec de hereditate specificat, iussisse non videtur, vt.ff.acqui.hered.l.si qs.§.iussus. Sic & vbi fundus promittitur, non demonstrato fundo, nihil promissum intelligitur vt.ff.de verb.obl.l.ita stipulatus. Patet igitur & multis aliis similibus, que allegare possent, amissionem minime fore probatam, immo tanquam nihil creditor probasset, habendum, est quoque fortior ratio, que creditor non amissionem tantum, sed sine dolo amissionem probare tenetur, vt hoc saltim metu perterriti creditores diligentiam pignorum prestare compellantur, nimirum male versatus publice debet egestate laborare, vt

5 aliis sit exemplo ad terrenda malefitia vt.ff.de pos.l.bona fides sed & sacramentum, quod litigantes prestant contentiosa litigantium instantia compescitur, vt.C.de iureiur.pro cal.l.1.delicta quoque quorundam coercebantur, quotiens nonnullis crassantibus opus est exemplo vt.ff.de pen.l.aut facta.§.vlt.patet igitur ex his creditorem sine dolo amisisse probare compelli, ne aliis valeat in exemplum produci.

EXADVERSO

¶ SEQVITVR vt pro creditore contra debitores aliqua in medium proponamus, Ecce enim imprimis videtur patenter con

uinci debitorem asseuerare, dolum creditoris non fugientis, & ideo debere eū probare, & hęc regulis multiplicibꝰ & varijs posset competenter ostendi, Et prima ratio hęc est, dicenti non neganti incumbit probatio, vt.ff.de probat.l.3. Secundo, quia q dolum obicit, dolū probare debet vt.ff.d do.exc.l.ij.tertio actore non probante, reus obtineat vt.C.de eden.l.qui accusare, Quarto quia, vbi est emolumentum, ibi & onus, vt.ff.de reg. iur.l.serui, &.l.quo tutela.§.1. Quinto quia res alienas possidens &c.vt.C.de rei vendic.l.vlt. ¶ Item alia ratione hoc idē ostenditur, nimirum contra creditorem, constat dolum non ꝓbatum, nec pręsumptum, ergo ad eius probationem constat eū non esse cogendum. & Quod sit probatus, patet, ꝙ non pręmittitur, sic ostenditur, doli pręsumptio est odiosa, ergo potius repellenda, q̄ȝ admittenda: nempe in ambiguis humanior est facienda interpretatio, vt.ff.de probation.l.maiorem, &.C.de fideicomm.lib.l.cum inter, &.ff.de legib.l.benignꝰ &.ff.de regul. iur.l.ea quę.§.1.ergo potius dolum abesse, q̄ȝ adesse pręsumendum est: & sic potius debitori, q̄ȝ creditori probationem incumbere debet, Causa quoqȝ alia facit pro creditore, quia fauorabiliores sunt potius rei q̄ȝ actores vt.ff.de regul.iur.l.fauorabiliores, ergo in paribus pro reo est interpretandum. Sicut de duobus iudicibus legitur diuersas sententias ferentibus, scȝ ꝙ illi sententię stabitur, qui pro reo iudicauerit vt.ff.de regul.l. ea quę.§.1.ratione igitur ambiguitatis constat ꝓ creditore pręsumendum. ¶ Item alia potentiori ratione, quia discretus, & diligens reperitur, sicut de minore industrioso legitur, quem verisimile est non esse deceptum, nisi ostendat contrarium arg. C. qui & adu.quos.l.1.sed vis audire rationem aliam, quę totum negocium dirimit, ꝙ creditor se sine dolo amisisse probat eo ꝙ dolus ab aduersario non probatur, nam iustum aliqͥ dicitur, eo ꝙ non probat iniustum, vt.ff.de fideicomm.lib.1.sicum. Ex his ergo patenter ostenditur creditorem sine dolo amisisse, si nō probatur dolus, Et vt eo nos conuertamus, ausculta, leges in hunc modum omnes loquentes, ecce enim vnus tutor conuentus actione tutele non probat se culpam, & dolum non admisisse in tutela, sed pupillus, vt.ff.de admin.tut.l. chirographis. ¶ Item hęres de legato forte dependito conuentus non ꝓbat, sine dolo amisisse, sed legatarius, vt.ff.de leg.ij.l.cum ita.§. speciem, vendicans quoqȝ dominus possessorem malefidei probare compellitur, vel alioquin bonęfidei iudicabitur, vt.C.de fide instr.& iu.ha.fis.l.1.lib.x. Debitor quoqȝ volens pignoris vēditionem a creditore factam probare, arguere cogitur creditorē gratiosę vendidisse, vel emptorem dolose emisse, non autem ipse venditor, sine dolo vendidisse debet probare.C.si vēd.pign.ag.

(margin numbers: 6, 7, 8)

l.1.ij.⁊.iij. ¶ Item sufficit, si probat se amisisse, quia hic, ⁊ nul la culpa probanda ei a lege defertur, vt. C. de pignor. act. l. si cre ditor. Nec obstat q amissionem non specificat, nam ⁊ mulier generaliter Velleiano senat:con. ⁊ omni alio auxilio rite renun/ ciat, vt. C. quan. mult. tut. offic. l. vlt. Ex hix omnibus patenter concluditur debitorem probare compelli dolum creditoris. In hac questione videtur esse distinguendum, an agat debitor vel conueniatur, vt si agat debitor dolum creditoris probare compel latur, si vero debitor conueniatur, quia magis pro eo presumi/ tur dolum creditoris arguere, non tenetur, vt sic plus iuris ha beat excipiens, q̄z intendens arg. ff. de compens. l. sicum, ⁊. ff. d negoc. gest. l. cauerit. §.1. ⁊. ff. de pact. l. sicuz vel potest distingui ad hoc, qualiter excipiat creditor, vtrum hoc modo non tene/ or, tibi debitori, quia sine dolo amisi, quo casu, ⁊ ille probare compellitur, aut creditor simpliciter se amisisse, quo casu hoc solum probabit, ex modo enim excipiendi probat reus, q alias actor tenetur probare vt. C. de cond. ob. tur. ca. l. 1. ⁊. ff. de pro/ bat. l. 1.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur interim sententiam eorum eligendam, qui di/ cunt, q inspecta qualitate persone sit iusiurandum deferendu3 creditori se sine dolo, amisisse, arg. C. de. fi. instru. l. vlt. ⁊. ff. de vox. act. l. quero ⁊. C. de bon. aut iud. l. vlt.

QVÆSTIO XXXXII.

42, AN VENDENS TERRENVM, QVOD HABET *in tali loco cum altera pars esset publice occupata in aggeribus, intelligvtur etiam oc= cupatam uendidisse.*

BONONIENSES Dum ciuitatem suam contra hostilem incursu3 Teutonicorum vallis muniret, ⁊ fossis medietatem predij Gaij Seij occupaue/ runt: Gaius demum portionem reliquam vendi dit, procedente vero tempore cum timor creuisset, ⁊ tremor tantus cepit, vt rusticorum ad ciuitatē magnus ꝯcursus fieret ita q ciuitatis prior ambit⁹ retinere non possit, vnde factum est, vt vallis dimissis prioribus vlteri⁹ mu ris, ⁊ fossis ciuitas ambiretur. Titius vero partem Gaij ven/ ditoris sui cum alia vallarum ripis complanatis possidere ce/ pit quam Gaius ad se. quodā postliminij iure reuersam dicens

petere intendit. Queritur, quid iuris sit, proponitur rei vendicatio.

QVOD RECTE AGAT:

¶ QVOD venditor cum effectu contra emptorem rei vẽdicationem intendit manifesta ratione probatur, nempe aut vult venditor tueri se iure venditoris, aut alio extrinsecus, nam cum venditor huius rei dominus fuerit, & de hoc non dubitatur, & nũc presumitur dominus, vbi emptor non comprobet, vnde factus sit dominus? arg. C. de probat. l. siue, quod iure emptionis se tueri possit, duplici ratione conuincitur, sc3 quia neq3 venditum est, quod per se patet, neq3 fingitur, quod vendiderit, quod sic probatur: De hac parte vendita inter eos actum non fuit, sed tantum de reliqua, ergo vendita non videtur: arg. C. de transf. l. si de certa & ff. de transf. l. cum aquil. & l. qui cum. ¶ Item per se ita (vt dicã) in rerum natura non fuerat, nec esse specificatur ergo vendita non videtur, quoniam nemo posset videri vendere vel emere quod non sit portio, autem non videtur, nisi que appareat arg. ff. de 1 contrah. empt. l. ruttilia & ff. de testa. tu. l. siquis ita. §. iij. & ff. de dam infec. l. in damnum. §. siquis, Immo & si vendita esset, idẽ rei venditio non teneret vt. ff. de contrah. empt. l. sed celsus & instit. de contrah. empt. §. vlt. Ex his ergo patenter ostenditur, quod emptor iure emptionis hanc partem obtinere non possit. Et quod accessionis iure obtineri non possit euidenti ratione probatur, sc3 quia vt dictum est, cum non fuerit a pristino domino alienata, radacta ad pristinum & priuatum statum pristino domino est restituenda, ergo venditori quondam domino, arg. ff. de acqui. re. dom. l. adeo. §. insula. & l. cum in suo, & ff. de capt. & post. l. re. l. in bello. §. siquis. ¶ Item alia ratione quia discreta fuit hec portio, a vallis occupata ab alia, ergo inter eas non potest esse ius accrescendi arg. ff. de vsufr. ac. l. 1. in princ. & §. peni. & §. vlt. & l. ij. & iij. & ff. de leg. 1. l. plane si titio. Immo plus dicit venditor, sc3 quia istud tacite videtur exceptum cum vendidit reliquum. Sicut dicitur de eo. qui vendidit statu liberum & vnam causam statu libertatis expressit, illam venditor solam sibi & nullam aliam excepisse videtur vt. ff. de euiction. l. qui libertatis. ¶ Item qui dotem dat in vnum casum sibi consulen- 2 do in ceteris mulieri consuluisse videtur vt. ff. sol. matr. l. sicum. ¶ Item pater in vnum casum filium instituendo, in alio preterisse videtur vt. ff. de lib. & post. l. commodissime: Ille quoq3, qui domum legat instructam quedam nominatim excipiendo reliqua videtur concedere vt. ff. de instr. leg. l. qui: aut. §. idem sicut quedam nominatim relinquendo alia videtur adimere, vt. ff. de fun. instr. l. cum delanionis. §. cui nam mulier in vnum casum a

testificando prohibita in alijs videtur admissa. ff. de testib.l.ex eo. ¶ Item proconsuli in vnum casum data permissio facit, vt in alijs videatur prohibitus,vt.ff.de offi.ei.eue.mād.est iurisd. l.1.Ex his ergo & multis alijs,quę possent in hunc modum allegari,patet, ꝙ partem,reliquam alienando, aliam excepisse videtur,vnde patet,ꝙ nec habeat, vel possit iure accessionis obtinere, Quod alio non possit,patet per se sed forte dicet, & si conceduntur hęc omnia,etiam tu,qui nihil iuris hic habes,me cōuenire non potes,nam cum per ipsam publicationem amiseris dominium saltem,eo iure debeo obtinere,quo possessores habentur potiores,vt.C.de eden.l.qui accusare, &.C.de rei vendicat l.fin. Respondeo,bene quidem argumentaris sed alia hic ratio pactum reformare videtur,scʒ quia possessionem a me videris, & meo videris habere beneficio,vnde prius tam mihi debes restituere, ꝗ̃ de proprietate debeas litigare vt. C. loca. l. siquis conductionis, nam & fures, & raptores,licet nō domini, immo iniusti possessores contra omnes commodatarios, creditores, depositarios cum effectu intendunt actiones,vt. ff. commod.l. ita, &.ff.de pignor.actio.l.si rem.§.is,&.ff.deposi.l.1.§. si predo &.l.bonafides. Ex his igitur patet, emptoris opinionem siue exceptionem nullius esse momenti, nā fortiori intercedere subtili quadam, & excogitata ratione videtur,scʒ quia ex precedenti non ex sequenti causa venditor actionem intendit vnde nulla exceptione obstante debet,ad agendum admitti, sicut de eo legitur,qui post vi.aut clam factum opus,fundum alienauit qđ nihilominus vi aut clam interdictum poterit intentare, vt.ff.ꝙ vi aut.cl.l.qui in princ.§.siquis sed de arboribus ante venditionem,cęsis venditor,non emptor cedendi penam iniungit, vt.ff. fini.regunt.l.iudicium, &.ff.arb.furt.res.l.penult. Interdictū quoqʒ de aqu.cot. & esti.de facto priori venditori,non etiam datur emptori,vt.ff.de aqu.cot.& esti.l.1.§. sed cum de. ¶ Item in finium regundorum & communi diuidundo legitur, & similibus vt.ff.fin.regundo.l.iudicium: &.ff.com.diuid.l. in hoc sed ne per ambages amplius discurramus,si vis audire casum pręsentis questionis,ausculta. Titius Seium in sua potestate constitutum emancipauit, nepotibus ex Seio in hostium potestate constitutis,postea ipsis post liminio reuersis,in cuius sunt potestate? Sunt itaqʒ Titij.i.aui,non Seij.i.patris nouiter emācipati vt.ff.de cap.& poss.l.si me. Ex his manifeste concludit possessionem quasi postliminio reuersam ad alienantem vt ita dicam debere peruenire.

EXADVERSO

¶ EXADVERSO emptore se multimoda ratione dfendit. Im primis enim ratione venditionis hoc modo Gaiꝰ vēdidit mihi

reliquam partem, quam habebat ibi cum vero nullum fuit reli quum, mihi debetur totum vt. C. de her. instit. l. ij. & ff. de fideius sor. l. amissi. ff. de verb. sign. l. verbum amplius, nã & siquis vnũ ex parte institura, nec de reliquis bonis quicq̃ꝫ assignet, ex vniuerso eum instituisse videtur, vt. ff. de hered. instit. l. siquis ita. §. 1. sic ad heredem quoqꝫ fundi hereditas adita transmittatur, si de reliquis reb⁹ nihil a testatore disponitur vt. ff. de vulg. & pup. l. coheredi in fi. legis, vt & filius familias si de castrensibus te stetur, dum partem dedisse ignorat, ad heredem Castrensium

4 paganica etiam tran.tulisse videtur, vt. ff. de castrum per. l. heredi. §. 1. nimirum hoc in iure nostro inuenire facillimũ est, partis appellatione signi ficari totum: Nec ecce si maritus vxori domus partem legauit, in qua solitus fuerat conuersari, cuꝫ in tota morari consueuerat, tota debebitur, licet partis appellatio in legato exprimatur, vt. ff. de leg. iij. l. vxori, in princ. ¶ Item testator & cui forte xx. a tertio debentur, quę sibi Titius debet, legando totum debitũ legare videtur, vt. ff. eo. l. nomen in prin. Sicut de seruo, inter viuos manumisso legitur, cui videtur pe culium concessum si non inuenitur nominatim ademptum, vt C. de pecul. l. eius qui libertatem me: Quęre in proxima. q. & p hoc multa inuenies argumenta, Pręter hęc, & aliud est, q vẽ ditorem repellit, pati scꝫ obscuritas, nimirum in eius potestate stetit legem apertius dicere: scꝫ partem hanc nominatim excipe re, q cum non fecit contra eum interpretandũ est vt. ff. d pact. l. veteribus & ff. de seruit. vrb. pręd. l. si arborem. §. hęc lex, & ff. de iu. dot. l. v lt. circa princ. vel si alicui videatur, q pars ista, de quã agitur, vendita non intelligatur, cum de iure accrescendi p tinere ad emptorem nequaq̃ꝫ dubitatur, nempe ad eum alterius partis debent pertinere beneficia, vt. ff. com. diuid. l. si. quibus putans. §. vlt. & ff. de vsufr. l. si Titio, potius q̃ꝫ ad dominũ re uersi, sicut & de duobus legatarijs legitur, quorum vnius por tio deficiens, potius debet ad collegatarium pertinere q̃ꝫ ad he redẽ, a q̃ relicta est, reuerti vt. C. de caduc. tollen. l. 1. §. in primo & ad senat. consult. turpil. l. si qua. Queritur quoqꝫ ad hęc ar gumentari in causa emphiteoticarij, & domini. ¶ Item alia ra tione, quia partem reliquam alienando ius alterius, si quod ha bebat, amisisse videtur, sicut & de conditione furtiua legitur, quam venditor alienando amisit, vt. ff. de condit. furt. l. sine fur. §. vlt. & l. ideo. Idem quoqꝫ de aqu. plu. arc. legitur actione vt ff. de aque plu. arcen. l. si Titius. §. siquis vel in emptorem trans tulisse, Sicut de eo, qui fundum dominantem distraxit, nã em ptor non dominus, non autem quondam venditor dominabit, vt. ff. de ser. vrb. pręd. l. cum fundo sicut etiam legitur de proprie tario, qui proprietatem distraxit scꝫ, q non ei sed emptori vsu

§.vlt. Si vero dixerit vendo tibi rem istam, quam habeo iuxta mi nitionem talem, non debebitur emptori, sed penes vendito/ rem remanebit. arg. ff. de euictio. l. qui liberta.

QVÆSTIO XXXXIII.

43 AN SENTENTIA APPELLATIONIS PER *Imperatorem lata parte non citata ualeat.*

CVM questio verteretur inter Iacobum, & N. victus Iacobus ad Imperatorem appellauit tandem volēs suam prosequi appellationem adiuit Imperatorem Imperator vero non requisita altera parte priorē cassauit sententiam, & pro Iacobo iudicauit. Queritur, vtrum nunc talis sententia valeat, que non requisita a 1 parte aduersa lata est, proponitur actio, vel exceptio iudicati.

QVOD VALEAT SENTENTIA

¶ QVOD actio in factum iudicati, vel exceptio locus habeat ex principali sententia manifesta ratione potest probari. Imprimis propter ipsius principis priuilegia, que varia sunt, & in mobi/ lia, sed pauca numerari sufficiant, ecce enim de seruo potest fa/ cere liberum, vt. ff. de offic. pręf. l. barbarius & C. quibus ex ca/ 2 ser. pro prem. lib. accip. toto tit. & econuerso. C. quibus, ad lib. proclam. non lic. l. ij. de filio facto patre famil. vt. C. de dignit. lib. 12. & econuerso, vt instit. de adoptio. De meo tuum, & econuer so vt. C. de quad. pręscr. l. fin. De libertino ingenuum, vt. ff. de natal. resti. euen. de bastardo legitimum vt in auth. quibus mo. nat. effic. leg. De iniusto, iustum, vt. ff. de adoptio. l. adoptio vt ff. de ritu nupt. l. si senatori, & C. de interd. matr. int. pup. l. 3. & de diuite pauperum vt. C. de bon. pręscr. tot. tit. de humili nobilē vt. C. lib. xij. de dignitati. Et econuerso vt. C. loca. l. fin. De vi/ uo mortuum vt. ff. de bon. poss. con. tab. l. 1. §. 1. & econuerso vt C. de sentent. pass. l. 1. & fin. De famoso infamem, vt. ff. de infa/ mib. l. 1. & econuerso vt. C. de nupt. l. imperialis de minore maio rem facit vt. C. de his qui ven. eta. imp. l. fin. & econuerso, vt in/ stit. qui test. fac. possit. §. 2. De conueniendo non conuenien/ dum, & econuerso vt. C. de precib. imp. offer. l. quotiens, & C. de in. dot. l. iij. de testabili intestabilem vt. ff. de testam. l. is cui. & con uerso vt. C. qui testa. fac. siquis. Imp. & C. de in offic. testa. l. si quando. In summa legē potest facere, corrigere, tollere, interpre tari vt. C. de legib. l. cum de nouo, & l. sicum, igitur hęc omnia & alia infinita imperator cum possit, quod dicit? omni altera parte

irrequisita qđ non possit dare sententiam? ad hoc omnis pote/ stas secularis est eo inferior, quis ergo de eius iudicio disputa/ bit? nunquid inferiores & subditi? absit vt.ff.de arbitr.l.iij.§.fi. & l.iiij.&.ff.de minor.l.minor. Immo & si reperiretur equalis non tamen posset eius sententiam irritare, vel d ipsius sententia cognoscere, vt.ff.ad trebell.l.ille.§.Tempestiuum, &.ff.de eui/ ction.l.iudicium, &.ff.de arb.l.iij.§.fin. Preter hec allegatur, 2 quia licet aliter debuit ferri, lata tamen non debet irritari vt.ff. quan.appell.sit.l.1.§.biduum, &.ff.de pen.l.seruus.

EXADVERSO

¶ET vt tollantur contraria continuis allegationibus excipit N & dicit nullam fore sententiam etiam a principe latam & posse in firmari, vt.C.de erro.aduoc.l.sententiam, &.C.sent.rescin.non pos.nunquid transactionem? &.C.de transact.l.causas, & nun/ quid venditionem? vt.C.de resc.vend.l.ratas nũquid testamen tum, vt.C.de testam.l.si testamentum, nunquid obligationem? vt.C.de duobus re.l.ij.nunquid donationem? vt.C. d donat.an te nup.l.cum dotem. ¶ Item nunquid tributorum immunita tem concedet? vt.C.de vectigal.l.quicquid, vt.C.de anno.l.in/ fraudem. Nunquid monopolium? vt.C.de monopol.l.1. Nun/ quid penam liberto remittet? vt.C.de in ius.voc.l.ij. Nunqd dignitatem amissam restituet? vt.C.loc.l.fin. Nunquid indi/ gno dignitatem concedet? vt.C.de coartab.l.nullum lib.xij. Nunquid contra ius, vel legem aliquid statuet? vt.C.de precib. imper.offer.l.rescriptum. Nunquid iniustam postulationem admittet? vt.C.de prec.imp.offer.l.quotiens. Nunquid iniu/ stas nuptias concedet? vt.C.si nupt.ex rescr.pet.l.1. Nunquid spurium legitimum faciet? vt in auth.quibus mo.natur.effici. &.C.de natur.lib.l.1. Cum ergo nihil horum possit facere Im/ perator, multo minus iuris ordinem perturbando, non requisi/ ta parte aduersa poterit ferre sententiam, Imperator enim vti/ 3 tur iure communi vt.C.de legibus, l.digna vox.&.C.ad.l.falc. l.& in legatis. ¶ Item nunquid Imperator debet facere, q ne fiat, tenetur defendere? minime, vt.ff.si ser.vind.l.Pomponi⁹ &.C.de euiction.l.si ob.&.l.sine. Preter hec non quilibet alius iudex posset hoc facere sequendo principis exemplum? vtique vt.C.de leg.l.fin. Ad hoc videtur illicite extortum: damnan/ dum esse, vnde nullum extorquendum debet afferre emolumen tũ vt.ff.de nata.restit.l.1.&.ff.ad corn.d fals.l.siquis presumen dum est enim, q per falsam suggestionem appellantis potius hoc fecerit, q̃ ex certa scientia nec enim verisimile est principem Romanum quicq̃ illicite agere, arg.ff.de re.milit.l.non omnis §.a barbaris, &.ff.de offic.presi.l.diuus. Adhuc occurrit facti

irregularitas, que totum factum infringit vt.ff.de vulg. sub.l. ij.z.C.de sent.z interd.l.prolatam, z.C.de except.rei. iud.l.1. Et vt breuiter, z succincte per oretur, respondeat obiectis aduersarius. Nonne in lege continetur, q statuta cōtra absentes nō legitime citatos nullius debēt esse momenti? vt.C.qm.z quan. iud.l.ea.que, arg.C.de legib.l.fi.quominus, ibi zc. nec ibi distinguitur persona statuentis ergo qualiscunqz fuerit, debet irritari q gestū est, vt.ff.de leg.prest.l.1.z.C.d trāsaction.l.data.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur sine preiuditio melioris sententie principis sententiam a quoquam iudice infringi non posse sed per ipsum met debere in melius reformari vt.ff.de minor.l.minor autem. §. si autem princeps.

QVÆSTIO XXXXIIII.

44 AN ROSELLA POSSIT ACCVSARI DE *adulterio commisso cum Romano Pontifice, & talis accusatio de iure subsistat.*

ROSELLA accusatur de adulterio commisso cū Romano Pontifice, queritur: vtrum possit proponitur iudicis officium, z actionez patiatur induci.

QVOD VALEAT ACCVSARI.

¶ QVOD de iure Rosella valeat accusari, Imprimis ea ratione probatur quia Pontifici potest prodesse, nec obesse, arg. ff. ad.l.iul.de adulter.l.denuntiasse, vel ad minus, si prodesse non poterit nec obesse, vt.C.ad.l.iul.de adulter.l.z si crimen, z.C.q bus res, iudic.non noc.l.ij.z.iij.ergo quia eum res non tangit, propter eum impedienda non est. Et si poneretur sine preiuditio, q cū tāgeret nō tū principalr, z licita sunt, secundario, que 1 principaliter non liceret, vt.ff.de auto.tut.l.1.z.l.quod.z.C.de iudic.l.quotiens. ¶ Item alia ratione accusari potest, quia sicut alterius persone maleficium, alium non condemnat vt.C.d bis qui.latro.l.ij.z de pen.l.sancimus, ita z multo fortius alterius beneficium, alium non debet a debito absoluere, arg. C.de accus.l.fi.parilitatem enim dbere maxime circa hoc seruari nec memini legisse: arg.ff.de action.emp.l.sicut Preterea hec, debet posse accusari, ne maleficia remaneant impunita vt.ff.ad.l.aql. l.ita vulneratus, ne procliuiores sint ad maleficia, vt. C.de pen.

l.si operis, & instit. vi. bon. rap. §. sed nedum, ne accusationē delu dere sub hoc pretextu, facultas cuilibet sit concessa, vt. ff. de a- dulter. l. marr. Ad hoc, arg. pone adulterat mortuum, etiam mortuus non poterit accusari, nunquid sub hoc pretextu quia non potest adulter accusari, poterit se tueri adultera? nequaquam, vt. ff. adulter. l. constante, & l. adulter. quid ergo interest, quare non possit accusari, vtrum propter priuilegium personę. An quia sit morte preuenta, nihil certe, vt. C. de substit. instit. l. si ma ter. Nec enim discurrendum est, qualiter, quid non possit, sed an fieri non possit, arg. C. si mancip. ita, fu. l. ea. quidem, & l. fin. ¶ Item alind apostolicum priuilegium, personale est igitur psonam non excedit, arg. C. de legibus, l. ij.

EXADVERSO.

¶ PRO Rosella videtur posse allegari, vt conueniri non valeat, quia hac actione proposita famę Summi Pontificis videtur diminui, dicendo enim adulterium commissum cum Pontifi- ce, dicit Pontificem adulterum, & hoc dicere non licet, ergo nec illud, nam sepe vno prohibito prohibetur & aliud, per quod perue nitur ad id, quod prohibitum est, arg. C. de natur. lib. l. legem 2 in fin. & ff. de tuto. & curat. l. scire. ¶ Item ista duo inter se con- sequentiam habent, vt vno dicto dicatur, & reliquum, arg. ff. de procurat. l. ad rem. & ff. quod met. cau. l. 1. Nec obstat quod dicitur principaliter Pontifici questionem nō fieri, quę enim principa- liter interdicta sunt, & secundario videntur prohibita vt. C. ne de sta. defunct. l. 1. & ij. sed adhuc, est fortior ratio pro Rosella, non potest probari adultera. ergo nec damnari, quod non possit conue- niri subtili ratione probatur, Impossibile est Rosellam cū Pon 3 tifice adulterium commisisse, quod Pontifex idem non cōmi- serit cum Rosella, ergo non potest probari adulterium commi- sisse Rosellam cum Pontifice, quin probetur Pontificem com misisse cum Rosella sed hoc probari est impossibile, ergo & illud arg. ff. de itin. act. que pri. l. veteres. ¶ Item saltem Pontificis opinio grauaretur, ergo non debet admitti. arg. ff. de obseq. lib. l. Papinianus. l. nec. l. licet & ff. de. in vis. voc. l. sed. si hac. §. pen. ¶ Item priuilegium Pontificis ad Rosellam debet extendi pro- pter causę criminis quam communicationem, arg. ff. quēadmodū ser. amit. l. si communem, & C. si vnus ex plurib. l. 1. & ij.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur sine preiuditio melioris sentētię recte posse Ro 4 sellam de adulterio commisso cum Pontifice accusari, vt. ff. de adulter. l. si adulterium. §. fin.

QVÆSTIO XXXXV.

45 AN FIDEICOMMISSARIVS, CVI RELICTVM *fuit fideicommissum per hae uerba filiam meam coniugatam heredem instituo grauans eam per fideicommissum ut Titio restituat Saluo eo, quod Marito relinqueretur, Si filia moriatur, & omnia Marito relinquat, habeat ius aliquod contra Maritum uigore dicti fideicommissi.*

PATER familias fecit testamentum, ꝛ filiam suā coniugatam heredem instituit, ꝛ rogauit eam per fideicommissum, vt cum moreretur hereditatem suam restitueret titio deducto eo, qꝫ relinqueret marito, filia postea moriens vniuersa marito reliquit. Queritur nunc vtrum titius fideicommissarius contra maritum talis filię vllum possit habere regressum proponitur hipothecaria, vel rei vendicatio.

QVOD HABEAT ACTIONEM

¶ QVOD fideicommissarius prędictas habeat actiones contra talem maritum euidentissima ratione videtur posse probari. In primis illa, quia in fraudem suam debet intelligi factum, arg. ff. de his, quę in fra. cred. l. omnes. vnde reuocatione caducitatis debet irritari, vt. ff. eo. l. x. ¶ Item quia contra mentem ꝛ voluntatem, testatoris factum videtur quia aliquid tunc restitui noluit, unde poterat ex voluntate peti vt. ff. de legat. iij. l. is qui. ꝛ. l. cum plures. ¶ Item ita interpretandum est, vt fideicommissum potius valeat, q̄ꝫ pereat vt. ff. ad trebell. l. cogi, ꝛ. l. ex facto. Prętereca datum marito relinquendi arbitrium filię videtur, vt. ff. de iniur. l. item apud. §. quęstionis ꝛ. ff. de seruit. l. sicui. Unde cum fuit immoderatum boni viri arbitrio reformandum est, arg. ff. de contrah. empt. l. hęc venditio. ꝛ. ff. p socio. l. interposita, vnde, si ad hunc pertinentia articulum quęrat diligens lector scꝫ in causa illius, quę compromisit in aduersarium inueniet ad hoc pro fideicommissario. Illud fortius stat argumentum, quia potiora, ꝛ meliora posse facere videntur, hunc enim testatoris expressa voluntas adiuuat, maritū tacita,

ergo debet obtinere, arg. C. de edilit. edic. l. fin. ¶ Item habet preceptum ille vero permissionem, quę infirmior est.

EXADVERSO

¶ CONTRA fideicommissarium maxima allegantur, scz quia residuum voluit a relicto mariti habere. Titium, & nihil est residuum. Unde nihil habebit, vt. ff. de hered. instit. l. item. Nec obstat q obijcitur, quia dolo fecit, nec enim dolo facere videtur,
2 qui fecit, q sibi permissum credidit, vt. ff. de edil. edic. l. quis sit fugitiuus. §. apud labeonem. Immo si veram rationem sequaris, videtur ei concessum, vt totum marito relinquat, quia verba illa de ducto eo. &c. possunt totū admittere vt. C. de her. instit. l. ij. & ff. de fideiuss. l. ammissi in princ. pars enim quandoqz ponitur pro toto sicut econuerso vt. ff. de leg. iij. l. vxori, & . l. no/
3 men. ¶ Item alia ratione mariti melior videtur conditio, qa est in pari causa cum fideicommissario, vtrumqz enim voluit habere testator arg. ff. de reg. iur. l. in eo q.

SOLVTIO.

¶ MIHI videtur sine preiuditio melioris sententię fideicommissarium posse petere quartam institutionis arg. C. ad trebell. autem contra rogatus.

QVÆSTIO. XXXXVI.

46 AN PRESENS REI SVÆ ALIENATIONI *& non contradicens sibi preiudicet.*

ALIQVO pręsente, & non contra dicente rez ipsius alienari, quęritur numquid is etiā valeat vendicare ab emptore, proponitur rei vendicatio.

QVOD VALEAT.

¶ QVOD rem illam cum effectu valeat vendicare euidenti ratione probatur. Dominus enim fuit; hic. n. circa alienandum factum suum non interuenit, ergo Dominus remansit. Igitur vendicare potest vt. ff. de reg. iu. l. quod nostrū est, & . ff. de pign. actio. l. Gaius. Nec obstat, quod fuit pręsens
3 sola enim pręsentia non pręiudicat. Ut de pign. acti. l. Gaius sed neqz sola scientia si non expressim consentiat, vt. ff. quibus mod. pig. sol. l. sicut. §. non videtur. Imo inuitus dicitur, qui

non consentit expressim, vt.ff.de procur.l.filius.§.inuitus.ff.de ser.vrb.prędi.l.inuitum. Sed vt subtilius procedamus sola pręsentia non sufficit, vt probatum est, alioquin ea ratione sufficeret etiam si furiosus, vel infans esset pręsens neque sola scientia, quia alioqui sustineret in absente igitur neque si la pręsentia nec scientia sola arg.ff.de euict.l.quidam ꝛ.ff.de dona. inter vir. ꝛ vxo.l.si seruus, ꝛ auth.de Episcopis.§.si seruus. ¶ Item talis pręsentia cum scientia nuda fuit, ergo non pręiudicat arg.ff.de

2 leg.pr.l.si filius.familias.§.diui. ¶ Item non debuit consentire vel contra dicere, quia nihil agebatur eius nomine arg. vt.ff.de neg.gest.l.si pupilli ꝛ.C.de rei vend.l.mater.

EXADVERSO

¶ ECONTRA dicitur ipsum exceptione doli repellendum esse dolo enim facit reuocando rem cuius alienationi consensit, arg. C.de fideiuss.l.exceptione doli, consensisse auctoritate videtur,

3 qui sciens pręsensq; non contra dicit arg.ff.de auct.l. quidam ꝛ ff.dona.inter vir. ꝛ vxo.l.si seruus ꝛ auth.de sanct.Episcopis.§. si seruus per hęc enim signa ꝛ per alia extrinseca voluntas demonstratur, vt.C.quomodo ꝛ quando iudex.l.1.ꝛ.ff.de leg.ꝛ pro suet.l.de quib. Ad hoc in libello disputatorio, vbi agitur de intrinsecis pręsumendis argumenta poterit diligens disputator facile reperire. Prętereca si nō consensit, videtur tacuisse in fraudem, quod nō debet ei prodesse arg.C.ad Vellei.l. si sine ꝛ auth. de nupr.§.si vero de cetero. Sed ponatur sine pręiuditio, quod sola pręsentia non sufficeret, neq; sola scientia, debet tamen prodesse vtrumq; simul vt.C.de procur.l.neque, ꝛ.C.de agrico. ꝛ

4 censitis.l.cum fuimus ꝛ in auth.de fidem.§.si vero.

SOLVTIO

¶ MVLTIS formiter videtur in hoc articulo distinguendū. In primis vtrum sciebat ius suum vbique durare, vel nō, si sciebat non videtur consensisse, alioquin contra arg.ff.quib' mod. pig. soluat.l.sicut.§.non videtur. Secundo vtrum fuerit ad hoc

5 specialiter vocatus, an non. in primo repellitur, in secundo admittitur, vt.ff.de pig.l.si fideiuss. Tertio vtrum statim exclamauerit, an postea, si statim non consensit, si postea consensisse videtur.ff.de iniuris.l.diuus ꝛ.ff.de diuor.ꝛ repud.l.2. Quarto vtrum fuerit necessarius eius consensus, vel nō. vt.C.de lega. l.cum aliena in summa circa hunc articulum posset distingui, quemadmodum in libello disputatorio de intrinsecis tractatur.

QVÆSTIO XXXXVII.

47 AN TESTIVM PRODVCTIO FACTA CITAta parte, et non reperta ualeat.

ADVERSA parte diligenter requisita, sed non inuenta productio testium facta est. Queritur vtrum talis productio alicuius sit momenti. Proponitur iudicis officium.

QVOD VALERE DEBEAT.

¶ QVOD valere debeat probatur aperta ratione, quia etiã absente parte altera potest fieri vt. C. de fide instru. l. iudices, sz hoc si poneretur sine preiuditio, q̃ fieri non debet, facta tamen perseuerabit, arg. C. de pignor. l. ij. & ff. quando app. sit. l. 1. §. biduũ. ¶ Item valere debet propter iudicis authoritatem, qui eã admisit vt. ff. de mino. l. ait pretor. §. ij. & C. qui adm. l. bonorum. ¶ Item quia absentis aduersarij factum est quominus vtraqz parte presente darentur testimonia, ergo pro eo haberi debet, ac si vtraqz pars esset presens, arg. C. de iudic. l. properandum. §. cum autem, & in auth. de testib. §. hec vero, & in auth. vt omn. obed. iud. §. iij. & §. siquidem. Preter hec: sapiens videat de presenti, quid iudici potuit imputari: cum ad domum suam p villas, & vicos per consanguineos, & parentes fecerit eum requiri, certe nihil, quia omnia fecit, ob que diligentissimus, non poterit inculpari, arg. C. de pignorat. act. l. pignus, & ff. commod. l. argentum. ¶ Item quia fecit, q̃ potuit, arg. ff. ad sillam. l. ij. ¶ Itẽ quia sufficit ad domum denunciari, arg. ff. de dam. infec. l. iiij. & ff. de lib. agn. l. 1. nimirum propter aduersarij absentiam licitum deprehenditur, q̃ alias non liceret arg. C. de ann. exc. l. 2. Est quoqz alia ratio: quare dz valere pductio, vt pp hoc odiosa absentia valeat deterreri, vt. C. de ser. fug. l. cum seruus seruum. Immo ne litigatoribus prebeat occasionem fugiendi, arg. C. de pen. l. si operis quedam enim reperiuntur prohibita que maligrandi prebent exemplum, arg. instit. in bo. rap. §. sed nedum. Et si poneretur sine preiuditio, q̃ absente altera parte non deberet testium productio fieri, intelligendum est tamen, si potest reperiri arg. ff. loc. l. quero. §. inter.

EXADVERSO

¶ EXADVERSO constanter allegatur productionem testium absente altera parte factam nullius esse momenti, quia fieri debet vtraqz parte presente vt. C. de testib. l. siquãdo, si ergo aliter

facta

facta fuerit, quia contra iuris ordinem, nō valebit vt. C. de sent. quę pro eo q̄ inf. l. i. Jmmo, quia non est facta vt debuit, vt. ff. de re. milit. l. iij. §. in bello, & ff. de cōd. ob. tur. ca. l. ij. Nec obstat q̄ facta proponitur authoritate iudiciali, quia iudicialis autoritas illicitum non excusat, vt. C. de affe. & dom. l. ij. & C. de appell. l. quoniam, & C. qui. mil. non poss. l. eis quidem. Pręterea nō sufficit eum abfuisse cum non abfuerit fraudolēter, vt. ff. ne vis fi. ei qui. in poss. l. i. §. siquis, & ff. quibus, ex ca. in poss. ea. l. fulcinius. §. iij. & v. ¶ Jtem non sufficit denunciatum, cū ipse denunciatum nescit, vt. ff. de pet. her. l. item veniunt sed huic allegationi respondeat aduersarius, non fuit cōtumax, sed fuit absens, & indefensus, ergo quicquid contra eum statutum est, nullius debet esse momēti vt. C. quom. & quan. iud. l. ea quę qūo. n.

4 posset dici contumax, qui vocem preconiaȝ non audiuit? vt. C. de sent. si ap. l. i. in fi.

DISTINCTIO

¶ NEC obstat q̄ dicit aduersarius, feci q̄ potui, & debui, mentitur enim: quia non fecit secundum legis tenorē. C. de annal. exc. l. pen. Jn hac quęstione distinguendum est, vtrum fraudolenter se absentauerit, an bona fide, si fraudolēter teneat, alioquin non teneat, vt in auth. de testib. §. hoc vero. ¶ Jtem vtrum lis fuerit contestata, an non quia fieri debet, q̄ p̄tinetur in. l. vt. C. de iureiur. pro. cal. l. ij. & C. de pręscr. xxx. ann. l. siquis.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur sine pręiuditio melioris sententię lite contestata hmōi productionem, testiū valere si diligenter fuit habita inquisitio, arg. C. de iudic. l. properandum.

QVÆSTIO XLVIII.

48 AN MOLENDINARIVS VIGORE PACTI FA*cti cum patrefamilias de molendo in perpetuum ipsi, et suæ familiæ: Patrefamilias mortuo, et filijs diuisis teneatur separatim omnibus molere.*

QVIDAM pater familias cum quodam molendinario pactum fecit, vt sibi, familięq; suę perpetuo moleret aliqua certa data pecunia post modū hic paterfamilias decessit pluribus relictis filijs, quorum quilibet per se viuere, & habitare cepit, & suaȝ habere familiam. Quilibet vero dictorum filiorū agit contra molendinarum: vt sibi familięque suę molat. Quęritur, q̄d iuris, p̄ponit actio ex stipulatu vel pręscr. verb.

QVOD POSSIT

¶ QVOD cũ effectu possit quilibet agere, in primis ea rõne ꝓbatur, quia præstandum est heredi, q̃ præstabatur defuncto, vt.ff.de leg.i.l.heredi: quãuis & heredis mentio facta non esset vt.ff.de pignor.act.l.si necessarias.§.si vnus probo.&.ff.de.l.si pactum: ergo tunc maxime tenetur, quãuis heredis mentionẽ fecerit, nomen enim familiæ heredes admittit, vt.ff.de releg. & 1 sumpt.fun.l.vel quæ pater fam.debetur igitur heredi etiam, si ius esset personale: arg.ff.de verb.ob.l.stipulatio ista. ¶ Item non obstat, q̃ possit opponere, q̃ plures sint familiæ, quia cum dixerit familiæ de pluribus familiis intelligendũ videtur, arg. ff.de tut.& cur.l.si quis ita, &.ff.de assig.li.l.i. Præterea hoc pactum, si forte expressum, promissori esset profuturum, ergo obmissum pro actore, certum est interpretandum arg.ff. de ꝯtrah. empt.l.labeo &.l.si in empt. ¶ Item ita interpretandum, vt res de qua agitur, poti⁹ valeat q̃ꝫ pereat: arg.ff.de reb.dub.l.q̃tiens.

EX ADVERSO

¶ ECONTRA dicitur molendinarium non tenere, imprimis, quia non præstatur heredi, q̃ præstabatur defuncto, & vt. ff.de donat.int.vir.& vx.l.cum hic, &.ff.de petit.hered.l.nec.aliam. Secundo quia res procederet in infinitum vt.ff.de re.iud.l.a diuo, Tertio, quia de heredibus non fuit nominatim expressum, vnde pro obmisso habendum est, vt.ff.de verb.obl.l.quicquid, nempe reperiuntur prohibita, quæ non inueniuntur esse concessa, vt.C.ad.l.iul.de adult.l.i. Quarto, quia si poneret q̃ ad heredem transiret, promissio, non tamen plus præstandũ esset heredi, q̃ꝫ præstabatur defuncto, arg.ff.de diu.& ti.pr.l.cum heres 2 quia non debet ex post facto promissoris crescere obligatio, arg. ff.de dam.infec.l.damni.§.si is qui. ¶ Item quia omnes loco vnius repræsentandi sunt vt.ff.de condit.& demon.l.cũ seruus.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur distinguendum, quid actum sit, vt id seruetur alioquin, si non appareat, dico molendinarium non vltra teneri, quam tenebatur defuncto, nec enim verisimile est, vt se voluerit in infinitum obligare vt.ff.de peric. & cõm.rei vend.l.iiii. in fi.& de leg.iii.l.xi.§.si quis.

QVÆSTIO XXXXIX.

49 AN PVPILLA IVSTE PETAT MARCHAM *argenti ab ipso acquisitam in firmandis nuptijs ipsius pupillæ.*

TVTOR pupillam suam titio in matrimoniuȝ idoneę collocauit accepta marcha argenti. Queritur nunquid pupilla possit eam marcham petere a tutore, proponitur actio tutelę,

QVOD POSSIT

¶ ET ꝙ possit ratione euidenti, probatur, scȝ ꝙ ratione, ⁊ occasione pupillę dicta marcha ad eum peruenit, igitur pupillę tenetur eam restituere vt. ff. de procur. l. qui proprio. §. vt in cęteris ⁊. ff. mand. l. ideȝ, que. §. 1. ⁊. C. de alim. ⁊ cib. l. iudices, ⁊. C. de admin. tut. l. qui negocia. Nec obstat ꝙ obijci posset, ꝙ idonee, ipsam in matrimonium collocauit, nam siue idonee, siue minus idonee ipsam collocauerit, tenetur restituere, ꝙ accepit, ne hac supradicta occasione tutores pupillas suas minus idonee collocarēt, arg. C. de ser. corr. l. siquis nec enim, ꝙ factum sit, inspici debet, sed ꝙ fieri potue-
1 rit, arg. C. de vsur. l. ambigui. nam plerumqȝ fingitur quid esse, quod esse non potest, arg. ff. ex quibus cau. in poss. ea. l. fulcinius §. siquis. ij. ⁊. ff. de pen. l. moris. §. vlt. patet igitur, ꝙ licet ipsum accipere malum non sit, tamen puniendus est propter malum, ꝙ inde contingere potest, arg. instit. ꝙ cum eo. §. antepen. in fi. nimirum ratione adiuncti quędam dicuntur illicita, vt. ff. de cond. ⁊ dem. l. iij. ¶ Item hoc, ꝙ sibi accipit, pupillę lucrari potuit, libentius enim vxori futurę dedissem, q̃ȝ ipse tutori, si ergo non fecit, tenetur, vt. C. de adm. tut. l. pupilloruȝ, ⁊. C. arb. tut. l. quicquid, nec enim suam debuit pupillę vtilitatem interpone-
2 re: vt. ff. de adm. tut. l. tutor. §. 1. pręter hec idonee pupillę tenebitur negocia administrare gratis, ergo si ob hoc pecuniam accepit, ab eo extorqueri debet, arg. C. de cond. ob. tur. ca. l. pen. ⁊ fi. ¶ Item pupillę interest tutorem non accepisse pecuniam, quia virum locupletiorem habuisset, arg. ff. si mul. ventr. no. in poss. cal. ca. esse. di. l. 1. §. competit. Est adhuc ratio fortior, quia non licuit ei ex officio, ꝙ administrabat, aliquid accipere, vt. ff. de contrah. empt. l. non licet.

EXADVERSO.

¶ EXADVERSO respondetur, ꝙ non teneatur tutore talē pecuniam restituere, quia non ex tutela, licet propter tutelam, arg. ff. de pec. l. eo. tempore. §. fi. ⁊. ff. de hered. vel acti. vend. l. vēditor,

nec enim quicquid occasione mei ad alium peruenit restituen/dum est, arg. ff. pro soc. l. socium in fi. ¶ Item non tenetur, quia cessant ea, quę inducunt actionem tutele, fecit enim, q facere debuit, quia idonee eam maritauit, non fuit in culpa in facien/do, vel in negligentia, nec in omittendo, ergo non tenetur, quia iste sunt cause que actionem tutele inducunt his cessantibus, & actio cessabit: simile. ff. mand. l. si procuratorem. §. mãda. Nec interest, q dicitur ipsam habuisse locupletiorem virum, si tutor hanc pecuniam non accepisset, nec enim, propter id damnifica ta videtur, quia non videtur damnum pati, qui non lucratur, vel a quo lucrum extorquetur, arg. ff. de dam. infec. l. proculus, & C. de aqui. poss. l. fi. sed & si ponatur, q mulieris interesset habe/re locupletiorem virum, & damnum patiatur propter pecuniam a marito prestitam, non tamen ppter hoc agere posset, vt instit. de iniur. §. 1. ¶ Item alia ratione repellitur mulier ab agendo, quia maritus hoc damnum sibi intulisse videtur, si damnum di ci debet, & q volente eo factum est, ab alio irritari nõ debet, arg. 3 C. siquid in fra. patr. l. ij. nec mirum, ingenuis enim hominibus suarum rerum libera non est deneganda administratio: vt. ff. si/qui. a patr. manu. sit l. ij. Preter hec iste tutor non tanq̃ tutor, sed tanq̃ matrimonij mediator acceperat, q licitum est igitur non tenetur, vt. ff. ad trebell. l. debitor. ¶ Item excusatur ratio/ne consuetudinis, sic enim puelle parentibus, vel tutoribus, da re consueuerunt vt. ff. de admin. tut. l. sine herede. §. Lucius.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur sine preiuditio melioris sententie distinguendũ vtrum maritus ei obtulerit, an ipse tutor ab eo extorsit, & si ex/torsit, vtrum fuerit modicum, vel maximum q accepit, vt si quid maximum q accepit, vt si quid maritus sponte, & maxi/me post contractum matrimonium obtulit, siue illud fuerit mo/dicum, siue maximum non distinguo, nec tutor teneatur resti/tuere pupille, arg. ff. que in frau. credit. l. qui autem. §. Preterea illud sciendum etiam. C. de petit. bon. sub. l. 1. lib. x. si vero ab eo extorserit, siquidem maximum, quia videtur deliquisse in admi 4 nistrando, idest eam in matrimonio collocando, quia licet fecit, non tamen eo modo, quo debuit, tenetur, argu. ff. de condit. ca. da. l. ij. C. de negoc. gest. l. fi. si vero fuit modicum non tenebitur. Actio enim famosa, idest tutele mihi videtur in hoc casu pupil/le nõ indulgẽda, vt. ff. de rest. in integ. l. iiij.

QVÆSTIO. L.

50 AN ILLE, CVI EST ASSIGNATA PENSIO *percipienda habeat illud quod ex renouatione percipitur.*

QVÆRITVR, vtrum ille, cui, ius percipiendarũ pensionum concessum est, habeat etiam illud, q̃ re/nouatione percipitur, proponitur iudicis officium:

QVOD HABERE DEBEAT,

¶ QVOD habere debeat, Probamus imprimis illa euidenti ratione, quia hoc etiam videtur concessum ei, tum quia specialiter exceptum non fuit, vt. ff. de offic. præf. l. iij. & ff. d donat. l. data, vt. ff. de fideiuss. l. siquis pro. §. ij. Tum quia vten
1 do hac appellatione, sc3 pensionum totum, q̃ ab emphiteotica/rio percipitur. significare voluit, reliquum sibi non retinẽdo, vel alij assignando, vt instit. de hered. inst. §. hereditas, quare mi/nus dixit, & plus intellexit, vt. ff. de leg. ij. l. vinum. §. fin. Benefi/cia enim latissime sunt interpretanda vt. ff. de const. princ. l. be/neficium, & ff. de preca. l. pen. & C. de nupt. l. si furiosi, tum quia non fuerat forte in feudum alias accepturus, vt. ff. eo. l. cum eius/dem, & ff. de nupt. l. tutor. Tum quia verba prolata benigne ac/cipienda sunt, vt. ff. de verb. obl. l. quicquid, sc3 vt ea res, que agitur, potius valeat, q̃3 pereat, vt ff. de reb. dub. l. quotiens. Tũ quia non debet idem redditus duplici iure censeri, arg. ff. d vsu/cap. l. eum qui, & ff. de condit. & demonstr. l. titio. §. si vero.

EXADVERSO.

¶ EX aduerso respondetur, q̃ non videatur concessum ius reno/uandi, in primis, quia de eo non fuit cogitatum, vt. ff. de transf. l. aquiliana, & C. de transf. l. si de certa, Secundo quia id tantum concessit, quod verbis expressum est, arg. ff. d fu. instru. le. l. cũ de lanionis. §. cuidam, & ff. de euiction. l. qui libertatis, immo ad emptum videtur, q̃ specialiter concessum non fuerit, vt. ff. d do nat. l. filius. Tertio quia verba beneficij pro domino infeudãte
2 sunt interpretanda, nisi concessum id videatur, de quo ipse sense/rit, arg. ff. de contrah. empt. l. si in emptorem. Quarto quia dis/creta, & quasi separata sunt ista duo iura, sc3 pensionis, & reno/uationis, non igitur per concessionem vnius, sequitur concessio alterius, vt. C. de probat. l. neq3, & C. de vsufr. l. cum antiqua. Immo per dationem vnius sequitur ademptio, alterius, arg. ff. de cond. & demonst. l. cum ita, & ff. de compens. l. idem labeo.
¶ Item quinto quia hec duo subtiliter intuenti contraria vide/buntur, & ex causis contrarijs prouenire, pensio enim prestatur

pro contractu firmo iam conseruando, nam per pensionem apparet præstandam valere contractum, per renouationē euanuisse, non igitur audiendus est: arg. C. de fur. l. 1. & ff. de op. lib. l. si ita stipulat. Sexto loco præsumendum est ex quantitate ipsius renouationis dominiū non voluisse concedere, arg. ff. de donat. int. vir. & vxo. l. verum.

SOLVTIO.

¶ MIHI videtur in hac quæstione, in primis indagandum fore, quid actum sit inter eos, vt illud seruetur ex qualitate personarum, & ex quantitate rei, de qua quæritur pro domino non contra dominum iudicabo, arg. ff. de vsu. & hab. l. plenum, & ff. de iudic. l. sed et si, & ff. de donat. l. filius familias, & ff. de impens. in reb. dotal. fact. l. omnino.

QVÆSTIO LI.

51 AN EMPHITEOTA SOLVENDO POENAM *liberetur, si in casu contrauentionis illam promisit.*

LVCIVS Gaio Seio fundum concessit in emphitheosim, & conuentum est inter eos, vt Gaius singulis annis certam solueret pensionem, & vt Titius semper staret contractui, & quicunque cōtraueniret, solueret alij fidem seruanti Centum nomine penę, & soluta pena contractus remaneat in sua firmitate. Gaius post modum per triennium stetit, quod pensionem non soluit, vel fundum contra, pactum alienauit. Et nunc vult eum dominus, a iure emphiteotico repellere, ipse confert placitam penam, scilicet centum, & vult stare contractui. Quæritur, quid iuris sit, proponitur rei vendicatio, vel conditio ex. l.

QVOD POSSIT

¶ ET quod dominus possit agere cum effectu. In primis ea ratione probatur, quia totum illud pactum, scilicet vt pena præstaretur, & contractui stetur fauore seruantis pactum adiectum est, arg. C. de transact. l. siquis maior ergo pro eo, & non contra eum interpretandum est, vt. C. de legi. l. quod fauore, fieret autem contra eum interpretatio, si emphiteotam non posset repellere, cū alias posset sine pacto tali. vt. C. de iu. emphit. l. ij. ¶ Item per huiusmodi pactum noluit sibi potius consulere, quam aliquid de iure sibi cōpetenti detrahere, ergo & post tale pactū, habebit ius, quod habebat

ante pactum: vt. ff. de regul. iur. l. iij. §. si ex. & ff. de adoption. l. in adoptionem. Preter hoc quatenus obijciet emphiteota exceptionem fidem non seruandam ei qui fidem non seruauit vt. C. de transact. l. cum proponas: tale pactum in preiudicium eius, qui non seruaret contractum, est inductum, quomodo pro eo erit accipiendum, vt sic regula peruertatur? vt. ff. de exceptio. rei iudic. l. euidenter, & ff. de pignor. si fundus. Ad hec superest ratio fortior ob hoc ipsum, quod non seruauerit contractum, penis afficiendus est, ergo propter hoc beneficium aliquod habere non debet, arg. ff. de negoc. gest. l. siue, & ff. ad turpillia. l. i. §. actio. Ne meliorem ex suo delicto faciat conditionem, arg. ff. de arbitr. l. ita demum, & ff. de furt. l. itaque eum qui. ¶ Item non ne minus iuris habet delinquentes, quam illi, qui non delinquunt? Utique arg. ff. de donat. int. vi. & vx. l. ij. & in auth. de rest. & ea. que pa. in fi. ergo dominus posset eum compellere, & non ipse dominum, vt contractui stetur, nimirum pone vltra penam interesse domini contractum irritari & vltra interesse emphiteote stare, si posset emphitheota compellere dominum, vt contractui stetur, plus iuris habebit, qui deliquit, quod est contra rationem, arg. ff. de noxal. l. nō solum, & C. de heret. & man. l. curiales. Immo posset dicere Lutius, si vellet, quod illa adiectio pena soluta: contractus remaneat nullus facit quod per illam incitantur homines ad malignandum vt possint inconstantes reperiri, & alios ad inconstantiam compellere, vt valeat fidem frangere, & alios ad eam conseruandam arctare, quod debet a deo, & hominibus prohiberi, arg. ff. de pact. dotal. l. conuenire, vt. ff. de pact. l. si vnus. §. illud, & . §. pacta.
2 nempe illi iustissime denegatur debitum, qui alij debitum denegauit, arg. ff. de adult. l. si vxor. §. iudex & ff. loca. l. quero. §. inter.

EXADVERSO.

¶ ECONTRARIO dicitur Titium stare compellendum contractui, quia hoc conuenit, Contractus enim ex conuentione contrahentium formam accipit, vt. ff. de regul. iur. l. contractus. ¶ Item duo fuerunt pacta, scilicet & penam prestari, & contractui stare: licet nō exprimo ex secundo tamen pacto potest compelli dominus contractui, arg. ff. de arb. l. celsus, ait. Nec obstat quod legitima pena obijcitur, per conuentionalem enim postmodum appositam videtur recessisse a pena legitima vt. C. de parafr. l. fin. & ff. de fun. in-
3 stru. l. quesitum. l. cum delanionis. Nec obstat quod dicitur, quia fidem non seruauit, satis enim punitur in eo, in quo deliquit, vt ff. de vulg. sub. l. ex facto. §. fin. Illud quoque: quod obijcitur, quod fauore seruantis fidem hoc pactum est appositum, non est verum immo gratia vtriusque pactum de seruando contractu propter

4 idem interpositum: vt.ff.vt.leg.no.ca.l.ij.§.siquis. Immo si minorem rationem sequamur, potius gratia non seruantis contractum, videtur pactum appositum q̃ alterius, sc; ne duplici dãno afficiatur, sc; penę, & ɔ̃ctus, argu.ff.de iu.dot.l.iure: succursum sed & alia ratione probatur, hoc idem, non ne circa hoc pactum dominus, qui fidem seruauit contractus, posset compellere emphiteotam vt contractui staret, sed non econuerso vtique constat, ergo, q̃ causa non seruantis fuit appositum, quia in persona alterius esset superuacuum: vt.ff.de leg.1.l.siquando.
5

SOLVTIO

¶MIHI videtur sine prǣiuditio melioris sentẽtię, interesse, quid actum sit, in primis inquirendum, quid inter eos actum sit, vt illud seruetur, si non appareat distinguam cuius gratia contractus intersit, si ergo vtriusq; gratia stabitur pacto, vt probatũ est, soluta pena.i.gratia non seruantis, idem si non gratia illi⁹, qui agit forte, quia nunquam quicq̃; de his possessionibus percipere posset, cum forte steriles essent, dicam dominum posse emphiteotam repellere non obstante pacto, vt pro parte domini allegatum est.

QVÆSTIO LII.

52 AN FILIVS INTERFECTORIS AB OCCISO *hæres institutus ab hereditate repelli possit si mortem defuncti non uendicauerit patrẽ de homicidio accusando.*

GAIVS LVCIVM Titium mortifere vulnerauit, qui Lucius Titius, dum ex eo vulnere laboraret in extremis filium Gaij interfectoris heredem instituit. Quęritur nunc vtrum dictus filius repellatur ab hereditate, si non vindicauerit necem defuncti, patrem accusando, Proposuit ste filius petitionem hereditatis.

QVOD EI COMPETAT.

¶¶QVO ei competat cum effectu, Probatur ea ratione, quia persona testatoris fuit talis quę instituere potuit, ergo dabitur ei petitio hereditatis arg.ff.de petit.hered.l.hereditas, Nec obstat q̃ dicitur quia debuit accusare interfectorem, quia videtur testator indignationem suam remisisse arg.ff.de annu. leg.l.iiij.
1
2.ff.de excus.tut.l.athleta.§.datur. ¶ Itẽ quia in iure generater

ter prohibitum est, ne filius patrem accuset, nec iste casus reperitur exceptus, ergo includi debet, arg. ff. de donat. l. data, & ff. de offic. prę. l. iiij. si igitur, vt probatum est, patrem accusare nō potest, restat vt propter hoc non debeat ab hereditate repelli, accusandus est enim interfector, si potest arg. ff. de cura. cę. bo. da. l. i. & ff. de carbon. edic. l. i. & ff. de his quib. vt indig. l. si ideo. ¶ Item pater & filius iuris ciuilis fictione vnum sunt instituto ergo filio, quasi pater intelligitur institutus, nam & commodū hereditatis saltim quo ad vsum fructum ei debet acquiri, quis ergo diceret? quod ipse seipsum accusare deberet? arg. instit. de inutil. stipul. §. eum qui toto & C. de imp. & al. subst. l. fin.

EXADVERSO

¶ EXADVERSO respondetur primę allegationi, quod licet tenuerit ab initio institutio, tamen debet, auferri hęreditas quia non vindicauit necem defuncti, arg. C. de his quibus, vt indig. l. cū fratrem. Contra secundum dicitur, quod si voluisset testator, non potest hanc actionem remittere, arg. C. de vsufr. l. i. & ff. de leg. i. l. nemo, vt. ff. ad. l. falc. l. quod de bonis. Cōtra tertium quia iste casus intelligitur exceptus, cum generaliter dicatur hęredem vindicare debere necem defuncti, nec aliquis excipiatur. Contra quartum dicitur, quod recte filius iste potuit accusare patrem, vt sequentia declarabunt, Directo allegat pro se possessor generalem constitutionem, Generaliter enim constitutum est, ne aliquis ad hereditatem admittatur, nisi vindicauerit necem defuncti, vt. C. de his quibus, vt indig. l. i. Secundo dicimus, quod potuit iste filius patrem accusare, ne testatoris perderet hereditatem: arg. ff. de bo. li. l. qui cum. Tertio quia fecit hoc tanquam alter ipse, scilicet tanquam hęres interfecti, non tanquam filius interfectoris arg. ff. de diuer. & temp. prescr. l. an vitiū, & ff. de adoptio. l. si pater. Quarto quia licitum est alteri, quod mihi non liceret, arg. ff. quod cuiusque vni. no. l. item, & ff. ad trebell. l. ille. a quo. Quinto quia saltim debuit submittere accusatorē, arg. ff. de neg. gest. l. at qui. §. ficum me. Sexto quia ratione offici debet ei esse licitum, quod alias est prohibitum vt. C. de calumniat. l. ij.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur sine preiuditio melioris sententię, quod iste possit hereditatem habere, nec teneatur accusare patrem, qui nō potest impediente iure arg. ff. de cond. instit. l. filius.

QVÆSTIO. LIII.

53 AN FILIVS INHABILIS AD SERVITIA FEVdi præstanda succedat unà cum fratre habili, si æqualiter sit cum eo hæres institutus.

QVIDAM Feudatarius decessit duobus filijs relictis heredibus, quorum vnus vtilis erat ad seruiendum feudo, alter prorsus inutilis. Queritur, an is solus, qui est vtilis debeat habere feudum, quia est vtilis, quod etiam hoc dominus consentiat, proponitur officium iudicis.

QVOD DEBEAT,

¶ QVOD is solus debeat habere principatum, probabiliter videtur posse probari, Imprimis illa ratione, vt ibi collocetur emolumentum, vbi est onus vel esse potest argum. C. de furt. l. manifeste secundo non percipit lucrum, qui onus non agnoscet, vel non potest agnoscere, vt constit. fed. de pac. re. §. mut. Nec obstat, quod per aliũ seruire poterit, munera enim personalia per alios expediri non possunt, arg. C. de ead. toll. l. 1. §. ne autem, et §. fundum nimirum dominus ad seruiendum alium pro alio suscipere non cogitur, arg. C. de solut. l. eum, qui. Circa hunc articulũ 1 multa inuenies in questione in qua queritur, an vassallus per substitutum seruire debeat. ¶ Item nonne cleric⁹, et femina possent per substitutum deseruire? quare igitur feudo priuantur, nisi, quia per se seruire non valent, idem ergo et hic intelligas, cum sit eadem causa, vt. ff. ad. l. aquil. l. illud. ¶ Item quia hic domino captiosum esset, cum vassallus iste non semper idoneum pro se posset representare, vt instit. de fideicom. heredit. §. sed, et quia.

EXADVERSO.

¶ EX aduerso respondetur, quod inutilis frater possit habere partem feudi, et hoc mera ratione, et scriptura. Feudum enim impersonale beneficium est, transit ergo ad filios succedentes, equaliter arg. C. de anno et tribus. l. 1. Nec obstat quod frater inutilis nõ potest onus portare, et seruire, plerũque enim dicitur honor sine onere, arg. ff. de leg. iij. l. 1. §. fin. ¶ Item quia portare poterit, per 2 substitutum, arg. C. de epis. et cler. l. quisquis. ¶ Item quid dices de anniculo? nunquid possit, priuari, quia seruire nõ potest absit, seruiet ergo et in isto casu dicendum, vt non inter sit, quare seruire non valeat, arg. ff. de edil. edic. l. 1. §. causa preter hec, quia casus fortuitus non deberet esse impedimento. arg. C. qui pet, tut. l. 1. et C. de peric. tut. et tut. l. tutorib⁹, immo propter hoc

magis est subueniendum quia debilis, arg. C. quan. imper. inter. pup. absurdum enim esset, vt propter penam consequeretur penam, vt sic duplici pena afficeretur, nec enim consuetum est, vt duplici damno afficiatur arg. ff. ad. l. rhod. de iac. l. nauis in fi. ¶ Item quid peccauit iste, vt talis nasceretur, nihil certe, igitur non debet feudo priuari.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur sine preiuditio melioris sententię distinguendū, vtrum alias valeat substentare circa feudū an non, si vero substentari non valeat, tātum ei relinquatur, vnde habeat substentamentum vt. C. de pace. retin. & eius vio. §. mutus, &. c. quibus mod. feud. amitt. §. mutus.

QVÆSTIO LIIII.

54 AN ADVOCATVS FACTO PACTO DE CENtū *lucrandis in casu uictoriæ & 50, in casu succumbentiæ, si litis trāsactio eo inscio facta sit, centum possit exigere.*

QVIDAM cum alterius patrocinio indigeret sibi aduocatum, sub tali conditione assumpsit, vt si obtineret in causa daret ei centum, si succumberet, qnquaginta, accidit q̄ iudicio inchoato iste inscio aduocato cū aduersario transegit. Nūc aduocatus solidum salarium petit tanq̄, si obtinuisset, clientulus se defendit, vertitur in quęstione. Quid iuris proponitur actio presc. verbis, vel certi conditio ex stipulatu.

QVOD POSSIT

¶ Quod agere possit aduocatus cū effectu, manifesta ratione pbatur, scilicet quia stetit per aduersarium, quominus lis haberet debitum terminum, pro eo igitur habendus est, ac si habuisset, & obtinuisset arg. ff. de verb. ob. l. i execcutione. §. fi. & ff. q̄ vi aut clam. l. i. §. absit. ¶ Item quia non stetit per aduocatū arg. ff. loca. l. qui operas, & ff. de var. & extraord. l. &. §. diuus nimirū hęc conditio, si non feceris, vt plurimum sic accipitur, si per te non steterit, quominus fiat, arg. ff. d̄ cond. inst. l. si ita heres que sub. §. quotiens, & l. siqs te. & l. mulier, ad hęc obtinuisse videt, 1 qui transegit, arg. ff. de transl. l. iij. in princ. Cū igitur nō referre.

dicatur, qualiter obtinuerit, vt. C. si manc. ita fu. ali. l. ea. lege, & ff. de vsufr. l. legatum, nempe quoniam aliquid videtur factū si factum est aliud, ꝙ eundem effectum habuerit, arg. C. de in/stit. & subst. l. si mater. & ff. si cer. pet. l. certum est, pręter hoc hic obtinuit, sicut voluit, ergo obtinuit, arg. ff. de pign. act. l. si rem. §. omnis. ¶ Item transactio huius nullum debet domino pię/iudicium generare, vt. C. loca. l. circa, & C. res inter al. acta. l. ij. & iij. Pręterea transigere consensu aduocati, qui ledebatur ex trāsactione, debuit, arg. C. de aut. pręst. l. fin. & ff. de aq. pl. arc. l. si autem pone insuper eum per transactionem consecutum, ꝙ petebat, nonne absurdum est eum euitare salarium, ꝙ promisit? arg. ff. de verb. obl. l. cum seruus. Si ponas ipsum parum, aut nihil consecutum, est ꝙ ei debeat imputari, quia potuit cōsequi. arg. ff. de euictio. l. si dictum. §. 1. & l. fi. & l. ideo in princ. & ff. de peculio. l. si noxa. §. quod, & C. de transf. l. si super succedit vlti/ma ratio, quę fortior est, ꝙ obtinuisse videtur quia victus non est, arg. ff. de capt. & postl. l. nō dubito & ff. de manumiss. l. te. se.

EXADVERSO

¶ EX aduerso respondet clientulus aduocato dictus, se non tene/ri. In primis ex ratione, quia non extitit conditio pacti, argu. C. de cond. institu. l. legatum, & ff. de ꝯd. ca. da. l. si pater in pnc. & l. fi. Secundo quia debuit aduocatus in hunc casum sibi ꝓ/spicere. ff. loc. l. item ex conducto. §. item quidam & l. siquis do. §. 1. Tertio quia verbum ambiguum pro promissore est accipi endum arg. ff. de verb. obl. l. stipulatio ista. §. in stipulatione, & ff. de rei vendicat. l. idem Pomponius. §. fi. Quarto quia non est a tenore verborum recedendum, nisi cum manifeste appare/at contrarium, vt. ff. de legat. iij. l. non aliter. Quinto quia sem per minimum est sequendum, vt. ff. de verb. obl. l. si ita. §. si stipu latio, & ff. de leg. iij. l. nūmis, & ff. de regul. iur. l. semper. Sexto

2 quia videtur, ꝙ illicita sit petitio arg. C. de actio. l. explicandi. Septimo quia potius ex prouisione sua videtur habere, ꝙ ha/bet, q̄3 ex huius litis euentu, arg. ff. de verb. obl. l. si. ita. §. si sti. & ff. ad. l. falc. l. iij. & ff. de legat. iij. l. non aliter & ff. de re. iudic. l. semper.

SOLVTIO.

¶ MIHI videtur distinguendum, Utrum aduocatus ita proces/serit in causa, vt sola diffinitio superesse videretur, an nullo mo/

3 do laborauit, In primo casu consequitur salarium. In secundo minime vt. C. de pręscr. xxx. anno. l. vlt. & C. d donat. l. explican di, dici tamen posse videtur, si primo motu clientulū ad solidū salarium aduocato teneri, si voluntate ipsius non transegit, q q3 partem in transactione habuit: vt. ff. de euict. l. si donatio. §. 1.

QVÆSTO LV.

55 AN MATER, QVÆDVM TESTAMENTVM *conderetur, recusauit uelle esse heredem filij, & propterea fuit extraneus institutus, possit non obstante recusatione hereditatem pretendere, & testamentum impugnare.*

LVCIVS Titius dum laboraret in extremis matre accersita, voluit eam heredem instituere, ipsa renuit immo filio alium instituente cōsensit. Tandem mortuo filio mouet heredi controuersiam possidenti hereditatem. Queritur quid iuris sit proponitur, hereditatis petitio.

QVOD POSSIT

¶QVOD iure hereditatis petitionem cum effectu possit intentare, euidenti ratione probatur. In primis quia ipso iure nullū est testamentum in quo mater, cum alius nō precedat, non instituitur, arg. in auth. vt cū de appell. cogn. §. si tale nec enim minus pie parentibus, q̄3 liberis relinqui debet, vt. ff. de in offic. 1 test. l. nam & si. Nec obstat q̄ renunciauit, q̄ non potuit, vt. ff. de acqui. her. l. is quis: iuri enim nondum competenti renunciari non potest, arg. ff. quo, lega. l. 1. §. quod autem, & ff. de leg. ij. l. si ita. ¶ Item nec obstat q̄ institutioni consensit, cum institutio non tenuit, arg. ff. quibus mo. pig. vel ypo. sol. l. si debitor, & ff. de oper. lib. l. sicut, non enim potuit filio consentire, vt contra leges conderet testamentum, vt. ff. de testam. l. qui in pot. nā Imperatoris consensus non potest iuri publico derogare vt. ff. d̄ fer. l. 2. & ff. de trans. l. cum hi. §. si pretor.

EXADVERSO

¶ECONTRA respondet heres dicens doli exceptionem cōpetere sibi contra huiusmodi mulierem multis modis & imprimis ea ratione, quia renunciauit, vnde ad id q̄ renunciauit, redire 2 non potest arg. ff. de reb. cred. l. siquis Secundo quia institutioni consensit, vnde non poterit ipsam infirmare, vt. C. si ven. pignagat. l. 2. C. de euict. l. exceptio, Tertio quia licet non valeat directo, remoueri poterit tamen per obliquum, arg. ff. de part. l. iuris gentium. §. fin. & l. resp. §. fin. Quarto quia licite ius ꝯpetēs

remittitur, arg.ff.de pact.l.pactum, & C.de pact.l. 1. Quinto fauore vltime voluntatis scrupolositate remota arg.ff.de inius. rup.test.l.buius vnius. Sexto heres opponit fraudolentã mulieris machinationem; que sibi non debet prodesse, argu. C.ad Velleia.l.si fine. Septimo quia videtur indigna, licet nõ tenuerit testamentum aperte in his.ff.quibus, vt indig.l.cũ quidã.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur sine preiudicio molioris sententie vt hec mulier doli mali valeat exceptione submoueri, arg.ff.de donat.l.quidam, nisi forte hoc fecerit calore iracundie arg.ff.de rud.l.iij.

QVÆSTIO LVI.

56 AN RVSTICVS ACCEPTA TERRA, VT VI-*neam plantaret certa parte fructuum promissa, uinea plantata cum multis fructibus, ultra fructum uineæ teneatur etiam ex arboribus insitis partem fructuum domino præstare.*

QVIDAM suam aream rustico dedit ad vineã plantandam certam pactus fructuum portionem rusticus plãtata vinea fructiferas quoq; arbores plantauit, Dominus arborum quoq; partem fructuũ petit, Vertitur in questione, quid iuris sit, proponitur actio presc.verbis.

QVOD POSSIT

¶ QVOD contra rusticum dominus possit agere cũ effectu, In primis ea ratione probatur, vt quia paciscendo partem de vineis, & de ceteris arboribus pactum videtur, vt pars ponatur pro 1 toto argum.ff.de leg.iij.l.vxori in princ.&.l.nomen. Secundo quia gratia vinee plantate sunt arbores ergo vinee partes intelliguntur, vt.ff.de leg.iij.l.predijs.§.penult. Tertio quia in eadem plantate sunt arbores ob eandem vtilitatem, idest propter fructus ergo idem in eis est statuendum arg.ff.ad.l.aquil.l.illõ. Quarto irascitur dominus contra colonum, & dicit, q omnes arbores & arbor fructus ad se solum debent pertinere. In primis quia natura percipiuntur, ergo non pertinent ad rusticum, sed ad bo.fi.possess.q plus iuris hñt in percipiendis fructibus, vt.ff.de vsufr.l.quis scit. Secundo quia domini est solum ergo & arbor, que est plantata in solo, ergo vsufruct⁹ arboris cũ nihil

specialiter in contrarium dictum sit, arg. inst. de rer. diuis. §. si titius alienam. Quinto quia tacite concessum intelligitur, & quo specialiter actum, non probatur arg. ff. de legat. 1. l. qui fundum §. si fundus.

EXADVERSO

¶ EX aduerso respondet rusticus, & dicit se non teneri, In primis allegat tenorem ipsius pacti, qui talis est, vt de fructibus vineę tantum dominus habeat partem, igitur ab eo non est recedendum, cum manifeste non appareat contrarium, arg. ff. de leg. iij. l. non aliter. Immo si tenor esset dubius, contra dominum esset interpretandum vt. ff. de contrah. empt. l. labeo. ¶ Item quia in hoc casu sibi dominus debuit prospicere, vt. ff. loc. l. siquis do. Praeterea de fructibus neq; fuit actum, neq; cogitatū, vt. ff. de transl. l. cum aquil. est quoq; fortior ratio contra dominum, potuit ex sua industria rusticus potius, q̄ ex terra istos fructus percipere arg. ff. de hered. vel actio. vend. l. venditor. Et fortius allegat pro se rusticus quod eo, quod dominus nominatim vineę fructus excipit, reliquos videatur rustico concessisse, arg. ff. de donat. int. vir. & vx. l. cum hic. §. quasdam.

SOLVTIO

¶ QVIA nostrum interest rusticorum etiam malitiam non tueri ne ipsis detur occasio malignandi vt propter arbores vinearum 2 curam postponant, iam dictum rusticum secundum ea, quę ponuntur in partem fructuum arborum etiam condēnamus, arg. instit. vi. bon. rapt. §. sed nedum quoniam de omnibus fructib9 sit actum paciscendo de vineis, quas tantūdem pro futuras existimabant arg. ff. de pact. l. tale.

QVÆSTIO LVII.

57 AN PATER FAMILIAS: QVI FILIO MORienti consensit ut uxori centum causa mortis donaret, si filius conualuit, possit eo inuito donationem reuocare, uel utriusq; consensus requiratur.

GAIVS patre consentiente centū mortis causa donauit suę vxori, quo conualescente pater donationem reuocare contendit, et Gaius contradicit. Quęritur quid iuris sit vtilis actio in rem proponitur.

QVOD VALEAT

¶ QVOD pater valeat reuocare euidenti ratione cōuincitur, quia filio iussu vel voluntate patris donante pater ipse donator est ap

pellandus, vt.ff.de donat.l.in edibus.§.q si filius ꝛ.ff. de ritu, nupt.l.matrimonij. ¶ Item quia licitum est ei penitere, q consensit arg.ff.de collat.bon.l.nonnunq̄z ꝛ.ff.quę res pig.ob.poss. l.penult. Adhoc demum propter patris voluntatem siue consensum donatio valuit ergo cum talis propter pęnitentiam reuocetur, per ipsius dissensum debet dissolui, vt.ff.de reg.iu.l. eius est nolle, sed ponatur sine pręiudicio, q filio non detur reuocatio, tamen patri dabitur etiam inuito filio: cum vsus fructus ad eum debeat pertinere, arg.C.de bon.quę lib.l.cum oportet, ꝛ.l. fi.ꝛ.ff.de min.l.pacti. ¶ Item alia ratione debet pater pro se reuocare, ne parentum circa liberos munificentia retardetur vt. C.de bon.qz lib.l.ij.

EXADVERSO.

¶ Econtra dicitur patrem sine filio reuocare non posse, In primis ea ratione, quia vterqz consensit in donando, ergo vterqz debet in reuocando consentire, arg.C.de auth.pręst.l.fi.nimirum quę 2 in acquirendo siue constituendo necessaria sunt ea in amittendo siue dissoluendo necessaria sunt arg.ff.de acq.poss.l.quemadmodum ꝛ de regul.iu.cap.1.ꝛ.l.nihil eo. Quinimo solus filius donauit, ergo solus filius reuocabit, aliud est donare q̄z donatori consentire, vt.ff.de regul.iu.l.aliud.ff.de man.vindic.l.iiij. ¶ Item consensus sui penitere non potest, quis enim diceret patrem contrahenti filio consentientem posse reuocare consensum, cum ob hoc ipse obligetur in solidum? vt.ff.q iussu.l.1.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur sine pręiuditio melioris sententię, scz sententia 3 sequenda, vt filius valeat solus reuocare, quippe qui solus reperitur donator, vt dictum est.

QVÆSTIO LVIII.

58 AN PATER, QVI NVPTVI TRADIDIT FILium *dando in dotem duo prædia, & alia duo possidere sinendo, si mortuo marito, secundo nubat promittendo quicquid prior maritus in dotem habuit, teneatur etiam duo prædia consignare possidenda prout primo marito permiserat.*

Titius

TITIVS Marcellam filiam suam Sempronio nuptui tradidit, eiq; duo prędia in dotem dedit, sed & alia duo Sempronius, quasi in dotem accepit, possedit q;, non reuocauit Titi⁹, decedit Sempronius, Titius vero eandem filiam in vxorem Meuio tradidit, eiq; in dotem concessit quicquid prior maritus in dotē habuit. Queritur vtrum per ista verba possit se tueri Meuius, etiam in his prędijs, quę non fuerunt data Sempronio, licet Sempronius ex causa dotis possederit: hic proponit Titius rei vendicationem.

QVOD COMPETAT

¶ QVOD competat: rei vendicatio, probatur. ff. de rei vendic. l. in rem: dicens se errando non transtulisse dominium, vt. ff. d re. vendic. l. inter officium & . ff. de acqui. re. dom. l. si procurator, & de contrah. empt. l. si consensus. §. fi. sicut nec ignorans quis repudiare videtur, vt. ff. de inoffic. test. l. mater: nec dat curatorem ff. de re. iudic. l. siqs ita. §. siqs cū: nec donat. vt. C. d donat. l. nec ignorans, nec ignorans vnq; excipit vt. ff. de p̄b. empt. l. in lege. Nec obstat ei generalitas verborum, quia trahitur ad ea tantū,
1 de quibus senserunt, vt. ff. de transact. l. cum aquiliana. l. qui cū §. fin. & . C. de transact. l. si de certa: nec potest se defendere iure p̄scriptionis, nam vt vsucapio procedat, nō sufficit opinari in dotem data esse, vt. ff. de vsucap. l. celsus, & pro. donato. l. 1. & pro legato. l. ij. Nec error falsę causę potest pręstare ei vsucapionē, vt instit. de vsucap. §. error: cui solus error petentis vsucapiendi causam pręstitit, vt. C. de lon. temp. pręscr. l. nec petentē. ¶ Itē cum ea, quę prior maritus in dotē habuit, sint data, ergo ea quę non habuit in dotem, non videntur concessa, arg. ff. de fun. instruc. l. cum delanionis. §. cui fundi. l. quęsitum. §. idez r̄ndeo. domo instructa legata: nam q̄ in vno permittitur, in cęteris p̄hibetur. ff. de iudic. l. cum pretor. ff. de vsur. l. in fideicommissi. §. polidius. ¶ Item magis inspiciendum est q̄ est in veritate, q̄z q̄ in eius falsa opinione, vt instit. de legat. §. siquis rem suaz.
2 ¶ Item non videtur sensisse, nisi de his, quę donauit, vt perpetuo maritus haberet in dotem, non ergo de alijs quę tali modo concessa non erant vt. ff. de leg. iij. l. si fundus, & . C. d verb. sign. l. si fundus, & . l. ij. & de pignor. l. debitor, & . ff. de her. instit. l. ex facto pro. ¶ Itez non existimatur dixisse, q̄ mente non cogitabat vt. ff. de suppell. leg. l. labeo.

EX ADVERSO.

¶ ECONTRA probatur errorem non obesse, quominus transferatur dominium, ecce enim si putas me tibi obligatum, cū nō

sim, & trado, & transfero dominium, licet errem, quod patet, quia datur mihi conditio, vt.ff.de condit.indeb.per totum tit. quæ non daretur, si res mea propria esset, vt.ff.vsufru.quemadmo. cau.l. fin.in fi. ¶ Item non impedit error, qui ab vna parte intercedit id est emptoris, quominus emptor consequatur dominium, vt ff.de reg.iur.l.regula.ff.de iur.& fac.ign.l.regula.§.qui ignorauit, idem est, & si vtraque pars erret, vt.ff.de acqui.re.domi.l.cum in corpus quidem. ¶ Item plus valet, quod est in opinione, quam quod in veritate, vt.ff.de acqui.her.l.is qui putat &.ff.pro emptore.l. ij.§.siquis a pupilla. ¶ Item non impedit error falsę causę legatum, vel demonstrationis, vt instit.de leg.§.proxime, vt.ff.de condit.& demonstr.l.falsa.demonstratio. ¶ Itē errās repudiare nō videtur, vt.ff.de acqui.hered.l.Clodius. ¶ Item non eo ipso, quod in vno permittitur etiam in ceteris permittere videtur, vt. ff. de suppell.leg.l.legata. ¶ Itē error non iuuat, instit.vt.ff.de hered.
3 instit.l.ex facto proponebatur. ¶ Item non debet fraudari commodo harum rerum maritus, qui aliter eam ducturus non fuerat, vt.ff.de cond.& demonstr.l.si ducturus.§.si quis indebitum ¶ Item pręsumitur dedisse priori marito in dotem, quia diu tacuit, & ab eo nunquam reuocauit, vt.ff.de probat.l.procula, & vltimo propter generalia verba, non ergo repetit, pietatis causa processum vt.ff.de condit.indeb.l.cum.his.§.si mulier. Nam contra factum suum venire non potest, vt.C.ne fisc.rem quā vend. eunic. l.I.l.libro x. ¶ Item non potest iste pater expressam prioris dotis
4 mensuram diminuere vt.C.de rei vx.act.auth. sed quamuis ergo non debet intelligi tacite ademisse, vt.ff.loca.l.qui ad certum amplius dico etiam, si per verba prędicta non videtur translatum dominium in hunc secundum maritum, tamen se tueri potest pręscriptione, quod enim dictum est errorem in vsucapione nō prodesse, verum est, nisi fuit iustus, vt.ff.pro empto. l.vulgo, & pro suo.l.homine & l.fin. vt enim, quod de vsucapione dicitur, plenius intelligatur, sciendum est, quod quidā dicunt errorem in vsucapione nulli prodesse, nisi in his casibus, qui in lege reperiūtur alij dicunt immo prodesse vbicunque iustus error interuenit, & dicunt vsucapionem procedere non in eo titulo, in quo erratur, sed in generali, scilicet pro suo, vt.ff.de iu.dot.l.proculus nepoti. Io. vero etiam in eo titulo, in quo erratur vsucapionem procedere dicit, arg.bonum sumitur.ff.pro empt.l.quod vulgo.

SOLVTIO

¶ IN hac quæstione distinguitur an iste pater sciens fuit priorem maritum habuisse, an non, si sciuit, & ea concessisse videtur, imputatur sibi, quare legem apertius non explanauit, si vero ignorauit intelligenda sunt verba, secundū quod ipse esse credebat, sicut ele-

ganter notatur.ff.de hered.instit.l.quo loco.§.sciam & arg.ff.de leg.ij.fideicómiss.§.si seruo alieno,&.ff.de leg.1.l.si res,obliga.

QVÆSTIO LIX.

59 AN FALSO ASSERENS SE PROCVRATOREM *Tity si succumbat, Tityq; hæres factus iterum agens exceptione rei iudicatæ repelli possit.*

QVIDAM Nomine veri procuratoris assumpto, nomine Titij petijt, cum falsus esset procurator & in certaminibus negocij permanens. Victus succubuit, hęres postea vero creditori extitit. Unde vt heres etiam petit eadem centū, quę cum esset falsus procurator, petebat. Quęritur an possit non obstante exceptione rei iudicatę: hic certi conditio proponitur, que defuncto, cuius est hęres competijt.

QVOD NON OBSTET.

¶ QVOD autem non obstet exceptio rei iudicatę, probatur, nam cum falso procuratore iudiciū nullum fuit, vt.C. de procur.l.licet non ergo ex eo iuditio potest oriri exceptio. ¶ Item nō videtur esse condemnatus. cum condemnatio legitima non fuerit vt 1 ff.de re iudi.l.4.§.condemnatum & de testam.tute.l. iij. in fin. ¶ Item non est eadem causa, sed alia ergo non obstat exceptio rei.iudicatę, vt.ff.de exceptio.rei.iud.l.si mater.§.eandem causam, &.l.cum queritur &.l. quantitas, & nōne eadem natura cō mutatione litis alia res esse incipit, cum ex parte rei aliquid noui intercessit? vt.C.ad exhi.l.neq; eadem ratione, cum conditio hec mutata sit, non obstat ei exceptio: vt.ff.de except. rei iudic. l.si is qui heres. §.final.in princ.nam ei, qui alio iure venit, nocere non debet: vt.ff.de bon.lib.1.si filius. Item experiri potest sine exceptione, quia ei successit, qui experiri poterat, nam partibus eius fungi debet, vt.ff.de decurion .l.decurio, & de eden.l.q́dam sunt.§.nec interest. Nec debet esse successoris deterior cōditio, vt.ff.de regul.iur.l.qui in ius &.l.inuitus. §. cum quis: Item q́ non potest habere ex sua persona habet ex persona alterius, vt.ff.quę res.pign.obl.poss.l.aristo. & de acqui.hered.l.cuȝ hereditate. Item agit non tanq̄ȝ ipse, sed tanq̄ȝ quilibet alius, qui defuncto successisset, vt.ff.de adopt.l. si pater sicut diximus supra ea quęst. quidam monasterium. Item sicut ei non nocet

factum suum, si ille sibi succedit, vt.ff.de vsuca.pro comp.l. 11. §.si eam rem. Item mutatio status eum defendit, vt in auth.de iur.iu.a mor.prest.coll.5.in princ.&.ff.de solution.l. qui res.§. aream, & de arg.gest.l.cum actus. Item successio in vniuersum ius concedit quidem quod singularis successio denegat.ff.de acqui.re.dom.l.quędam. Item hęredi vniuersi iuris est attributa successio, vt.ff.de verb.sign.l.hereditas.

EXADVERSO

¶E CONTRARIO probatur hunc procuratorem omnino repellendum, quod enim dicitur nullum esse cum eo acceptum iudicium, verum est in pręiudiciũ domini, est tamen aliquod ad sui pręiudicium, Item quod dictum est successorem eiusdem iuris esse cuius & defunctus, verum est, nisi aliquid succedenti possit imputari, huic autem turpitudo sua imputatur, mandatum propter, quod iuste potest remoueri vt.C.de transf.l.trãsactio, & de ser.pign.dat.l.si creditoribus, &.C.de his quę in frau.cred.l.filios &.C.de reuoc.don.l.cum profetiaris, &.ff.de.l.1.l.seruus plurium.§.1. Item quia delinquit, nec suo, nec alterius nomine poterit experiri, vt.ff.de bon.lib.l.qui in seruitutem. Item quia contra factum suum venire nõ potest, vt.C.ne fisc.rem, quã vend. euinc. libro decimo, l.1.&.ff.de except.rei vend.l. 1. immo corroborari debet prior sententia, si dominium, siue ius ad eum peruenit, vt ff.de vsucap.l.cum vis prędium & de euiction.l. vendicantem. Immo hoc ipsum teneretur vt confirmaret vt.ff. de action.l.si quis alienanti. Item cum teneretur ex stipulatione rem ratam haberi, ne alius experiretur, ergo nec ipse experiri poterit, nam quod pręstat aduersus extraneum etiam aduersus se pręstabit, vt ff.de distr.pign.l.& si is, & in auth.vt differ.iudic.colla. vlt. & id immo multo magis vt.ff.de admin.tut.l.quotiens.§.nequaquam, & de verb.obl.l.stipulatio ista in princ.&.fere per totam.l.&.ff.si seruit.vind.l.altius. Item non admittitur hic inconstantia, vt qui hęredi verum procuratorem se esse dicebat, hodie se falsum fuisse confiteatur, vt.ff.de procur.l.in causę.l.cũ quęritur.l.quotiens.l.tutor.§.pe.& de instit.l.sed & si pupillus.§.sed si alius, ipse enim contra confessionem suam nequit venire: vt. C. de non numm.pecu.l.generaliter: & in auth.de his qui ingred.ad appell. coll.5.constit.x.§.illud etiam. Item puniri debet eius mendositas vt.C.de diuers.rescript.l.fin.pręterea varietate status non debet mutari causa periculi, vt.ff.de instit.l.in eum.§. si dñs,

EXADVERSO

¶IN hac quęstione distinguitur, vtrum cauerit rem ratam dominum habiturum, & tũc non admittitur ratione pędicta, aut nõ

ꝛ tunc venire poterit, nec allegabit suam, turpitudinem, idest se non fuisse procuratorem, sed rem vel sibi debitam petit ex no/ua causa huic questioni similis est questio, in qua queritur, an iu dex causam appellationis exercere possit, qui successit ei, quem condemnauit.

QVÆSTIO LX.

60 AN MANDANS TRIBVS, VT VENDANT *eius bona stabilia si unus uendat alteri eorum bona fide possit rem venditam uendicare.*

LVCIVS cum esset Bononię studiorum causa, suis amicis absentibus per epistolas significauit, quatenus quędam sua prędia fideliter, ꝛ iusto precio venderent, qui suscepto mandato distule/runt venditionem, vnus eorum altero tertio ab/sente vendidit alteri comprocuratori.

QVOD POSSIT

¶ Lucius reuersus rem suam petit, tanq̃ secundum mandatum non fuerit vendita, cum a tribus vendi iusserat, hic proponi/tur rei vendicatio, vt.ff.de rei vendicat.l.in rem, quia fines mã/dati diligenter non sint obseruati, vt.ff.mand.l.diligenter vt.ff. 1 de except.rei vend.l.1.§.ij.§.celsus. Sicut etiam in arbitris di citur, quorum si vnus fuerit absens, cum in tres fuerit compro missum, sententia non tenet. Item etiam, si de alia re lata fuerit sententia, vt.ff.de arbitr.l.si in tres, ꝛ.l.non distinguimus.§.de of ficio. Idem quoq; est in iudicibus delegatis, si vnus absente alio, vel eo die, quo debuit, tulit sententiam vt.ff.de.iudic.l.duo ex tribus, ꝛ de arbitr.l.sicut, ꝛ.C.quan.prouoc.non est necess.l. cum non die, quo.l.cum magistratus: ꝛ cum vnicuiq; eorum mandauit, vt venderet ergo videtur prohibuisse, ne emeret, nec enim, venditor. ꝛ emptor ratione eiusdem rei quis esse potest, vt.ff.de aut.tut.l.pupillus.§.pupillus, q̃ ideo euenit, quia duo/rum rationem nemo sustinet: vt.ff.de pact.l.si plures, vel trius vt.ff.ad Velleia.l.quamuis.§.si mulieris nam qui vno modo permisit alienationem, sc; si venderet, alij altero prohibuisse vi detur, vt.ff.de offic.ei.cui mand.est iurisd.l.1. Item cum testa tor prohibet libertos suos alienare prędia, quę eis relinquit, vi detur concessisse inte eos alienationem vt.ff.de legat.iij.l.pater. 2 §.quindecim ergo cum permisit iste, vt venderet alij, inter eos

videtur ꝓhibuisse, nec enim licet de eo, ꝙ administrat quis, aliquid emere vt.ff.de contrah. empt. l. si in emptione. §. fi. amplius dico, ꝙ iste tres persone vice vnius debeant haberi, in cuius locum sunt substituti, scз venditoris: vt.ff.de ꝓdit. ꝛ demonstr. l.cui fundus.§.fin.ꝛ de collat.bon.l. Cum emancipati.§.si res, sicut ergo quis sibi vendere non potest, ita nec eorum alter alteri. Item cum vnusquisqз eorum suscepit mandatum, vt venderet in hoc sermone erga eos prolato non continetur, vt quisqз eorum emat, immo, vt extraneo vendat.ff.mand.si mandauero §.si tibi: nam in generali sermone non cõtinetur persona loquentis vt.C.de solu.l.inquisitio, ꝛ.ff.com.pręd.l.quicquid ꝛ.ff.loc. l.qui insulam.§.vlt. ꝛ de action.emp.l.si mercede.§. si habitatoribus, ꝛ de Senato.l.1.in fi.si ergo vni, ergo vni eorum facta est venditio merito non valet, vt puta, cum alij sit facta, q̃з mãdato est expressum, vt.ff.de contrah.empt.l. cum seruo nec potest dici eius consensus sibi prodesse, quoniam maior vendidisse videatur, quoniam iure, autor fieri non potuit.vt.ff.de auto.tuto. tut.l.1. Item cum dixit, vt isti tres venderent, ita demum videtur impletum mandatum, si omnes vendiderint, non si vnus, sicut ꝛ si solui, vt duos mihi sisteres in iudicio, id ꝙ promisisti,

3 non videris eos stetisse, si vnus eorum, steterit vt.ff.in ius voca. vt eat.l.qui duos nec videtur alienatum, ꝙ ab omnibus non est venditum, arg.simile predicto vt.ff.de collat.bon.l.1.§.si cum duobus nec ergo verba illa disiunctiue, sed coniunctiue accipiuntur, vt simul omnes vendere debeãt, arg.C.de impub. ꝛ ali.sub l.quamuis ꝛ.l.cum quidam: sed pręterea omnes consentire debent: quos hoc negociuз tangit vt.C.de aut.tut.l.vlt.in fi.l.vlt. ꝛ.C.de omn.ag.de ser.l.quicunqз, ꝛ de aque.plui.ar. l.si aũt, ne si alter fiat, vel valeat, ꝙ agitur, vt.ff.ð ser.rust.pręd.l.ꝑ fundũ.

EXADVERSO

¶ ECONTRA probatur hunc mandatorem esse repellendum, quid enim aliud agebat, nisi vt res sua venderetur bona fide, ꝛ sibi precium afferretur? ergo cum hoc sit factum irritari nõ debet, arg.ff.de no.oper.nunc.l.1.§.ita tamen queritur. Item ꝑinde est, vt si quilibet alius bona fide emisset.vt.ff.de iu.dot.l.cũ in fundo.§.quid ergo. Pręterea cum res ita fideliter sit vendita, ac si omnes tres, simul affuissent, de quo conqueri potest? nec enim interest, an id ipsum fiat, ꝙ est mandatum, an ei simile vt ff.mand.l.vlt.§.mandaui, ꝛ arg.C.de condit.instit.l.si pater, ꝛ ff.ad trebell.l.mulier, ꝛ quam: dies leg.ced.l.si ita, nec debet q̃ri, quis vendidit, sed an sit venditum, vt.ff.de verb.obl.cũ seruus pe.ꝛ,C.de precib.imp.offer.l.vniuersas, nec ꝓhibetur iste ratione officij emere, maxime cũ alterius ꝓcuratoris autoritas

interuenerit, arg. ff. de tut. & iu. l. ij. & ff. de aut. tut. l. quinta, & C. de contrah. empt. l. cum ipse: Amplius etiam vnus solus sibi 4 ipsi bona fide, & iusto precio vendere potest, sicut habetur. ff. de adm. tut. l. quoties. §. sicut in fi. & l. tutorum rerum, & l. tum al/ tum, & de vsucap. pro empt. l. ij. §. tutor. Item omnes videntur vendidisse cum maior pars hunc contractū inierit, vt. ff. de reg. iur. l. aliud est vendere. §. refertur. ff. ad municip. l. quod maior. ff. de pact. l. & si stipulatio. §. fi. & l. maiorem, sed & suus consensus p/ prius debet prodesse, arg. ff. quod cuiusq; vniuers. l. plane. Item amplius, si suus consensus ei non pfuerit, tñ affuit, nec enim ipse contradixit, & sub loquun maior pars fecisse dicitur, ideoq; non minor, sicut, & alias dicitur aliquid esse iustum eo ipso, quod 5 non est iniustum, vt. ff. de fideicōm. lib. l. ficum suum. §. siquis seruum non heredi & eo ipso honestum, quod non est inhonestum, arg. ff. de cond. ca. da. l. 1. & eo ipso locupletior, quod non est paupe/ rior, vt. ff. de solut. l. in pupillo, & grat⁹ eo ipso, quod causam ingra titudinis non commisit, vt. ff. de manu. testam. l. seruos lega/ tur & proximus, quem nemo antecedit, vt. ff. de verb. sign. l. p/ ximus quid vltra laboramus? vnius procuratoris consensus sufficere debet, vt. ff. de auto. tut. l. iiij. & C. de auto. tut. l. fin. Item cum permisit tribus, vnicuiq; separatim ab alijs fieri vē ditionem iussit, vt. ff. de cond. & demonstr. l. falsa demonstratio, & l. cum fundus, & de leg. iij. l. qui concubinam. §. si sticbus. ff. de manu. test. l. si ita fuerit seruus duobus, & ff. de condit. insert. l. si plures, & ff. de hered. instit. l. hoc articulo & l. pater familias & l. Titius, & Seius, & l. Cornelius.

SOLVTIO

¶ IN hac questione videtur, Jo. venditionem non tenere.

QVÆSTO LXI.

61 AN PROMITTENS AQVIESCERE SENTEN/ tiæ t. *Datis pignoribus, & inique arbitrante possit age/ re ad restitutionem pignorum quasi in causa propria laudauerit.*

CUm Gaius Seius titium offendisset grauiter, nec aliter ei reconciliari posset, dedit pignora in mani/ bus eius, scz tity, quod eius staret mandato, Titius ve ro pignoribus acceptis non misericorditer cuz Ga io agens iniquam contra eum tulit sententiam, nūc Seius precepto stare nolens Tity, dictum Titium ad pignorum restitutionem arctare intendit. Queritur, quid iuris sit, proponitur rei vendicatio.

QVOD NON TENEAT.

¶ Quod Gaij sententia teneat, In primis probatur ea ratione, quia Titius iustam causam retinendi non habet, cum in sua 1 causa iudex, vel arbiter esse non potuit, vt. C. nequi. in ca. sua. l. ij. & ff. de arbitr. l. pen. & de au. tut. l. 1. Uerum est in rebus fauorabilibus, fauoris causa vel in accidentalibus vel in sacramenti delatione vel ibi iudex improprie dicitur arbiter omnibus. Item alia ratione sc3 quia duplici quis non potest officio fungi, vt. ff. de pact. l. si plures, & ad trebell. l. ille. §. tempestiuum, &. C. de assess. l. fi. Item non valet arbitrium, quia fuit iniquum, vt 2 ff. de oper. lib. l. si libertus, vnde dico in quęstione ista ad bonum viri arbitrium reducendum, vt. ff. pro soc. l. societatem. ff. de regul. iur. l. in personam. §. generaliter & ff. mand. l. creditor. §. si. nec ideo tenet arbitrium, quia aduersarius consentit, quia consentire non potuit vt. C. de iureiu. pro cal. l. ij. vt. ff. de postul. l. q̃s quia nullum fuit propter factam irregularitatem, sc3 quia non fuerũt tres personę vtriusq3 sc3 litigatoris, & iudicis, vt. C. de testib. l. si vnus & ff. de transact. l. cum hi. §. si pręto. & ff. famil. herc. l. in hoc. Item cassabitur arbitrium, quia non fuit in persona legitima compromissum, vt. ff. de arbitr. l. pedius, &. C. de arbitr. l. sancimus, sic arbitrium vt bono viro conueniat. ff. loc. l. si mihi & de regul. iur. l. in in persona. §. 1. & ff de pign. act. l. solutam. §. si vni. si ergo vt probatum est, non valet arbitrium, nec valebit obligatio pignorum, quia si nõ tenet principale, nec accessorium vt. ff. l. 1. & ij. & ff. de regul. iu. l. cum principalis, nãq3 quod est minus legitimum pignore, vel stipulatione confirmari non potest vt. ff. de pign. act. l. solutum. Nec valebit iure pacti, 3 si non valet iure arbitrij vt. ff. de in. codic. l. 1: & ff. de constit. pecu. l. 1. §. an possit & C. de donat. om. nupt. l. qui sponte.

EXADVERSO

¶ ECONTRA iusta nempe pro se allegat Lucius, quia tenuit compromissum, licet de re sua factum vt. C. de fideicomm. l. fi. & C. de donat. ante nup. l. iij. Item quia potuit non obstante q̃ dictum est duplici fungi officio vt. C. de fideicomm. l. fin. & C. de donat. aũ nup. l. iij. & ff. de offic. pręf. l. preff. & ff. de adoption. l. si consul. & ff. de contrah. empt. l. fistulas. §. 1. & pen. Item valet arbitrium licet iniquum, quia compromittenti est imputandum cur compromisit in aduersarium, vt. ff. de arb. l. deinde. §. ij. & ff. si mens fals. mo. dix. l. 1. §. hi. Item tenet iure pacti, licet non ratione arbitrij, vt. ff. de pact. l. si vnus. §. 1. & ff. de action. l. si accepit & ff. de admi. leg. l. legatum. §. pactum. Praeterea valet, licet non aliq̃, quia consentit aduersarius. C. de iurisd. om. iud.

om.iud.l.1.⁊.C.com.vtr.iud.l.1.valet quoq; arbitrium, licet
4 irregulare fuerit compromiſſum vt.C.de appell.l.1.⁊ inſtit.de inutil.ſtipul.§.item ſed ſi non valeat, qui tamen compromiſit aliter agendo repellitur, vt.ff.de ſer.ru.pred.l.per fundum, ⁊.ff. de adoption.l.per mortem, ⁊.ff.de conat.l.quoniam. ¶ Item aliter repellitur, quia contra legem commiſit quę tale compromiſſum vetat, vnde poſſidentis conditio melior eſt, vt.ff.nequi. eum qui in iuſ.voc.l.1.⁊.ij.⁊.ff.de regul.iur.l.cum par.vel ſi cõfirmatũ non dicatur, valebit tamen ſine principali acceſſoriũ, vt C.d pd.min.l.⁊ ſi is.C.de bon.mater.l.1.⁊.ff.de arb.l.ſi pupillus, ⁊.C.de nupt.l.ij. Immo debet confirmare principale acceſſorium, vt.C.ſi ſeru.extero.¶ Item quia illius arbitri perſonã reprobare non debet, quam ſolam ſemel probauit ⁊ ſibi placuit vt.ff.de neg.geſt.l.Pomponius, ⁊ qui ſatiſd.cog.l.ſi arbitrio, ⁊ in auth.de exhib.⁊ introd.re.§.ſancimus.

SOLVTIO

¶POSSET diſtingui, vtrum hic, qui compromiſit, erat iuriſperitus, ⁊ ſciebat in illum compromitti non debere, an ignorabat, ſcienti noceat, ignorans nihil ſibi preiudicet, vt.ff.de oper.lib.l. campanus, ⁊.ſiq.cautìon.l.fi.⁊.l.⁊ ſi.§.fin.ff.de iudic.l.ij.⁊.ff. ad Velleia.l.ſi decipi, arg.con.ff.de acceptil.l.an.inutilis.

QVÆSTIO LXII.

62 AN COHERES REI ALIENÆ IN DIVISIOne alteri obuenientis promiſſa euictione, ſi eidem coheredi obligato de euictione titulo permutationis tradatur aliquo non dicto de euictione, ſi euincatur conueniri poſſit ab eo de euictione.

SVCCESSORES in communi hereditatem poſſidentes rem alienã ſcienter detinebant, poſt modum cum inter eos dictaretur iudicium, res illa vni ex eis adiudicata eſt, pręſtita tamẽ ſibi a coherede euictionis cautela modo procedente multo tempore inter ſe permutauerunt, ⁊ qui rem illam acceperat ſub euictionis cautela, dedit illam, ei, qui ſibi de euictione promiſerat, nulla euictionis facta mentio-

ne,postmodum res euincitur: coheres, qui tradidit de euictione conuenitur. Quęritur quid iuris sit: proponitur actio pręscr. verbis.

QVOD HABEAT LOCVM.

¶ QVOD locum habeat, probatur, C. famil. hercis. l. si familię, & C. de re. permut. l. ij. Nec obstat quod rem alienam sciuit, quia 1 de euictione sibi cauit. & si non expressum fuit, tamen tacite, nimirum pactio semel in contractu durat apposita, & si per plures personas res ambulauerit sine lege consimili, vt. C. si man. ita, fu. alie. l. ij. ff. de minor. l. sed vbi & C. de impo. lucr. descript. l. 1. ¶ Item pactum appositum in primo tacite repetitum videtur in contractu secundo, vt. ff. de pact. l. iiij. & ff. de cond. inst. l. cum seruus, & de instru. leg. l. iij. & de vulg. & pup. sub. l. si plures. ¶ Item dicat coheres, a quo euictum est, quod me tibi pręstare equum tibi visum fuerit, & in tua persona seruare debes, vt. ff. quod quisq; iur. l. 1. & ff. de pact. l. cum eo, & C. de testib. l. si quis, id est quod statuitur in vno, statui, quoq; debet in eius contrario vt e2 qualitas vtrobiq; seruetur, vt. C. de donat. an. nupt. l. fi. & instit. loc. §. illud, & C. de legit. hered. l. leg. xij. ¶ Item adminus ad precium licet propter scientiam, non ad interesse, vt. C. com. de leg. l. fin. & ff. de act. emp. l. ex empto. §. fin. nam & malefidei emptori precium restituendum est, ergo & malefidei permutatori, vt. ff. de rescin. vēd. l. 1. & ff. qui in fr. cred. l. si debitor & C. mād. l. per diuersas.

EXADVERSO

¶ ECONtrario videtur posse conuinci coheredem istum non teneri, & in primis ea ratione, quia sciente tradidit alienum, nec specialiter euictionem promisit, vt. C. de euiction. l. si fundum, & C. com. vtr. iud. l. ij. & l. si fratres, & ff. de actio. emp. l. fin. & ff. de pignor. act. emp. l. si minor. Nec obstat quod dictum est pactionem semel appositam durare, licet res per plures manus ambulauerit, loquuntur enim ille de pactionibus iure appositis, quę cum re ambulant, personarum enim pacta nō transeunt a persona in personam, nisi specialiter transferantur, vt. C. de contrah. empt. l. fin. & ff. de annu. leg. l. stichus. §. 1. & C. loca. l. emptorem. ¶ Item quod de repetitione dicitur, non obstat quia locum non habet in voluntatibus, sed cum annua repetita videtur, vt specialiter fieret, agebatur quod hic non fuerat specialiter comprehensum 3 vt. ff. de verb. obl. l. quicquid, & ff. sol. matr. l. fin. §. de ea quod enim expressum cuiq; prodest, id taciturnitate traditur eidem obesse, vt. C. de cond. & demonstr. l. si repe. & ff. de except. rei iud. l. si mater. §. 1. & & ff. de contrah. empt. l. labeo, & l. si in empt. ¶ Item

coheres tenetur euictionem prestare, igitur ab eo eam ipse repe tere non debet, vt.ff.de euiction.l.fundum.l.seia, nec enim ab eo defensionem postulare debet, quam ipse defendere tenetur, vt.C. de euict.l.siue poss.et in auth.vt differ.iud.§.1.qui enim alios in stituit, ipse ab alijs institui non debet: vt.ff.de eden.l.siquis.§.pretor, et.ff.de iniur.l.sed si vnus, §.si seruus, et in auth. de sanctiss. epis.circa princip.sed nec obstat parilitas, que opponitur, quia non vtique seruatur, nisi vbi euidens equitas hoc exposcit, nam ecce furiosa non repudiat sed repudiatur, arg.ff.de repud.l.iiij. actor instrumenta exhibet. licet non sibi exhibeantur vt. C. de eden.l.qui accusare.l.non est nouum.seruus non denunciat, sed ei denunciatur, vt.ff.de no.oper.nunciat.l.de pupillo: minor. si

4 nunciare obtineat, sed si nunciatur, non succumbit vt.C.de pro curat.l.non idcirco seruus quoque non agit, licet conueniatur vt ff.de furt.l.eum, qui, sic ergo iste posset agere, sed non conueni ri, cum ipsum euictionem non promisisse conuincitur.

SOLVTIO.

¶ MIHI videtur hec sententia in hoc casu verior esse scilicet euictio nem non deberi, quia scienter accepit alienum, nec specialiter sti pulatus est, vel alias pateret, tum quia ab eo accepit, cui ipse de euictione promisit vt.ff.de euiction.l.si fundum, et.l.si seruus et.l.si ei.

QVÆSTIO. LXIII.

63 AN MVTVANS PECVNIAM EI QVEM MALE *consumpturum putabat licet euentu aliter succes- serit habeat pecuniæ mutuatæ repe- titionem,*

MVTVAM pecuniam tibi consumpturo male, vt putabam, credidi, sed tu meliori vsus consi lio bene consumpsisti, nunc certi conditionem ad petendam pecuniam contra te intendo. Queri tur, quid iuris sit.

QVOD POSSIM

¶ QVOD possim agere sic probatur, scilicet quia non debes cum alie na iactura locupletem fieri, vt.ff.de condit.indeb.l.nam et.ff. de instit.l.siquis.§.pen.et ff.de in.dot.l.iure:§.ij.l.quoties, licet enim

1 alias non deberes, tamen quia factus es locupletior, debes, vt ff.de negoc.gest.l.si pupillus.ff.de tribut.l.iij.nimirum mutuum

⁊ aliꝫ contractus reconciliatur ex post facto consumptione, vel aliter licet non tenuerint ab initio vt. C. de nupt. l. ⁊ si contra, ⁊ ff. de fideiuss. l. siquis pro eo: ⁊. ff. si cer. peta. l. rogasse in fin. ⁊. l. si furiosus. l. non omnis. ¶ Item quia non videtur datum consumpturo, ꝙ consumptum non est, licet consumendi habuerit voluntatem, vt. ff. de seruit. l. siquis vxo. §. siquidem. §. neq3 ver
2 bo. non enim sola nuda cogitatio. vel voluntas sufficit, si non sequatur euentus, arg. ff. ꝙ quisq3 iur. l. 1. in fi. ⁊. ff. de iur. au. l. itē. §. si causa ⁊. ff. de verb. sign. l. sepe ita comparatum.

EXADVERSO.

¶ QVOD non possit agere sic probare, sc3 quia ad turpem cau
2 sam fuit mutuata, Ergo non tenet mutuum tale, ergo ex eo non agit vt. ff. iu. bon. rapt. non rapt. l. non prodest, ⁊. ff. mand. l. si remunerādi. §. rei turpis, ⁊. ff. de verb. obl. l. generaliter nec obstat ꝙ iste bene consumpsit, quia non accipientis bonum factum attenditur vt. ff. de testam. mil. l. iij. §. in bello, ⁊. C. de negoc. gest. l. fin. ⁊. ff. de postul. 1. §. item nempe sufficit, ꝙ semel fecerit male
3 vt. ff. de furt. qui mente, nec obstat ꝙ damnificatur, quia est, ꝙ sibi debeat imputari vt. ff. de regul. iur. l. ꝙ quis ex culpa, ⁊. ff. ꝙ met. ca. l. si mulier, ⁊. ff. de neg. gest. l. ⁊ si, cum pecuniam dederit consumpturo vt. ff. de minor. l. ꝙ si. §. penul. ⁊. ff. de ali. le. l. cū qui, Bulgarus Creditori indulget.

SOLVTIO

¶ IN hac quęstione posset distingui, vtrum causa fuit expressa, turpiter videtur datum ⁊ acceptum, ⁊ ideo repetitio non competit, si vero non fuerit expressa, ⁊ pecunia bene consumpta, teneatur debitor quia expressa nocent arg. ff. de pact. l. si vnus. §. illud: penam igitur cogitationis nemo patitur, vt. ff. de seruit. l. 1. ⁊. ff. de condit. ⁊ demōstr. l. nō vnq̄3 ⁊. ff. de pen. l. cogitationis.

QVÆSTIO LXIIII

64 AN EMPHITEOTA CADAT IN TOTVM VEL *in partem, si frater cesset in solutione canonis per biennium, & alter offerat soluere partem cessantis ecclesia nolente recipere.*

DVO Fratres cum fundum in emphiteosim accepissent ab ecclesia communiter, sc3, sub certa annua pensione, nunc vero vnus de fructib⁹ in pensionis pręstatione cessauit per biennium. Altero partem suam offerente ecclesia non tamen recipiente quęritur, an ecclesia possit vtrumq3 defraudare, proponitur actio conditionis ex. l.

QVOD POSSIT

¶QVOD possit in primis ea ratione conuincitur, quia pensionis particulariter non cogitur recipere solutionem, arg. ff. de vsur. l. tutor. §. 1. & ff. de action. emp. l. iulianus. §. offerri; & ff. de statu lib. l. iiij. §. si decu. sic ergo vel vterque, vel alter totum debuit soluere, si vellet se a legis laqueis liberare, vt. l. famil. hercis. l. heredi. §. nulla. & C. de distract. pign. l. quandiu. l. vnus, & C. de episc. & cler. auten. qui rem, Nimirum nec aliquid solutum vi-
1 detur, dum totum non inuenitur esse solutum, arg. ff. de verbor. sign. l. soluendo, & ff. de dam. infec. l. iusta. & ff. de eden. l. 1. §. edere & C. ad sillam. l. fin.

EXADVERSO

¶QVOD vero expelli non debeat ille, qui partem suam soluere fuit paratus, arg. in auth. de duo &c. §. fin. & ff. de cond. & demonstr. l. iure & ff. quib. mo. pign. iul. hip. l. item. §. 1. Item quia partem cuiusque ecclesia tenebatur ab vno quoque accipere vt. ff. de cond. & demonst. l. siquis leg. & l. cui. ¶ Item nõ debet obesse alteri fratri, vel consortis sui negligentia, vel desidia vt. ff. que in frau. cred. l. pupillus & C. de posi. l. fin. & ff. de noxal. l. electio. §. si ab. vel. etiam mora. & C. de admin. tut. l. 2. & C. de proba. l. ex persona, & ff. de reb. ad ciuit. pert. l. 1. & C. de pericu. tu. l. ij. ¶ Item quia maliuolis absentibus tribueretur occasio malignandi, vt ff. de consort. ei. lit. l. 1. & C. quan. & a quib. quar. pars pet. l. ij. prę- 1
ter hęc, quia non debet alteri per personam alterius iniqua conditio afferri, arg. ff. de reg. iur. l. non debet, nec quis vlterius progredi metus quam reperiatur delictum, arg. in auth. vt lic. mat. & aui. §. causas & in auth. vt pign. non. fi. §. non enim, & C. de pen. l. sancimus, & C. de his qui latro. l. fin. nempe alterius dolus, vel desi-
2 dia nedum ecclesię sed nec vlli debet esse lucrosa, arg. ff. de actio. emp. l. sicut, & ff. quan. & fac. tut. l. dolus.

SOLVTIO

¶MIHI videtur distinguendum vtrum in emphiteosim acceperint ambo, an simpliciter, & pensionem promiserint, an quisque in solidum, si simpliciter quilibet duntaxat pro parte tenetur,
3 nec propter solutam pensionem vnius valet alter expelli, si eius partem soluere sit paratus vt. C. loc. l. si diuisa, & C. de duo. re. l. ij. & C. de diui. tu. l. si tu. & C. quod quisque iu. l. 1. ij. & iij. sed hodie videtur correctum per auth. de duo re.

QVÆSTIO LXV.

65 AN INGREDIENS MONASTERIVM CVM *bonis suis absq; uxoris uoluntate, si ab uxore reuocetur à religione, bona oblata monasterio repetere queat.*

QVIDAM ingressus monasterium cum rebus suis sine voluntate vxoris ab vxore legitime reuocatur, & contra monasterium res petendo agere intendit. Queritur, quid iuris sit, proponitur rei vendicatio, vel conditio sine causa.

QVOD POSSIT

¶ QVOD agere possit cum effectu prima ratione, probatur, q̄a ingressio nulla fuit contra leges facta, ergo sequutum ex eo, vel ob id nullius debet esse momenti vt in.l.non dubiū.C.de legib. nempe si non teneat principale, nec accessorium vt.ff.de regul.iur.l.cum principalis nec ergo debet repelli pp ingressum, cum non tenuerit, vt.C.de vsur.l.eos.&.ff.de acq.her.l.is qui &.ff.q̄r leg.1.§.prodest, &.C.de transact.l.si causa, Secundo, quia voluit monasterium habere, vt monachus fieret, si ergo nō potuit monachus fieri, nec bona habebit monasterium tanq̄ȝ monachi, vt.ff.de iu.cod.l.1.&.ff.de consti.pecu.l.1.§.1. ¶ Item quia 3 in isto ingressu tacita conditio est, vt ita demum teneat bonorū datio, si monachus factus fuerit, si ingressus tenuerit, arg.ff.de no.oper.nunc.l.stipulatio ista.§.ij.&.ff.de iu.do.l.stipulatio.§.ij.&.ff.de iu.do.l.stipula. Quarto si id, q̄ fecit pro parte irritatum est, debet in totum irritari, aut enim, q̄ fecit, totum valere debet, aut nihil: vt.ff.pro de relic.l.iij.nēpe partis ratione vitiosę etiā, quod est licitum cassatur vt.C.de edil.edic.l.si apud, & de vet.iu.enucl.l.1.l.cum vero. Quinto, quia mera ratione non videtur intrasse, cum non tenuerit ingressus arg.C.si mancip.ita fu.l.ea.quidem &.ff.de condit.& demonstr.l.hęc conditio. Sexto quia absurdum est monasterium habere emolumentum cum nullum sentiat detrimentum vt.C.de caduc.tollen.l.1.§.sin autem.

EXADVERSO.

¶ EXADVERSO dicitur ipsam repellendam a petitione bonorum, licet non tenuerit ingressus monasterij, arg.C.de repud.l.virum.l.& si nec est infirmatum subsecutiuum, licet non teneat principale, arg.C.de bon.mat.l.1. Item vnum sine altero esse potest, ergo non si vnum cassatur, & reliquum, vt.C.de probat.l.ad probatio: regulariter enim traditum est aliquid per aliud im

pediri non posse arg.ff.com.pręd.l.proprium:pręterea potest di ci vtrumqз, scз ingressum, ⁊ bonorum dationem principalem esse, non igitur vna infirmata debet altera infirmari, nimirũ generaliter traditur contractum vtilẽ per inutilẽ non vitiari vt. ff. de verb. obl.l.stipulatio ista, l.1.§.stipulatio ⁊.ff.si cer.pet.l.certi.§.quoniam. Preter hec cum voluerit monasteriuз habere bona etiam si non sit monachus, quia hoc esse potuit, arg. ff.quib. mod.pign.l.1.nec enim totum debet irritari ꝙ fecit ratione par-

2 tis viciosę, arg.ff.famil.hercis.l.fin.licitum est enim pro parte, ꝙ in solidum non liceret, arg.ff.de cõtrab.empt.l.siquis donat. ¶ Item valet ingressus, quantum ad translationem bonoruз licet non valeat, aut teneat respectu personę in auth. de sanctiss. Epis.§.siquis: Sicut enim quędam per se inutilia sunt, alia tamen valent arg.ff.de vsucap.l.cum a quo, ⁊.ff.ad trebell.l.ex facto in principio. ¶ Item sufficit, quid esse factum de facto, licet in iure non sortiatur effectum arg.ff.de statu lib.l.pen. nec enim plus iuris habere debet, quia minus legitime intrauit vt.ff.d donat.inter.vir.⁊ vx.l.iij.⁊.ff.ad turpill.l.1.§. accusat. sed et p̄ter alias inutilis, vtilis est tamen ad repellenduз contrahentẽ arg. ff.de adopt.l.post mortem ⁊.ff.de donat.l.quidam.

DISTINCTIO

¶ In hac quęstione videtur posse distingui, vtrum simpliciter fuit monasterium ingressus, an specialiter sua obtulit, in primo ca-

3 su etiam irritato ingressu etiam bona reuocãtur quę transierũt, in secundo nequaqз arg. C.si pend.appell.mors,inter.l.iij.⁊.ff. de arbitr.l.ait celsus, ⁊.ff.de verb.obl.l.1.§.siquis.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur distinguendum, vtrum credebat sibi non licere, an sciebat sibi non licere, In primo casu valeat etiam bona reuocare, in secundo nequaqз, quia videtur velle donare arg.ff.

4 ad Velleia.l.si decipiendi, ⁊.ff.de oper.lib.l.campanus, Etiam vtiliter adhuc videtur distinguendum vtrũ expressit cãm quare bona dabat, an non, In primo casu reuocantur, In secundo minime: vt. C.de transf.l.cum donat.⁊.C.de cond.ca.data.l. sue.pecunie.

QVÆSTIO LXVI.

66 AN NEPOS EX FRATRE PRÆTERITVS *unà cum matre tacente & consentiente agat contra patruum pro sua uirili portione dicendo testamentum nullum.*

CVM esset consuetudo in prouincia de matribus non instituendis, contigit, q aliquis habens matrem, & fratrem, & filios alterius fratris decessit testamento condito, in quo fratrem de omnibus bonis suis instituit, matre & filio alterius fratris præteritis. Nuc mater testamento filij nihil obiecit, immo tacet, ac consentit, nepos vero, idest filius fratris contra patrui testamentum agere intendit, volens cũ eo viriliter ab intestato succedere, dicens testamentum nullum esse. Quęritur, quid iuris sit, proponitur petitio hereditatis, vel famil. hercisc. si coheres confiteatur.

QVOD HABEAT LOCVM.

¶ QVOD petitio hereditatis locum habeat, videtur probabiliter posse conuinci, In primis ea ratione, quia testamentũ nullum fuit, nimirum sicut pater, vel mater filium, ita filius eos eq instituere, vel exheredare compellitur, alioquin cetera institutio inutiliter tenebitur, vt. ff. de in offic. test. l. papinianus. l. nam & si & in auth. vt cum de appell. cogn. §. & hoc quidem. ¶ Item alia ratione probatur testamentum, quia non est factum cõmuni modo, nec enim, qui institui, vel exheredari debuit, in eo est institutus: vel exheredatus: ergo nullum fuit ab initio testamentũ, nẽ

1 pe nihil interest. Utrum quid non fiat, an eo modo vt. ff. de iur. iura. l. videamus & C. de negoc. gest. l. fi. & C. de sent. & interloc. l. 1. vel ordine quo debeat vt. C. de sent. & interl. l. prolatam, & ff. de exec. rei. iud. l. 1. & ff. de vulg. subst. l. ij. Præter hęc alia ratione inualidum est, sc3 quia contra legem, quę parẽtes institui, vel exheredari iubet, est factum, q sic probatur non est factũ secundum q lex iubet, ergo contra, vt. ff. de reg. iur. l. qui nõ facit & ff. qui in frau. cred. l. quę in fraudẽ, & ff. de iu. patr. l. ingrat⁹. Immo est secundum q lex prohibet fieri, ergo est inutile, & cassum, sufficit enim legis latori prohibuisse, q fieri non vult, vt. C. de legib. non dubium. ¶ Item in lege continetur euacuato testamento, rescisso testamento, vt in auth. vt cum de appell. cogn. §. si autem, quod autem est euacuatum vel rescissum ampli⁹, euacuari, vel rescindi non potest, vt. ff. de iniust. rup. test. l. nam & si, & ff. de edil. edic. l. bouẽ. §. fin. & ff. de arbitr. l. si duo, ex his ergo

patenter

patenter ostenditur testamentum nullum esse, igitur filius fratris, cum mater admitti nõ vult vtiliter admittetur, vt in auth. de hered. ab intest. §. ij. nempe pars nolentium accrescit volentibus, vt. C. quan. non pet. par. Non obstat q mater suo iure nõ
2 vtitur, semel enim ipso iure irritum testamentum ex post facto non potest conualescere, vt. C. de postul. 1. 7 l. ij. 7. ff. de solut. l. qui res. §. arcam, hic nepos per matrem admittitur, licet ipsa non succedat, vt. ff. de in offic. test. l. 6. §. ij. 7 in auth. de natural. lib. §. item, quia exheredationes adiuuandę nõ sunt vt. ff. de lib. 7 posth. l. cum quidam.

EXADVERSO

¶ EX aduerso respondetur, q hic fratris filius admitti non debet ea, scz ratione, quia patruus alium, 7 honestam personam instituit, ergo hic eius nepos, vt ita dicam manifeste repellitur, nam 7 pater eius repelleretur, vt instit. de inoffic. test. §. 1. Nec obstat q de matre pręterita obijcitur, quia pręteritione, vel exheredatione testamentum ipso iure non irritatur, sed per sententiam, si
3 pręteritus, vel exheredatus, hoc voluerit, simile. C. de inoffic. test. l. sancimus, 7. C. de rescind. vend. l. 1. ¶ Itẽ solę matri, quę pręterita fuit, iniuria facta est, ergo ei soli, non alij qnęrela talis competet, vt. ff. de coniung. cum emancip. lib. l. 1. §. emancipatus filij 7. ff. famil. hercis. l. si filia, 7. ff. de legat. pręst. l. is qui, 7 C. de inoffic. test. l. papinianus, in princ. 7. l. quia non debet, Pręter hęc causa pręteriti vel exheredati dictum est testamentũ euacuandum, ergo tanq̃ suo iuri renunciare potest, vt. ff. ad. l. falc. l. potest. ff. de iniur. l. si filius. ¶ Item propter matrem pręteritã ipse non admittitur, quia eius iniuria ipsum non cõtingit vt. ff. de euictio. l. si per imprudentiã, 7. ff. de dam. infec. l. si filius.
¶ Item quia speciale beneficium matris, personale cum sit, 7 equum, eam non transgreditur, vt instit. de iu. nat. §. sed q principi, 7. C. de legib. l. ij. ¶ Item valere debet testamentum equitate naturalis, quia mater suo iure non vtitur vt. ff. de except. rei iudic. l. ij. cum enim potestatem habuit infirmandi, ergo 7 confirmandi, quia eius est velle cuius est nolle, vt. ff. de regul. iur. l. iiij.

SOLVTIO

¶ PLACENT dicebat testamentum ipso iure irritum, si tamen is, cuius fauore, id proditum est, hoc facere voluerit, arg. ff. de ininst. rup. test. l. filio: cuius ego legis sententiam sequendam esse pronuncio, 7 ob id patruum a petitione sui nepotis, vt ita dicam, idest fratris filij absoluo.

Q

QVÆSTIO LXVII.

67 AN PACTVM FACTVM INTER FRATRES *quòd castrum ad masculos tantum perueniat inclu= dat Sororem institutam nulla exi= stente sobole.*

LVCIVS & Titius cum hereditatem commu/ nem diuidere vellent habentes castrum in here/ ditate, quod toti dominabatur hereditati in diuisio/ ne, pactum fecerunt, vt istud castrum nunquam ad filias perueniret, sed ad filios tantum, semper deueniret: factum est autem, quod dictum castrum ad Titium peruenit, qui relictum filium in omnibus heredem instituit: procedente vero tempore filius sine prole decedens so/ rorem suam tam in hoc castro, quàm in omnibus alijs heredem in/ stituit. Nunc eam patruus de castro conuenire intendit, Quę ritur quid iuris sit, proponitur actio pręscriptis verbis vtilis in rem.

QVOD POSSIT.

¶ Et quod possit actor cum effectu agere, manifesta ratione pro/ batur, sc3 quia hoc pactum fuit in diuidendo appositum, & lici tum, ergo seruandum, ergo pręscr. verbis generat actionem, vt C. famil. hercis. l. si familię, & C. de pact. l. in bonę fidei, quod fuerit licitum sic probatur, sc3 quia nulla lege inuenitur prohibitum, ergo est licitum arg. ff. de procur. l. inuitus, & ff. de cond. ob tur. cau. l. 1. & ff. de accusat. l. qui accusare, & ff. de fideicommiss. lib.
1 l. si eum. ¶ Item licitum probatur ex causa, sc3 ne quandoq3 ad extraneos per feminas castrum perueniret, ergo seruandum, quia sui iuris conseruandi gratia & damni repellendi licitum dicitur, quod alias esset illicitum, vt. ff. de aq. plu. arc. l. 1. §. deniq3, & ff. de iniur. l. si cum seruo. l. siquidem liber. Nec obstat quod videatur de futura successione, quia quandoq3 pactum tale valet maxi/ me illud de futura successione secundum. Pe. arg. ff. pro. Soc. l. iij. §. de illo. & ff. de act. emp. l. siquis serui. ¶ Item aliter proba/ tur, quod valeat hoc pactum, licet videatur de successione futura. Valuisset enim pactum tale, ne mulier tibi alienaret, vt arg. ff. de institor. l. sed & si. §. conditio, & ff. de contrah. empt. l. cum seruo ergo debet valere, ne vnquàm mulieribus relinqueretur, nimirum alienatione prohibita omnis alienandi species prohibita vide/ tur, ergo & institutio vt. C. de reb. alie. non alien. l. fin. & in auth. de non alie. seu permut. §. ideo aūt. Pręter hęc non obuiat alio

modo, quia quod dicitur pactum de futura successione non valere, loquitur de expresso, istud autem fuit tacitum, nempe licitũ est tacite, q non licet expressim, vt. ff. de pact. l. si vnus. §. illud, ꝛ. ff. de regul. iur. l. actus, ꝛ. l. expressa, ꝛ. ff. de verb. obl. l. cum q ꝛ. l. antepenul. ¶ Item loquitur de speciali, hic auté stetit in generali nomine, nimirum licitum est in genere, q per speciem nõ liceret, vt. ff. de dam. infec. l. plures, ꝛ. ff. de quęstion. l. 1. ꝛ. ff. de test. tu. l. si cum tutor. Tu igitur aduocatus istius partis adiutor, ꝛ fautor diligenter inspicies, quę partem tuaʒ iuuare videntur, Ex his ergo patenter ostenditur tale pactum fore honestũ

2 ꝛ licitum ergo seruandum tam a contrahentibus q̃ʒ ab eorum heredibus, cum fuerit reale, In pacto enim testatoris tacite ꝑsona continetur heredis, siue personale ius forte dicatur generaliter deducitur in contractũ vel specialiter agatur, vt. ff. d verb. obl. l. stipulatio ista. §. quęsitum ꝛ. ff. de probat. l. si pactuʒ, ꝛ. C. de pign. act. l. si necessaria nec enim plus debet licere heredi, q̃ʒ licuisset defuncto, vt. ff. de verb. obl. l. ij. ꝛ. ff. quar. re. act. non da. l. 1. Ex his ꝛ multis aliỹs concludit, Lucius filiam fratris sibi in castri restitutione condemnandam.

EXADVERSO

¶ EXADVERSO respondetur huiusmodi pactum non valere, In primis ea ratione, quia fuisse videtur de futura successione, vt. C. de pact. l. pactum q ꝛ. l. fin. ꝛ. C. de inoffic. test. l. si quãdo. ¶ Item alia ratione non valet, quia iniquum est, ꝛ nimis graue, ꝛ indecens esse videtur, vt cuiqʒ ingenuo homini maxime circa vltimam dispositionem rerum suarum denegetur libera facultas, arg. C. de pact. l. pactum quod ꝛ. ff. si qui. a pa. fu. man. l. ij. Est quoqʒ ratio fortior, quę pactuʒ videtur infringere, scʒ qa posset ad iuris impossibilitatem tendere, si poneres filiam pacifcentem superstitem tantum decessisse, ꝛ nihil ei amplius tempore mortis, nisi hoc castrum in bonis remansisse, sic enim contingeret filiam a bonis prorsus nulla culpa interueniente defraudari posse, q esset absurdissimum, ergo repellendum, dicitur eniʒ quid illicitum, quia absurditas euenire posset, vt. ff. de pen. l. si quis aliỹ. §. qui arbor, ꝛ. C. de furt. l. si quis seruo. ¶ Item si hoc pactum valeret, aliud sequi posset inconueniens, videlicet q iã

3 inuentus esset nouus modus parentibus, per quem impune filias etiam non ingratas possent a sua hereditate repellere, q expressa voce legis prohibitum est, ergo ꝛ istud debet prohiberi, quia per hoc perueniretur ad id, q prohibitum est, vt. ff. de tut. ꝛ cur. l. scire, ꝛ de legat. iij. l. cum quis. §. penult. ꝛ. C. de natur. lib. l. legem. ¶ Item inuenitur quid prohibitum, quia quãdoqʒ malignandi posset prębere occasionem, arg. instit. vi. bon. rap.

§.sed ꝛ aliud, ꝛ.ff.de re mil.l.officium, ꝛ.ff.de iure iur.l.iij.circa princip. Nec obstat ꝙ dicitur in re minima factum, quia ꝙ totum facit, denegata pactio, vel tantum facit, si in ea re, de qua queritur, denegata sit potestas, arg.ff.de adm.tut.l.si duo.ꝛ.ff. de acq.her.l.si seruus eius: ꝛ.ff.de solut.l.quero. ¶ Item ꝛ si videatur, ꝙ valuerit pactum illud, tamen in persona paciscentis finitum est, quasi debeat interpretari personale, nempe non posse, quandocunq; res suas alienare est pena, ꝛ interpretatione legum pene sunt potius molliende, ꝙ̃ exasperande, vt.ff.de pen. l.interpretatione, ꝛ.ff.sol.matr.l.si vero ꝛ hic enim certum est, ꝙ heredis persona non fuit pacto inserta, sed si dubitetur, presumendum est non insertā, ꝛ hoc ideo, quia benignius est patris, vel fratris successionem filię vel sorori non auferēdum, ꝛ dubia semper in benigniorem partem sunt interpretāda arg.ff.de pact. l.maiores, ꝛ.ff.de regul.iur.l.ea quę, ꝛ.C.qui.bo.ced.poss.l.cū solito, vel dicendum est, vt videatur alienatio inter viuos inhibita, non autem facultas testatori denegata, arg.ff. de leg.iij.l. pater.§.iulianus, quia quędam cum vniuersitate trāseunt, quę alias transire non possunt, vt.ff.de acq.re.dom.l.quędam, ꝛ.ff. de re.milit.l.milites, ꝛ.ff.de decurion.l.decurio qui. Ex his ergo omnibus patenter ostenditur vel pactum non valere, vel heredem non astringere, vnde videtur hęc soror instituta a patrui petitione absoluenda.

4

DISTINCTIO

¶ VIDETVR posse distingui vtrum pacto adiecta esset stipulatio, vel non vt si esset adiecta pareret, alioquin non vt.ff.de relig. ꝛ sumpt.fun.l.ꝙ.si locus.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur sine preiuditio melioris sententię huiusmodi pactum non valere, tum quia videtur de futura successione, ꝛ cesset facultas interdicens, tum quia posset ad inconuenientias ꝛ absurditatem tendere vt supra satis probatum est, vnde pronuntio istam a patrui petitione absoluendam.

QVÆSTIO LXVIII.

68 AN VENDITIO FACTA DE PREDIO LEGE *apposita, ne alienetur, alienatione subsecuta præstet actionem aliquam contra emptorem, ut restituere teneatur, & quam.*

PRÆTVLIMVS huic similem quęstionē dispu/ tandam vendidi tibi prędium ea lege, ne tibi fa/ cultas alienandi competeret, tu vero vendidisti, ⁊ tradidisti. Quęritur an mihi contra empto/ rem talis prędij vlla possit competere actio, pro/ ponitur vel vtilis in rem, vel pręscript. verbis.

QVOD COMPETAT

¶ QVOD vendicatio mihi competat, sic probatur venditio pro/ hibita est a contrahente, ergo a lege vt. C. de reb. ali. non alie. l. fin. ergo si fiat contra non valet venditio, ⁊ quicquid sequitur ex eo, vel ob id cassum quoq; ⁊ inutile est, ergo ⁊ traditio vt in
1 l. non dubium. C. de legibus, ⁊ instit. de interdic. §. si aduersus, ⁊. C. de nupt. l. ex rescripto. ¶ Item quia hic alienandi prohibi/ tio in re ipsa videtur apposita: vnde onus rei ad quemcūq; de/ uenerit, ambulabit sicuti pactio de non petendo, vel manumit/ tendo vel non, vel legis commissorię vel adiectionis in diē, arg. C. si manu. ita. fu. ali. l. 1. ⁊. ff. de in di. adiect. l. iiij. ij. ⁊. C. de pact. int. empt. l. commissorię. ¶ Item vendicare illa ratione possum, quia sub quadam conditione videor dominium transtulisse, sc; si pactio fuerit obseruata, vnde ea non obseruata tanq; cōditio/
2 ne deficiente ad me redit dominium, arg. C. de pact. int. empt. l. certe, ⁊. ff. loc. l. quero. §. pater. ⁊. C. de donat. quę sub. mo. l. 1. ¶ Item in hoc expresso pacto de non alienando aliud pactū in/ telligitur, sc; de re mihi restituenda si econtra fiat, argu. illius. l. non dubium, nam voluntas expressa impedit alienationem, q̄a prohibitio tacitum inducit fideicommissum vt. C. de fideicōm. l. quamuis, ⁊. ff. de leg. iij. l. is qui ⁊ de leg. ij. l. cum pater. §. liber tis, ergo tacitum pactum facit rem subiacere restitutioni prohi betur igitur alienatio, ⁊ si contrafiat paciscenti, dabitur vendi/ catio: vt. C. comu. de leg. l. fi. l. antepe. l. res, ⁊ in auth. de testib. §. si vero coll. viij. ⁊ in auth. de nupt. §. quę vero nunc. in fi. coll. 4. ¶ Item nemo potest consilium suum mutare in alterius iniuriā vt. ff. de reg. iur. l. nemo: potest mutare.

EXADVERSO

¶ EXADVERSO respondetur, q̄ vendicare non possum quia illud pactum non rem, sed personam astringit arg. ff. de cōtrah. empt. l. fi. ⁊. ff. de annu. leg. l. titia. ¶ Item is, qui in eū domini/ um transtulit in quem ego iam contuleram, vnde non me, sz ip/ sum propter fidem ruptam conuenire cōpellitur, vt. C. de actiō. emp. l. si traditio ⁊. C. de hered. vel act. vend. l. qui tibi, ⁊. C. de rer. permut. l. cum precibus. ¶ Item donec ille, qui cōtrahit est

soluendo, manus ad possessorem porrigi non valeat vt. C. de re/scind. vend. l. dolus, & C. de act. & obl. auth. sed hodie nouo: pręterea quia, licet beneficio talis fieri non debuerit, facta tamen rata permanebit, vt. ff. quan. appell. sit. l. 1. §. biduo &. C. de pign. l. ij. & ff. de ritu nupt. l. diuus: & ff. de ser. l. iij. nimirum licitū est in specie, quod non licet in genere, vt. ff. com. diuid. l. in hoc. §. si cō/ue. sed si poneremus sine pręiudicio, quod non valuit venditio. Tamen is, qui in aliū transtulit, reuocare nō poterit, vt. ff. de seruit. rust. pręd. l. per fundum. ff. de adopt. l. post. ff. ad macedo. l. sed ante. §. 1. nimirum venditio rite facta non rescinditur, ob quod conditio apposita non seruatur, arg. de rescind. vendit. ea conditio & C. de trans. si maior & C. de ℏb. empt. l. si non dona. ¶ Itē dominium ipso iure translatum per pactum solum non potest recuperari vt. ff. de pact. l. si vnus. §. sed & si pactum, sed & alia fortiori ratione videtur hoc idem posse conuinci, quia nullum vel nudum fuit pactum, cum causam venditionis venditor nō expressit vt. ff. de leg. 1. l. filius. §. diuus.

SOLVTIO, ET DISTINCTIO.

IMPRIMIS videtur posse distingui vtrum hęc pactio fuerit apposita in contrahendo tantum, an in contrahendo, & tradendo, si in contrahendo tantum potius persona videatur obligata, quam res si in contrahendo, & tradendo competere possit propter fidē non seruatam, rei vendicatio vt. ff. de ser. vrb. pręd. l. si vinarum. Item vtrum ex necessitate alienauerit, an sponte vt. ff. de leg. ij. l. peto. §. ij. Item vtrum causam non alienandi expressit, vel personam, an non: vt. ff. de leg. 1. l. filius. §. diu⁹, sed & aliter adhuc, scilicet vtrum alias fuerit venditurus, & circa tale pactum an non, si alias fuerit venditurus, personalis dumtaxat competit actio, si autem non fuerit alias venditurus, nisi tali fretus conditione reuocatio concedatur a quocunque possessore: vt. C. de pact. inter. empt. l. ij. cum re. ff. de donat. l. ij. §. fin. Dominus autem meus Oderic. dicebat sine distinctione rei vendicationem contra possessorem denegari contra contrahentem dumtaxat personalem actionem competere, idē est, Nobis placitum: ego igitur a meorum dominorum sententia discrepare non valens possessorē ab huiusmodi petitione absoluo arg. C. de cond. ca. da. l. ca. lege & C. de rer. permut. l. precibus.

QVÆSTIO LXIX.

69 AN COMMODATARIVS, QVI EX PACTO recipit in se omnem casum de casu fortuito conueniri possit.

SEQVITVR alia questio de commodatario, qui recipit ex pacto in se omnem casum, an omnes casus fortuitos recipere, vel promittere intelligatur: proponitur actio ex contractu illo, vel praescript. verbis.

QVOD TENEATVR.

QVOD teneatur qui promisit de omni casu probabiliter videtur posse conuinci, quia licet de natura contractus non teneretur, tenetur tamen ex pacto, nimirum contrahentium vtrorumq; cōsensu contractus additur & detrahitur, prout eis placuerit, vt ff. de regul. iur. l. contractus. ff. de dam. infec. l. si finita in princ. & ff. de euiction. l. sed si dictum: nempe licitum est, quid ex pacto, q alias esset illicitum, vt. C. comod. l. 1. & de pignor. C. l. iij. & ff. de contrab. empt. l. labeo, & C. de negoc. gest. l. negocium. Item aliter probatur licita, quia non probatur illicita, arg. ff. d testam. l. 1. & ff. de probat. l. 1. Nec obstat q fuit generalis, nam

1 & omni iuri potest renūciari generaliter, vt. C. qu. mul. tut. offic. l. fin. & ff. de euiction. l. qui libertam, immo licitum est generaliter, q per speciem non liceret arg. ff. de questio. l. 1. & ff. de dam. infec. l. plures & ff. de pact. l. si vnus. §. illud. Preter hec ex pacto potest periculum commune suscipi vt. ff. de pos. l. 1. §. sepe ergo & omnis casus, cum eadem ratio videatur, cum igitur par cā in vtroq; deprehenditur simile ius statuendum est in vtroq; arg. ff. ad. l. aquil. l. illud, & ff. de bono. poss. l. ex re militis.

EX ADVERSO.

EX aduerso respondetur, q non tenetur, qui promisit, quia pactū non valet, In primis ea ratione, quia fuit iniquum, cum per ipsum sit renunciatum generali equitati ergo non fuit validum, vt. ff. siq. caution. l. sed & si. §. quesitum, secundo, quia fuit immoderatū, nempe amaritudo vitatur & mediocritatis eligitur,

2 licitum est enim medium, cum precedens & subsequens est iniquum vt. ff. de au. & arg. leg. l. qui lancem, & ff. de offic. procons. l. 6. & ff. de edilit. edic. l. si quid. Tertio quia cum fuerit generaliter promulgatum, nec appareat, quis casus fuerit promissus, nullus pmissus intelligitur, arg. ff. de vsur. l. qd in fi. & ff. comm. predio. l. in tradēda, arg. ff. de verb. obl. l. ita stipulat⁹, nec enim possent omnibus verbis iuri etiam quandoq; renūciari arg. ff. de pact. l. ius publicum, & ff. de postul. l. qs, & ff. de pact. dotal. l. 7. & C. de question. l. seruos.

SOLVTIO

QVIDAM distinguunt, vtrum res illa, de quo omnis casus in se suscipitur, sit subiecta casui fortuito, vel nō vnde premissa tali

distinctione dicit recipientem in se casum omnino teneri, quam sententiam, ego sequens commodatariũ ipsum cõdemno, arg. C.commod.l.y.z.ff.de pact.l.iurisgentium.l.sed z si.

QVÆSTIO LXX.

70 AN VENDITOR EQVI RETROGRADI, CVM *bonum affirmasset, teneatur ad damna emptoris ab hostibus propterea oppressi.*

LVCIVS Titius Gaio Seio equum retrogradũ vendidit affirmans eum sanum, non morbosum non vitiosum, Gaius hoc fiducia duct⁹ cum inimicis pugnam aggreditur, tandem ab inimicis fugere volẽs, equo magis retro, q̃ȝ ante gradiente capitur, z fortunis, z rebus suis omnibus spoliatur, qui reuersus: cum Lucio ciuilia sumens arma aggreditur petens ab eo, quicquid ad sui redemptionem expendit contradicitur hoc, ergo indubium vertitur: quid iuris sit, actio exempto proponitur.

QVOD TENEATVR.

QVOD teneatur, manifesta ratione videtur posse conuinci, aut ais venditorez sciuisse aut ignorasse vitium, si dicas sciuisse, iaȝ nullum videtur dubium, quin ad omne accidens detrimentum 1 teneatur vt.ff.de action.emp.l.iulianus in princ. si vero cũ ignorasse asseras, hic quoqȝ tenebitur, quia asseuerauit eum esse sanum non morbosum non vitiosum, temerarius ergo fuit, vnde cum effectu tenebitur, vt.ff.de action.emp.l.iulianus. §.1. quinimmo z si nihil asseuerauit tenebitur, tanq̃ȝ sciuerit, quia scire debuit, vt.ff.quod vi.aut.clam.l.seruus z.ff.si cer. peta. l. ꝙ te.z.ff.pro empto.l.qui fundum, z.ff.ad.l.aquil.l.ob id, z.C.ꝺ rescind.vend.l.quisquis. Item tenebitur, quia pacti ambiguitas obest venditori, vt.ff.de pact.l.veteribus, z.ff.de regul. iur. l.in contrahendo z.ff.de verb.obl.l.stipulatio ista. §. in stipulationibus. Nec obstat ꝙ petitur interesse, ꝙ est extra rem, nam quandoqȝ totum præstatur, vt.ff.de action.l. iulianus in princ. z.ff.de eo.ꝙ cer.loco.l.§.fin. ¶ Item ad totum debet teneri, qa totius occasionem præstitit vt.ff.ad.l.aquil.l.si socium.

EXADVERSO

¶ EX aduerso respondetur, ꝙ non debeat teneri, scȝ quia interest 2 extra rem, ꝙ non præstatur, arg.ff.de actio.emp.l.fistulas, z.ff.ꝺ peric.z

peric. ꝛ com.re.ven.l.fin.vel si pręstandum esset non tamen du/
plum excedere debet, vt C.de sent.que.pro.eo.q in.prof.l. 1. ꝛ.
ff.de euiction.l.cum fundum, est quoq; alia fortior ratio, quare
iste venditor teneri non debeat, tanq; ipse emptor vitium sciue/
rit, vt.ff.de edilit.edic.l.1.§.si intelligatur.l.queritur. §. si no/
minatim ꝛ.l.si tantum.§.in edilitijs, ꝛ.ff.de bon.poss.in bonorũ
ꝛ de regul.iur.l.in regula.§.1. ¶ Item non teneatur venditor
cum damnum videtur sibi intulisse emptor cum sponte intraue
rit bellum vnde potius sibi q̄ alij debet imputari, vt.ff. q met.
cau.l.si mulier ꝛ.ff.de euiction.l.interdum.§.fin.ff.com.l.fuit.
§.interdum, ꝛ.ff.de negoc.gest.l.siue.

SOLVTIO

¶ DOMINVS Petr.secundum q in sua disputatione inuenir
videtur, scientem venditorem in totum condemnaret, quia in
tradendo delinquit, vt.ff.de actio.emp.l.iulianus. Sed quid di
cemus de prorsus ignorante edilitijs dumtaxat actionibus lo
cus esset, quid si assereret non morbosum, non vitiosum quidã
dicunt ad instar sciẽtis, venditorem teneri in totum, alij contra
immo quanto minoris. Mihi vero sententia Petri sequenda
videtur venditorem scientem insolidum condemnandũ vel ad
redbibitionem faciendam vt.ff.de actio.emp.l.iulianus.

QVÆSTIO. LXXI.

71 AN PROMITTENS DEFENDERE CERTA *bona pro certa mercede si per eum non stat, & in defensione præueniatur, possit mercedem petere.*

IMPERATOR cum transitum faceret per lo/
ca, Canonici sanctę Marię de Reno furorẽ Teu
tonicorum timentes curiam intrauerunt, ꝛ qui/
dam de curię principibus allocutus cum eis, cõ/
uenerunt, vt ei quinq; marchas argenti darẽt ꝛ
ipse ab exercitus necessitate liberaret, atq; defen
deret: factum est autem anteq̄ Imperator veniret in ea loca:
Bononienses meticulosi cum eo conuenerunt ꝛ sic Imperator
p loca putatiua nõ intrauit: Canonici cũ nõ ab eo q ꝓmisit, sed
ab alio tuti sunt ꝛ dfensi ostõ pietatis, putãt se illi nõ teneri. Nũc
princeps ille, cui ꝓmissio est facta qnq; marchas sibi promissas
petit. Queritur, quid iuris sit, ꝓponitur certi ꝯdõ ex stipulatu.

QVOD POSSIT

¶ QVOD possit agere, probabiliter videtur posse conuinci, scꝫ quia per eum non stetit, quominus promissum officium exhiberet ergo pro eo habendus est, ac si fecisset, arg. ff. de condit. ind. l. si ita siquis. l. quę sub conditione. §. quotiens ꝛ. l. fin. ff. de ꝯdi. ꝛ demon. l. Titius. ff. loca. l. qui operas nempe fingitur a iure qd factum esse, ꝙ factum non est, ꝛ econtra vt: ff. de leg. 1. l. turpia, ꝛ. C. de instit. ꝛ subst. l. 1. ꝛ. ff. de acqui. hered. l. si totam. ¶ Iteꝫ alia ratione cum effectu ad soluendum, ꝙ promiserunt Canonici, coartantur, scꝫ quia factum est, ꝙ fieri promissum est, licet ab alio, ꝛ non ab eo nimiꝝ nihil interesse debet, a quo fuerint defensi arg. ff. de verb. obl. l. cũ seruus, ꝛ. ff. de test. mil. l. iij. §. fin. ꝛ. ff. de his quib. vt indign. l. sororem, ꝛ. ff. mandati. l. si procuratorem. §. mandati actio.

1

EXADVERSO

¶ QVOD autem econtrario agere non possit, Canonici sub mirabili ratione se defendunt, scꝫ quia non fecit, ꝙ promisit licite, nempe fides non seruatur ei, qui fidem promissaꝫ fregerit, vt. C. de non num. pecu. l. pen. ꝛ. C. de transf. l. siue apd, ꝛ. C. com. vtr. iud. l. si contra: nempe frustra petit debitum, qui denegat ad exhibendum arg. ff. de dam. infec. l. qui bona. §. siquis ꝛ. ff. loc. l. q̃ro. §. 1. ꝛ. ff. ad. l. iul. de adult. l. si vxor. §. iudex: tacite enim intelligitur promissioni inesse conditio, scꝫ dabimus: si feceris. ff. loc. l. quero. §. 1. ꝛ. ff. de no. oper. nunciat. l. stipulatio ꝛ. ff. de dam. in fec. l. iiij. §. hęc, nec ei prodest, ꝙ per eum non stetit, arg. ff. de ꝯd: ca, da. l. fin. ¶ Item non prodest ipsi, ꝙ defensio non fuit necessaria, cum Imperator non venit, hoc enim magis facit, vt debeat repelli, nimirum cum ex causa ei fuit promissum, necessitatis futurę, cessante necessitate cessabit ꝓmissio arg. in auth. d̃ nupt. §. quę vero nunc, ꝛ instit. de aut. tut. §. fin. sed nec illud ei quicq̃ꝫ proficit, ꝙ alias canonicos defenderet, immo illud facit, vt non debeat ad petitionem admitti, quia non ipse, sed alius eos defendit, arg. ff. ad municip. l. titio cum esset, ꝛ. ff. de ma. test. l. ita, nimiꝝ nihil interesse debet vtrũ nõ fuerint d̃fensi, an non ab eo cuꝫ de ipso queratur, vt. ff. de solutio. l. quero ꝛ. ff. de admin. tuto. l. si duo, ꝛ. ff. de leg. iij. l. in testamento immo tacite videtur actuꝫ in eo pacto expresso vel stipulatione vt ita õmũ debeatur si ipse nõ alius defenderit vt. ff. iudic. sol. l. cum apud, nempe factum alterius sicut alteri non obest ita etiam nec prodesse debet, arg. ff. de actio. emp. l. sicut ꝛ. ff. de no. oper. nunc. l. de pupillo. §. pluriuꝫ.

2

3

DISTINCTIO

¶ IN hac quęstione illud imprimis indagandum relinquitur, vtrum hęc stipulatio fuerit licita vel illicita, ꝛ videtur posse p-

bari, q licita fuerit, sc3 q promissum est ei ob id faciendum q alias ex facto christiani facere tenentur ergo fuit licitum arg. ff. de cond. ob. tur. ca. l. ij. & ff. de pos. l. si. sed ꝯ q alias licite debet offerri, illicitum est exigi, arg. C. de peti. bon. sub. l. 1. lib. x. & in auth. de sanctiss. Episc. §. si quis autem, & ff. qui. & a quib. ma. l. fin. & illicitum fuit ex pacto, vel stipulatione, q alias esset licitu3 vt. ff. de verb. obl. l. stipulatio hoc modo. l. eum qui & l. antepen. & ff. de statu lib. l. si heres. sed alia ratio videtur contrarium sua-

4 dere, sc3 quia merces dicitur eximij laboris, & q certo modo existimari placuit, vt. ff. q met. cau. l. metum autem. §. & . ff. de donat. l. si pater. § 1. licita ergo fuit promissio secundum leges.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur ita posse distingui, vtrum steterit per eum, qui praestare debuit patrocinium, qui non praestitit, an non si per eu3 stetit, expeditum est, quia nihil consequitur, vt. C. de cond. ob. ca. l. fin. si vero per eum non stetit, & hic videtur subdistinguendum, vtrum propter illos nihil a quoq3 acceperit, an etiã alios tutus ab eis mercedem acceperit, siquidem nihil ab alijs accepit, dum illorum expectaret defensionem, patet, q sibi promissum est ŏberi cũ nõ ab alio fuerit negligẽtia praeuent⁹, vt. ff. loc. l. sed adhaec. §. pen. & fin. & ff. ad Turpill. l. ij. §. si mater. Si vero nihilominus ab alijs accepit, ab alijs nihil exiget, vel si negligentia fuerit praeuentus licet nihil ab alijs acceperit, vt. ff. de as-

5 sesso. l. diem. Quid si defensio non fuit necessaria, quid si redijt Imperator.

SOLVTIO.

¶ SI apparet, quid actum est illud obseruabitur, si autem nõ appareat mihi videtur tacite actum, vt ita demum praestent si defensio eis fuit necessaria, ideo eos ab ipsius petitione absoluo, vt. ff. de dam. infect. l. si finita in princ.

QVÆSTIO LXXII.

72 AN DANS MOLENDINVM CVM INSVLA *pro certo canone quolibet anno si ab accipiente nouum construatur possit dupplicatum canonem petere.*

QVIDAM in sua insula molendinum habens insulam cum molendino cuidam locauit tali pactione, vt annis singulis eũ cũ familia reciperet pcedẽte tempore in eadem insula, is conductor aliud molendinum construxit. Nunc dominus ab eo petit, vt duplicaret seruitia, In quaestione vertitur, quid iuris sit, proponitur actio praescript. verb. vel ex locato.

QVOD TENEATVR

¶ QVOD teneatur, manifesta ratione conuincitur, quia detrimentum, si quod accidisset ad dominum pertineret, qui colono seruitium vel pensionem remittere teneret, vt. ff. loc. l. sed addes §. siquis cóm. ergo emolumentum ad eum pertinebit vt. ff. de regul. iur. l. l. ex qua & ff. de peric. & com. rei. vend. l. illud. ¶ Item alia ratione quia sicut crescit emolumentum ita onus quoq; debet alligari vt. ff. de leg. iij. l. fin. & ff. de fideicomm lib. l. generaliter. Est quoq; aliud q conductorem ad duplicandum seruitium compellit, quia pactum factum & appositum, in primo in
1 telligitur repetitum, in secundo molendino vt. ff. de eden. l. prętor. §. is etiam & ff. de leg. 1. l. talia & instit. ad. l. aquil. §. pen. Pręter hęc, quia posterioris etiam molendini etiam suum seruitium habere debet, illa, sc; ratione, quia in hoc tacite actum videtur, vt. C. in qui. cau. pign. taci. contr. l. quamuis, nam q postea accedit, fungi debet, & censeri iuris prioris, cui accedit vt ff. de pign. l. gręce in princ. & ff. de rer. diuis. l. penult.

EXADVERSO.

EXADVERSO respondetur, q non teneatur, quia non debet debitoris crescere obligatio, vt. ff. de dam. infec. l. danni. §. si is q. & C. de seruit. pred. l. modus, & ff. de contrab. empt. l. in lege. Item quia commodum potius debet pertinere ad accipientes, q; ad dantem vt. ff. de peric. & com. rei vend. l. iulianus, pręterea non debet teneri; quia posset res extendi in infinitum, si poneret ibi plura constructa molendina, q esset absurdum & cotra mentem contrahentium, vt. ff. de re. iudic. l. a diuo & . ff. de peric. &
2 comm. rei vend. l. iiij. §. fin. Item quia non debet officiu; cuiq; esse damnosum, vt. C. de testib. l. si quádo & ff. quead. test. aper. l. sed & pręterea, quia non esset contrarium postulaturus, vt. C. de sol. l. 1. & l. pen. & C. de vsur. l. si ea. ¶ Item quia hoc euenire posse, prospicere debuit, vt. ff. quib. ex ca. ma. l. sed & si per. §. si ferię, & ff. loc. l. si quis domum. §. 1. Ex eo quoq; istum conductorem non teneri conuinci videtur, quia de pręsenti dumtaxat molendino non de futuro cogitatum videtur, vt. ff. de contraben. empt. l. rutilia. l. in lege, & ff. de arbitr. l. de his, & . ff. de euiction. l. non potest.

SOLVTIO

¶ MIHI sic breuiter in hac quęstione videtur distinguendum, sc;, vtrum appareat, quid actum fuerit, vel non, si appareat istud seruabitur, si vero non appareat, vel ommissum pręsumam, vel

contra stipulatorem, vel locatorem verba interpretabor, argu. ff. sol. matr. l. si vero. l. de iure & ff. de verb. obl. l. stipulatio. §. inter. & §. quicquid.

QVÆSTIO LXXIII.

73 AN TITIVS, QVI VENANDO EVM CERVVM *cœpit, qui apud ipsum depositatus aufugerat, teneatur Domino restituere.*

CERVVM meum mansuetum habens, eum apud te deposui, ille naturalem plus diligens libertatem in eam se recepit, & animum reuertendi desijt habere, tu depositarius postea venando eum cepisti, queritur, an ipsum mihi restituere tenearis actione depositi.

QVOD TENEATVR

¶ ET quod tenearis in primis videtur illa regula generali posse comprobari, scilicet te in pristinum statum restitutum, & pristina quidem iura restituta videntur arg. ff. de seruit. rus. præd. l. hi qui. & ff. de bon. lib. l. ij. §. iij. nempe licet ex propria dimissione non teneatur, quia sine dolo habere desijt, tenebitur tamen ex recuperatione vt. ff. de petit. her. l. Item ne. §. si quis, & ff. de except. rei iudic.
1 l. sicut: & ff. ad exhib. l. tigni. §. ij. & ff. depos. l. 1. §. non tamen. Nec obstat quod ceruum in naturalem libertatem se recepit, & hic postea cum ceperit, nempe licet eum posset alius retinere licite, iste tamen retinebit, illicite ex personarum enim qualitate, & differentia, quid dicitur licitum, vel illicitum vt instit. not. ad. l. aquil. §. ij. & C. de procur. l. militem, & C. ad macedo. l. fin. Item ratione officij, quod suscepit hoc ipsi illicitum iudicatur, vt. C. de
2 dolo. l. 1. & C. de interdict. l. ij. & C. de sacro sanct. Eccl. auth. quibus, & C. de nupt. l. & si contra, præterea quia nec videri debet amissum, quod in breui fuit recuperatum, & ff. rem ra. hab. l. amplius.

EX ADVERSO.

¶ ECONTRA dicitur depositarium non teneri, quia extincta semel obligatio, restitui non potest vt. ff. de solut. l. quod res. §. aream, & ff. de vsufr. l. qui vsufruc. & ff. de rei vendic. l. in rem. ¶ Item quia venatio sua, & officium non debet ei esse damnosum vt supra ea. l. 1. Item quia non debet, quod semel suum factum est sine
3 facto suo ad alium transire vt. ff. de regul. iur. l. quod nostrum, sed ceruus iste suus effectus est, vt instit. de re. diuus. §. fer; ergo &c.

is quoq; illud adiungitur, quia non peruenit ad ipsum tanquã ad depositarium, sed tanq; ad venatorem, & alio iure dominum vnde conueniri non potest vt.ff.de diuer.& temp.pręs.l.an viciũ &.ff.ad trebell.l.si debitor, &.l.ille a quo &.ff.de adopt.l.si pater. §.qui duos. Item si certum est quondam deponentem dominũ non esse, ergo non est equum actione depositi dominum rem ꝓpriam restituere non domino vt.ff.depos.l.bonafides in fi. Pręterea depositi actio prorsus locum non habet, quia contractus depositi irritus est, cum res in eum casum peruenerit a quo inci pere nõ pōt, arg.ff.de verb.obl.l.inter.stipulantem. §.sacram.& ff.de iudic.l.si a me fuerit, &.ff.de seruit.l.pro parte, Ex his er go patenter excludit deponens a depositi petitione pręter hęc: 4 mutatione dominij alius ceruus esse videtur, non ergo ad resti tutionem tenetur, vt.ff.de acqu.re.dom.l.sed & si, &. ff.de adim. leg.l.si seruus.

SOLVTIO

¶MIHI videtur sine pręiuditio melioris sententię distinguendũ quo animo hic depositarius ceruum occupauerit, vtrum eo ani mo, vt depositori restitueret, aut sibi retineret, si depositori, re stituetur res in pristinam causam reuersa, vnde tenebitur, si au tem suo nomine, & sibi negocium gessit, non tenebitur arg.ff.de pet.hered.l.item veniunt.C.si q.alt.vel sibi.l.multũ.C.probat. l.ad probationem.

QVÆSTIO LXXIIII.

74 AN LEGI COMMISSORIE IN PIGNORE LI*ceat cum iuramento, renunciare et huiusmo di renunciatio ualeat.*

ACCEPI mutuam pecuniam dato pignore, & conue ni cum creditore, vt si ad diem constitutam non re stituissem pecuniam, haberet pignus, & rem ꝓ em pta pro illa pecunia, & etiam renunciaui legi cõmis sorię & iuraui me contra non venturum. Die adue niente non solui postmodum paratus sum soluere. Quęritur an possim pignus recuperare, non obstante ꝙ renun ciaui legi commissorię, & iuraui: proponitur actio pignoratitia,

QVOD HABEAT LOCVM.

¶ET ꝙ pignoratitia locum habeat, sic probatur. Debitor qui soluit, vel soluere paratus est, tacite pignus liberasse videtur,

vt.ff.quib.mo.pign.vel hipo.fol.l.item. Si autem iste debi/tor soluere paratus est ergo ꝛc. Nec obstat pactum legis com/missoriȩ quia ipso iure fuit nullum cum interdicenti iure fuerit factum vt.C.de leg.l.non dubium ergo nec tenuit eius subsecu/
1 tiuum, idest iuris renunciatio ꝛ sacramenti pręstatio: vt. C. de pręd.mino.l.non solum per vend.ꝛ.d.l.non dubium, nempe si principale non valet nec ea, quȩ accedunt locum habeāt, vt. ff. de regul.iur.l.cum principalis, ꝛ.ff.de verb.obl.l.1.§.ij.ꝛ.C.de vsur.l.eos. ¶ Item alia ratione probatur, ꝙ renunciatio non te nuit ratione etiam publicȩ vtilitatis in odium feneratorū, hoc ius est inductum, non ergo ei potest renunciari: arg. de pact.l. ius publicum, ꝛ.C.de iur.iu.prop.cal.l.fin. ꝛ.ff.de postul.l. q̄s. ¶ Item quia videtur velle decipere creditorem, qui sciens, legē commissoriam fecit tale pactum, vnde non est ei subueniendū, vt.ff.ad Velleia.l.si mulier nec enim legis beneficium meretur
2 habere, qui sciens legem offendit, vt.ff.de minor.l. auxilium. Pręterea est alia ratio, quia pręsumitur facta in fraudem legis cōmissoriȩ huiusmodi renunciatio, sacramentum igitur valere non debet vt ff.de action.emp.l.iulianus: ꝛ.ff.ad macedo.l.1. ꝛ.ff.de leg.ij.l.cum quis.§.pen. ¶ Item per renunciationem, ꝛ sacramentum idem effectus peruenit, qui per pactum, si igitur pactum inuenitur prohibitum, ergo ꝛ renunciatio ꝛ sacramen tum, nempe vno prohibito prohibetur ꝛ aliud, per ꝙ perueni/ tur ad id, arg.ff.de tut.ꝛ cur.l.siue, ꝛ.ff.de pact.l.ꝙ dicitur, naȝ id, ꝙ vno iure negatur, alio concedi non debet, vt.C.de natur. lib.l.legem, alias esset legem verbis non rebus imponere, l. ij. C.communia de leg.

EXADVERSO.

¶ ECONTRA dicitur, vt debitor, licet sit paratus soluere, re/pellatur quia suo iuri renunciauit, ꝛ regula iuris antiqui ꝛc. vt C.de pact.l.siquis in conscribendo. Nec obstat ꝙ fuit contra ius multa enim fiunt quȩ fieri non debent ꝛ si tamen fiant, non rescinduntur vt.C.de pignor.l.iij. ꝛ.ff.quan.appell.sit.l.l. 1.§. biduum. ¶ Item ratione sacramenti repellitur, cuius religio fa cit licitum, ꝙ alias non liceret ꝛ econtra, arg. C.si aduer.vēd. l.1.ꝛ auth.sacramenta pulerum, ꝛ.ff.de re.iudic.l.post rem, ꝛ C.si min.se.maio dix.l.fin. ¶ Item quia licitum est indirecto, ꝛ per obliquum, ꝙ principaliter, etiam directe inueniretur prohi
3 bitum arg.ff.de auto.tuto.l.1.ꝛ.l.quod, ꝛ.C.de iudic.l.quotiēs ꝛ.C.de lib.cau.l.principaliter. Pręterea licet pactum non va luerit, tenet tamen renunciatio eius subsequutiua arg.C.de p̄d. min.l.ꝛ si pręses, ꝛ.C.de rescind.vend.l.1.l.dolo ꝛ. ff. de excep/ tion.l.exceptio ꝛ.C.ꝙ met.cau.l.ij.nam ꝛ secundarium valet,

vbi non tenuit principale, vt.ff.de arbitr.l.si pupillus, & .C.de bon.mater.l.1.&.C.de fideiussor.minor.l.1.nempe vno iure negatum, sepissime alio inuenitur esse cessum vt.C.ad.l.de adult.l.iure,&.ff.de edic.success.l.1.§.siquis &.ff.de testa.mil.l.ij.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur sic breuiter distinguendum, vtrum debitor sciebat per.l.commisso.non valere sic an non in primo casu tenebitur cum effectu. In secundo poterit venire contra, non obstante iuramento arg.ff.de dam.infec.l.si finita in princ.&.ff.siq.cautio.l.sed &.§.fi.de nouatio.l.siqui dese.nempe quia ex causa necessaria qui defert sacramentum, deierare non videtur vt. C.de nō numer.pecu.l.pen.&.ff.qui satis.cog.l.fin.& in auth. nō solū.

QVÆSTIO LXXV.

75 AN PRÆSCRIPTIONIS INTERRVPTIO INducatur *ex sola uerbali petitione absque libello coram Pontifice facta.*

QVM prescripsisset contra ecclesiam monasterium annis xx.conquesta fuit ecclesia summo Pontifice sine scriptis, summus Pontifex cum abatem citasset monasterij abbate noleute vel differente venire, ecclesia destitit, & vlterius monasterium alijs xx.annis sine controuersia possedit, nūc excitata ecclesia monasterium conuenire intendit, Queritur quid iuris sit proponitur rei vendicatio: monasterium tutum se prescriptione contendit.

QVOD POSSIT

¶ QVOD Ecclesia cum effectu valeat vendicare, quod petit, manifesta ratione probatur, sc. quia monasterij fuit interrupta prescriptio illa contestatione licet plena non fuit, valida tamen tem1 poris debuit facere interruptionem arg.ff.de vsucapi.l.ei a quo &.ff.pro dona.l.qui donato, &.ff.de iu.dot.l.si vsus, &.ff.de vsu fr.l.si vsufruc.non licet scriptura fuerit omissa, que debuit interuenire, vt.C.de lit.cont.auth.offeratur nihilominus debuit valere, quod actum est, vt.ff.de ven.insp.l.1.§.fin. ¶ Item licet nō valeat, tanquam litis contestatio, valet tamen quasi litis cont.vt.ff.ad trebell.l.sceuola, &.C.vbi in rem actio.l.penul. nam & sola per executionem conuentio prescriptionem: interrumpit, vt .C. de
2 prescr.xxx.ann.l.cum notissimi: immo dicenda est lit.contestatio,

quia

quia non steterit per ecclesiam, quominus lis contestaretur, sed per monasterium vt. C. de instit. et subst. l. 1. et ff. de regul. iur. l. in iure ciuili. Praeterea ecclesia de damno vitando certat, monasterium vero de lucro, ergo potius ecclesia audienda est, quam monasterium, vt. C. de iu. delib. l. sancimus, et ff. de his quę in frau. cred. l. qui autem, et C. de codicill. l. fin. Est quoque alia ratio, quę ecclesiam iuuare videtur, scilicet quia negligentia, vel imperitia prę lati aliter litem contestando ecclesię pręiudicare non debet vt. ff. de fideicomm. lib. l. neque, et C. de fund. patrimonial. l. ij. immo recurrit, quod non regulariter per ignorantiam factum regulariter actum est intelligendum vt. ff. de dam. inf. l. infinita in princ. et ff. famil. hercis. l. si filia in princ. sed et pręscriptio quę est odiosa videtur suadere, vt dicatur legitimum quod alias esset illegitimum, vt. ff. de iudic. l. solemus et C. de anna. except. l. fin. Autoritas quoque Pontificis apud quem facta est contestatio hoc idem videtur inducere, vt. ff. de testa. l. omnium, et C. de his qui. in eccl. ma. l. 1. Item propter religionem contestatoris debet esse legitimum, quod alias non valeret vt arg. C. de episc. et cler. l. cum orphanotrophi, et l. omnes, Praeterea, quia licet contestatio ciuilis debuit fieri, aliter tamen facta valebit, arg. ff. quod met. cau. l. fin. et ff. quan. appell. sit. l. 1. §. biduum aduersarij quoque absentia continua facit, vt irregulariter factum licite perseueret arg. C. de iudic. l. properandum et in auth. de testib. §. quoniam.

EXADVERSO

¶ EXADVERSO respondetur monasterium contra ecclesiam legitima tutum fore pręscriptione, contestatio enim illa, quę apud summum Pontificem facta ipso iure non valuit. In primis ea ratione, quia non fuit regulariter facta, cum non intercesserit libellus qui debuit interuenire, vt. C. de lit. cõtest. auth. offeratur. Si ergo non fuit regulariter facta ipso iure non valet vt. ff. de accusat. l. libellorum, et C. de sent. et interl. l. 1. et iij. et ff. de pact. l. contra. Secundo quia non fuit plena, immo imperfecta igitur nulla vt. ff. de accusat. l. si defen. et instit. quib. mo. test. inf. §. fin. et C. de fideicomm. l. contractus. Tertio quia vitiosa, vt. ff. qui satisd. cog. l. quotiens et ff. de eden. l. 1. et l. vbi et C. ne de sta. defunct. l. si pater. Quarto quia inducit occasionem exempli, et incentiuum tribuit delinquendi, vt. ff. de iu. dot. l. 4. in princ. et ff. de probatio. l. exemplo, et instit. vi. bon. rapt. §. si. sed medium. Quinto quia legis contempsit auxilium, vnde. l. non debet habere beneficium vt. C. de iu. delib. l. fin. et ff. de minor. l. auxilium in fin. Sexto quia nimis fuerunt desides, et pigri, cum iuris consultorum copiam habuerunt: vt. ff. de bon. poss. l. in bonorum, et ff. de iur. et fac. ignor. l. regula. Septimo, quia non debet habere plus

4 iuris stulti, q̃ periti, vt.ff.q vi, aut.clam.l.seruus. Octauo q̃a factum coram principe minus legitime, grauius debet puniri, arg.C.qui a non dom.man.l.fin. ⁊ instit.de minor.§.anor.nemi/nem enim tuetur prętor vt contra.l.faciat, vt.ff.de pub.act.l.cũ sponsus. Nona ratio patet in vltimo, quia pręlati ecclesię, qui negligentes, ⁊ desides circa lit.contestat.extiterunt, soluendo, ⁊ idonei sunt, vt.C.de iudic.l.pperandũ.§.fi.⁊.ff.de dolo.l.4.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur in hoc casu domini mei sequendam sententiam, dicentis talem contestationem temporis inducere pręscriptio/nis interruptionem, arg.C.vbi in rem.act.l.pen. ⁊.ff.de actio. ⁊ obl.l.constitutionibus.

QVÆSTIO LXXVI

76 AN TESTIBVS SIT CREDENDVM, QVI DI/*ctum affirmant nullam allegando scientiæ causam.*

QVÆRITVR vtrum testimonio eorum sit cre/dendum, qui se scire simpliciter dicunt, nec vllam scientię causam perhibere dicuntur.

QVOD SIT CREDENDVM

¶ QVOD eorum testimonio sit credendum, In primis ea ratione probatur q secundum vim vocabuli, qui di/cit se scire, asserit, ⁊ hoc aliud, scꝫ se interfuisse, ⁊ vidisse, aliter 1 enim scire non potest, nihil autem interest, dicas, q debes, an aliud, q tantundem significet, arg.ff.si cert.pet.l.certum, ⁊.ff. de hered.instit.l.quotiens, ⁊.ff.de verb.obl.l.qui extrinsecus ni mirum captiones enim verborum solemnitates ve a republica exulauerunt, vt.C.qui adm.ad bon.poss.l.fin.⁊.C.qui bon.ced. poss.l.in omni ⁊.ff.ad trebell.l.restituta, ⁊ est vbicunqꝫ potius sensus q̃ tenor verborum inspiciendus, arg.C.de lib.pręter.vel exher.l.ij.⁊.iij.§.conditio ⁊ enim minus dicitur, ⁊ plus intelligi tur: vt.ff.de hered.instit.l.1.§.fin.⁊.ff.de leg.ij.l.vnum ex.§.fin. ⁊.ff.de leg.iij.l.xi.§.ij.§.hęc verba, ⁊.l.pamphilo: immodico, q melius fungitur officio suo, qui dicit se scire, q̃ qui per va/2 rios circuitus, ⁊ ambages hoc idem exprimeret, circumlocu/tiones enim, ⁊ ambages vitandę sunt, ⁊ medulla negocij com/plectenda, arg.C.de precib.imp.offer.l.fin. ¶ Item scire non po test, nisi interfuerit, ⁊ viderit, ergo dicendo se scire vtrumqꝫ di/cere videtur, sine quo scire non potest vt.ff.de iurisd.om.iud.l.3.

z de itin.act.que priua.l.veteres, z.ff.si vsufr.peta.l.1. ¶ Item ista duo, scz interesse, z videre cum hoc tertio, scz scire ꝯsequentiam habent, vt probatum est: ergo vno dicto, z reliquum dicitur, z vno probato z reliquum probatur, vt.C.de inoffic.test.l. quoniam, z instit.ꝙ cum eo.in princ. z.C.de testam.l.non codicillum, preter hec aliud occurrit, scz iusiurandi religio, p quam credendum est ita fore, vt testis asserit: vt.C.ad.l.iul.repetund. l.fi.z.ff.de re.iud.l.post rem, ad hoc quoqz illud magis accedit,

3 ꝙ testis scientię causam allegare non cogitur sicut nec iudex scientię, vt in auth.iusiur.ꝙ prestaretur ab his, z in auth.vt iud. non expect.fac.iussio.z.C.de petit.hered.l.cogi.his quoqz fortiter consonare videtur, scz ꝙ iudex simpliciter potest recusari, arg.C.de iudic.l.apertissimi z arg.ff.ad treb.l.quia poterit, z.l. sed et si alia, sed z iuri competenti simpliciter renunciari arg.C. quan.mul.tut.offic.l.fin.simile.C.d anna.exc.l.fin.z.ff.de tutel. l.iij.§.fin.alias.l.fin.nempe non enim scientię qualitas sed ipsa est inspicienda arg.ff.de edelit.edic.l.1.§.causa z.C.de donat. quę sub.mo.l.fin.z.ff.de constit.pecu.l.promissa, in fi. Immo plus facit si dicat se simpliciter scire, quam si exprimeret causaz, simpliciter enim scientię expressio omnem scientiam demonstrare videtur arg.ff.de euictio.l.qui libertatis z.ff.de leg.prest.l.1.

EXADVERSO

¶ EX ADVERSO respondetur ꝙ tale testimonium de iure nullum sit, quia causam scientię non allegat, arg.ff.comu.pred.l.inter z.ff.de verb.obl.l.ista stipulatio z.ff.loca.l.si merces, z.ff.d lib.cau.l.si pariter, simpliciter enim testimonium sine causarum expressione ipso iure non valet vt.C.de testib.l.solam, z.C.d trā sact.l.interpositas z in auth.vt cum de appell.cognos.§.aliud. ff.mand.l.seu z.C.de pred.cur.l.1.fidem enim iudicis non potest facere simpliciter testimonium, quia verę causę que ꝯgruere debet, non congruit vt.ff.de testib.l.iij.circa princ.z.l.ob cau-

4 sam.§.si testes, z in auth.de fi.instr.§.si vero z in auth.d testib. §.1.immo testimonium simpliciter dicens, dicere non videtur, cum iudicem certum non faciat, arg.ff.de eden.l.vbi z.ff.de interrog.actio.l.de etate.§.nihil, z in auth.vt cū de appell.cogn. §.fin.nempe suspitiosum est tale testimonium ex modo loquendi, vt.ff.de question.l.de minore. ¶ Item quia eundem sermonē continet, vt.ff.de testib.l.iij. ¶ Item quia illicitum est in genere, ꝙ liceret per speciem vt.ff.siqui.cautio.l.sed et si.§.quęsitum, z ff.de acquir.hered.l.siquis.§.iussus, z.ff.ꝙ cuiusqz vniuers.l. item.§.1. Preter hec valere non debet, quia occasionem induceret exempli, si enim causam testis dicere non compelleretur, ꝗlibet veniret z diceret ego scio, z falsitas sic in iudiciis committe-

retur,arg.C.de probatio.l.exemplo ⁊.ff.de iur.iu.l iij.in princ. ⁊ instit.de test.mulit.§.inter. Ali ratione non valet,quia cõtra formam testificandi functus est officio suo,debuit enim dicere se interfuisse, ⁊ vidisse, vt i au th.d bered.⁊ falc.§. huic ⁊ in auth.
5 de fin.instru.§.1.⁊.ij.⁊.§.oportet,⁊.C.de testib.l.1.⁊.l.testium, si ergo non vt debuit sicut probatũ est,protulit testimonium,ap paret ipsum nullius esse momenti vt.C.de fin.⁊ iu.baf.fisc.l.1. ⁊.ij.lib.x.⁊.ff.de cap.⁊ postlim.re.l.iij.§.in bello ⁊.ff.d condit ob.tur.cau.l.ij.vbi enim aliquid de forma vel de solemnitate ne gocij prętermittitur, quicquid factum fuerit, irritatur vt.C.de appell.l.nom.⁊.C.de fideicomm.l.si veritas ⁊ in auth.de fide. instru.§.⁊ hoc. Nec enim quędam adesse,ex his q ię debẽt suf ficit, si quędam defuerint,vt.ff.de testam.l.si vnus, ⁊.ff.famil. herc.l.in hoc ⁊.ff.de transf.l.cum hi.§.si pretor. Nec obstat ꝙ forte non fuerunt requisiti,cum enim in toto negocio se dicturos veritatem,iurant,requisitionem expectare non debent,cum hoc semper prę oculis habere debeant vt.C.de in emph.l.ij.⁊.ff.d of fic.proconf.l.nequicq̃.§.fi.⁊.C.de legi.l.iiij.§.fin.

SOLVTIO

¶VIDETVR mihi sine preiuditio melioris sententię fore distin guendum, vtrum ne fuerint testes de causa scientię a iudice req siti vel non, siquidem requisiti fuerint, ⁊ non responderint, vel idem repetierint tanq̃ suspecti,repellatur eorum testimonium, si vero non fuerint requisiti,sufficiant si dicant se scire, argu.ff.de testib.l.3.⁊.l.verba epistolę ⁊.ff.de no.oper nunc.l.de pupill.§. qui opus ⁊.ff.de dam.infec.l.4.§.hęc.

QVÆSTIO LXXVII.

77 AN BONA ACQVISITA PER MONACHVM, *qui aufugit à primo monasterio et in alium se transtulit. Acquirãtur primo, à quo recessit, An secundo, in quo mortuus est.*

HENRICVS de Guarda monachus fugitiuus per ignorantiam canonizatus est in ecclesia sancti Saluatoris, ⁊ ibi de operibus suis multa lucrat⁹ est, vel ex re.ecclesię, tandem decessit. Nũc Bo biense monasterium, vnde ipse fugitiuus recessit, vẽdicat totũ ꝙ acqsiuit tanq̃ ꝓpriũ. Quęrit,qd iuris sit,proponitur rei vendicatio,vel vtilis.

QVOD DEBEAT.

¶ QVOD illđ totū, q̄ acqsiuit Bobiēsi đbeat monasterio appli cari. Inprimis illa rōne ꝓbatur, qa illi⁹ fuit monachus, nec eē desijt, ergo ei tanq̄ seruus domino, omnia acquisiuit, monachus enim nihil suum habere potest, arg. ff. de acq. re. dom. l. acquiri- tur, & instit. per quas pso. nob. acq. & C. de sacr. sanct. eccl. auth.
1 ingressi. Nec obstat q̄ transiuit ad aliud monasterium, cū hoc prohibitum sit, vt in auth. de monach. §. si vero relinquens? est enim in culpa posterius monasterium, cur sibi incognitum rece pit, vt. C. de agric. & censi. l. seruos lib. xi. & C. de colon. illir. l. pr. lib. xi. cum omnes scire debent, q̄ suum non est ad alium perti- nere, & sic tanq̄ inuasores puniuntur, vt. C. vn. vi. l. cum quęre batur. ¶ Item culpa est in miscere se rei ad se non pertinenti, vt ff. de regul. iur. l. culpa. ex eo q̄ male se gessit, non debet quicq̄ assequi, vt. ff. de furt. l. itaq; fullo. ¶ Item quia nemo ambigit illum esse malefidei possessorem, qui contra legū interdicta mer catur, ergo & monasterium cum malefidei possore contra leges, vt probatum est, recepit, licet ignorans alienum monachuȝ, vt C. de agricol. & censi. l. quam a domini lib. xi. & C. de Sacr. sanct.
2 Eccl. l. iubemus. ff. de publ. actio. l. cū sponsus, nihil igit̄ tanq̄ malefidei possessor potest acquirere: vt. C. de rei vendic. l. 1. & ff. de acq. poss. l. 1. & l. item acquirimus. Alia ratione secundo nō potuit acquirere, scȝ quia putabatur esse monachus, & non erat ergo potius veritate inspecta priori monasterio, & non secundo quęsiuit, vt. ff. de acquir. re. dom. l. liber homo, & l. homo liber, & ff. de vsur. l. celsus in princ. & ff. de test. tut. l. siquis tutor. & ff. de milit. test. l. neq; §. 1. vbiq; enim fere opinione repulsa sequen da est veritas, arg. ff. de acquir. her. l. cum quidam. §. 1. & ff. ad l. aquil. scientiam, & instit. §. sed siquis rem suam. ¶ Item Hen ricus Ecclesię sancti Saluatoris voluit acquirere, tanq̄ canoni- nicus, igitur cum non esset, acquirere non potuit, arg. ff. de he- red. instit. l. si pater, & C. de ingen. ma. l. 1. & C. d donat. an. nupt. l. ea. Ex his ergo apparet, q̄ secundo monasterio nihil acqui- rere potuit, acquisiuit igitur primo, cui acquirere potuit, argu.
3 ff. de auto. tut. l. si seruus, & ff. de acquir. & dom. l. qui bona fide. & instit. de stip. seruo. §. fi. Sed, si vis audire rationem vnam, argue. quibus resisti non potest, omnia in regimine primę sunt applicanda ecclesię statim, nam prioris Ecclesię fuit vere & iu- re monachus, secundę falso, & falsus monachus, immo potius nullus: ergo propria debet obtinere, qui potiora, & meliora iu- ra allegat, arg. ff. de edic. diui. adr. toll. l. fin. & ff. depos. l. bona fi des, & instit. de offic. iudic. §. sed si. Nec obstat de seruo ab alio bona fide possesso, illud enim non istud est vetituȝ, sȝ permissuȝ

ꝙ facile non poteſt dignoſci liber homo a ſeruo, iſtud quoq; nõ obſtat quod de homine bona fide poſſeſſo obijcitur, quia illud receptum eſt propter nimiam emendorum hominum frequentiã, quia vt dixi, non facile liber a ſeruo diſcernitur, vel locum habet in eo, in quo alius ius non habet, vel ꝙ melius eſt, iſtud eſt vetitum illud autem non eſt vetitum, ſed permiſſum: vel ꝙ adhuc eſt potentius refert multum: vtrũ liber homo detineatur tanq̃ ſeruus: & bona fide an vero tanq̃ liber ſed ſicut filius vel alterius iuri ſubiectus. In primo caſu acquiritur bona fide poſſeſſori ex duabus cauſis, in ſecundo ex nulla vt.ff.de vſucap.l.iuſta in princ. ¶ Item ratione exempli totum debet Bobienſi monaſterio applicari vt ſic prælati a ſuſcipiendis alienis clericis arceantur, vt.C.de agric.& cenſ.l.ſeruos lib.xi.&.ff.de pen.l. aut facta §.fin.&.l.ſiquis.§.qui ab.&.ff.depoſ.l.bona fides circa princ. pręter hęc quia Bobieñ monaſterio ſui abbatis negligentia Henricum monachum ad proprium ouile non reuertentem, non reuocando præiudicare non debet arg.ff.de fideicomm.l.hereſ.neq; &.C.de fund.pact.l.ij.&.C.vn.iu.l.meminerint.

EXADVERSO

¶ Ex aduerſo reſpondetur Henricum beati Saluatoris Eccleſię potuiſſe acquirere, primo ad inſtar bonę fidei poſſ.ſerui alieni, & liberi hominis, vt inſtit.per qu.perſ.nob.acq.&.ff.de acq.rer.dom.l.qui bona fide. Secundo, quia putatiuus, vnde vulgari opinione monachus, pro vero monacho debet, quantum ad ea, quę intra geſſit, haberi, vt.ff.de offic.præto.l.barbarius, & inſtit.de teſta.§.ſed cum &.ff.de regul.iur.l.bona fides, tandem plerũq; pro vero ponitur, ꝙ ad vulgarem opinionem infertur: vt ff.ad macedo.l.ſi filius, &.ff.de public.action.l.ſi ego.§.penult. Tertio ratione iuſtiſſimi erroris, nempe in alieni facti ignorantia tollerabilis eſt error, vt.ff.pro empto.l.ꝙ vulgo. Quarto ꝙ cum viuentem contempſerit, vel neglexerit, de bonis eius ipſo mortuo tractare non debet, vt.C.de lati.libert.toll.§.ſed ſcimus &.C.de ſeru.expoſ.l.ij.&.ff.pro derelic.l.fin. Quinto, qa Henrici & onera.& expenſę ad beati Saluatoris pertinebant Eccleſiam, ergo ad eam debent pertinere & commoda arg.ff.de reg.iur.l.ſecundum, &.C.de funer.l.fin.&.C.de iu.dot.l. ſi mãcipia. Sexto quia non eſſet Bobienſis monaſterij abbas, contrarium poſtulaturus: ſi beato Saluatoris per Henricum aliquid deperiſſet arg.C.de ſolution.l.penult.&.C.ſi cert.peta.l.1. Septimo, quia totum quod in hac ſecunda Eccleſia acquiſiuit intuitu Eccleſię, & contemplatione, videtur in eum collocatũ vt.ff.de leg.annu.l.annuum.§.1.et.ff.de vſufr.l.ſi ſerui.l.ſed et ſi, &.ff.de pet.her.l.quęritur. Octauo quia pręſumitur a priori mona-

sterio legitime separatus, cum longo silentio non fuerit reuocatus, ex tempore enim præsumitur aliquid esse, vel non esse factum arg. ff. de vsur. l. cum de in rem verso & C. de pet. her. l. si filius & de priuil. credito. l. si creditores. Nono quia in fraudem taciusse creditur vt. C. de remiss. pign. l. i. & ij. & l. si hipothecas, & C. ad Velleia. l. sed sine. Decimo loco illud pro conclusione ponatur, quod in auth. dicitur, quod si monachus de monasterio ad monasterium transierit res, quas habuit tempore, quo primum monasterium reliquit, primo competunt monasterio vt in auth. de Episco. §. si monachus, ac si aperte dicat reliqua postea quæ fiunt competunt posteriori: nam quod de vno negatur &c.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur sine præiuditio melioris sententiæ distinguendum vt cum Henricus in secundo monasterio factus fuit minister, an non, nec non interest, vnde acquisierit, vtrum ex re istius Ecclesiæ seu monasterij, an opera sua tantum, an ex vtraque in primo casu: totum dico quod habuit Ecclesiæ acquisitum cui contemplatione in vniuersum adeptum videtur, vt in auth. de Eccl. tit. §. interdum, & ff. de annu. leg. l. annua, in secundo siquid acquisiuit ex re, vel ex vtroque idem est: vt. C. de rei vendic. l. sicut proponis: & C. arbitr. tut. l. iiij. si ex opera tantum minime ad instar vsuarium: vt. ff. de vsu. & habita. l. per seruum.

QVÆSTIO LXXVIII.

78 AN VENDITOR AGAT CONTRA EMPTOREM *absque restitutione pignorum, ubi eius procurator ad uendendum acceptis pignoribus habuit fidem de precio & aufugit.*

IOANNES Martinum procuratorem ad libros suos distrahendos constituit, Martinus libris distractis & pro precio pignoribus receptis aufugit. Nunc ab emptore Ioannes precium petit, Emptor Ioanni pignorum compensationem opponit. Quæritur, quid iuris sit, proponitur vtilis ex vendito, vt. ff. de action. emp. l. iulianus. §. si procurator.

QVOD POSSIT.

¶ QVOD possit agere Ioannes nulla sibi facienda pignoris compensatione, In primis ea ratione videtur posse probari, scilicet quia

Martinus procurator fines mandati excessit, istud enim mãdatum certam formam habuit, cum igitur eam excesserit in ea nullum domino preiudicium generauit, arg. ff. Manda. l. 3. & 4. &
1 ff. de contrab. empt. l. cum suo & ff. de reb. min. l. si pretor. Secundo, quia delictum procuratoris Joannem grauare non debet. l. nec. ff. de publica, & ff. siqui. ius dic. non obtemp. l. si pcurator. Tertio quia non debet quis vlterius puniri, q̃z reperiatur delictum, ergo qui in nullo deliquit, puniendus non est arg. C. de pen. l. sancimus, & ff. de vulg. & pup. sub. l. fin. & ff. ad treb. l. Paulus & ff. de his quib. vt indig. l. heres qui. Quarto, quia bonum, & fidum: eum existimauit arg. ff. commod. l. argentum & ff. de pign. act. l. si seruos. ff. mando. l. inter. §, sedecim. Quinto quia sufficit, si actio emptori contra procuratorez cedat, arg. ff. depos. l. si is & ff. d action. emp. l. si ea res, & ff. si quadru. pau. fec. dic. l. 1. §. fin. Sexto, quia pignus debitori perit, non creditori, vt. C. de pignor. act. l. pign⁹, & ff. d fideiuss. l. amissi. Septimo, quia sibi debet imputare, qui tali dedit, cum videre debuit,
2 cui daret maxime, cum dare non teneretur, vt. ff. de regul. iur. l. qui cum, alio & ff. de cap. dimin. l. 2. §. hi. Octauo, quia nihil ad venditorem ex procuratoris dolo peruenit, arg. C. ne. ex delic. defunct. here. & ff. que in fra. cred. l. ait. pretor. §. ait & ff. de tributo. l. iiij.

EXADVERSO

¶ EX aduerso respondet emptor se non teneri ad precium, nisi & pignoris habeatur extimatio dati procuratori. In primis illa ratione, quia hoc ei mandatum videtur arg. ff. de institо. l. cuicũqz §. sed ei, & ff. de procur. l. ad rem. l. ad legatum, pignoris enim obligatio sequela est principalis obligationis igitur principali concesso accessorium quoqz intelligitur concessum, arg. ff. d institо. l. siquis in princ. & ff. de legat. 3. l. pedius, & ff. cómod. l. su it. §. adeo, si ita, vt probatum est, hoc ei mandatum tacite videt, ergo dolus, vel desidia ipsius mandatori preiudicabit, vt. ff. furt. aduersus, na. l. 1. & ff. de liber. cau. l. non solum, & ff. de tributo. l. procuratoris, & ff. cómod. l. sicut. §. 1. & l. eum, qui, & l. sumei, nec actori concessum est, quia negligens fuit in eligendo procuratorem arg. ff. de negoc. gest. l. man. §. fin. & ff. pro socio. l. de illo, & ff. l. aquil. l. si seruus. §. si for. & ff. de prescr. verb. l. apud labentem. ¶ Item alia ratione, quia ipse venditor videtur contrahere, cum per alium contrahit, ergo & delinquere, vt. ff. d lib. cau. l. non solum. §. 1. & in auth. vt iudic. si quo, suffr. §. eos, ratũ enim debet habere, q cum procuratore gestum est mandato domini, ne alioquin decipiantur contrahentes, arg. C. de his qui, ven. eta. l. 1. Nec obstat q fidelem existimauit, cum aut nõ sic,

cui pro sic,

aut pro sic, existimare nõ debuit, immo debuit malum & infidelem credere eum, cum reus talis fuerit, q ex facto presenti con-
3 uincitur arg. in auth. de testib. & ea que. §. virum. C. de probat. l. 3. l. cum re. Est quoq; alia fortior ratio, quare ex facto sui procuratoris teneri debeat, quia ipse procurator conueniri non potest cum aufugerit, arg. in auth. de fideiussor. §. 1. & ff. mand. l. si procurator in princ. Preter hec: fortius Joanni resistit, quia ex sui procuratoris contractu debet ei agenti compensatio opponi, licet aliter non deberet, nec posset cõueniri arg. ff. de compẽs. l. si cum filio & ff. si cert. pet. l. si cum fundus, in fin. & ff. de neg. gest. l. ait. §. pupillus.

SOLVTIO, ET DISTINCTIO.

¶ IN hac questione multis modis posset distingui, In primis vtrum venditor eum talem sciebat, an etiã ignorabat, vt in primo casu compensetur ei. In secundo nequaq;, vt. ff. de pignor. act. l. si seruos, & ff. mand. l. inter. §. sed cum. Secundo vtrum agat, an conueniatur, si agat, compensetur ei, alioquin minime vt. ff. de neg. gest. l. ait. §. pup. & ff. de compensat. l. si eum. Tertio vtrum procurator sit presens, & soluendo in primo casu non compensetur Joanni, sed agat emptor contra dolosum, in secundo cõpensatio opponatur, vt in auth. de fideiuss. §. 1. & ff. mãd. l. si procurator in princ. Quarto vtrum ex dolo procuratoris peruenerit aliquid ad Joannem, vel nõ, vt si peruenerit, teneatur, alioquin minime, arg. ff. que in fra. l. ait. §. ait. ff. q met. cau. l. illud. §. q diximus. Quinto vtrũ, ne antea talis existimationis, an vero bone vite & conditionis fuerit vt in primo casu obiiciatur, in scdo minime, vt. C. de edil. act. l. si apd, & ff. cõmod. l. argentum. Sexta mihi placet distinctio, vt distinguamus, Utrum solius Joãnis fuerit procurator, an quasi mediator fuerit vtrisq;, in primo casu teneatur Joannes, In secundo non nisi forte aliquid ad eum peruenisset, vt. ff. commod. l. sicut. §. cũ qui & ff. fur. aduer. nau. l. 1. & ff. de prescr. verb. apud labeonem in fin. & l. 1: & idem, Siqd deest in hac q. vel circa allegationes, vel circa decisiones. Sol. in. q. mediatoris, aduocatus.

QVÆSTIO LXXIX.

79 AN LOCANS FVNDVM PRO CERTA MENSVra *frumenti, ea postea per statutum diminuta possit à conductore petere secundum primam mensuram.*

vnde non initium obligationis, sed cuiusq; anni inspiciendum est vt.C.de prescript.30.ann.l.cum notissimi.§.in bis. Quinto qa pene sunt molliende,potius q̃ exasperande, vt.ff.de pen. l.interpretatione arg.ff.eo.l.si preses, & maxime in quantitatib⁹ vt semper, q̄ minimum est,sequamur vt ff.de verb. obl.l.inter. §.ij. Sexto quia locator potuit & debuit preuidere vt.ff.de minor.25.ann.l.sed & si.§.ferie.ne alioqn plus iuris babeant stulti, q̃ periti,vt.ff.q̄ vi aut,clam.l.si seruus &.ff.ad.l.aquil.l.idē iuris.l.ob id. Septimo, quia tacita intelligitur inesse cōditio, si in eodem statu durauerit, arg.ff.si quis,do.§.1. Octauo quia de iuris fictione eadem mensura intelligitur,cum in eius locum successerit arg.ff.de iudic.l.proponebatur, &.ff.de seru.Urban. pred.l.seruitutes.§.1.

SOLVTIO

¶ DOMINVS B.pro Actore pronunciat,in qua sententia ego sum vt.ff.si cert.peta.l.iiij.&.ff.de verb.ab.l.si fili⁹ siquid in bac questione circa disputationem,vel decisionem deest,sol.in causa pysanorum poterit inuenire.

QVÆSTIO. LXXX

80 AN BONA TRANSLATA IN ECCLESIAM *incboata præscriptione contra priuatum Dominum defendi possint priuilegio quadragennariæ prescriptionis ecclesiæ competenti.*

CONTRA Lucium Titium cum triennalis esset incobata prescriptio, sua in Ecclesiã contulit, queritur nunc cum triennalis sit cōsumpta prescriptio, & nunquid bac triennali prescriptione possit submoueri Ecclesia an vero quadragennali sit opus prescriptione. Unde proponit Ecclesia rei vendicationem.

QVOD COMPETAT

¶ QVOD effectu sibi competat, In primis ea ratione intendit sc; quia contra Ecclesiam quadragennalis non triēnalis est introducta prescriptio duntaxat; vt.C.de sacr.sanct.Eccl.Auth. quas actiones. Secundo, quia non secundum preteritum tēpus, sed secundum presens introducta est prescriptio,arg. ff.d

bis qui deiec. vel effud.l.si vero.z.ff.de aut.tu.l.cum certum. Tertio, quia vtraqz tempora continuare intendit, ergo cũ sua causa continuare debet,arg.ff.de acqui.poss.l.Pomponius.§.1 z,C.de pręscript.xxx.anno.l.cum notissimi.§.1. Quarto quia mutato statu personę, etiam rerũ mutari debet,arg.ff. de solu. 2 l.cum quis sibi in princ. Quinto loco fortissima ratio succedit scz quia in auth.simpliciter dicitur quadrigennalis pręscriptio contra ecclesiam locum habere,nec adycitur, quando incboata sit,ꝙ siue antea,siue postea ꝙz ad ecclesiaz res peruenerit,arg. ff.de seruit.vrb.pred.l.si seruitus nec enim erat legis latori difficile, si contrarium voluisset apertius disponere vt. C. de caduc.toll.l.1.§.penult. Sexto, quia deuenit in eum casum, a ꝙ non posset incipere: vt.ff.de iudic.l.si a me z.ff.de his quę ꝑ nõ scrip. hab.l.ij. Septimo quia plus iuris debet habere ecclesia suo vtens priuilegio, ꝙz is,cui successit,vt.C.de pręscr.30.ãno. l.sicut, z.ff.de vsucap.l.cum quidam.§.si debitores. Octauo quia pręscriptiones omnes odiosę sunt z non iuuandę, vt.ff.de lib.z posth.l.cum quidam.

EXADVERSO.

EX aduerso respondetur ecclesię,scz quia eo iure vti debet,ꝙ priuatus,ergo eadem remouetur prescriptione argu.ff.de iudic.l. heres.§.si is qui z.ff.de vsucap.l.cum quidam.§.fiscus, z.ff.d dam.infect.l.qui bona.§.penul.z,ff.de verb.obl.l.ij.nec enim q in ius alterius succedit,plus iuris habere debet, ꝙz is, cui successit,vt.ff.de diuers.z temp.pręscr.l.cum heres, z.ff.de condit. z dem.l.cui z.ff.quarum re.act.non da.l.1. Tertio quia pręscriptio legitime incohata ex post facto vitiari nõ debuit, vt.C. 4 de admin.tut.l.sancimus, z.ff.de itin.ac.que pri.l.1.§.fin.z.l.ij. Quarto,quia licet non potuerit ecclesiasticę rei pręscriptio incohari incohata tamen valuit ꝯsumari vt.ff.de fun.dot.l.si fundus z.ff.de vsucapio.l.4.in princ. Quinto, quia possessor defensionem non actionem petit.z ideo pro eo potius iudicandũ, vt.C.de eden.l.non est nouũ z.ff.de regul.iur.l.fauorabiliores. Sexto,quia in actoris iam esset potestate litem protelare si rem ecclesiasticam transferendo posset pręscriptiones,prolongare, vt instit.d hereditã quę ab intes.§.post mortem.ff.de arb.l. ne in potestate.Septimo quia legitime incohatum superueniens priuilegium non debet infringere arg.ff.de excu.tut.l.ij.l. non tantum z.ff.de iu.immun.l.semper.§.hoc.

SOLVTIO.

BVLG. z Jo.pro actore ferunt sententiam idem P. Ugo contra Ego autem distinguo, vtrum modicum tempus supererat

ad præscriptionem implendam an non secundum, q; distingui-
tur.ff.de vsucap.l.rerum.

QVÆSTIO LXXXI

81 AN HABENS DOMVM RVINOSAM CONVE-
niendo cum uicinis de eius demolitione pro Scutis centum. Si terremotu, uel aliter ceci derit, possit uicinos cogere ad centum soluenda.

LVCIVS cum haberet domu3 ruinosam, de qua damnum verebantur vicini, promiserunt Centū dicto Lucio, vt eam dirueret, cum vero Lucius sequenti die eam diruere deberet per seipsam ca-su domus prędicta cecidit in ruinam sine damno vicinorum: Queritur modo nunquid ex stipu-latione vicini dicto Lucio teneantur, proponitur certi condi-tio ex stipulatu.

QVOD POSSIT.

¶ QVOD possit agere, videtur probabiliter, posse conuinci: In primis ea ratione, quia videtur extitisse conditio, cum non steterit per eum qui implere debuit, quominus existeret vt. ff. de condit.instit.l.iij.z.l.sub.§.quotiens,z.l.siquis testator,z.l.mu lier, z.l.fin. ¶ Item quia promissum adimpletum est, licet non ab eo.arg.ff.de verb.obl.l.cum seruus, z.ff.mand.l. si procura-to.§.manda.z.ff.de his quibus, vt indig.l. sororem nimirum referre non debet, a quo id fiat, sed an factum fuit vt.ff.de re.mi lit.l.iij.§.z.ff.de ritu nupt.l.palam, z.ff.de furt.l.ij.

EXADVERSO.

¶ EX aduerso respondetur stipulatorem ad agendum admitti nō posse, eo q; conditionem stipulationis non impleuit, licet p eu3 non steterit, arg.ff.de cond.ob cau.l.fin.z.ff.loca.l. actio.l. ex conducto.§.item nihil enim interesse debet, vtru3 non sit factū, q; in stipulatione cōtinetur, an vero ab alio arg.ff.ad municip. l.Titio z.ff.de petit.her.l.siquis poss.z.ff.de tab.exhib.l.loc.§. fin. ¶ Item quia non est dicendum factu3, q; ex stipulatione nō sit factum arg.ff.de iur.iu.l.non erit in fin.z.ff. de condit. z de-monstr.l.ij.præter hec lex diuina nemini preiudicat circa com-mittendam contra se stipulationem igitur prodesse debet simile ff.de regul.iur.l.secundum.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur, vt quia de effectu excogitatum sit, promissores stipulatori non moranti in destructione debeant condemnari, vt. C. si mancip. ita fu. alie. l. fin. & ff. ad tertull. l. ij. siquid deest circa hunc articulum sollicitus disputator, sc3 in causa cõmunis, & Canonicorum poterit inuenire.

QVÆSTIO LXXXII.

82 AN PROMITTENS TITIO CENTVM SI PER *triennium faceret moram, extra ciuitatẽ Bononiæ si Titius in eo triẽnio per. l. dies interpolatos fuit Bononiæ, possit cogi ad soluendum.*

GAIVS Seius Lucio Titio promisit centũ, si Lucius viueret per triennium & dummodo dictus Lucius in dicto triẽnio Bononię moram non faceret, Titius conditionem adimplere volens ciuitate exiuit, quandoq3 tamen in ciuitate per diem in septimana morã faciebat reuersus, & sic diebus singularibus Bononię per L. dies intra biennium in ciuitate permansit. Nũc termino finito Lucius Titius Gaium Seium ex stipulatu apposita certi conditione conuenire intendit, quasi existente cõditione. Gaius vero contradicit, quia conditio defecerit p mensem & vltra qui in ciuitate fuerit, Quęritur quid iuris sit.

QVOD POSSIT

¶ QVOD Lucius Titius possit agere cum effectu, In primis sic videtur posse probari, Triennio vixit nec per mensem in Ciuitate stetit, ergo stipulationis conditio extitit, q triennio vixisset, non est quęstio, Quod autem per mensem in ciuitate nõ stetisset, rationibus demonstratur: Pone namq3 aliquẽ per interualla cepisse sepius, & desijsse possidere, nunquid erit locus continuationi minime, vt. ff. de vsuca. l. nunq3. §. 1 §. vacuum. Itẽ pone q quis causa studendi pluribus interuallis computatis per decennium Bononię fuit, nunquid erit incola, nequaq3, vt. C. de incol. l. ij. lib. x. ¶ Item nunquid per mensem in Ciuitate stetit, quia in singulis mensibus per trienniũ, venit? pręter hęc
1 nunquid manere videtur qui frequenter recedit? nunquã imo

potius dicendus erit erro. vt. ff. de edil. edic. l. quis sit. ℂ Jtē nō ne cum dixit per mensem? de mense legitimo est intelligendum? Utiq3 arg. C. de his qui ven. eta. impe. l. fin. ꝛ ff. pro soc. l. iij. §. de illo. ℂ Jtem venisse videtur, qui manendi voluntatem non habuit? minime: vt. ff. de capt. ꝛ postl. reu. l. cum nihil. Jnsto fortius adhuc, nunquid redijsse videtur? qui statim recessit? certe non, vt. ff. de re pud. l. iij. ℂ Jtem nunquid de continuo mense etiam non est intelligendum? nequaq3 immo ꝯtinuus est accipiendus sicut ꝛ actus, vt. ff. de verb. obl. l. continuus ꝛ. C. de dolo. l. fin. ꝛ. ff. de infamibus. l. genero. §. sed cū. Nunquid duo vel plura imperfecta, vnum perfectum constituunt? non certe, vt. C. qui num. tutel. l. fin. Nunquid igitur a tenore verboꝛu3 recedemus cum alias manifestus non appareat sensus, stultu3 esset vt. ff. de legib. l. non aliter, patet igitur, ꝙ per mensem in ciuitate non fuit, vel stetit nec stetisse videtur vllo modo, vt probatum est. Unde Gaius condemnandus est, vt conuincitur.

EXADVERSO

ℂ ECONTRA dicitur, ꝙ cōditio defecit, vnde stipulatoꝛ agēs repellendus est, pone igitur a feneratoꝛe te in medio Januario pecuniam fenebꝛem recepisse soluendam infra mensem, non ne in medio Februario te ad computatione3 vocabit? Utiq3 sic ergo dimidiari mensem vnum facimus. ℂ Jtem pone ꝙ feneratori decem debeas, non ne soluendo nunc quinq3 nunc alia qnq3 liberaberis? Utiq3 sic ergo particulares solutiones totius debiti afferunt liberationem, vt. ff. de cond. inde. l. si non soꝛtem. §. sicut. ℂ Jtem pone ꝙ quis xxx annis pꝛ̨scripsit, nunquid vltima tamen dies computabitur, quo consummata est pꝛ̨scriptio? nequaq3 immo omnis, vt. ff. de minoꝛ. l. iij. pone insuper aliquē pꝛ̨sente aduersario quinquennio pꝛ̨scripsisse, ꝛ illo abeunte ꝛ demum etiam illo reuerso per aliud quinquennium possedisse, non ne pꝛ̨scripsit decennio? vtiq3 vt. C. de vsucap. rem. foꝛ. l. vnica. ℂ Jtem quid refert per mensem continuum? an per totidem singulares dies in ciuitate fuerit? qui tm̄ dem pꝛ̨stant? certe in nihil vt. ff. si cert. pet. l. certum, ꝛ. C. de instit. ꝛ subst. l. si mater. Jnde enim sequeretur inconueniens, quia iā posset stetisse in ciuitate per totum trienniu3 exceptis xxxvi. diebus dempta vna die de singulis mensibus, ꝛ tamen non stetisset per mēsem, quia non per integrum mensem, non etiam videtur Lucius in fraudem fecisse stipulationis? Utiq3 vnde sibi prodesse nō debet, vt. ff. ad maced. l. 4. ꝛ. l. ita. ℂ Jtem non ne plura imperfecta vnum perfectum faciunt? ita certe, vt. ff. de minoꝛ. xxv. ān. l. nec non, ꝛ. C. de agric. ꝛ censi. l. cum scimus. ℂ Jtem nunquid licitum est secundario, ꝛ per obliquū ꝙ pꝛincipaliter, ꝛ directo

inueniretur prohibitũ? nequaq̃ arg.C.ne de sta. defunct.l.ij.& iij.&.C.de vsur.rei indic.l.iij.nonne quoq; vno prohibito prohi betur & aliud, per q̃ peruenitur ad id, q̃ prohibitum est? vtiq; arg.ff.de tutor.& cur.l.si rem.&.ff.de leg.iij.l.cum quis. §. pen. Ex his ergo datur intelligi q̃ stipulationis conditio defecit, vn de Lucium a petitione constat repellendum.

SOLVTIO, ET DISTINCTIO

IN PRIMIS videtur posse distingui, qualiter ciuitatem fre quentasset, vtrum per eam partem mensis, quę posset dici quota annalis, siquidem per eam partem, quę posset, dici quota, vt p septimanas pręiudicet sibi, si per quatuor septimanas licet in terpolatas ibi steterit, alias nequaq;, vt.ff.de vsucap.l.Pom ponius, Secundo vtrum necessitate compulsus hoc fecerit, quia frequenter in villa, in qua morabatur, Teutonici Bono niensium inimici veniebant ad capiendos Bononienses, quo enim casu sibi pręiudicat, an spontanea voluntate ciuitatem in trauerit, quo casu defecit conditio vt.ff.de cond.& dem.l.siquis Tertio vtrum hoc fecerit, fraudolenter & maligne, an bona fide forte quia visitabat parentes, & amicos suos & filios ac vxorem notos & familiares. In primo casu non committatur stipula tio, in secundo vtiq;. Quid ergo? mihi videtur mensis appella tionẽ secundum verborum rigorem continuum mensem signifi care nisi aliud manifeste dicatur, si igitur sine dolo malo taliter Lucius ciuitatem frequentauerit, vt videbitur incidisse in pa ctum, vnde Lucius cum effectu poterit exigere nõ obstãte hac exceptione. Cętera quę desunt ex superiori quęstione proxima & his quarum mentio habetur, ibi inuenire licebit.

QVÆSTIO LXXXIII.

83 AN RATIHABITIO PRINCIPIS CONVALI det *transactionem factam super appellatione, quæ interponi non poterat.*

PRINCIPIS causam delegauit sine remedio ap pellationis, alter ex litigatoribus victus, nihilo minus appellauit post appellationem transegit, Imperator post modum cum inter eos quęstio verteretur appellationem factam ratam habuit, hic quęritur, vtrum ratihabitio retrobatur, vt p hoc videatur valuisse transactio vel non, propo nitur actio in factum ex iudicato.

Quod

QVOD POSSIT

QVOD in factum iudicati actio cum effectu locum possit habere, manifesta ratione probatur, sententia enim lata fuit, quę remedio appellationis non potuit suspendi, vt. ff. quis & a quo app.l.1.nec aliud allegatur, igitur ex ea cum effectu in factum iudicati actio intenditur, Nec obstat transactio, quę de iure non valuit vt.C.de transact.l. si causa: nimirum non remouetur quis propter transactionem vel quicquid aliud, cum illud de iure non valuerit vt.C.de repud. & absti.her.l.ij. &.C.de remiss. 1 pign.l.debitum, &.C.de capt. & postl.reuer.l.nec nos. Nec obstat q obijcitur ratihabitio, illa enim non trahitur retro. Itē sententia statim de iure non valuit, si appellatio statim fuit inutilis, ergo & per rescriptum principis sententia non valuit infirmari vt.C.de erro.aduoca.l.sententijs, &.C.quę sent. rescin.nō poss.l.ij. & fin.nec appellatio confirmari, & circa hunc articulum in inferiori proxima questione plenius inuenies disputatū prę-ter hęc imperialis cōstitutio nō respicit retro, nisi hoc princeps disposuerit, ergo multominus confirmatio vt.C.de leg.l.leges, &.C.de fide instru.l.comparationes.

EXADVERSO

ECONTRA dicitur transactionem valere, & ideo actionem in factum exceptione posse elidi, In primis valet quia ratihabitio retrotrahitur, vt.C.ad macedo.l.fi.&.C.d donat.int.& vx. l.donatio. Item quia aliter confirmatio, non esset allatura emolumentum, arg.ff.de leg.1.l.siquando &.ff.ad municip.l.1. Item quia lites odiosę sunt, & ob id non iuuandę, arg. C.de transact.l.factis, &.ff.de lib. & posth.l.cum quidam, pręter hęc, quia ratihabitio simpliciter facta commune tempus complectitur, arg.C.de diuer.rescr.l.falso &.C.de pen.l.seruus. Itē qa rescripta imperialia sunt plenius interpretanda arg.C.de ↄstit. princ.l.fin. & si poneretur sine pręiuditio, q transactio non vale-2 ret, tamen propter ipsam repellendus esset, contractus enim alias inutilis est ad repellendum contrahentem, arg.ff. de adopt. l.post mortem, &.ff.de seruitu.rust.pręd.l.per fundum. Item remouendus est dolo exceptione, siue transactionis, argu. ff.de pact.l.& suum:§.vlt.

SOLVTIO

MIHI videtur distinguendum, vtrum, quando Imperator appellationem confirmauit, sciebat transactionem interpositum, an etiam ignorabat, si sciebat trahitur retro ratihabitio, & confirmetur transactio, si ignorabat nulla erit transactio valente

imposterum appellatione, vt. C. qui adm. ad bon. poss. l. bonorum & ff. de offic. pretor. l. barbarius.

QVÆSTIO LXXXIIII.

84 AN MONASTERIVM AB EPISCOPO EXEMptum ut nil præstare teneretur nisi uoluntariæ: dando annuum quid per annos 40. possit postea allegare priuilegiũ exẽptionis suæ.

QVODDAM Monasterium priuilegio exemptum fuit a potestate sui episcopi tali tenore, vt nunquã prestaret episcopo, nisi quod sponte vellet procedente tempore, & bene per xl. annos adminus monasterium quoddam annuum prestitit, quod forte antea prestabat per procuratorem transactis sic demum xl. annis, monasterium vult vti priuilegio suo, & nihil vult prestare, Episcopus vero petit ex debito, quod perscripsit hoc ius. Queritur, quid iuris sit, proponit Episcopus vtilem conditionem vel iudicis officium.

QVOD POSSIT

¶ QVOD possit Episcopus agere cum effectu euidente ratione videtur posse probari, & hoc imprimis quia omne ius tollitur prescriptione xxx. vel xl. annorum vt. C. de prescr. xxx. anno. l. omnis ergo & priuilegium. ¶ Item quia sponte prestando videtur renunciare priuilegio, arg. C. dom. iu. de imp. l. ij. ¶ Itẽ renũciatum videtur propter temporis diuturnitatem vt. ff. de vsucap. 1 l. cum qui. Nec obstat quod forte non possit a monachis priuilegio renunciari, dicimus enim, quod licet non expressim, tacite tamẽ renunciare potest non vtendo simile. ff. de procurat. l. filius. §. veterani, Preter hec non sufficit priuilegium esse impetratum, nisi allegatum fuerit, arg. C. de prescr. xxx. anno. l. sicut, immo dicimus, quod expirat non vtendo, sicut lex, vt in auth. quib. mod. nat. effic. leg. §. fin. coll. vij. & seruitus vt. C. de seruitu. l. sicut. Ex his patenter ostenditur, quod monasterium videatur renunciasse priuilegio, non ergo poterit ad id redire, argu. ff. de procurat. l. qui procurator. §. 1.

EXADVERSO

¶ EXADVERSO respondetur monasterium posse vti priuilegio, quod enim dicitur cõmune ius tollitur prescriptione 30. annorũ

de iure agendi non de iure excipiendi dictū est, & .C. de nō num. pecu.l.asseueratio, quid enim, si per antiquos annos xl. tibi ele/mosinam ad hostium meum dederim? nunquid poteris de iu/re debitum exigere? absit, sic ergo nec hoc, presumitur enim, quod monasterium caritatiue prestiterit, ergo prescriptio locum non habet, arg. C. de seruit. l. i. & .C. de prescr. xxx. anno. l. male. Itē iuxta tenorem priuilegij presumitur monasterium prestitisse, id est sponte ergo non videtur priuilegio renunciasse, vt. ff. de liber. & posthu. vel exh. l. cum quidam, ad hec presumenda monaste rij fauoris causa, & quia prescriptiones sunt odiose, iuuari non

2 debent vt. C. de anna. except. l. fin. ¶ Item presumendū est hoc est scz iuxta tenorē priuilegij prestiterit, religione atqz industria persone, non enim de abbate ministro ac religioso credendum est quod voluerit derogare priuilegio ecclesie, quod de officio sibi com misso seruare cogitur, hoc prestiterit, immo potius tenore re/scripti, scz sponte, arg. ff. qui & aduer. quos. l. sed adhuc occurrit ratio mera, constat enim hanc prestationem fore indebitam, igi/tur aut abbas sponte prestitit, eam, scz sciens nō teneri, aut igno rans, scz credens se fore obligatum, aut dubitabat, in primo ca su omnino tutus est, quia secundum tenorem rescripti prestite/rit, vt dictum est, in secundo cum liqueat de indebito prestatio

3 diuturna non constituit obligationem in posterū arg. C. d pact. l. si certis & .ff. de oper. liberet. l. operas, sicut enim tempus non est modus tollende obligationis, ita & multo minus constituen de cum fauorabiliter sit causa liberandi, quam obligandi vt. ff. de action. & oblig. l. arrianus, & maxime quia donationem recipit per singulos annos, vt. C. de prescript. xxx. anno. l. cum notissi/mi. §. in his nec habet hoc ius perpetuam, & continuam causaz, arg. ff. de seruitu. vrb. pred. l. foramen. Idem dicendum in hoc casu, tertio quia dubius habetur pro ignorante vt. C. de condi.

4 indeb. l. vlt. Ex his ergo luce clara cōstat, quia nunqz tacite sic potest videri renunciasse priuilegio sed nec expressim, ergo nul/lo modo, quia delictum persone non debet &c.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur abbatem hunc a petitione Episcopi absoluen/dum, quia potius secundum ius cōmune, & hospitalitatis cau/sa, quam hominibus debet, videtur euz recepisse, quam quod iuri mo nasterij voluerit derogare.

QVÆSTIO LXXXV.

86 AN INSTITVTIO GENERALI FACTA A PA *tre instituente filios suos heredes includat filias fœminas dotatas stante consuetudine; quòd non succedant.*

CONSVETVDO erat in prouincia, ne filię a patribus dotatę vllam fratribus de paterna hęreditate mouerent quęstionem, etiam si non forent a patribus institutę, Decessit quidam filius relictis filijs, & filiabus dotatis, & testamentum fecit in hunc modũ filios meos mihi heredes instituo, nunc filia tanq̃ instituta conferendo dotem succedere vult. Quęritur, quid iuris sit, ꝓponitur petitio hęreditatis.

QVOD POSSIT

¶ QVOD possit eam cum effectu intentare, satis videtur expedi-
1 tum, quia filij appellatione, & filia continetur vt. ff. de leg. ij. l. si ita scriptum, & ff. de leg. iij. l. Lucius. §. quęsitũ masculus ni. n. sexus tanq̃ dignior femininum in se continet vt. ff. d leg. ij. l. qui duos. ¶ Item lex significatione istorum verborum hoc inducit vt appellatione filij etiam filia contineatur, ergo ab ea non est recedendum, nisi cum appareat testatorem voluisse contrarium, vt. ff. de leg iij. l. non aliter, & l. Lucius. §. quartum. ¶ Item verba non sunt ambigua ergo non est necessaria interpretatio vo-
2 luntatis, vt. ff. de leg. iij. l. ille, aut ille pręter hęc institutiones fauorabiliores sunt ergo iuuandę, vt. ff. de lib. & posthu. l. cum q̃dam, sic ergo debemus interpretari vt potius valeat institutio, q̃ euanescat, vt. ff. de reb. dub. l. quotiens. ¶ Item hec consuetudo odiosa est nullo ergo modo prorogandа vt. C. de lib. preteri. l. maximum.

EXADVERSO.

¶ EX aduerso respondetur, ꝙ non debet admitti, scз, quia iuxta consuetudinem regionis presumenda est voluntas testatoris, cum ergo ex consuetudine filie non succedant, instituendo filios filias preterisse videtur, arg. ff. d leg. iij. l. nummis. & ff. de regu. iu. l. semper. ¶ Item filios instituit, non ergo filie admittentur,
3 non enim semper sub masculino femininum continetur, vt. ff. de regul. iur. l. semper, & de vent. in poss. mitt. l. 1. ¶ Itез presumenda est voluntas, ex eo, ꝙ testator talem sciuit ↄsuetudinem arg. ff. de iudic. l. sed & si. §. 1. & ff. de vsu. & habit. l. plenum. §. qqtų. ¶ Item in ambiguo non est verisimile, ꝙ eã voluerit instituere

quam a sua domo separauit, preter hec, ista duo inter se non patiuntur, vt dotata sit, & admittatur ad paternam hereditatem, si ergo paternum elegit reliquum remouisse videtur non est ergo presumendum, vt id fieri voluerit, quod remouit, nisi manifeste
4 & expressius hoc manifestauerit, argum. ff. de leg. iij. l. si quis in l. quid ergo.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur in hoc ambiguo potius presumendum institutionem factam esse arg. ff. de lib. & postb. l. cum quidam.

QVÆSTIO LXXXVI

86 AN NON CREDITOR POSSIT PROPRIA AVctoritate bona sui debitoris capere ut sibi satisfiat, sine licentia iudicis cum illius copiam non haberet.

LVCIVS Titius cum magistratus copiam non haberet debitori suo boues abstulit. Queritur ergo vtrum ius suum perdere debeat, proponit Lucius contra debitorem suum pristinam actionem.

QVOD COMPETAT

¶ QVOD ergo actio sibi competat cum effectu, euidenti ratione probatur nimirum vigor iudiciorum iurisque publici tutela videtur in medio constituta, ne quisquam sibi ipsi permittere valeat vltionem vt. C. de iudeis. l. nullus tanquam ex consequenti ergo intellectu patet. Quod vigore iudiciorum deficiente possit aliquis sibi ius dicere, argu. ff. de testib. l. ex eo. & ff. de iudic. l.
1 cum preter, nimirum causa prohibitionis cessante prohibitio cessat, arg. ff. de iu. patron. l. adigere. §. 1. ff. & ff. de pact. l. quod dictum. ¶ Item propter defectum magistratus licitum deprehenditur, quod alias non liceret, vt. ff. que in frau. cred. l. ait pretor. & ff. ad tertull. l. ij. §. cum se. preter hec, quia iuris consequendi gratia hoc fecit, & gratia sui iuris conseruandi licet, quod alias non liceret, vt ff. de prescr. verb. l. qui seruandarum, & ff. de lib. cau. l. qui ex libertate.

EXADVERSO.

¶ EX aduerso respondetur Lucium Titium experiri non posse, quia ius sibi dixit, quod non licet vt. ff. quod met. cau. l. extat. & C. vn. vi. l. si quis in tantam. Nec obstat quod non habuit copiam magistratus

quia debuit expectare,arg.ff.quis or.in bon.poss.ser.l.ij.z.ff.de diuer.z temp.prescr.l.1.an si. Immo z si liceret,non tamen de/buisset siue maioris autoritate pignorare,vt.C.d iude.l.nullus z.ff.q met.cau.l.extat,z.C.de pign.l.iij.ad hoc,z cautum,le/ge reperiatur,q creditor rem debitoris accipiens cadit a iure suo nec de opera magistratus distinguit,patet ergo,q siue ha/buit copiam,siue cadit a iure suo,vt.C.de offic.mag.mil. l.fin.

SOLVTIO.

¶ MIHI videtur sine preiuditio melioris sententie Lucium Ti/tium ius suum amisisse,z q expectare debuit quousq copiam,
2 magistratus habuisset,argu.C.de iude.l.nullus,z.ff.q met. cau.l.extat.

QVÆSTIO LXXXVII.

87 AN CREDITOR SVPRADICTVS SIBI IVS *dicens creditum suum amittat, & quomodo.*

SED ex hac questione secunda oritur questio,sc3, vtrum debeat ius suum amittere, quatenus deli/quit,id est quatenus ipsi boues valeant,an in so/lidum.

QVOD INSOLIDVM

¶ QVOD insolidum euidenti ratione probatur, quia in lege continetur creditorem suo iure debere priuari,si vl lam rem debitoris acceperit,nec distinguit,an modica sit,an magna,vt.ff.q met.cau.l.extat.igitur quantecunq quantitatis fuerit,debeat priuari,vt.ff.de offic.pre.l.iij.nimirum,z alias,
1 qui delinquit in parte reus est in totum,vt.ff.de seruitu.l.sicuti, z.C.de plus.petit.z.C.ne.vx.pro mar.auth.z omnimodo,z.C. de fideicom.auth.amplius.

EXADVERSO

¶ E CONTRA dicitur in eo tantum debere puniri in quo pecca uit,vt instit.pro soc.z.ff.de his quib.vt indig.l.hec.nec vlteri⁹ procedi penam,q3 sit delictum,vt.C.de pen.l.sancimus z.C.d
1 heret.z manich.l.quicunq3 z.ff.de his quib.vt indig.l.heres. ¶ Item tantum in bobus delinquere voluit igitur in eis tantu3 debet puniri,quia non contrahitur crimen,si non interuenit vo luntas nocendi,vt.C.ad.l.corn.de sicar.l.1.z.iiij.z.ff.de incend. rui.l.1.§.non tantum,sed forte dices volūtatem nocēdi habuit, Lucius respondet,non tenere,nisi quatenus boues fuerūt,z ni/hil refert vtrum alio delinquere voluit z non in ea re de qua que ritur,vt.ff.de seruit.l.verum,z.C.ad Velleia.l.iubemus.

QVÆSTIO LXXXVIII

88 AN FILIVS IN RE CERTA INSTITVTTS *hæres uti præteritus possit testamentũ patris rum pere cum uniuersaliter non fuerit hæres institutus.*

QVIDAM filium suum heredem ex re certa instituit vxorem, quam habebat ex residuo, nunc filius quasi pręteritus vult paternum testamentũ rumpere. Quęritur, quid iuris sit: proponitur petitio hęreditatis.

QVOD POSSIT

¶ QVOD filius ab intestato succedere possit euidenti ratione cõuincitur, hic enim filius, nec institutus, apparet, nec exheredatus, ergo pręteritus, veniet igitur ab intestato, ꝙ vero non sit exheredatus de se patet & ꝙ non sit institutus, cõuincitur ex eo quia non loco heredis, sed legatarij cõstituitur, vt. C. de hered. instit. l. quotiens. ¶ Item ponę ꝙ vxor instituta repudiauit hereditatem, nunquid locus erit iuri accrescendi, vel non: aut testamentum irritabitur, si poneres ab initio irritum non esse. ¶ Item non ne taliter institutus ex re ce: ta agit, ad rem consequendam actione ex testamento contra institutum ex parte, vel nunquid hereditatis petitionem intendit? ¶ Item quęro, an is taliter sit institutus hęres, si dicas heredem ergo iuris successorem, & non rei. at ius, idest hereditas, per falcidiam non defalcatur, nec ergo institutus in re certa arg. contra dicitur. ff. de heredib. instit. l. ex facto. ¶ Item cauet velut legatarius. ¶ Item si detracto debito nihil est reliquum cassatur institutio, sicut & legatum ergo constat, ꝙ iure legati non hereditario rem istam capit, sed nec aliud quicꝗ iure hereditario capit, igitur heres non est. ¶ Item opponitur hic filius heres est, cum a testatore non sit vetitus nec ex legitima institutus, si hęręs commoda, & in commoda sentiet hereditaria arg. C. de acti. her. l. si adulta, & ff. de verb. sign. l. si hereditatis, pręter hęc, sola vxor adeundo consequitur omnia commoda, & incommoda, hereditaria, pręter hec vnicam rem quam filius ꝯsequitur iure legati, ergo nullus, pręter ipsum est heres institutus, arg. ff. de leg. 1. l. ꝙ cõtra §. v. ergo de his liquido constat filium non esse institutum, licet verbis fuerit institutꝰ, sola .n. verba sine effectu nõ sufficiũt, qd enim si ex residuo instituisset eum? cum nihil esset residuum?

arg.ff.de hered.instit.l.itaq; sabinus, Verba enim, quę carent, effectu, nihil faciunt, arg.C.de donat.l.fi.pręter hęc, iste filius nullam partem hęreditatis ex testaméto habuit, nec potest, nec poterit habere, igitur hęres non est institutus, sed pręteritus.

EXADVERSO

¶ E CONTRA dicitur filium ex certa re institutum, testamentũ non rumpere, institutio enim ex certa re legibus comprobatur, atq; permittitur, vt.ff.de hered.instit.l.quotiés, & ff.ad trebell. l.siquis priorem, si ergo filius iste fuerit in re certa institutus in testamento, tenuit institutio, nec ergo tanq̃ pręteritus testamentum irritabit, non enim pręteritionis penam pati debet, qui filium non pręterijt, arg.arg.ff.de lib. & posth.l.fin. Nec obstat, q effectum dicitur non habuisse, sufficit enim quandoq; aliqd de facto esse factum, arg.ff.de condit.instit.l.mulier & ff. de statu lib.l.pen.immo expressum est arg.in auth.d test. imp.§.vero & in auth.vt cum de app.cogn.§.si tales igitur.

SOLVTIO

QVICQVID ergo alij dicant mihi videtur hunc filium cum liberis sicut institutum repelli, alioquin tanq̃ pręteritus admitti, vt.C.de inoffic.testa.l.si mater.

QVÆSTIO LXXXIX.

89 AN DOS PROFECTA A PATRE FILIA DEfuncta *in matrimonio liberis existentibus debeat reuerti ad patrem, an ad filios pertineat.*

QVÆRITVR vtrum dos a patre profecta ad patrem redire debeat filia fam.in matrimonio dfuncta liberis existentibus, proponitur actio ex stipulatu.

QVOD REDIRE DEBEAT

QVOD dos ad patrem debeat redire, probatur euidenti ratione in primis, ne parentum munificentia circa filios retardetur do tisq; pignus, sed rei constituatur augumentum: arg.C. de bon. quę lib. Secundo, ne duplici damno afficiatur, sc; filię atque pecunię arg.ff.d vi.dot.l.iure. Tertio quia occasione rei pater nę quęsitum, ad ipsu; debet reuerti, ergo multo fortius res ipsa

1

quę ab

quę ab eo profecta est vt instit.per qu.pers. nob. acq. Quarto summa ratione probatur, q filij non possunt iusta causa, retentionis vti, quia naturalis stimulus hortatur parentes ad alendos liberos, arg.C.de rei vxo.actio.l.1.§.sileat. Item quia pactum factum vt propter liberos retineatur, est validum, igitur non superuacuum arg.ff.de vi.dot.l.inter socij. Item quia liberi secundi matrimonij ad dotem admittuntur, matre mortua

2 cum liberis prioris matrimonij, ergo liberi non sunt causa, quare retineatur, arg.C.de secund.nupt.l.siquis prioris, pręter hęc pone filiam emancipatam a patre, pro dodrāte instituisse extraneum legitima filia relicta non ne pro dodrante repetet extraneus? vtiq3 igitur liberi soli non sunt iusta causa retentionis. Quinta succedit validissima ratio, & scripta legibus continetur dotem a patre profectam ad ipsum filia fam. in matrimonio defuncta debere redire, nec distinguit liberi interueniant vel nō vt.C.sol.matr.l.dos, igitur omnia redire debēt, vt.C.de donat.l.data. Sexto irrefragabilis obijcitur allegatio, tantum lex tribuit patri dotem danti saltim quantum extraneo paciscenti, vt.C.de rei vxo.act.l.prima.§.accedit, sed si extraneus stipuletur dotem sibi restitui, non fiet propter liberos retētio, igitur nec cum a patre, cui tacite datur ex stipulatu, actio.

EXADVERSO.

ECONTRA dicitur dotem non debere restitui liberis extantibus, sc3 quia dos est patrimonium filię igitur in ea filij pręferuntur patri, vt.ff.sol.matri.l.iij.§.sed & vtrum in fi. Itē quia dos in hereditate patris non reperitur, abscessit enī3 a bonis patris, vt.ff.ad.l.falc.l.pactum, & ff.de collat.bon.l.1.§.fin. Itē quia nepotes ex filia venientes ad hereditatem aui materni cu3 auunculis, & materteris tenentur conferre dotem suę matris, si ergo abstineant, non tenentur conferre, ergo non debet redire ad patrem, quia, si auo debuit reddi, & eius heredibus reddetur, vnde est quando auus supersederit agere, & dotem repetere, idē repetens quasi a iure tenetur offerre. Sed si nollent succedere, non tamen denegatur illa. Lege heredibus actio hereditaria, vel forsan ibi pactum fuerat vbi propter liberos dos retinetur, arg.C.de collat.l.illam. Quarto, quia pater filię secundo nu-

3 bente tenetur integram dotem prioris matrimonij conseruare, vt in auth.de equal.dot.§.quia vero. Quinto quia filia emancipata, vel sui iuris effecta sola de dote reperitur domina, vnde relinquitur, q sit eius patrimonium proprium vt.C. de rei vx.l.vnica.§.videamus, ergo poti⁹ liberis iure hereditario, q3 pri iure peculij debet concedi, his est arg. ff.sol.matri.l.post dotem & ff.vt in poss.ea.l.fin.

ff. de neg. gest. l. ex duobus. ¶ Item ex odio rei dolus tutoris de ber presumi, arg. ff. de action. emp. l. iulianus. §. ibidem. Nec obstat quia futura vis vicinorum timebatur, cum consecuta nõ fuerit, arg. ff. q͛ met. cau. l. metum autem in princ. & ff. de incen. rui. nau. l. 1. §. si suspictio fuerit preter hec: ad hunc patruũ totius turris pertinet emolumentum, igitur expensa ad eum d͂bet pertinere, vt. C. de caduc. tollen. l. 1. §. in secundo nec obstat, q͛ tunc, cum edificauit, non pertinebat ad eum, tota turris, quia non initium sed euentum spectare debemus vt. ff. de iu. fis. l. siqs. Item nec illud si concederetur, q͛ pupillus experiri non potuerit, quia plerumq; dantur actiones heredi que non competunt defuncto, arg. ff. ad. l. falc. l. reperitur.

EXADVERSO

¶ ECONTRA dicitur tutorem nullo modo teneri nec enim dolo fecit, q͛ sibi licere publice arbitratur, arg. ff. de edil. edic. l. qs sit fugitiuus. §. apud labeonem. ¶ Item quia benigne pro socio est presumendum, arg. ff. pro soc. l. de illo, preter hec partem suã edificare non poterat, nisi & illam pupilli altius extolleret, ergo propter indiuiduitatem debuit sibi licere, & illam partem altius tollere, arg. ff. de donat. int. vir. & vx. l. si sponsus. ¶ Item iustaz habuit causam edificandi, sez propter suum & pupilli ius tuendum, arg. ff. de prescr. verb. l. qui conseruãdarum. Nec obstat q͛ dicitur ab aduersario vim non interuenisse, quia sufficit iuste suspicari futuram, ac excusatur quoq; tutor a culpa, sez quia fecit secundum q͛ vulgo fieri consuetum est, ab his, que sunt alicuius valentie, arg. ff. de pignor. act. l. si pignus. §. fin. ¶ Item quia hoc fecisset quisq; diligentissimus, arg. ff. loca. l. item queri 2 tur. §. si gemma preter hec quia consummauit inceptum, & licite confirmatur, q͛ licite incohatur vt. ff. de reb. eorum q sub. l. magis puto. §. si pupillus. & ff. de pignor. act. l. si seruos in princ.

SOLVTIO.

¶ MIHI videtur secundum ea que proponuntur, tutorem, q bona fide edificauit, & a patre pupilli opus ceptum perfecit, debere absolui, nam & honorem pupilli tueri tutor debuit, vt. ff. de adminis. tuto. l. cum plures. §. 1.

QVÆSTIO. LXXXXI

91 AN COMMODANS EQVVM DE ILLIS, QVOS *in pascuis habebat, si post usum in eodem loco fuerit conductus, & relictus à lupis occidatur, possit pro suo dãno agere.*

BONACVRSIVS cum equos in solitudine haberet Rodulpho roganti vnum cõmodauit, præcipiens ei, vt de pascuis acciperet, Rodulphus vero equum de pascuis accepit, & suo peracto negocio in eodez loco inconsulto Bonacursio equũ reduxit, qui ibi relictus a lupis aggressus deuoratus est, tunc Bonacursius contra Rodulphum commodati actionem intendit queritur, quid iuris sit.

QVOD TENEATVR

¶ QVOD ergo Rodulphus teneatur cum effectu hęc inducere videntur, sine custode facta equi dimissio, vt. ff. loc. l. item queritur. §. 2. & ff. de rei vendic. l. si a bonę fidei possessore non attendendus locus vnde accipitur, vt. ff. commod. l. si mea causa. §. 1. l. cum qui rem, commodatario facienda remissio arg. ff. loc. l. item queritur. §. exercitu, a diligentissimo diligentior habenda prouisio arg. instit. quib. mod. re contrah. obl. §. 1. & ff. loca. l. itẽ queritur. §. si gemma, quę ignorante commodatore sic non intelligenda restitutio, argum. ff. de vsucap. l. iiij. & ff. de furt. l. si ad dominum.

EXADVERSO.

¶ CONTRA Bonacursium multa faciunt, scz a Bonacursio consueta facta equi dimissio, vt. ff. de pignor. act. l. vel vniuersorum vel eo reuersio vnde accepit, vt reponeret ibi intelligenda permissio vt. ff. depos. l. quod seruus in eodem loco licita repositio arg. ff. de vsucap. l. iiij. §. item labeo, commodantis hoc idez facientis legitima excusatio vt. ff. de negoc. gest. l. si negocia, quod 1 pręsumitur ex facto anteriori arg. ff. de suspec. tut. l. iij. §. commodatis, hoc fieri volentis nullius causę intercessio: vt. ff. depos. l. quod seruus, & ff. de solution. l. si curator. ¶ Item ea tacita in ea inducuntur? vt. ff. quod cum eo qui in ali. pot. l. fin. & ff. de instit. & substit. l. si libidinarius. §. 1. & C. de Episc. aud. l. nemo. ¶ Itez quia eodem modo periturus erat apud dominum ex eo pręsumendum, quod solitus erat facere, arg. ff. de neg. gest. l. at qui & ff. de vsur. l. qui seruus non ergo debet teneri arg. ff. depos. l. si plures, & ff. de condit. cau. dat. l. si plures.

SOLVTI

MIHI videtur sine pręiuditio melioris sententię distinguendus, vtrum commodator illum solum equum in pascuis habuit, an alios si alios vtrum commodatarius eosdem ibi inuenit vbi cũ equum reposuit, vel non? vt siquidem Bonacursius illum solũ

habebat, vel alios quos forsan duxerat, vel alias mutauerat, in culpa videatur commodatarius, & ob id debeat condemnari si vero alios ibidem inuenerit absolui, quasi iustā habuerit causam opinandi Bonacursum hoc fieri velle arg. ff. de seruit. praed. l. 1. & C. de donat. l. data.

QVÆSTIO XLII.

93 AN EMPHITEOSIS ACCEPTA PRO SE ET FIlijs in tertiam generationem altero cum filijs, & altero absque filijs mortuo pro dimidia ad ecclesiam reuertatur.

LVCIVS Titius ab abate sancti Petri fundum in emphiteosim in se suosq; heredes vsq; in tertiā generationem acquisiuit, qui filijs duobus relictis decessit, quorum vnus mortuus est, alter frater etiam mortui partem adeptus a monasterio conuenitur. Quaeritur, quid iuris sit, proponitur conditio vtilis ex illa. l. siquis pduct. & si. vel rei vēdicatio.

QVOD POSSIT

¶ET ꝙ abbas possit agere cum effectu haec inducere videntur. In primis iuris facta amissio vt. C. de vi. emph. l. ij. in qua. l. nō distinguitur solus an cum alio haberet ius, igitur generalitati stabitur, nisi specialiter exceptum arg. ff. de legat. praest. l. 1. & C. de donat. l. data sed dices loquitur illa lex, quando propter delictum suū amisit, ad ꝙ dicimus non referre, qualiter quis amittat, arg. C. de instit. & sub. l. si mater. Secundo in contractib⁹ 1 non est admissa accretio, vt. ff. de vsufr. accresc. l. idē quod in prin. & l. 1. leges enim quę dicunt locum esse accretioni loquuntur in vltimis voluntatibus. Tertio quia, in testatione eadem in singularibus heredib. intelligēda est testatio, pactio vt. ff. de verb. obl. l. ij. Sicut enim qui filios habet propter eum, qui non habet, nihil amittit quasi principaliter in sua persona intelligatur pactum, ita non debet lucrari, quasi non deficiat in persona fratris vt. ff. de regul. iur. l. scdm & ff. de actio. emp. l. sicut. Quarto quia plus testatore iuris non est habitura successio, nimirum sicut testatore sine liberis decedente ad Ecclesiam ius rediret ita & deficiente herede, ne plus concedatur heredi, ꝗ̄ defunctus habuit arg. de diuer & temp. pr. l. cum heres, & ff. de regul. iur. l. nemo. Quinto agendi praeiudicata praetermissa conuentio.

nempe cum in ipsius qui acquirebat, steterit potestate legē apertius dicere, ꝙ ambiguitatem habet contra ipsā debet interpretari arg. ff. de pact. l. veteribus.

EXADVERSO

¶ EXADVERSO contra monasterium allegatur sibi iuris facienda accessio, nimirum deficientis portio ad alium, qui scientiam habet, debet accrescere vt. C. de caduc. toll. l. 1. §. his itaq; hunc, solum edictum fuisse legalis pręsumptio est, nēpe cum talis fuerit alter, sc; sterilis & in fructuosus nec quantum ad hoc ius nactus fuisse fingitur, argu. ff. de bon. auto. iud. poss. l. cum vnus. §. fin. & ff. de lib. & posth. l. quod duorū pro vno legitima 2 fictio, nam cum in vnius locum successerit pro vno reputatur, vnde vel vno superstite ius durabit, quasi nullus defecerit, cum vnius tantum ab initio fuerit arg. ff. de cond. & demonstr. l. cui, paterni pacti verisimiliter interpretatio, hoc enim verisimile est patrem etiam in hunc casum voluisse consulere, facienti hoc sanguinis necessitudine, arg. C. de instit. & substit. l. generaliter contrahentium voluntatis plenior latitudo. Voluntates enim contrahentiū late sunt interpretandę vt. ff. de dam. infec. l. pen. vel vno heredum superstite iuris ad monasterium facienda recursio, quasi hoc actum sit, nec enim verum est liberos decessisse, quādiu vel vnus fuerit vt. C. de impub. & al. l. pen. & ff. de pign. act. l. si necessarias. §. si annua & ff. de vsufr. accr. l. interdum. In simplici pactione duplex est intelligenda conuentio, nam cū dictum sit vel ad liberos vsq; in tertiam generationē pertineat, vel deficientibus ad ecclesiā reuertatur, tacite vnº alteri substituisse videtur, arg. C. de impub. & al. subst. l. cum quidam.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur sine preiuditio melioris sententię, si aliud nō liqueat factum in portionem alterius debere succedere, & ob id a monasterij petitione debere absolui, argum. ff. de vsufr. accr. l. si mulieri.

QVÆSTIO LXXXXIII.

93 AN STANTE CONSVETVDINE QVOD CAnonici seculares in primis sex annis habeant dimidium præbendæ & postea integram, si priuentur, & postea restituantur transigendo, quod loco mediæ præbēdæ centū haberent, nouitij elapsis ānis sex, possint ducētū petere uigore primę consuetudinis.

LONGEVIS retro temporibus quidam seculares canonici tali semper vsi sunt consuetudine, vt nouiter in ea instituti canonici, in primis institutionis suę vi. annis medietatem dumptaxat pbendę postea totum perciperent verum cum binimis large secularium nomine abuterentur, res ecclesię male dispergendo & viuendo deiecti sunt d Canonia regularibus substitutis, porro cum isti seculares post modum religiosos viros infestarent, restituti sunt a regularibus, etiam recepti tali conditione vt qui mediam prędam haber, centum pciperet, qui vero integram ducenta, & talis transactio stipulatione vallata est, & pena etiam promissa siquis vnq̃ contrauenirer, nouitij g, q mediā prębendā ab initio, & transactis sex annis suę institutionis integrā ꝯseq debebāt, petunt mō ducenta quasi nunc integram prebendam habituri. Quęritur, quid iuris sit, proponitur certi conditio ex stipulatu.

QVOD POSSINT

¶ QVOD ergo ducenta cum effectu petere possint, hęc videtur inducere. In primis prioris loco consuetudinis substituta cōuentio, ergo easdem debet habere conditiones, vt. ff. de donat. l. quicquid, & ff. vt leg. no. cau. l. 1. §. siquis, & ff. siqui. cautio. l. si cum. §. ij. In pactione simplicis & future, perceptionis dductio, quasi sic conuenerit, vt qui perceperit solidum, vel percepturus esset, habeat ducenta arg. ff. de oper. lib. l. eius & ff. de leg. ij. l. fugs ita te, in sequēti iuxta tenorē precedētis facienda interpretatio quasi tacite in stipulatione tali deducta sit arg. ff. de instr. le. l. iij. & ff. de condit. instit. l. cum seruus eorū quę pro stipulatione domini potius pro eo facienda interpretatio, vt. ff. loca. l. ea lege. nam q alicuius fauore dicitur contra eum retorqueri non debet arg. ff. de legi. l. quod fauore.

EXADVERSO.

¶ CONTRA seculares multa faciunt, In primis pñsentis verborum positio, nimirum verba presentis temporis nihil de futuro significant arg. ff. de ser. vrb. pred. l. si seruitus, & ff. d verb. obl. l. cum stipulatio item, a tenore verborum non facienda recessio arg. ff. de leg. iij. l. nō aliter transactionis, vel stipulationis temporis intelligenda concessio, nam secundum tenorem tantū illius perceptionis quam stipulationis tempore habere debebāt, consensisse regulares secularibꝰ dicūtur, arg. ff. de leg. iij. l. vxori, & l. non tantum. §. 1. & l. vxorem. §. testamento captiosę libertatis vitanda interpretatio, esset enim captiosa regularibus illa interpretatio, si de quo nunquam cogitauerunt ꝯsensisse videan

tur, arg.ff.de transf.l.cum aquilia.l.qui cum, contra stipulatorē
ambigue dictorum expositio, nam cū in ipsius steterit potestate
legem apertius dicere, contra eum debemus interpretari arg.ff.
de pact.l.veteribus, & .ff.de verb.obl.l. stipulatio ista.§.in stipu
lationis quicquid: huius contingentis casus pretermissa proui
sio, cum enim circa hunc casum sibi potuerunt prospicere, & nō
fecerunt de se conquerantur, arg.ff.de minor.xxv.annor.l.sed &
si.§.ferię & .ff.loca.l.siquis domum.

SOLVTIO

¶EGO Pileus medicēsis cognitor iam dictę controuersię man
dato summi Pontificis vtriusq; partis rationibus testibus al/
legationibus diligenter inspectis, & cognitis, tenore quoq; con/
uētionis subtilius perscrutato regulares Canonicos in Bucen
ta secularibus condemno.

QVÆSTIO LXXXXIIII.

94. AN FILIVS, CVI OBVENIT IN PARTEM *Feudum, si frater, cui obuenerant prædia uicina dicto feudo, uelit edificare turres, ualla, et similia possit ipsū licite prohibere.*

QVIDAM prouincialis, dū a comite sanctę Egi/
dij pro beneficio castrum possideret duobus filijs
relictis decedens maiori castrum cum omni iuris
dictione, alteri vero in castri curia vel cōfinio pos/
sessiones assignans officium arbitri de diuidun/
do inter eos hereditatem & beneficia peruenit di/
ponens etiam vt maior frater ad quem castrum peruenerat, fi/
delitatem atq; seruitia cętera domino comiti exhiberet, quo p/
acto edificans minor in possessionibus sibi a patre iuxta castrū
assignatis, turres, valla munitionesq; facere intendit, maior ve/
ro ad prohibendum occurrit. Queritur an possit proponitur
iudicis officium, vel negatoria in rem.

QVOD VALEAT

QVOD maiori fratri ius fratri alteri prohibendi valeat cum esse
ctu competere hęc videntur inducere fidelitatis & seruitiorum
sibi iniuncta exhibitio, nā cum ad ipsum spectat on⁹, eundemq;
debet respicere emolumentum, argu.ff.de regul.iur.l.secundum
naturam, & C.de seruitu.l.fin.§.pen. honoris castellę ac iurisdi
ctionis sibi facta concessio, nam cum iurisdictionem habeat, sic
in ea

in ea ius non debet dicere alter ita nec se inuito debet edificare, arg.C.qui pro sua iurisd.iud.dare nempe ad officium eius pertinet edificia ⁊ iuxta modum dominos ad refectionem compel
1 lere, vnde sequitur, ꝙ se inuito non debeat quisq; edificare arg. ff.de offic.pres.l.preses prouincie: ⁊ C.de edific.priua.l. singulis: occasionem seditionis ⁊ mali prestatura constructio, vt.ff. de oper.publ.l.iij. Inuenitur enim aliquid prohibitum ratione mali ꝙ inde contingere potest, arg.ff.de re.milit.l.officium, ⁊.ff.loc.itin.pu.l.1.

EXADVERSO

¶CONTRA fratrem hec allegari possunt in re sua legitima constructio: arg.ff.de seruit.l.altius ⁊.ff.de dam.infec.l. proculus, ⁊ magistratuum minus legitima prohibitio nimirum etiã magistratibus nõ licet agere iniuste, arg.ff.ꝙ met.ca.l.iij.⁊.ff. de iniur.l.nec magistratus.

SOLVTIO.

¶MIHI videtur sine preiuditio melioris sententie minorem fratrem legitime in suo posse edificare, dum bona fide hoc faciat, ne scandali vel seditionis materiam prebeat, ꝙ iudicis cognitioni relinquo vt.ff.de oper.pu.l.iij.⁊.ff.de seruit.vrb.pr.l. cum eo. Cetera que desunt, sc; in negocio salinarij, ⁊ furnarij poterit reperire.

QVÆSTIO LXXXXV.

95 AN INSTRVMENTVM IN TOTVM FALSVM *præsumatur, si in parte ipsius reperiatur mendacium.*

QVÆRITVR vtrum instrumentum debeat totum falsum reputari, si in parte dicti instrumenti reperiatur mendaciũ, ꝓponitur iudicis officiũ.

QVOD REPROBARI IN TOTVM

¶QVOD in totum debeat reprobari, hoc aperte videtur inducere, sc; ex parte vitiosa contra alterã licita pre
1 sumptio, arg.ff.de probat.l.cũ deinde, ⁊.C.de edic.di. adr. toll. l.fi.ex toto, a quo presumitur facienda significatio arg. ff. de reb. dub.l.is qui.§.vtrum veritatis per falsitatem iusta corruptio, arg.ff.de excus.tut.l.qui testamento: totius ratione partis tota contaminatio arg.C.de iu.vet.enucl.l.ij.in fin.in totum ꝓ parte

legitima pro parte condemnatio, argum.ff.ad sillan.l.siquis in graui.§.siquis tabulas.

EXADVERSO

¶CONTRA hec, alie fortiora videntur insurgere, scz nomine partis contra totum [illegible] habenda suspitio, arg.ff. de his que in test.del.l.pen. & C.de transf.l.pen. vtilis per inutile non facienda mutatio, arg.ff.si cert.pet.l.certi conditio: maioris partis legitima propositio arg.ff.de contrah.empt.l.annuum: residue partis perfectissima lectio, arg.ff.de his pro non script.haben.l.ij.

SOLVTIO

¶MIHI videtur instrumentum pro parte non valida modica, & maxime circa sui substantiam viciosum insolidum reprobabile, nisi a proferente ipsi vltro fides imponatur, argumen. ff. de probat. l.penul.

QVÆSTIO LXXXXVI

96 AN IVDEX, QVI TVLIT SENTENTIAM *contra reum, si hæres instituatur à reo, possit in causa appellationis iam ab ea sententia interposita procedere impugnando sententiam à se latam, an exceptione doli per actorem repellatur.*

CVM Lucius apud Seium pretorem contra Gaium iacula figeret actionum centũ librarum Luceñ. sibi deberi contendens. Seius vtriusqz testibus, & allegationibus diligenter auditis atqz inspectis Gaium in iam dicta quantitate Lucio condemnauit a cuius siquidem sententia tanqz iniqua appellationis scutum obijciens, ipsa pendente, Seioqz pretore relicto herede morte obijt, quam vtiqz appellationem Seius, quasi instam desiderans prosequi a Gaio exceptione doli repellitur, ac si ei contra suam non liceat venire sententiam, Queritur quid iuris sit, proponitur iudicis officium.

QVOD VALEAT PROSEQVI,

¶QVOD ergo Seius appellationem prosequi valeat, hec videntur inducere testatoris sibi concessa non denegando facultas, vt

ff. de regul. iur. l. heredem qui. in ius testatori sibi cōcessa nō de-
roganda potestas. l. inuitus. §. 1. eo. si. alterius q̄ sustinet, etiā
personę facultas arg. ff. q cuiusq; vniuers. nom. l. item eorum.
¶ Item erroris proprij reuocādi licita curiositas, arg. ff. ad mu-
nicip. l. libertus officij q gessit occasione nō infringenda pena-
litas, arg. ff. de seruit. l. si seruus. §. q posterior, beneficij licita nō
infirmanda prioritas, vt. ff. de condit. indeb. l. ij.

EXADVERSO.

¶ ECONTRA pro Gaio quędam facere videntur, sc. facti pro-
prij minus licita correctio, arg. ff. de adoptio. l. post mortem sen-
tentię iniusta contradictio, arg. C. sent. rescr. non poss. l. 1. iniusti-
tię suę improba allegatio. vt. ff. de re. iudic. l. seruus. §. plurium,
& 1.

SOLVTIO

¶ SECVNDVM igitur ea, quę proponuntur, videtur nobis in-
ducere hunc, qui litigatori successit, ad prosequendam causam
appellationis admitti, nisi probetur eum dolo rei perperam iu-
dicasse, verumtamen melius fecerit, si ad ipsam litem procura-
torem alium fecerit: arg. ff. de iurisd. om. iudic. l. pretor quę vero
1 in hac questione desunt, sc. in causa falsi procuratoris, qui domi-
no heres extitit aduocatus diligens possit inuenire.

QVÆSTIO LXXXXVII

97 AN VASSALLVS FEVDI POSSIT IN FEVDO
*per substitutam personam seruire, & nil
ipsi possit obyci.*

QVÆRITVR vtrum vassallus per substitutam p-
sonam domino valeat seruire feudi, proponitur
officium iudicis, vt hoc facere liceat.

QVOD LICITVM SIT.

¶ QVOD ergo vassallo licitum sit per subrogatū
seruire, in feudo apertissime probatur illa, sc. ra-
tione, In primis quia iuris ciuilis artificio seruit, qui per aliū
1 seruire paratus est, vt. ff. de adm. tut. l. tu. iustam. §. gessisse, & ff.
de her. tu. l. ij. nimirum licere debet mihi per alium, q ipsi mihi
est licitum, arg. ff. famil. hercis. l. iij. & C. etiā per procura. cau.
restit. l. 1. Secundo quia calumniosa videtur petitio domini,
cum nihil eius intersit, arg. C. de natur. lib. l. siquis seu. Tertio
quia vassalli petitio sibi pdest, dn̄o q̄ꝫ nihil est nocitura, vnde

potius debet admitti vt. C. de precib. imp. offer. l. rescripta, & ff. de aq. plu. arc. l. insulam. §. ij. in fine. Quarto, quia vassallũ mutum, & ignorantem possit alius præstando seruitia liberare, er-
2 go multo facilius volentem arg. ff. de solut. l. soluendo. Quinto quia licite pereque bonum substituit, arg. ff. loca. l. si quis domi.

EXADVERSO.

¶ EXADVERSO respondetur vassallum per semetipsum cogi ad seruiendum domino, scz quia vassalli consistit seruitium non tantum in præstatione pecuniæ, quã in exhibitione operæ, ideoq; per alium præstari non valet, arg. ff. de solut. l. inter. artifices, & ff. de statu lib. l. sticbum. §. fin. nam quod ipse facere teneor, per alium explicare non valeo vt. C. de iu. emph. l. fin. & C. de exact. trib. l. pen. quædam enim ipsi sunt facienda, quæ per alium inueniũtur prohibita arg. C. de his qui ven. eta. imp. l. ij. & ff. de aut. tu. l. pupillus. Alia quoq; ratione vassallus non debet audiri, quid enim si dominum aspernantur vassalli qui ei dedignantur seruire? ipsius igitur petitio tanquã improba nõ debet audiri arg. ff. de offic. perfec. vrb. l. 1. §. eum, & ita vassallo daretur occasio malignãdi & a domini seruitio diuertendi, quod absonum foret, ideoq; prohibetur, arg. ff. de re. mil. l. officium commune, & ff. de oper. pub. l. 4.

SOLVTIO

¶ EGO Pileus medicensis visis, & auditis vtriusq; partis allegationibus, & rationibus diligenter inuestigatis vassallum, vt per se ipsum seruiat condemno, nisi valetudine, vel ętate vel alia
3 iusta causa impediatur, quo casu alium pereque bonũ & idoneũ substituendo ipsum absoluo, vt. ff. de solut. l. inter. nisi forte seruitium consisteret in præstatione pecuniæ tunc enim opinor, quolibet id soluente absolui. vt. ff. de statu lib. l. sticbum, §. fin.

QVÆSTIO LXXXXVIII.

98 AN COMMODATARIVS TENEATVR DAMnum *equi occisi ab ipso comodatore concurrenti cũ eo in pugna ab ipso cepta cum aliis.*

LVCIVS Titius Gaio Seio equum ad villam cõmodauit, Gaiᵒ Seius cũ iuxta propositũ ad villam pergeret in via inuenit amicos suos cum inimicis purgantes, & eos adiuuit: exinde maiori rixa facta Titius commodator occurrit, & contrã partem, quam diligebat adiuuans, cũ Gaio Seio congressus equum propriũ interficit. Nunc contra Gaium

Seium actione cõmodati intendit. Quęritur, quid iuris sit.

QVOD POSSIT

¶ QVOD Lucius Titius cum effectu agere possit, euidenti ratione probatur, scꝫ quia culpa commodatarij equi perijt, argu. ff. commod. l. v. §. si inter nec enim excusatur quis a casu, si cul-
1 pa pręcedat casum vt. ff. cõmod. l. in rebus. §. ꝙ autem ⁊. ff. de neg. gest. l. si ve. heredi ratio. Nec obstat, quod ipse met Lucius suum equum interfecit, quia in prelio fecit, cuius causa licitum deprehenditur, ꝙ alias non liceret, vt. ff. ad. l. aquil. l. quę actio. si. siquis. ¶ Item non quasi commodator, sed quasi bellator occidit, arg. ff. de adopt. l. si paterfamilias. §. 1. ⁊. ff. ꝙ cuiusqꝫ vni. nom. l. item.

EXADVERSO

¶ ECONTRA dicitur commodatarium non teneri, scꝫ quia ipse commodator occidit, nam damnum ꝙ quis ob suam culpaꝫ sentit, de se conqueri debet, vt. ff. de regul. iur. l. ꝙ quis, pręterea si licitum esset alij occidere, non tamen commodatori, arg. C. de sacr. sanct. eccl. auth. quibuscunqꝫ ⁊. C. de nupt. l. ⁊ si contra. Item vterqꝫ male fecit commodatarius, quia equum duxit ad pugnam ⁊ commodator quia interfecit: indelicto igitur simili loco debet deteriori constitui, qui petitoris partem substinet, vt ff. nequi. eum qui inius. voc. l. 1. ⁊. ij. ⁊. ff. d regul. iur. l. cum par. nimirum delicta priora propter posteriora relinquũtur in ultra, arg. ff. ꝙ vi. aut. clam. l. si ali⁹. §. belli. ⁊. l. fi. ⁊. ff. d dolo. l. si duo.

SOLVTIO

¶ SECVNDVM ea, quę proponuntur, videtur mihi commodatarium damnari, quasi culpa penes ipsuꝫ resideat, qui prius deliquit, nisi data opera Lucius commodator equum interfecit, arg. ff. ad. l. aquil. l. si ex plagis. §. 1.

QVÆSTIO LXXXXIX

99 AN FILIVS, QVEM DVÆ MVLIERES CONtendebant uendicare in filiũ, et mortue sunt, possit ambabus ut matribus ab intestato succedere.

CVM duę mulieres peperissent, vna mortuum peperit altera viuum infantem, quę mortuũ peperit clanculo viuum accepit, mortuo alteri supposito. Dum quęstio inter duas mulieres de filio viuo, cuius esset verteretur, illa suum esse altera immo suum allegando vtraqꝫ mulier decessit iste filius, succedere vtriqꝫ vult. Quęritur nunc cum nulla possit esse coniectura, cuius

magis fuerit, an istius, an alterius: an vtriq; succedere debeat proponitur petitio hereditatis.

QVOD DEBEAT.

¶ QVOD succedere vtriq; debeat, sic probatur in primis, quia deficientium voluntate videtur subnixus, vtraq; enim voluit eũ in filium ergo & vtraq; voluntatem habuit eum habendi heredem: nam si filius ergo hęres, vt. C. de probat. l. si non. ¶ Item in tali casu cum nõ appareat, quę fuerit mater, vtraq;, vna quasi mater, altera vera dici videtur, arg. ff. de reb. dub. l. quid nos, ¶ Item quia ambigua, sic sunt interpretanda, vt res, de qua agitur, magis valeat, q̃ pereat vt. ff. de regul. iur. l. semper, & ff. de reb. dub. l. quotiens, & l. si fuerit, & C. de iurisd. om. iud. l. placuit. ¶ Item sic, vt semper benigniora, & humaniora ac equiora pręferantur, & hoc est equius, benignius, & humanius vt potius vtriq; succedat q̃ neutri, vt. C. de fideicom. l. 1. & l. cum inter, ergo hoc est pręferendum. ¶ Ite; argumentari potest a minori. In simili enim dubio sumitur contra ęquitatem interpretatio, vt. ff. ad. l. aquil. l. item mela. §. sed. & si, ergo multo fortius est in isto sumenda interpretatio secundum equitatem, du; vnius saltem habeat hereditatem, quia, si neget possessor filiu; esse Sempronię alterius sc; Titię esse, oportebit eum confiteri, na; alterutrum esse oportet, arg. de verb. sign. l. hęc verba, & de leg. 3. in ambiguum.

1 (margin)

EXADVERSO

¶ SED contra hoc dicitur, nullus potest habere duas matres naturales, est enim contra naturam, ergo nec duabus vt filius poterit succedere naturalis, si non vt filius, quo alio iure? ex ambiguo enim est facienda interpretatio, quę non sit contra naturam & omnem rationem, vt. ff. de legi. l. in ambiguo. ¶ Item propter impossibilitatem deb; repelli in totum, et alio modo, in neutrius istarum mulierum filiationis quasi possessione erat constitutus, ergo, cum hoc dubitetur, an sit filius alicuius istarum, filium esse alterius nullo modo constat, & fuisse filium probare debet, quorum hereditatem petere intendit, si non potest ambarum, necesse ergo alterius: alioquin ab vtriusq; hereditate repellitur, arg. C. de interd. quo. bon. l. ij. Nam in rerum natura licet certum sit, cuius sit filius, tñ apud homines est incertũ adhuc. Fortius resistit, de duabus dubitatur, quę sit mr, ergo sic quę mater fuerit, non apparet, vel neutram fuisse matre; apparebit hoc faciente non iure, sed defectu probationis, argu. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tut. Contra statur? & acrius, dubia, sunt hinc inde vtriusq; iura, sc; actoris, & rei, ergo pro reo du

bietas ad absoluendũ valeat, vt instit. de interdic. §. retinendę. In pari enim causa potior est eius, qui possidet, q̃ qui pet. t, vt C. de eden. l. qui accusare. ℭ Item ex tuo ore te iudico lenior, benignior, humanior, suauior est sententia absolutoria, q̃ condemnatoria, ergo ad eam ferendam pronior procliuior debet esse iudex, arg. ff. de re. iudic. l. inter pares, ⁊ ff. de regul. iur. l. fauorabiliores. ℭ Item quia fauorabili, ⁊ maiori vtitur pietate. Item si vnius tantum peteret hereditatem teneretur se ipsius filium probare, arg. C. quo. bon. l. ij. ⁊ si duarum petat, vtriusq; filium se probare debet, vt idem sit in duabus matribus q̃ in vna tantum. ℭ Item fingendus est non habuisse matrem, cum eã ostendere non possit, sicut vulgo quęsitus fingitur non habuisse patrem. quia ipsum non potest ostendere. Nec obstat q̃ vtraque voluit eum habere suum heredem voluit enim vtraq; eum habere tanq̃ filium ⁊ non aliter, ergo cum non possit esse vtriusq; filius, non habebit, sicut potuit, quia non potest esse, q̃ voluit. ℭ Item non potest dicere se vtriusq; filium, quia hoc esse nõ potest ergo si dicat se filium vnius, dicit se nõ esse alterius, ergo petendo hereditatem vnius repudiare videtur alterius, propter duo contraria, quę simul esse non possunt. ℭ Item, vt dictũ est, si hoc, ⁊ illud esse non potest, igitur tenetur alterum eligere, nõ vtrumq;, vt. ff. C. de codicill. l. fin. ⁊ ff. de leg. l. omne.

4

SOLVTIO

ℭ ANGVSTIÆ sunt vndiq; nerui leuiathan testiculorũ valde perplexi sunt dicat sententię q;, qui potest, qui iudex fuerit, curet, prospiciat hic subtiliter, ne labatur. Io. dicit, q̃ vnius hereditatem petendo, alterius repudiasse videtur, ⁊ ideo vel illi⁹, quam elegit, habebit hereditatem, si se eius filium probare possit, vel nullius Odericus, si vtriusq; matris constitutus erat in quasi filiationis possessione, vtriusq; hereditatem obtinebit, nisi probetur alterius non esse filium.

QVÆSTIO. C.

100 AN VXOR HIPOTECARIA AGERE, VEL EX*ceptionem obicere contra fratrem uiri sui præmortui pro bonis, quæ simulatæ uiro cupienti illam in uxorem alias non habituro donauit, pro suis dotibus queat.*

LVCIVS Titius a parentibus Gardiam, quam diligeqat, cuz peteret in vxorem, quia pauper erat non poterat habere. Germanus Titij volens cũ suo voto potiri, cum eo collusit, vt siquã in euz donationem conferret, infecta, & simulata foret, post hęc, plurima Titio donauit, qui tanq̃z diues factus Titius Gardiam duxit in vxorem celebritatem ipsam nuptiarum aspicientibus conuicinis igitur donauit germanus Titio vasa aurea, argentea, Tandem moritur Titius, Gardia ꝓ dote contra germanum res huiusmodi possidentem hipothecaria, vel de dolo agens retentione vult vti, cum possidet. Quęritur, quid iuris sit.

QVOD POSSIT

¶ QVOD Garda possit agere cum effectu, ea ratione probatur, quia Titius aspiciente germano res huiusmodi obligauit tacite, vel expresse, arg. C. ad velle. l. & si sine, & si res alie. pign. da. l. ij. pręiudicat enim consensus, licet tacitus vt. ff. ad municip. l. Lucius Titius & ff. mand. l. non patitur. §. si rem, & si res Titij esse credebat, nec decipiendus est populus. ¶ Item pro Gardia facit, qa tot⁹ popul⁹ ita opinabatur: nimiꝝ pl⁹ valz interduz qđ ẽ i opione q̃z, q̄ est in veritate arg. ff. ꝓ empt. l. ij. §. si apđ, nec excusatur, quia fratri consulere voluit, non Gardię nocere, satis enim nocuit arg. ff. ad l. aquil. l. scientiam. §. q̄ cum. ¶ Itez de dolo posset conueniri quia dolo fecit vt. ff. neqs eũ qui. in ius voc. vi. l. 3. & ff. de dolo. l. 1. & l. que. dolo & l. eleganter, & l. q̄ si, 1 vel si non possit agere, saltem possit retinere, si possidet argu. C. si res. ali. pign. da. l. 1. & C. quib. mo. solut. l. 1. Et si aliqnando simulare liceat, vt. ff. de doli except. l. apud. §. item quęritur & ff. de nouat. l. doli.

EXADVERSO

¶ ECONTRA dicitur, q̄ illa mulier agere non possit, in primis ea ratione probatur, quia q̄ simulate actum est pro infecto đbet haberi. Nec obstat quod Gardię nocuit, quia potius fratri cõsulere voluit, arg. ff. de iniur. l. illud. §. fin. & ff. de fal. l. filius emã cipatus. §. fin. & ff. de bon. lib. l. qui cum. §. si patris. ¶ Item qui 2 diuitem affirmat, vt pecuniam, vel vxorem promptius accipiat, non tenetur arg. ff. de prosenet. l. ij. & ff. de furt. l. siquis vxori. §. seruus & C. q̄ cum eo. qui in ali. pot. l. fin. adhęc nihil dolo fecit quia non animo sui lucri vt arg. ff. de dolo. l. quod si cum scires, pręter hęc, non habet hipothecariam, cum res non fuerit obligatis, arg. ff. quę res pign. ob post. l. q filio, & C. si res. ali. pign. da. l. quę

da.l.quę pręedia.q eius non erat ꝑstat.arg.C.plus val. q agi. l.si contractus nec ex nuda traditione dominium transtulit, vt ff.de acqui.re.dom.l.nunq̃. Nec obstat q non contradixit, vt potuit, arg.ff.de procur.l.filius.§.inuitus, ꝛ.ff.de seruit.l.ij.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur sine pręiuditio melioris sententię hunc germanum, qui taliter collusit actione de dolo posse conueniri, multo fortius q̃, si petat doli exceptione remoueri, arg.ff.quę res.pig. obl.poss.l.quę filia, ꝛ.C.si res ali.pign.da.sit.l.quę.pręedia.

QVÆSTIO CII

101 AN DOMINVS, QVI DENVNCIAVIT PROcuratori constituto ad uendendum, ne fundum uenditum traderet, cũ tradiderit, possit agere cõtra emptorem, et fundũ uẽdicare.

MANDAVI procuratori meo, vt fundũ venderet, is vendidit sed ante q̃ traderet denunciaui ei, ne traderet, qui nihilomin⁹ tradidit, quo facto rem ab emptore intendo vendicare. Quęritur an possim, ꝑponitur rei vẽdicatio.

QVOD VALEAM

¶ QVOD intendere valeam, euidenti ratione probatur, nimirũ 1 mandatum re integra mãdatoris reuocatione finitur, vt instit. mand.§.recte ꝛ.C.quem lec.ab empt.reced. l. ij. ꝛ res integra intelligitur in emptione datis etiam arris, arg.ff. q vi aut cl.l. 1.pręter hęc, denunciationis potestate fuit licitum, q alias non liceret, vt.ff.de no.oper.nunc.l. sed q̃ veri⁹ est denunciationis effectus, in libello nostro continetur.

EXADVERSO.

¶ CONTRA venditorem rei vendite, ꝛ tradite exceptione repellendum, vt.ff.de publ.actio.l.paulus nimirum vẽdidisse videtur, qui per alium vendidit, vt.ff.de liber.ca.l.non solum.§. 2 1.sicut ergo simili obligatione contracta per se non esset licitũ emptore inuito a contractu recedere, ita nec si per alium contraxit, arg.C.de action.ꝛ obl.l.sicut, amplius factum procuratoris

domino debet nocere vt.ff.de tribu.l.procurator, in princ. Nec
F obstat denunciatio, cum procurator iá contrahendo fuerit obli
gatus, vt ff.de do.exce.l.apud.§.quęsitum, ⁊.§.in hac nec de/
G bet imputare procuratori, si fidem suam voluit liberare.

SOLVTIO, ET DISTINCTIO

¶IN hac quęstione posset distingui, vtrum dominus habuerit iustam causam reuocandi mandatum, vel non si iustá causam habuit, valet vendicare, alias neq̃q̃, arg.ff.mand.l.si homi
3 nem. ¶ Item aliter vtrum prętio soluto vel non soluto denũcia uerit, vt.ff.de exceptio.rei.iudic.l.1. mihi vero videtur emptorem ab ea petitione ábsoluendum, vt.ff.quib.mod. ipotb. sol. l. sicut.§.si debitor. Unum fortasse dici posset, procuratorem re/ rum impediri, vbi dominus habuit iustam causam denuncian di, arg.ff.mand.l.si hominem, siquid ergo circa hanc quęstio/ nem deest, sc3 in causa fideiussionis, qui creditori denunciauit, ne debitori numeraret, ⁊ in causa procuratoris, qui per prohibi tum nuncium dño pecuniá misit diligés aduocat⁹ inueniet.

QVÆSTIO CII.

102 AN PRINCEPS, QVI OMNEM IVRISDICTIO *nem castri in ecclesiam contulerat, possit postea re scriptum municipibus concedere in eodé ca stro sibi eligendi rectorem.*

REX Francię castrum Turonis cum omni hono re ac iurisdictione in ecclesiá beati Martini con tulit excepta inuestitura thesaurarij decani, quę donatio per rationales principis, atq3 pontifices est confirmata: castri regimen longissimo tempo re per decanum, ⁊ thesaurarium detentum est, mortuo igitur seniori Rege Turonenses a Rege Juniori re/ scriptum acceperunt, vt sibi rectores in castro eligere haberét, quo facto Turonensium Ecclesia prophanum timens tumul/ tum, contra municipés agere intendit dicens non esse ei hác iu risdictionem exercendi potestatem. Quęritur quid iuris sit, Ex hoc igitur facto duplex insurgit dubitatio, Primum, quę ritur, an princeps, qui primum omnem iurisdictionem ecclesię contulit, potuerit hoc rescriptum concedere municipibus, Se/ cundo dubitari potest, an Canonicis sub rege contra munici/ pes sit litigandum, In prima quęstione ꝓponit Ecclesia vti/ lem negatoriam.

QVOD POSSIT

QVOD ergo negatoria cum effectu possit competere, hęc videntur induccre, Iuris alterius contra voluntatez domini minus licite iurisdictionis exercitiū, & generaliter in ecclesia trans 1 lata iurisdictio, vt de generali concessione, ac regulari concessione larga interpretatio iurisdictionis, nulla facta specialis exceptio, ac dumptaxat specialiter expressorum intelligenda exceptio, vt pro ecclesia facienda expositio, vt facti proprij nimis illiciti regis retractatio, vt proprij in ecclesia collata traditio, vt maiori iudicio sequuta consumatio, vt confirmatoria maioribus per minores prohibita reuocatio ac eius, quem defendere tenentur, prohibita impugnatio. Et hęc quidem sunt, quę pro ecclesia allegantur.

EXADVERSO.

CONTRA Ecclesiā vero multa facere videntur, regula maiestatis concessio clericis secularium negociorum, concessa permissio, vt concedendorum honeste intelligenda promissio, vt excepta iurisdictio per decanum & thesaurarium: & ad decanū 2 hanc ptinere pręsumendum, arg. qui ergo decanum, & thesaurarium excepit, & quę ad ipsos pertinent, excepisse videtur, ergo iurisdictionem excipere potuit, ergo hanc municipibus dare, nimirum generi per species derogatur, ac iurisdictioné eius in ecclesia non translata possessione violenter pręsumendūz est, q principes eam ecclesię non concesserint, cum nulla persona ecclesiastica, nisi quam rex inuestiebat, hanc exercebat iurisdictionem, ac non omnia specialia ꝓprebendęs generalis ꝑmissio imperialis, & pontificalis superflua, ergo inutilis ꝯfirmatio.

SOLVTIO

IN Secunda quęstione, in qua quęritur, vtrum Canonicis 3 sub rege sit litigandum contra municipes, imploratur iudicis officium, q canonici sub rege litigare non compellantur, ꝑ hoc probatur a parte iudicis suspecti recusationem licitam, at immo regis denudantis oppressionem apertam, nam fecisse fingitur, qui per alium facit.

QVÆSTIO CIII.

103 AN SI DVO FRATRES ROGATI RESTItuere superuiuenti sunt si sine liberis decedāt, possit alter decedens, sine liberis heredē ecclesiam instituere in præiudiciū super uiuentis fideicommissarij.

PATER familias dum extremę voluntatis moderamina conderet, duos filios, quos habebat, heredes instituens inuicem eos, vt moris est, substituit rogans vt pręmoriens sine liberis hereditatis partem suam superstiti restitueret, vn⁹ pędecedēs nullis liberis relictis ecclesiam heredem instituit vniuersorū bonorum, nunc frater contra ecclesiam agere intendit. Quęritur, qd iuris sit, proponitur officiū iudicis an ex iure trebellianicę fiat restitutio, nam & heredi heres compellitur restituere, vt. ff. ad trebell. l. quamuis.

QVOD VALEAT

¶ QVOD valeat cum effectu hic frater superstes contra ecclesiā insurgere ista videtur inducere, scz patris licita dispositio, quę alias licitum facit illicitum & econtra arg. C. de testa. milit. l. ex testamento, & C. de interd. matrim. si patris, naturalis prohibitio nimirum generaliter ꝓhibitū est, ne res, quę restitutioni subiacent alienari vt. C. commu. de leg. l. fin. §. si autem sub conditioni nec causa, nec persona distinguitur, ergo cuiuscunqꝫ & ꝑ quēcunqꝫ alienationis modum, alienari prohibentur, vt. C. de donat. l. data, & C. de reb. ali. l. fin. honestatis ecclesię seruanda

1 religio, ipsius enim ecclesię honesta debitaqꝫ religio exigit, ne hereditatem alij debitam vsurpet, arg. in decret. vij. c. vlt. & C. de episc. & cler. l. repetita.

EXADVERSO

¶ ECONTRA dicitur ecclesiam non teneri, quia casus huius legis sit expressus, vt in auth. de sanctis. episc. §. sed & pręsertiꝫ. ¶ Item allegatur pro ecclesia fauor ipsius ecclesię atqꝫ priuilegium, cuius causa licitum deprehenditur, ꝙ alias non liceret, C. de sacr. sanct. eccl. l. antepen. & fin. ¶ Item pietatis causa, ad quam tam personę qꝫ res ecclesiasticę deputātur, arg. C. d sacr. sanct. eccl. l. antepen. & in religionis obseruantia, religioni enim

2 deputatur, ꝙ ecclesię offertur, nam quicquid oblatum fuerit,

id sacrum dicitur vt in decret.xij.q.2.c.nulli liceat ⁊ causa religionis licitum deprehenditur, ꝙ alias non liceret, arg.ff. de vsu fr.leg.l.locum autem in princ. ⁊ in auth. vt lic.mat. ⁊ au. §.qui anno. ¶ Item per vniuersitatem licita acquisitio, nimirum cũ vniuersitate trãsit licite, ꝙ per se non liceret, ⁊ ꝙ per se alienari non possit, arg.ff.de acquir.rer.dom.l.quędam in substitutione intelligenda conditio tacita, non enim verisimile est talem substitutionem patrem fecisse, si cogitasset filium, ecclesiam vel se facere heredem, arg.C.de institutio. ⁊ subst.l.generaliter.

SOLVTIO

¶ SINE prǽiuditio melioris sententię videtur mihi ecclesiam, vt restituat, condemnandam quia hic casus de regula non excipitur, ⁊ auth.de sanctis.episc.loquitur quando filius intrauit monasterium, ⁊ factus est monachus, aut clericus puto tamen eã 3 posse quartam vel hodie tertiam retinere, in qua filius grauari non potuit, vel beneficio trebelliani, vel constitutione argu. ff.ad trebell.l.marcellus.§.fin.

QVÆSTIO CIIII.

104 AN EMENS BONA FIDE MVLAM, A DOMIno *conuentus si interim morte naturalis mriatur ueniat absoluendus.*

CVM Prouinciali cuidam, quem non audeo nominare, mula fuisset subtracta ⁊ bo.fidei emptori vendita, prouincialis mulam a possessore vendicauit, verum contestatione interposita interitu naturali mula decessit, prouincialis nihilominus instat ⁊ condemnatio sequitur. Quęritur quid iuris sit, proposita fuit rei vendicatio.

QVOD DEBEAT

¶ Quod autem in actione proposita possessor condemnari debeat, euidenti ratione probatur. In primis quia per contestationem fact⁹ est malefidei possessor, ei ergo tenetur de interitu arg. C.de fruct. ⁊ lit.exp.l.ij. ⁊.C.quod.met.cau.l.1.. Secundo q̃a 1 in mora fuit, fit enim mora per litis contestationem arg.ff.de rei vendicat.l.item si, ⁊.ff.de leg.1.l.cum res.§.fin. ⁊.l.si seruus. Tertio, quia iustam causam habuit opinãdi se debere restituere, arg.ff.si cert.per.l.quod te. ⁊ si opinatus non sit, ne plus iuris habeant stulti, q̃ periti, arg.ff.ꝙ iu.aut.cl.l.ꝙ seruus.

Quarto quia interpellatus non restituit, arg. ff. de verb. obl. l. si ex legati vnde videtur facere dolo, etiam si ante fuit bon. fidei possessor, arg. C. de rei. vendic. l. si fundum. Quinto, quia debet ei causa prestari, quam esset habiturus, si statim ei res esset restituta, quia forte distraxisset eam, arg. ff. de rei vendicat. l. pretor & l. si ex diuerso & l. item. Sexto quia specialiter aliqd debet constitui propter rem, que viciosa erat argum. ff. pro suo. l. si ancillam.

EX ADVERSO.

¶ ECONTRA dicitur possessorem nõ teneri, quia eo modo perijt mula, quo peritura erat, si restituta esset actori igitur debet absolui arg. ff. depos. l. si plures, & ff. ad rhod. de iac. l. si vebenda. 2 Secundo quia iustam causam habuit litigandi, vt sibi cõseruaret euictionis actionem arg. ff. de iniur. l. siquis & ff. de negoc. gest. l. at qui. §. cum me. Tertio quia bonefidei possessor nõ debet facultatem prestare arg. ff. de petit. hered. l. illud. Quarto extinctio rei vendicationis nomine causa extinguitur vt. ff. iudic. sol. l. si res & ff. de rei vẽdic. l. vtriq3. Quinto, quia casum non debet prestare fortuitum quem preuidere non potuit. C. de pign. non actio. l. que fortuitus. Sexto quia etiam post cõdemnationem ex bona fide rem alienam non tradidit arg. ff. q fal. tut. l. ij.

SOLVTIO.

¶ SECVNDVM ea igitur, que proponuntur a prouincialis petitione possessorem absoluimus, quem non putamus prestare casum, maxime si sine culpa sua contigerit, arg. ff. de rei. vẽdic. l. si obesse & ff. de petit. hered. l. illud.

QVÆSTIO CV.

105 AN CAPTIVVS, QVI FVIT A SVIS PROpinquis ui exemptus plurimis illatis damnis eum in carcere detinenti, teneatur ad resarciendum illa damna hosti suo.

CVM duo milites guerrezarent adinuicem, alter alium cepit, atq3 carcerali custodie mancipauit, q audito ipsius consanguinei plurimum condolẽtes terram captiuitatis ingressi infinitas combusserũt Turres, maximaq3 damna intulerunt, ipsumq3 captiuum a captiuitate liberauerũt: his ergo peractis cũ omnia

valde complacuissent captiuo a capiente conuenitur ad damnorum restitutionem queritur, quid iuris sit, proponitur actio legis aquilie.

QVOD COMPETAT

QVOD actio proposita competat cum effectu, hoc videtur inducere damnorum illarum ratihabitio, arg. ff. de vi. & vi. arm. 1 l. 1. §. quotiens, & ff. de re iudic. l. hoc iure. §. 1. Iuris constitutione prohibita vltio arg. ff. ad. l. aq. l. Scietiam iuris proprii sumpta vindicta perditio arg. ff. quod. met. cau. l. extat. C. de agric. & cens. l. nullus lib. xi. igitur eorum, que intulit restitutio, arg. ff. quod met. ca. l. extat. ff. ad. l. aquil. l. queadmodum. §. 1. admissa etiam ex interuallo defensio arg. ff. de vi. & vi. arm. l. idem. §. 3. delinquentiu subsequutura punitio arg. ff. de nox. act. l. ii.

EXADVERSO

PRO captiuitate iniuste illata iusta damnositas, arg. ff. quod met. cau. l. sed, & par. §. 1. & in auth. de sanctiss. episc. §. omnibus, quod iniuste factum patiatur pro captiuis liberandis, prestita iusta 2 facilitas arg. C. de sacr. sanct. eccl. l. antepen. & C. de episc. & cle. l. nulli pro expectando iudice periculosa calamitas vt. C. quando lic. sine iud. se. vind. l. 1. & l. iii. & ff. de no. oper. nunc. l. de pupillo. §. siquis hoc eorum qui delinquerunt conueniendo difficilitas, cum enim liberi fuerint, qui deliquerunt quibus etiam imperare non posset, ipsi non conueniuntur, sed captiuus, arg. ff. ad. l. aquil. l. liber homo. propter iustum dolorem vindicandi remissa penalitas, arg. ff. ad. l. iul. de adult. l. graccus, propter iniuriam recta faciens sanguinis necessitas vt. ff. de recep. l. 1. & ff. ad. l. iul. repetun. l. 1.

SOLVTIO, ET DISTINCTIO

IN hac questione posset distingui, vtrum culpa incarcerati guerra primordium sumpserit, vt si quidem eius culpa incepit, teneatur de damno dato, alias nequaquam arg. ff. loca. l. si merces. §. 3 culpa, & ff. sol. matr. l. pen. in princ. Item distinxerunt quidam, haberet ius impandi vel non, ego autem huiusmodi reiectis distinctionibus captum condemno. Si nomine suo damnum datum ratu habuit, vt. ff. quod quisque iur. l. iii. & ff. de reg. iu. l. hoc iure. §. 1. nomine suo ideo dixerim, quod si ipsi, qui damnum intulerunt, suo nomine fecerunt, quasi vlciscentes proprias iniurias in consanguinei captione illatas damnum dederunt, non tenebitur, ille etiam, si ratum habuit arg. ff. de neg. gest. l. si pupilli l. & ita queritur, quid esset, si illi fecerunt, quia iurauerunt capto

adiutorium de guerra ad suam perditam, & dispendium, & se quasi capita guerre fecerunt, non putantes: tunc quoq; captiuum teneri, quasi illi suo nomine fecerint vt.ff.de noxal.action. l.in delictis.

QVÆSTIO CVI.

106 AN FRATRES CONTRA FRATREM, QVI *mulieri causa habendi eam in uxorem iurauit se non esse filium eius, cuius hereditatem cum fratribus diuisit; possint agere repetendo partem illi datam in diuisione.*

QVIDAM diuisa cum fratrib⁹ absq; iudicio hereditate paternã volens cum puella quadã quę patrem suum immenso habebat odio, contraheret matrimonium & illa recusante, si filius illius esset, cuius dicebatur. Ille vero iuramento firmauit, se illius filium non esse atq; ita negauerit, cuius filius erat, hoc comperto alij fratres de parte, quam possidet hereditatis conditione indebiti vel sine cã contra ipsum intendunt, vertitur in quęstione, quid iuris sit.

QVOD COMPETAT.

¶ QVOD actiones prędictę competant cum effectu ex eo apparet, quod se filium non esse iurauit, vnde alterius dumtaxat 1 filius forte conuincit, arg.ff.de iur.iu.l.si duo.§.siqs, & in auth. de iniuriamor. nec enim licitum debet esse cuiq; contra suum sacramentum venire vt.C.de trans.l.siquis maior, & .C.si adu. vendit.l.1.maxime cũ iu.iurando aliũ si decipere voluerit, arg. C.si minor.se.ma.dix.l.pen. ¶ Item nunquid ei licitum est semper iurare, dices, nequaq;? vt.C. de ser.pig.da.ma.l.si creditor. ¶ Item nunquid ei licitum est ei duo contraria proponere? mi 2 nime, immo ex quo vnum affirmauit, ab altero submoueatur, vt.C.de codicill.l.fin. & .C.si seru.ext.se.man.adhęc fingendum est eum non esse filium, qui iurauit, post iuramentum enim nihil queri oportet, vt.ff.de re.iudic.l.post rem. & .ff. de iur. iu.l. quinta.§.dato nimirum cum iuramentum maiorem autoritatem habeat, q̃ res iudicata, vt.ff.de re.iudic.l.ij.ius facere debet sicut sententia in talibus, argumen.ff.de lib.agnosc.l.siue. §.quia, & .l.sed si poss.

Exaduerso.

EXADVERSO

¶ CONTRA opponitur, quia res inter alios &c. ergo nec iusiurandum vt. C. res int. al. ac. & ff. de iur. iu. l. ij. §. pen. & l. nã postea. §. ij. & l. quia sed si. poss. §. fin. Item quia legatum factum non debet vitiari ex post facto propter huiusmodi periurium,
3 ergo nec diuisio arg. ff. de itin. ac. que. priu. l. 1. §. fin. & l. ij. & C. de donat. int. vir. & vx. l. res. Item quia diuisionis causa primus cepit, q̃ iuratum esset, igitur impediente saltem debito naturali non repetitur, arg. ff. de condit. indeb. l. iulianus, adhęc non seruatur iusiurandum, quia q᷑ facti est, non potest variare igitur nec iuramento mutari, arg. ff. de capt. & postl. re. l. in bello. §. facti, pręterea incaute fuit iuratum, non igitur seruandũ, vt C. ad. l. iul. ma. l. ij. Item turpitudinem cõtinet hoc sacramentum, quia falsitatem, igitur non pręiudicat arg. in auth. de pro fenet. l. non solum fideiuss. Succedit alia fortior ratio, quia nõ est dicendum iurasse, cum contra heredem vel coheredem, qui quoad eos non iurauit, agunt arg. ff. de adm. tut. l. si duo & ff. de interrog. act. l. fin. nimirum cum periurium sit res odiosa, nõ est producendum ad ea, de quibus iuratum non est, argu. ff. de
4 liber. & posth. l. cum quidam, nec enim in alio puniẽdus est negocio, nisi in quo delinquit, arg. ff. pro soc. l. actio. §. diximus, & ff. de vulg. sub. l. ex facto. amplius iurandi causa inspiciẽda est, non enim vt hereditatem amitteret sed vxorem acquireret, iurauit, igitur causa inspecta hereditate non debet priuari paterna arg. ff. de vsur. l. qui iniurię. l. verum est.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur sine pręiuditio melioris sententię filium hunc a petitione fratrum absoluendum propter illã regulã gñalem, quę est res inter alios acta alijs non pręiudicat.

QVÆSTIO CVII.

107 AN OBTINENS LICENTIAM CONSTRVENDI *furnum pro certa annua mercede possit conueniri, si loco furni tabernam construxerit.*

QVIDAM Parisiensis, a Rege Frãcie impetrauit vt certa mercede singulis ãnis pręstita liceret furnum in domo propria construere, quo facto Parisiensis loco furni tabernam instituit, Rex mercedem nihilominus pro furno promissam exigit. Quęritur, quid iuris sit, proponitur actio ex stipulatu, vel pręscriptis verbis, non enim fuit locatio cũ res ꝓpria

eſſet eius, qui mercedem præſtaret, niſi forte dicatur, ꝙ ius fa/ciendi, ꝙ alijs non licebat locauit.

QVOD DEBEAT.

¶ QVOD igitur penſio debeatur, regi, multis rationibus poſ/ſet conuinci, primum quia Pariſienſis ſponte ſua furnum de/ſtruxit, vnde totius temporis nihilominus penſionem præſta/bit, arg. ff. loco. l. ſi merces. §. ſi domus. Secundo quia ſemel competens obligatio inuito altero non poteſt diſſolui, argu. C. de actio. ⁊ obl. l. ſicut. Tertio quia per regem nihil factum eſt,
1 quominus poſſit conductor furno frui, arg. ff. loca. l. qui operas ⁊ C. de inſtit. ⁊ ſubſt. l. 1. Quarto, quia furnus quaſi exiſteret, debet haberi, cum p̱ furnariū ſteterit, quominus poſſit, argu. ff. de regul. iu. l. in iure ciuili. Quinto quia non factum opus, ſed faciendo poteſtas conceſſa videtur, quapropter ⁊ ſi factuʒ opus non extat, quia tantum faciendi poteſtatem retinet, mer/cedem præſtabit vt. ff. loc. l. item, ſi. §. cum inſulam, ⁊. l. ꝙ ſi do mus. Sexto, quia ei non eſt licitum mutare conſilium ſuuʒ in
2 alterius iniuriam vt. ff. de reg. iur. l. nemo, ⁊. C. ð eden. l. edita, ⁊. ff. de interrog. action. l. de etate. §. fin. quid mirum ſi furnum non feciſſet ab initio? quia tamen poteſtatem habebat facien di ⁊ videtur omnino, multo fortius, igitur debet aſtringi, ſi ꝙ fecit, ſtare non potuit vt. ff. de contrah. empt. l. labeo ſcribit.

EXADVERSO

¶ ECONTRA Pariſienſis opponit ſe nullo modo teneri, cuʒ enim de furno tantum promiſſam mercedem debuerit, ſi fur/num non habeat, debet abſolui arg. ff. loc. l. qui actio. §. iteʒ nā
3 cum eius cauſa ſit dictum vt habeat furnuʒ ſi nolnit habere nō debet teneri arg. ff. de pignor. act. l. quamuis, ⁊. ff. loc. l. ij. neque ꝙ fauore ipſius introductum eſt, debet in eum, ⁊ contra eum retorqueri vt. ff. de leg. l. ꝙ fauore ⁊. ff. de carbon. edic. l. carbo/nianum. §. hoc enim diligentiſſime, ⁊. ff. loca. l. cum quidam in princ. ⁊. l. ſi fundum, deinde, quia non eſt veriſimile hoc actuʒ, vt penſionem præſtet, niſi quamdiu habuerit furnum, argu. ff. de ſolut. l. at quis ſibi. Succedit ratio fortior, quia ſi penſionē pro furno promiſerit, ⁊ ſi furnum non haberet, teneretur præſta re perpetuo, ⁊ hoc timore furnū teneretur habere: ſicqʒ re ſua ſuo non poſſet vti arbitrio, ꝙ eſſet abſurdum, immo ſi hoc eſ/ſet, non remiſſet ab initio pactum, arg. ff. de condit. inſtit. l. quę ſub. conditione, ⁊. ff. de pact. l. penult.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur ſine præiuditio melioris ſentētie Pariſienſem hunc domino regi condemnandum, niſi aliud actuʒ appareat

per hoc enim, q pensionem prestare debeat liquido conuincitur, & regis gratia contractum intercessisse, argu. instit. manda. §. fin.

QVÆSTIO. CVIII.

108 AN IVDEX SECVNDVM ALLEGATA, ET probata, An secundum conscientiam iudicare teneatur.

VVLGO queri solet, vtrum secundum allegata, an secundum conscientiam debeat sententiare iudex.

QVOD DEBET.

¶ Qd dz qlibz iudex nõ p affirmationẽ litigantiũ, sed s̃m rei veritatẽ, sententiã ferre manifesta ratione conuincitur. arg. C. si contra ius. vel; vtil. pub. l. ij. Secunda viua & mera ratione probatur testes & instrumenta in iuditio ad veritatem dumptaxat iudici aperiẽdam introducuntur, si ergo eam alias nouerit, satis est, arg. ff. de admin. tut. l. quidam. §. fin. & instit. de legat. §. siquis in. & C. de transf. l. cũ he. non enim interesse debet qualiter factum sciat iudex, sed an

1 rei nouerit veritatem, vt scientię substantia, non qualitatis inspiciatur vt. C. de iu. delib. l. cum antiquo. Tertio, quia facti questio est in arbitrio iudicantis, arg. ff. ad senat. cons. turp. l. 1. & ff. de iudic. l. eum qui. §. 1. Quarto per se melius, q̃z per aliũ scire potest, arg. ff. de testib. l. iij. §. 1. Quinto, quia si minus dicam, iudex suplere dz, vt. C. quę def. aduoc. & instit. de action. §. si minus, multa enim ex suo iudex officio suplet vt. ff. de petit. heredit. l. fin. Sexto loco succedit ratio fortior, quia fides veritas verborum, vel scripturarum adminicula non desiderat, vt. C. vt si ab hered. se. abst. l. 1. Septimo quia iudicare debet secundum q ei melius visum fuerit vt in auth. iusiur. q pręstat. ab his.

EXADVERSO.

¶ CONTRA dicitur iudicem non secundum conscientiam, immo secundũ allegata iudicare debet, in primis illa generali regula, quia non probante actore obtinet reus, vt. C. de eden. l. q accusare, & C. de rei vendic. l. fin. Nec distinguitur, nouerit iudex veritatem, vel non ergo siue sciat, siue ignoret, debet reus ob-

2 tinere: vt. ff. de offic. pref. l. ij. Secundo quia non debet dupli ci officio fungi sc; testis, & iudicis arg. C. d assesso. l. fi. Tertio,

quia merita negociorum partium non iudicum assertione pan dauntur, vt. C. si per vim. vel ali. mo. l. y. & ff. de offic. pręf. l. illici tas. §. 1. Quarto, quia nullus nisi confessus, vel conuictus damnari debet, arg. C. de pen. l. qui scientiá, & in auth. de episc. 3 §. omnibus. Quinto quia maliuolis maxime iudicibus fingendi conscientiam prębet exemplum, arg. ff. de iur. iu. l. ait pręfor & C. de probation. l. exemplo, & C. de furt. l. siquis seruo.

SOLVTIO

¶ IN hac quęstione videtur posse distingui, vtrum pro actore, an pro reo debeat sententiam proferre, siquidem pro actore secundum allegata, si vero pro reo secundum conscientiam iudicetur, arg. ff. de regul. iur. l. fauorabiliores vel aliter secundum M. distinguitur vtrum ciuilis an criminalis fuerit causa de qua quęritur, siquidem criminalis secundum allegata, si ciuilis secundum conscientiam debeat iudicare, Ego autem reiectis huiusmodi distinctionibus, dico iudicem non secundum conscientiam, immo secundum allegata iudicare debere, argu. ff. de offic. pręf. l. illicitas. §. 1.

QVÆSTIO CIX.

109 AN SOCIVS, QVI REMISIT PARTEM DEbiti debitori, *si alter socius uigore solidi totum exigat, diuisa societate possit suã partẽ exactã petere à socio non obstante ea remissione.*

DVO fuerunt argentarij socij, quorum nomina simul erant, debitorem vnum habentes quorum vnus debitori partem suam debiti remisit alter vero contra debitorem iacula figens actionum ab eo in solidum exegit, qui autem remissionem fecerat dissoluta societate partem huius debiti reposcit, alter vero remissionem factam allegans ipsum a petitione repellere contendit. Quęritur, quid iuris sit, proponitur actio pro socio.

QVOD COMPETAT

¶ QVOD igitur remittenti cum effectu actio competat, euidenti ratione probatur, quia ex obligatione cõmuni pecunia redacta est igitur communicanda, vt. ff. pro soc. l. siquis, & ff. de

nor.act.l.si iure circa princ. Nec obstat quia, pactum fecit cũ
1 debitore, illud enim pactum de iure non valuit, arg.ff.de pact.
l.si vnus in princ. igitur non debet remittenti preiudicium ge-
nerare, vt. C. de remiss.pign.l.debitum, & ff.quib.mo.pig.sol.
si debitor, & ff.de oper.lib.l.sicut sed ponatur sine preiuditio,
q valuerit pactum non deberet hunc opitulari, quia res inter
alios acta prodesse, vel obesse non debet, arg.ff.de pact.l.si tibi.
§.si pactus, & §.fin. & l. & heredi. & l.si vnus.§.pacta. Quan-
tum enim ad personam hanc scz socij, de quo queritur, dicendũ
est non fecisse pactum cum non fecerit cum eo.arg.ff.si seru.ad
vind.l.loci.§.competit & ff.de admin.tut.l.si duo.

EXADVERSO

¶ E Contra dicitur socium hunc per exceptionem doli ab hac pe-
titione repelli, in primis, quia non debet redire ad hoc, cui re-
nunciandum putauit, arg.C.de reb.cred.l.siquis & C.d pdit.
2 in fert.l.cum quidam. Secundo quia obligatio cõmunis esse
desijt ex quo partem suam remisit, nõ igitur dici potest ex com-
muni obligatione pecuniam esse redactam, argu.ff.de peric. &
com.rei.vend.l.quis ergo. Tertio quia industria potius cõse-
quutus vr, arg.ff.de hered.vel act.vend.l.venditor. Quarto,
quia per iniuriam iudicis videtur obtinuisse, cum a parte de-
biti saltem per doli exceptionem potuit se tueri, arg.ff.de pecul.
l.idem.l. & in duobus. §. 1. Quinto ergo loco concluditur
quasi per stultitiam debitoris hanc restituere non cogatur, arg.
ff.ad.l.falc.l.iij.

SOLVTIO.

¶ EGO Pileus Medicensis secundum ea, quę proponuntur,
socium, qui debitorem exclusit, insolidum sibi suo quoqz nomi
ne solidum exigit a petitione remittentis partẽ suam puto ab-
soluendum arg.ff.pro socio.l.si vnus.

QVÆSTIO CX.

110 AN EMPHITEOSIS SINE SCRIPTVRA CON
*cessa per solutionem canonis per XXX. annos
ex inualida fiat ualida, ut emphi-
teotam tueatur à domi
no repetente.*

GVILIERMVS Cēturio fundū suum sine scriptura cuidam rustico dedit in emphiteosim, qui rusticus per xxx. annos sine inquietudine, ac lite pensionem annuatim prout conuenit soluendo possedit, quo ipso transacto Guliermus eundem rusticum de fundi possessione repellere contendit. Queritur, quid iuris sit, Proponitur interdictum vti possidetis, vel rei vendicatio.

QVOD POSSIT

¶ QVOD igitur cū effectu Guliermus possit experiri euidenti ratione probatur, quia contractus emphiteoticus scripturā desiderat, igitur ea deficiente non valet, arg. C. de iu. emphit. l. i. & C. de fin. instru. l. contractus, siquid enim, quod ad substantiam alicuius pertinet gerendi gratia dimittatur, quod factū fuerit, non valebit, arg. C. de contrab. emptio. l in emptione, immo si plura in vno negocio desiderantur, etiam si vnum solum defuerit quod factum fuerit non valebit, arg. C. de sta. l. si vnus, & ff. de trans. l. cum hi. §. si pretor. Ex his ergo liquet aperte, quod contractus pro certo non tenuit, igitur diuturnę pensionis solutio emolumentum ei pręstare non potuit: vt. C. de pact. l. si certis, & C. de vsur. l. creditor. Et enim Guliermo putanti valere cō tractum pensionem recipiendo ei pręiudicare non valet, vt ad hoc ius emphiteosis ipsi non quęratur, igitur nec dominus ē tāto tempore ius prohibendi amittit, vt. C. de iur. & fac. ignor. l. cum falsa & l. cum testamentum, & l. nō idcirco, & ff. d bon. lib. l. paulus, & ff. de inoffic. test. l. mater.

EXADVERSO

¶ ECONTRA rusticus contra Gulielmum prescriptionem, xxx. annorum exceptione opponit dicens omne ius omnē actionem xxx. vel xl. annorum pręscriptione repelli vt. C. de pręscr. xxx. anno. l. omnis. ¶ Item quia tanto tempore pensionē perceperit iuri expellendi, si quod habebat, renūciasse videtur vt. C. de vsur. l. aduersus, & l. quamuis, & C. de iu. do. imp. l. ij. ¶ Item quia contractus alias inutilis, debet esse vtilis ad repellendum contrahentem arg. ff. de seruit. ru. pred. l. per fundū preter hęc, quia non reperitur lege cautum, vt emphiteosis cō tractus scripturarum desideret, quamuis obloqui videatur, vt. C. d iu. emphit. l. i. si non est locus contrario intellectui arg. C de sacr. sanct. Eccle. l. iubemus, & C. de Episcop. & cleric. l. conuenticulam.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur sine preiuditio melioris sententię contractum emphiteoticum, cum scripturam desideret ideoq; nullum ius citra scripturam emphiteoticario quęsitum, vnde ipsum ad restitutionem condemno, recuperato tamē pręcio, q dedit, arg. ff. q met cau. l. iij. ꝛ. iiij. cum enim de scriptura facienda conuenerit, quo casu puto ipsum debere absolui, cum vltro valeat experiri ad scripturam perficiendam sicut in l. C. de fin. instru. l. contractus probatur.

QVÆSTIO CXI.

111 AN FEVDVM DATVM CVM PACTO, NE *alienetur alias cadat alienans ipso iure facta alienatione alienante citato, & mortuo, si filius recuperaret ante litem conteſtatam, debeat omnino ad dominum redire.*

FERRARIENSES Raynero de Saxola Castrum, ꝛ curiam, quam ab eo comperauerunt, dederunt in feudum tenore tali, vt non liceret ei dare in feudum alteri, ꝛ si illud daret, nullus ius haberet in eo Raynerius igitur fidem conuentionis non seruans, alteri demum castrum ꝛ curiam infeudauit, Domini vero apud suas curiam querimoniam deponentes. Raynerium citari fecerūt, qui anteq; ad iudicium veniret decessit, filius autem Raynerij feudum anteq; ad curiam reuocaretur, recuperauit, nunc autem ad curiam vocatur. Quęritur vtrum feudo priuari debeat, vel sit ei subueniendum, quia ante litem conteſtatam feudum recuperauit. Proponitur rei vindicatio

QVOD VALEANT

¶ QVOD itaq; domini contra vassallum cum effectu valeant experiri. In primis ea ratione probatur, quia conuentionem in datione feudi appositam non seruauit, argu. C. de pact. int: empt. ꝛ vend. l. cum te, ꝛ. C. de cond. cau. data. l. ea. lege. Secundo quia sub conditione, quam videtur feudum adeptus, si conditionem obseruaret videtur non seruando amittere argu. ff. loc. l. quęro. §. inter ꝛ. ff. pro soc. l. iiij. Tertio quia non debet ei seruari fides, qui eam non seruauit, vt. C. de transact. l. siue.

Nec obstat ꝙ feudũ recuperauit, nã in feudãdo ipso iure cadit
1 a iure suo, ⁊ iõ semel ius amissum nõ põt restitui, arg. ff. de sol. l. qui res. §. aream, ⁊. ff. de vi. dot. l. stipulatio, ⁊. l. licet. ¶ Item quia iam mota controuersia recuperauit, ideoq; sibi penitere non licuit, arg. ff. solutio. l. si eum. Et. C. de nouation. l. ij. semel enim dando in feudum, pater amisit ius suum, non ergo penaʒ hanc inuitis dominis poterit euitare, vt. C. de action. ⁊ obl. l. sicut, ⁊. ff. depos. l. 1. §. si rem. depo. nemini enim delictum iam ꝑpatratum, per suam remittitur penitentiam argu. ff. de furt. l. qui ea mente, ⁊. ff. de calumniato. l. iij. in princ.

EXADVERSO

¶ECONTRA Vassallus resistit dicens se non deberi feudo priuari, quia re integra, idest ante litem contestatam recuperauit arg. ff. de rei vendic. l. is qui se. ⁊. ff. rem. rat. hab. l. amplius. Secundo quia non intelligitur infeudatum, ꝙ recuperauit, C. de diuoꝛt. l. iij. ⁊. ff. õ in. rem. ver. l. si parte. §. versuʒ. Tertio,
2 quia iuste penitẽtię suffragio est subueniendũ arg. ff. ad. l. falc. l. qui falsam, ⁊, ff. de inoffic. test. l. papinianus. §. meminisse. Quarto quia non inter est dominoꝛum rem illam infeudatum fuisse, arg. ff. siqui. caution. l. 1. ⁊. l. ⁊ si post. Quinto, qa penę potius sunt molliendę, q̃ʒ exasperandę arg. ff. de pen. l. si ꝓses. ⁊. l. interempta. Sexto, quia pꝛocliuiores esse debent iudices ad absoluendum q̃ʒ ad condemnanduʒ, arg. ff. de actio. ⁊ obli. l. arrianus. Septimo quia ipso iure non tenuit, ꝙ pater fecit contra pactum, ergo non incidit in penam vt. C. de reb. ali. non alien. l. fin. ⁊. ff. si mancip. ita. fu. alien. l. ea quidem, In vltimis allegat vassallus inutilitatem pacti, fuit enim inutilẽ pactum, ne in re sua liceret ei facere, ꝙ ius est arg. ff. de pact. l. pen.

SOLVTIO

¶EGO itaq; Pileus Medicensis cognitis hinc inde vtriusq; partis allegationibus, ⁊ auditis condemno filiuʒ Raynerij ad feudum restituendum.

QVÆSTIO CXII.

132 AN LOCANS EQVVM, ET MANDANS REDdi Bononiæ Meuio stipulanti sub pena ab eo conductore sibi reddi, possit reuocare illud mandatũ ita quod conductor Meuio ad penam, si equum illi non reddat, non teneatur.

Lucius

LVCIVS Titius Gaio Seio Bononiam eunti equum locauit, eiq; mādauit, vt Meuio ad eundem locum eunti equum redderet, stipulatusq; est Meuius a Gaio Seio equum sibi tradi, & si non esset traditus, stipulatus est penam, Lucius Titius mandatum reuocauit, ne Meuio traderetur, quo facto Meuius equum perijt, & non accepit, promissam penam petere intendit. Queritur, quid iuris, proponitur certi conditio ex stipulatu.

QVOD VALEAT.

¶QVOD igitur Meuius cū effectu valeat experiri, hec videntur inducere. Stipulatio ab initio vtiliter interposita, cōmissa; ex quo enim semel vtiliter concepta fuit, posteriori facto nō potuit euanescere, vt. ff. de tran. atq; pri. l. iij. & C. de admin. tut. l. sancimus, per factum alterius interueniens actio non amittitur, ex quo enim semel vtiliter stipulatus est, ius, sibi competēs facto alterius non potuit perdere, arg. ff. de reb. cred. l. nec filius non faciende ɔtraditionis eius, quod promisit, inutilis iussio, ex quo enim semel obligauit se ad equum tradendum, non potuit Lucius Titius prohibere, ne traderet, arg. ff. de ɔstit. pec. l. vnum, & ff. de solut. l. verō procuratori, nimirum non intelligitur res integra. ex quo per stipulationē se alteri obligauit, arg. ff. quib. mo. pign. vel ipoth. sol. l. sicut. §. si debitor post stipulationem domini petitioni stipulatoris prepositio, ex quo enim stipulatus est tradi sibi, domino, etiam in petitione prefertur vt. ff. de procurat. l. procuratorē.

EXADVERSO

¶PRO Gaio Seio contra Meuium, hec facere videntur, sc; stipulationis tacita intelligenda conditio, tacite enim stipulationi conditio intelligitur inesse, si Lucius Titius in eadem voluntate perseuerauerit, arg. ff. de solutio. l. cum quis & ff. de procur. l. si post. ante traditionem licita mandati reuocatio nempe ante traditionem res integra deprehenditur, vt. C. quan. lic. ab errpt. disc. l. i. & ij. & ff. de solut. l. sicum. l. cornelius, domini nō contemnenda denunciatio arg. C. de rei. vendic. l. si fundum, & ff. de except. rei vend. l. i. §. i. Inopinati enim, & emergentis legitima excusatio, nimirum etiam noua & emergenti causa licitum deprehenditur, q; alias non liceret, noua vero causa fuit denunciatio postea interueniens, arg. ff. de condit. ob. cau. l. iiij. & ff. de interrog. actio. l. de etate.

SOLVTIO

¶MIHI videtur sine preiuditio melioris sententie debere con-

demnari ad penam, nisi dumptaxat gerendo Lucij Titij nego
cium Meuius stipulatus fuerit, arg. ff. mand. l. ideoq̃. §. sicut
& l. si mandato in princ.

QVÆSTIO CXIII

113 AN ALIENATIO RERVM IMMOBILIVM *monasterij facta cum causa absente abbate cum episcopi authoritate; ualeat, ut annullari non possit.*

MONASTERIVM Sancti Petri cum Abbas abesset forte ex aliqua iusta causa, iusta intercedente causa rem immobilem episcopi autoritate alienauit, reuersus abbas, vel substitutus alter rem vendicare intendit. Quæritur, quid iuris sit, proponitur rei vendicatio.

QVOD VALEAT

QVOD ergo abbas valeat vendicare ratione probatur euidenti, quia defuit persona alienationi, quę interesse debuit, idest ordinatoris domus, igitur non valuit alienatio, vt. C. de sacr. sanc eccl. auth. hoc ius, & C. si propt. pub. pensit. l. fin. cum enim necessario plura in aliquo desiderantur negocio etiam vno tãtum deficiente quod agitur euanescit, vt. C. de testa. l. si vnus, & ff. de transact. l. cum hij. §. si pretor. Nec obstat episcopalis authoritas, quia nihil refert, non interponatur authoritas an perperam adhibeatur. ff. de auto. tut. l. non tantum, & C. de reb. min. l. minor.

EX ADVERSO

¶ E CONTRA dicitur valere alienationem hunc propter autoritatem episcopi, q̃ enim deest per abbatis personam, suppletur per iudicem, sc̃ per autoritatem episcopi scientis non esse abbatem vt. C. qui adm. ad bon. poss. l. bonorum, & ff. q̃ fal. tut. l. 1. q̃ enim dicitur abbatem adhiberi debere, sic est intelligendum si potest, quia etiam sine ipso poterit expediri negociũ ne si semper abbas expectaretur, periret vtilitas monasterij, vt. ff. si cert. pet. l. si filius, & ff. de iudic. l. si longius. §. 1. ff. de procur. l. filius famil. Quinimmo pro eo haberi debet, ac si pręsens fuisset, cum adhiberi non potuit, vt. ff. de euictiou. l. se dictum. §. pen. & ff. mand. l. ideoq̃. §. penult.

SOLVTIO

¶ MIHI ergo videtur abbatem, si de propinquo sit, vt certiorari possit, debere certiorari vt adsit, alioquin quasi eo spreto non valebit, quod geritur, vt in decret. xvij. q. vij. c. decernimus. Si autem non inueniatur, vel ita sit absens, vt certiorari non possit, puto rem monasterij suadente vtilitate, vel necessitate consensu capituli cum autoritate Episcopi etiam sine abbate alienari posse iuris solemnitate seruata.

QVÆSTIO CXIIII.

114 AN TITIVS VOLENS PERDVCERE *aquam ad eius molendinum possit per terram alterius eo inuito prout antea solitus erat.*

Domini de Saxola ex longissimo tempore in curte Saxoli molendina tenentes, tali sunt vsi consuetudine, quod si situla expellebat eos, ponebant se in alio loco supra suum, & pro aqua ducenda incidebant tam de sua, quam de aliena terra, cum ergo situla illis de Saxolo, qui erant de dominis de Saxolo sua molendina destruxissent, posuerunt se in alio loco supra suum, & inciderunt suam, & alienam terram, pro aqua ducenda. Nunc vero domina Agnes, quæ etiam ipsa est de dominis castri iam dicti, quæ etiam vsa fuit pro se hac consuetudine prohibet eos per terram suam ducere aquam. Quæritur, quid iuris sit, proponitur contra D. Agnetem interdictum vti possidetis, ne vim faciat illis edificantibus molendina.

QVOD SVCVMBERE DEBEAT

¶ Quod D. Agnes succumbere debeat in interdicto vti possidetis euidenti ratione probatur, scilicet quia Domini de Saxolo sunt in possessione, nec vim, nec clam, nec precario tempore litis contestatæ, igitur vincere debent, arg. instit. de interdict. §. retinere. Quinimmo D. Agnes, quæ non patitur eis necessaria molendinis, ipsorum molendinorum controuersiam facere videtur, igitur interdicto tenetur, quasi ab ea violentiam patiantur, arg. ff. vti possid. l. si duo. §. ij. & iij. & ff. de itin. act. que pri. l. veteres, nimirum cum licitum sit eis molendina reficere, igitur ea facere sine quibus molendina esse non possunt, igitur aquam

ducere, & cętera necessaria aptare, vt. ff. si vsufr. pet. l. i. &. ff. de iurisdict. om. iud. l. ij. &. ff. de instrum. leg. pictoris, quod autem eis liceat molendina reficere, vel facere probatur, In primis propter longam consuetudinem, quę debet tenaciter conseruari vt ff. de heredit. in l. act. vend. l. venditor. ff. de ser. l. pręsides, Secundo propter consensum eorum, quorum prędia sunt, nam cum a longissimo tempore seruata sit talis consuetudo, pręsumendum est quasi ipsorum pactione firmata, vt. ff. de leg. l. ea quę. Tertio quia D. Agnes vsa est pro se tali consuetudine, igitur debet eam admittere contra se vt. ff. quod quisque iur. l. i. &. C. de testib. l. siquis testibus, vt paritas seruetur vbique vt in auth. vt pign.
2 non. fi. Quarto allegant priuilegium, nimirum ex tanti temporis cursu cum fecerint ea quę solis priuilegiatis licet, pręsumitur eos habuisse priuilegium arg. ff. ad municip. l. iiij. &. l. fi. §. pen. &. C. ne de sta. defunct. l. i. nempe ex longo tempore aliquid interuenisse pręsumitur, arg. C. de fund. patrim. l. fin. Quinto allegationes domini de Saxolo rationem meram continent, ponatur igitur, quod ipsi non habeant ius faciendi, Domina tamen Agnes non habet ius prohibendi, quia & ipsa iniustę habet edificatum, arg. ff. ne qui. in loco pub. l. ij. §. ij. &. l. & siquid, &. ff. sol. matr. l. viro. Ex his ergo aperte liquet dominos de Saxolo superiores esse interdicto, atque Dominam Agnetem ne vim faciat, debere condemnari.

EXADVERSO.

Econtra Domina Agnes ad sui defensionem iustas allegationes proponit, dicit enim se cęteris superiorem interdicto viua ratione, In primis quia predia, per quę volunt aquam ducere possidet, quiete & sine molestia, ergo si volunt contra voluntatem D. Agnetis aquam ducere vim atque iniuriam facere videntur, igitur in interdicto debent succumbere, vt. ff. de acqui. re. domini. l. iiij. §. Secundo. §. apud. ff. de iniur. l. iniuriam. §. fin. Secundo dicit non esse omnem consuetudinem seruandam, quę sit contra leges, vt. C. quę sit lon. consu. l. i. &. 2. C. de vsur. l. eos. Tertio quia licitum est cuique in suo facere, dum non noceat in alieno, vt. ff. de regul. iur. l. domum, &. ff. si seruit. vind. l. sicut.
3 §. aristo. Nec obstat quod ipsa fuerit vsa hac consuetudine, quia non impetrauit, vt vteretur ea, igitur sibi non nocet, vt. ff. quod quisque iur. l. ij. Item ponatur, dicit D. Agnes, quod ego fecerim iniuste, tamen contra te agentem, qui & iniuste vis facere, potero ius tueri, nam in delicto pari deterior est illius conditio, qui agit, vt. ff. de regul. iur. l. cum par. &. ff. ne qui. cum qui in ius voc. l. ij.

SOLVTIO

¶MIHI videtur secundum ea, quę proponuntur, eos superiores in interdicto vti possidentes dominos de Barolo, & ea ppter condemnandam Dominam Agnetem, ne ipsis aquam ducentibus, & molendina facientibus vim faciat.

QVÆSTIO CXV.

115 AN QVIS DICITVR CONTRA VENIRE *trāsactioni, si bona, quę nullo modo petere, uel in illis se intromittere promisit, ī causa rōpareat cōtra tertium, quia obtinuit donec reus pareret iudicantis.*

CVM esset controuersia inter Gaium, & Seium, de quibusdam possessionibus factum est, ita q transactione finita est in hunc modum, scz q Seius omnem dimisit offensam alias etiam sibi factam, & Gaius promisit Seio, q nullo tempore illas possessiones peteret vel de illis se intromitteret, atq; si contra faceret penam promisit L. librarum. Seio: igitur procedente tractu temporis Seio canonicis condemnato, reiq; iudicante non satis faciente iussu iudicis in causam iudicati prędictas possessiones captas, vt iudicato satisfaceret, Gaius enim videret cōparuit, nunc ergo Seius, quasi Gaius contra transactionem venerit, penam petit. Quęritur quid iuris sit, proponitur certi conditio ex stipulatu.

QVOD POSSIT

¶QVOD agere cuz effectu possit multiplici rōne ,pbat imprimis propter ipsam verborum proprietatem, fecit enim, q se nō facturum promisit, idest possessionem interuertit, & de illis se intromisit, ergo fecit contra verba ipsius pacti, itaq; in penaz incidit, arg. ff. de leg. l. contra legem non eniz a proprietate verborum disceditur, nisi aliud aperte appareat actum, vt. ff. d leg. iij. l. non aliter. Secundo probatur verborum generalitate, nunq; enim de his possessionibus debuit se intromittere, igitur qualitercunq; se intromittat, tenebitur, vt. ff. de aleator. l. 1. non enim intromittendi qualitas, sed ipsa intromissio spectanda est, vt. C. d donation. quę sub. mo. l. fin. & ff. de uo. oper. nūc.

l.1.§.potest,&.ff.de edil.edict.l.1.§.causa: nam etiam intrare, est qualitercunq; intrare vel quãdocunq; igitur qualitercũq;
1 interuenit, quia intrare non debuit, tenebitur arg.ff.de calum. l.1.&.ij.&.C.de condit.ca.da.l.ea.lege. Nec obstat quia iuste intrauit, nam & de hoc cogitatum videtur, immo magis d hac q de minus legitima, quia tunc pactum esset superuacuũ arg. ff.de leg.1.l.siquando &.ff.ad municip.l.1.in fin. ¶ Item quia & tunc intromissio magis ledit, q nunc, quia & tunc effectum habet: q enim tunc proficeret conatus &c.arg.ff.q quisq; iur. l.1.§.fin.&.C.si manc.ita fu.alie.l.ea quidem. Ex his ergo luce clarius constat, q tunc facit fortius contra pactum, vbi q factum est, iuris habet effectum, quam si de facto tantum, ergo grauius est cohercendũ arg.ff.ad turpill.l.1.§.accusare.

EXADVERSO.

¶ ECONTRA dicitur Gaium non teneri imprimis, quia de hac intromissione cogitatum non fuit arg. ff.de transf.l.cũ agl. &.ff.de contrah.empt.l.in lege. Secundo quia stipulator circa hunc casum sibi prospicere debuit arg.ff.loca.l.siquis domum §.1. Tertio quia verba contra stipulatorem sunt interpretãda in cuius potestate est apertius legem dicere arg.ff.de pact.l.veteribus &.ff.de verb.obl.l.stipulatio ista.§.instit. Quarto tuetur se per autoritatem iudicialẽ: nimirum autoritate maioris, maxime iudicis licitum deprehenditur, q alia non liceret arg. ff.de his qui nõ.infa.l.furti.§.qui iussu,&.ff.de re. milit. l. iij. Quinto propter causam superuenientem, noua enim & emergens cã licere facit, q alias nõ licet, arg.ff.de interrog.action. l.de etate.§.ex causa, &.ff.de transact.l.non est. Sexto propter conditionem tacitam stipulationi connexam: nempe huic stipulationi penali tacita intelligitur inesse conditio: sc; si iniuste me intromisero arg.ff.loc.l.quero.§.inter &.ff.pro socio.l.si cõuenerit. Nunquid enim non posset Gaius ab ipso Seio emere? vel ab eo si vendidisset ius acquirere? posset vtiq; nec incideret in penam quasi hoc cogitatum non esset: apparet ergo d iniusta dumtaxat intromissione actum, non ne referre debet qualiter iste se intromittat? arg.ff.de tributo.l.procuratoris.§. per hanc. Septimo defenditur Gaius, qa iuste legitime quę comparuit igitur, puniri non debet: quia id: q legitime factũ est: penam non meretur vt.C.de adulter.l.graccus: &.ff.qui satisd.cog.l.fin.

SOLVTIO.

¶ MIHI vt sine preiudicio melioris sententię Gaium a petitio
2 ne Seij absoluendum quasi tacita insit in stipulatione cõditio,

sc3 si in eodem statu manserit postea apud Seium, arg. ff. de solution. l. cum quis, in princ. & ff. de procurat. l. si post donationem: quid enim refert, cum alias eam esset compraturus? nihil certe, vt. ff. ad l. rhod. de iact. l. si vehenda.

QVÆSTIO CXVI.

116 AN VENDITOR TENEATVR PRÆCISE AD *rem tradendam, an sufficiat interesse præstare*.

QVÆRITVR in hac questione vtrum venditor teneatur precise ad rem tradendam, an sufficiat interesse prestare, proponitur actio ex vendito.

QVOD DEBEAT

¶ QVOD ergo venditor precise ad rei traditionem debeat condemnari aperta ratione conuincitur. In primis quia rem, quam vendidit, debet tradere venditor ergo aliud prestando pro ea liberari non potuit, vt. ff. de leg. 1. l. si domus. §. ij. & instit. quib. mo. econtra, in princ. & C. de solut. l. ita eum a quo. Secundo quia in l. aperte dicitur oportere venditorem rem tradere, quam vendidit, vt. ff. de action. emp. l. ex empto. & l. si alias, & instit. de donat. §. perficiuntur, si ergo necesse habet, rem tradere: ita quod velit, nolit, tradere cogitur, quinimmo manu militari debet ab eo auferri vt. ff. de rei vendicat. l. qui restituere. Tertio quia venditoribus daretur occasio malignandi compellendo emptores ad difficile3 interesse probationem, igitur ad rei traditionem debet precise condemnari argu. instit. vi. bon. rapt. §. sed nedum, & ff. de oper. pub. l. iij.

2 Quarto contra venditorem facit violenta doli presumptio, nimirum dolo facit, cum potest tradere, & non tradit, quod debet, vt ff. mand. l. dolus, & ff. de calum. l. illud, igitur vt tradat, damnandus quia non debet ei dolus patrocinari, vt. ff. pro soc. l. verum est. §. causas. Quinto equitas naturalis, & pretoris autoritas, que legitime conuenta tuetur, quelibet vigere debet ad placitorum obsequium, quia graue est fide3 fallere vt. ff. de pact. l. iuris. §. ait, & ff. de const. pec. l. 1. in princ. Sexto contractus perfectissime colligati altero contrahentium inuito est vinculum indissolubile, nunquam enim post contractum licitum est nolle, quod voluit, at in contrahendo rem sibi tradere placuit, nam eam vendidit, ergo amplius nolle hoc non poterit, condemnandus est ergo vt tradat, argum. C. de action. & oblig. l. sicut & ff. de aque plu. arc. l. in diem, & C. de contrab. empt. l. non idcirco.

EXADVERSO

¶HIS autem reclamat venditor dicens se liberari præstando interesse nimirum si res vendita nõ tradatur, ad interesse agitur, vt.ff.de action.emp.l.1.in princ.quinimmo dicitur pluribus legibus venditorem nolentem tradere ad interesse damnari, vt. ff.quib.mo.pig.vel hipotb.sol.voluntate ⁊.C.de act.emp.l.si traditio.⁊.ff.ad treb.l.facta.§.1.potest igitur nolle venditor, si ipsum interesse præstet, nam quotiens vel contrahẽtium voluntate quis hoc aut illud debet alterum, pront elegerit præstando liberatur, vt.ff.de contrab.empt.l.si in empt.§.fin.⁊.ff.de solution.l.stichum in princ. Nec obstat, quod dictum est ex adverso necesse habere vel oportere venditorem rem tradere, sic enim causatiue est intelligendum, quod debet tradere ne soluere interesse teneatur simile.C.de his quib.vt indig.l.1.⁊.l.cum fratrem ⁊.ff.ne quid.in loc.pub.l.ij.§.si quis; vel consilium est non preceptum, vt alias in multis preceptorijs, vel necessitatis verbum 2 potius consilium, vel liberam præstet voluntatem vt.C.d epis. ⁊ cler.l.iij.⁊.C.de iurisd.om.iud.l.ij. ¶ Item nõ est penam stipulatus, si res non tradatur, igitur si non fiat, quod conuenit ad solum interesse agitur, vt.ff.si qui.in ius.voc.l.fin.preter hec aliud pro alio soluitur inuito, vt.ff.de au.⁊.⁊ arg.leg.l.ij.

SOLVTIO

¶QVIA nõ possumus a iurisprudẽtię responso discedere venditorem ad rei traditionem condemnamus, cum enim speciem debeat, nec iustam causam afferat, cur tradere non debeat, precise ad ipsum debet compelli secundũ nostrã distinctionem.

QVÆSTIO CXVII

117 AN TESTAMENTVM FACTVM A BERTA *interrognte altero & nominante heredem & legatarios & ipsa annuente & confirmante, ualeat de iure.*

DOMINA Beata Nieri quondam, dum laboraret in extremis, tale dicitur cõdidisse testamentum, in quo ipsa ore proprio neque heredum nomina, neque legatariorum, neque rerum legatarum expressit, sed alteri omnia nuncupanti respondebat sic. Quero igitur cum totam hereditatem possideam ex successione filię meę Margaritę: nunquid ex tali

testamento

testamento sit contra me actio, proponitur actio ex testamento vel rei vendicatio a legatarijs.

QVOD VALEAT.

¶ QVOD igitur tale testamentum valeat, possitq; ꝯ me dari actio cum effectu, euidenter apparet, Declarauit enim hęc mulier voluntatem suam in pręsentia vij, testium filiam suam instituendo legata & fideicommissa relinquendo, igitur firmum validumq; est tale nuncupatiuum testamentum, arg. instit. de testa. §. fi. Nec obstat ꝙ dicitur ea omnia nõ dixisse, quamuis enim non dixerit vere, dixit tamen interpretatiue, dicendo enim sic ad singula, breuiter omnia expressisse videtur, arg. ff. de verb. obl. l. pri. in princ. & instit. de inutil. stipul. §. prętor nihil enim refert, vtrum quid dicatur, an aliud, propter ꝙ possit intelligi, arg. C. de fideicom. l. verbum volo: potius enim testatoris voluntas est inspicienda, ꝙ verborum tenor arg. C. de testa. l. quoniam, & C. de lib. pręter. l. iij. nimirum quandoq; minus dicit a testatore, & plus intelligitur, arg. ff. de leg. l. seruum ex. §. fin. & ff. de leg. iij. l. ij. §. siquis & l. hęc verba. ¶ Item non ne valet testamentum: vbi testator committit voluntatem suam alteri scribendam? & postea conuocatis testibus dicit hoc solum illã fore suam voluntatem, quę continetur in carta, & certe valet, vt. C. de testam. l. hac consultissima in princ. aut ergo nõ valebit hoc casu si alteri commiserit nuncupandum? nam vbi eadem ratio vertitur, paria debent esse & censeri iura, arg. C. de constit. pec. l. diui Adriani, & ff. ad. l. aquil. l. illud. Item fingitur plerũq; dictum, ꝙ non est, vt. ff. de verb. obl. l. qui extrinsecus. Vltimo loco ratio fortior succedit, quia in voluntatibus defunctorum, vt valeant, debemus interpretari in ambiguo vt. ff. de reb. dub. l. si fuerit & l. quotiens, & l. qui duos, & l. nisi. ¶ Item videtur lex expressa vt. ff. de leg. iij. l. pamphilo. §. &.

EXADVERSO

¶ ĘCONTRA facit ratio mera, & scripta, testator ore proprio palam debet pręsentibus testibus, & intelligentibus verba testatoris, heredum nomina nuncupare, vt. ff. de testam. l. heredes, & C. de testam. l. iubemus, cũ ergo non expressit voce propria heredum nomina &c. quę volebat, non intelligitur secundum iuris ordinem regulariter fecisse testamentum, igitur non valebit, ꝙ gestũ e, vt. C. de testam. l. sine speciali &. ff. de testam. l. iij. nimirum non reperitur talis testandi modus quoad inter rogata, testator respondeat, ꝙ ergo legibus non est prouisum superstitiosa adinuentione non est pręsumendum vt. ff. de publ. action. l. de precio. & ff. sol. matr. l. si vero. §. de iure, dicitur enim

quid prohibitum, vel negatum, quia non reperitur concessum, vel admissum arg. C. ad. l. iul. de adult. l. quamuis. ff. vt ex legi: & se natusco. bon. poss. decr. l. 1. de rebus alienis testandi, cuilibet est deneganda facultas, vt. C. de sacr. sanct. eccl. auth. ingressi. Igitur in testamento, de quo queritur, alterius, quam testatoris dictum pro vero dicto haberi non debet, relinquitur ergo solum testatoris verbum, ex quo nulla potest significatio percipi, si aliud non precedat, vel sequeatur. Ergo non valet, quod propositum est: vt. ff. de his que in test. del. l. 1. nunquam enim nuda voluntate potest confici testamentum, vt. ff. de bon. poss. sec. tab. l. fi. nisi ergo coram testibus, vt dictum est, volũtas testatoris per ipsius verba fuerit legitime ordinata non debet testamentum nuncupari, 3 nec enim dici possunt aliqua perfecta, nisi perfectionis ordine compleantur, vt in decret. vij. q. 1. c. nihil contra ordinis, & C. qui testa. fac. poss. l. furiosum: & instit. quib. mod. test. infir. §. fi. ¶ Item quia licitum est mihi, quod per alium non liceret, nunquam enim per alium legitur, quem posse facere testamentum, argo. C. de assesso. l. ij. ad hoc pro me facit ratio mera si enim hoc concederetur, inueniretur via per quam falsitas, posset de facili cõmitti in elogijs, que vt procul fiat, legis latorum fuit intentio, vt. C. de testa. l. sancimus, & inuenitur quid prohibitum, quia malignandi prebet exemplum vt. C. de probat. l. exemplo, &. ff. de iur. iu. l. iij. & instit. vi. bon. rapt. §. sed nedum. ¶ Item cum testator conficit testamentum, vel scribit, vel articulate debet loqui, itaque si hoc non faciat, quantum ad testamentum, mortuo similis reputatur vt. C. de testa. l. iubemus: quia igitur in sua causa nemo iudicare, vel ius dicere debet, secundum iuris prudentiam, sententiam peto.

SOLVTIO

¶ EGO igitur iuris prudentia horum magistra scriptorum, Phileum Medicensem, cui occulata fide vidimus omnia iuris patefacta archana, difficilesque nodos, & inextricabiles circuitus, & in albis vestibus, quibus casu induebat dissoluto, ostendi, ab aduersarij petitione secundum ea, que proponuntur, absoluo, nullumque fore testamentum: pronuncio.

QVÆSTIO CXVIII.

118 AN MINOR AGENS, VT ITERVM SIBI SOLuatur precium rei suæ sine decreto iudicis uenditæ teneatur probare, se non factum ex eo locupletiorẽ an uero incumbat onus reo probandi contrarium.

MINOR XXV. annis adultus tamen, ꝛ discretus vendidit rem immobilem sine decreto, ꝛ precium percepit, iurauit se non venturum contra venditionem, nunc maior factus precium iterato petit dicens se primo solutum perdidisse, emptor vero locupletiorem minorem ex precio contendit. Queritur quis hoc probare debeat, nunquid minor se perdidisse, an emptor locupletiorem factum proponitur officium iudicis, per quod restitutio postulatur contra solutionem.

QVOD DANDA SIT RESTITVTIO

QVOD ergo minori danda sit restitutio, nisi probetur locupletior ab aduersario, aperte conuincitur his legibus. ff. de adminis. tuto. l. sine herede. §. 1. ꝛ C. de pred. mi. l. predium. ꝛ C. si aduer. cred. l. 1. curiosus enim debet esse debitor, qui minori pecuniam soluit in qua re vtatur, auth. C. de sacr. sanct. eccl. auth. hoc ius porrectum, ꝛ in auth. vt null. iud. §. sed illud, ꝛ ff. si cor. pet. l. pen. l. ciuitas. Item probatur hoc per instantiam non
1 contingit debitori minoris plenissima liberatio, vbi solum sine iudice soluit, nisi minor factus sit locupletior, non ergo sufficit probare se soluisse, nisi probet minorem locupletiorem factum esse, quotiens enim duo talia sunt, quorum vnum sine alio esse non potest, si vnum probatur, non probatur, ꝛ reliquum, nihil fit vt. C. de probat. l. neq3. l. 1. l. ad probationem. Item quando duo desiderantur ad aliquid, non sufficit vnum interuenire, si deficiat reliquum arg. ff. de lib. cau. l. liberis. §. 1. ꝛ C. de testa. l. si vnus, ad hoc, pro minore debemus interpretari, quia persona priuilegiata est, ꝛ fauorabilis, argum. ff. de regul. iur. l. quotiens dubia.

EXADVERSO

ECONTRA emptor allegat minorem locupletiorem factum, nisi se probet pauperiorem arg. ff. de solut. l. in pupillo, nimirum ei incumbit probatio, etiam si minor sit, ꝛ restitutionem petat, non enim obtinet, qui minorem se statim nisi, ꝛ circumuentum docet, arg. ff. de probatio. l. iij. ꝛ C. de in integ. res. l. minoribus ꝛ ff. de iur. iu. l. nam si postea. §. si minor: accipe itaq3. Sol. pro minore, alleg. de separatis, ꝛ pluribus necessarijs, sed contra
2 immo locupletior factus videtur, etiam si perdidit, nisi ei soluerit debitor perdituro, quia soluere necesse habet, arg. ff. de minor. l. quod si. §. pen. Item constat eum habuisse pretium, igitur ꝛ nunc habere presumitur, nisi doceat qualiter amiserit, argu. C. de fi. instr. l. fin. ꝛ C. de pignor. act. l. si debitor.

SOLVTIO.

¶ EGO itaq; Phileus Medicensis visis, & cogitatis rationib⁹
2 vtriusq; partis emptorem a petitione quondam vel nunc minoris absoluo, nisi precium se monstrauerit perdidisse.

QVÆSTIO CXIX

119 AN RVSTICVS, QVI LONGISSIMO TEMpore duos denarios ecclesiæ soluit teneatur ostendere bona ex quibus soluat.

RVSTICVS quidam ex longissimo tempore diuturna consuetudine duos denarios soluit nomine pensionis ecclesia vero, vt in futurum sibi prospiciat, scire desiderans, possessiones pro quibus pensio prestatur, sibi rusticum, vt ostendat, rogat. ipse vero vel malitia, vel simplicitate ductus dicit se non posse, vel debere ostendere, yconomus ecclesię rusticum, vt dictum est, amicabiliter conuentum super hoc ad iudicium trahit inuitum. ¶ Quęritur, quid iuris sit, proponitur officium iudicis.

QVOD COGENDVS SIT

¶ QVOD rustic⁹ officio iudicis sit cogēdus possessiones ostendere, pro quibus pensionem pręstat, hęc videntur inducere, cautela futuri damni, quū ecclesia iuste damnum veretur in fu
2 turum, ne forte rustico siue successore mortuo possessiones perdat. vt. ff. de iudic. l. in omnibus & ff. sol. matr. l. si filio. §. fi. violenta pręsumptio, doli enim est magis presumptio contra rusticum si nolit possessiones domino ostēdere, quas ab eo tenet arg. C. de fi. instru. l. fin. & ff. mand. l. dolus. ff. de interro. action. l. de etate. l. qui tacuit. ¶ Item alia ratione dolus pręsumitur, scz quia domino iubente possessiones ostendere non obtemperat. arg. ff. de regul. iur. l. non potest. ¶ Itē ex modo loquendi vitiosa locutio, est enim vitiosa locutio rustici, qui dicit possessiones quidem iure habeo, & nescio quas, aut quantas, vel ꝙ est grauius, nolo tibi ostendere, arg. C. de furt. l. in ciuile, & . ff. de contrah. empt. l. ea quę: ratio confessionis incertę, ex eo enim, ꝙ confitetur se habere possessiones, ab eo compellendus est de certis confiteri, arg. ff. de confess. l. certum, nimirum non refert, an non rñdeat, aut obscure, arg. ff. de interrog. actio. l. de etate, cum enim domini valde intersit possessiones sibi ostendi, debet

colonus ad hoc cogi.arg.ff.de interrog.actio.l.si desinit. §.illō interest autem domini etiam ea ratione, quia, si colonus nō soluat pensionem legitimo tempore poterit dominus ad rem suā redire, vt.ff.loca.l.quero.§.inter. Iustissima petitio domini, nam hęc domino profuturum colono,nisi maligne agat, nihil est nociturum,igitur debet committi,arg.ff.de aque plu.arc.l.ij.§.ij.& C.de precib.imp.off.l.rescripta rustico auferenda delinquendi occasio, nunquid enim non posset impune malignari rusticus? Si dominus possessionem ignoraret, oportet enim dominum, vel pensiones amittere, vel annis singulis pro ipsis pręstandis litigare, si colonus eas non solueret, nō igitur hoc debet concedi,arg.ff.de rei vendic.l.in fundo.& instit. vi. bon. rapt.§.sed nedum,nam & inuenitur prohibitū, quia malignandi prębstat exemplum vt.ff.de iure iu.l.iiij.& C.de probat.l.exēlo & C.de rescind.vend.l.quisquis.

EXADVERSO.

¶PHILOSOPHVS econtra rusticus se domino aduersarius opponit dicens, se non teneri ad ostensionē possessionis, quia ignorat possessiones,eas igitur ostendere non potest,arg.cōtra ff.de edilit.edic.l.cum vi.vnde quamuis alias teneretur, excusatur tum,quia & si velit, non potest, arg.ff.de condit. inst.l.q̄ sub.&.ff.de cur.bo.dan.l.i.cum etiā iustam causę ignorantiā habet, cum a suis forsan fuerint conductę maioribus arg. ff.d̄ regul.iur.l.qui cum alio.& pro suo.l.fin. Secūdo quia hoc nō rei sed actoris est munus arg.ff.de rei vendic.l.qui petitorio, & C.de petit.heredit.l.cogi. Tertio quia hęc actor, perinde vt reus scire debet, non igitur demonstrari sibi poterit postulare, arg.ff.de eden.l.siquis.§.pretor, &.ff.de action.emp.l.i.§. fin. & in auth.de sanctiss.episc.§.i.vires enim & emolumentum rei familiaris ignorare non debet arg.ff.de rescind. vend.l. quisqs. Quarto quia prius actor non debet se instruere ex domo rei, & sic ad litigandum procedere,vt.ff.de regul.iur.l.qui in alteri⁹, nunquid enim per eum, qui conuenitur,actor est instruendus? nequaquam vt.C.de eden.l.i.&.l.qui accusare, &.C. de testib. l.nimis graue, &.C.de probat.l.actor. Ex his ergo liquet aperte rusticum non teneri, quid quandocunqz possideat, ostendere, sed ei debet monstrari. Quinto loco allegat pro se rusticus hoc dubium vel ad nihilum arg.ff.de testa.tutel.l.duo sunt,vel ad modicum iure interpretandum, arg.ff.de pen.l. si preses, & ff.de leg.iij.l.nummis.

SOLVTIO.

¶VIA nostra est iuris malitiam rusticorum non meri ideo condemnamus rusticum ad ostendendum terram, si potest, si autē

inuenerit se non posse ostendere, absoluimus eum ab hac necessitate, arg. ff. de arb. l. Pomponius. §. fin. & ff. de furt. l. in actione, quid ergo & si hoc casu rusticus forsan nolit soluere, vel forsan decesserit, siue successore? non ita etiam priuabitur sua possessione? ad hoc ita dicimus, imprimis inspiciendam eorum consuetudinem, scilicet quantam terram consueuit in illis locis, vel circa ea, in quibus rusticus suam possessionem habet, pro tanta pensione locare, quo casu hęc ecclesię secundum consuetudinē tantam de rustici terra habebit, nec meliorem, nec deteriorem ei assignabimus, si hoc non appareat secundum regionis consuetudinem ad vltimum iuxta pensionis quantitatem sententiam moderabimus, vt. ff. de leg. iij. l. nummis, & ff. de regul. iur. l. semper, & ff. de testam. l. heredes.

QVÆSTIO CXX

120 AN IS, QVI PROMISIT GENERO CVM IVramento *filiam suam, quam ei dabat in uxorem, heredem facere unà cum filio, sine metu periurij possit totum relinquere filio.*

QVIDAM Burgensis vnicum filium, filiamque habens, filiam cuidam nobili in matrimonio copulauit pacto tali; vt pręter dotem simul cum filio moriens ipsam hęredem institueret, hoc quoque ratum habiturum se corporaliter sacramento firmauit; laborans itaque Burgēsis in extremis cōpatiens filio maiorem suorum bonorum partem ipsi relinquere satagit, peritiores consulit, quęrens diligenter, an possit sine metu periurij: proponitur ad hoc inquirendum diligens solertia iudicis.

QVOD POSSIT

¶ QVOD ergo possit variare Burgensis, euidenti ratione conuincitur, quia nemo potest eam sibi legem imponere, ne liceat ei a priori voluntate recedere, vt. ff. de leg. iij. l. si quis. Secūdo quia tale pactum contra bonos mores fuit, vt. C. de pact. l. pactum igitur nec iuramento nec alio iuris vinculo potuit confirmari, arg. ff. de pignor. actio. l. solutum. §. fine. Tertio, quia fuit impossibile, nimirum quidem contra bonos mores est, nec fieri posse legitur vt. ff. de condit. instit. l. filius, itaque nullo

1 modo potuit confirmari arg.ff.de regul.iur.l.verum est. Quarto, quia contra leges legibus enim pactum de futura successione prohibetur, igitur quicquid ex eo vel ob id sequitur, nullius debet esse momenti, ergo nec sacramentum arg.C.de leg.l.non dubium, & ff.de leg.1.l.siquis inquilinos.§.fi. & ff.de pact.l.iuris.§.sed si pactum.nimirum illicitum iusiurandum seruari nõ debet, vt in auth.scenicas non solum, si fidem.§.1. cum igitur appareat tam pactum q̃ sacramentum contra leges & bonos mores interpositum, licite poterit Burgensis, quod desiderat, contrauenire, nam etiam ex causa licitum est iuranto venire cõtra, vt.C.de transact.l.si ex falsis, & C.de non num.pecu.l.indubitati quinimmo sine metu periurii poterit, quod fecit non seruare, cum faciat hoc ex causa concessa nimirum quamuis honestum, 2 & licitum sit heredem & maxime filiam instituere, pacto tamen vel iuramento ad hoc astringi prohibitũ est, vt.ff.de verb.obli.l.stipulatio hoc modo. Quędam eniz per se licita sunt, quę in pactionem deducta vitiantur, arg.C.de inutil.stipul.l.ij.& ff.de condit.ob.tur.cau.l.ij.ex his ergo liquide patet pactum vel iuramentum non tenere, igitur eo non obstante poterit variare, vt.C.de transl.l.si causa cognita.

EX ADVERSO.

NOBILIS econtra dicit socerum omnino teneri ad iuramenti obseruationem, nimirum sacramenti ratione licitum deprehenditur, quod alias non liceret arg.C.si adu.vendit.l.1.& cõstit. Feder.hac edic.tali.§.fin.nulla enim facultas debet cõcedi religionem diserere sacramenti, vt.C.si min.se.maio.dix.l.ij.ne via periuriis apetiatur per leges, quę periuria puniunt, vt.C.de indic.vidu.l.ij. Secundo, quia non potest allegare, se iniuste iurasse, nec per talem allegationem factum suum reuocare, vt C.de transact.l.transact.& C.de seru.pign.da.man.l.si creditori. Tertio quia non debet plus posse quia male iurauit, immo minus arg.in auth.de restit.& ea quę par.§.non dignum, & ff. ad senatusco.turp.l.1.§.quid porro refert. Quarto, quia & si poneretur pactum, & iuramentum nõ valere, ipse tamen nõ poterit infirmare, arg.ff.de adoptio.l.post mortem, nimirum cõtractus alias inutilis vtilis debet esse ad repellendum contrahentem arg.ff.de seruit.rust.pred.l.per fundũ: causa matrimonii, quod propter eam succedendi spem contraxit cum nobilis filiam alias Burgensis ducturus non fuerit, arg.C.ad Velle.l.fin. Sexto Burgẽsi opponi potest doli, fraudisq; presumptio, violenter enim presumendum est ipsum ab initio animum decipiendi habuisse ex eo, quod post modum agere satagit, vnde refrenandus est, vt.ff.de cõd.cau.da.l.si donatio. Septimo cõsiderãdi

prudentia debet facere, ne minus consequatur nobilis, q̄ȝ ipsi⁹ exposcit nobilitas arg. ff. de adoption. l. nec enim in fin. Octa- uo q̄a occasionē malignādi præstaret exemplū, atq; incentiuū tribueret delinquendi arg. inst. vi. bon. rapt. §. sed nudum.

SOLVTIO

¶ EGO Pyleus Medicensis super hoc quandoq; consultus, si fuissem Burgensis, animam eius saluare volens peierandi consilium non dedissem, quāuis de licentia Romani iuris iu- ramento tali non obstante liberam factionē habeat testamenti.

QVÆSTIO CXXI.

121 AN ET QVANDO FRATER TENEATVR *communicare in diuisione cum fratribus domum emptam uiuente patre.*

VIVENTE patre familias reperitur vnum ex fi- lijs domum comperasse mortuo patre postmodū cęteri filij paternam diuidentes hereditatem vo lunt domum illam, quām ex bonis comperata; patris aiunt, sibi communicari frater vero al- ter de aduentitio peculio se comperasse asserens communionem euitare intendit. Quęritur: quid iuris sit: fa miil. hercisc. iudicium proponitur.

QVOD TENEATVR.

QVOD filius quasi ex profectitio acquisitam domum peculio communicare teneatur, hęc videntur inducere paternę potesta tis plenitudo: ex plenissima enim potestate; quā in liberos pa ter habet: pręsumendum est filium ex bonis patris acquisiuis- se: si non monstraretur contrarium: arg. C. de collat. l. filię ⁊. C. famil. hercis. l. certum est: suspitionis sinistrę euitandę turpitu- do: facit vt quęsisse intelligatur ex parte patris ⁊ sic comperas- se: debet pręsumi. arg. C. de donat. int. vir. ⁊ vx. l. etiam si vxoris. ⁊. ff. de donat. int. vir. ⁊ vx. l. quintus mutius. ¶ Item prioris

1 in opię certitudo: profecto enī de bonis patris acquisisse intel- ligendus est ille: qui nudus exiuit de ventre matris: ⁊ quid in- uenerit: non ostendit arg. de susp. tut. l. ij. ⁊. ff. de re. milit. l. non omnis. §. a barbaris. peculij conferendi generalis constitutio: cum enim lege cautum inueniatur liberoꝝ peculia debere con- ferri: qui exceptionem obijcit: quare peculium conferri nō de- beat probare debet arg. C. de probat. l. siue post ⁊. ff. de probat.

l.in exceptionib⁹ delinquẽdi remouenda occasio, nisi ei omnia de bonis patris acquisita presumerentur, daretur filijs occasio delinquendi, surripiendiq; res paternas suisq; laboribus acquisita contendere arg. instit. vi. bon. rapt. §. 1. & ff. de iur. iu. l. iij. §. 1. censure vel similitudo arg. ff. de annu. leg. l. annua. §. 1 & in auth. de ecclesiast. tit. §. interdicimus.

EXADVERSO

¶ PRO filio vero contra fratres ista facere videntur in laborib⁹ & fortuna acquirendi non deneganda occasio arg. C. arb. tut. l. si defunctus, facte solutionis, acquisitionis certitudo, ex q̃ constat filium comperasse, presumendum est, q̃ d suo comperauit, nisi ostendatur contrarium arg. C. de pign. l. fin. deficiẽs aduersariorum probatio, qui enim collationem postulat, rem subijcere collationi, probare debet, si negetur, arg. C. de eden. l. qui accusare. C. de probat. l. ij. nimirum ei, qui dicit probatio incũbit vt. ff. de probat. l. ei qui dicit & C. de probat. l. actor. huius ambigui fauorabilior interpretatio ambigua enim pro reo sunt interpretanda, cui magis iura fauent, ergo pro eo debet interpretari, arg. ff. de iu. dot. l. quemadmodum & ff. de regul. iur. l. in ambiguis, & l. fauorabiliores & ff. d action. & obl. l. arrian⁹. In re ambigua est electio, ambigua enim humanius sunt interpretanda, quis autem dubitet absolutionis sententiam fore humaniorem? arg. C. qui bon. ced. poss. l. fin. C. de fideicomm. l. cũ inter. Ex pluribus causis datur filio acquirendi occasio. nimirum filius patri hodie vna tantum acquirit ex causa vel ex re sua. Sibi vero ex omnibus, & alijs, quapropter si quomodo acquisierat, dubitaretur, magis intelligendum est, vt sibi acquisierit, cum multas habeat acquirẽdi vias, q̃ patri, qui non habet, nisi vnam tantum.

SOLVTIO

¶ PILEVS igitur Medicensis, quamuis aliorũ fratrum partem defenderet putat nihil proponi, cur ex bonis patris filius acquisiuisse intelligatur vnde ipsum a petitione fratrum absoluo sed. P. contra.

QVÆSTIO CXXII.

122 AN SI FILIVS PATRE INSCIO PIGNORET *domum per ipsum acquisitam, Patre mortuo sui filii possint se tueri contra creditorem allegantes nullitatem hipothecæ.*

HANC itaqꝫ domum aduentitij peculij filius hic patre inscio, in cuius erat potestate, pignus obligauit, demum relictis filijs pater decessit nepotibus ex dicto filio superstitibus domum paternã possidentibus, contra quos hipothecariam creditor intendit, ipsi vero se tueri volentes illã nullius esse momenti afferunt obligationem:

QVOD POSSIT

¶ QVÆRITVR, quid iuris sit, proponitur hipothecaria, vt dictum est, saltem vtilis, quam cũ effectu competere multis rationibus probari potest, licet enim ratione stricta dici possit obligationem non tenuisse, tamen equitatis beneficio dicendum est, vtilem competere actionem, cum nepotes patri heredes extiterint & vna dicatur persona sicut ipse, arg. ff. de pign. actio. l. antepen. cum enim patris, & filij, maxime, qui heres extiterit, vna dicatur persona, sicut ipse non potest contra pactum suum venire, ita nec filius, vt in auth. de iur. iu. a mi. p̃stit. in princ. & C. de liber. cau. l. si ab eo, quod autem ipse non potuisset resistere, patet his legibus vt. ff. de adoptio. l. post mortem, & ff. de codit. indeb. l. si non sortem. §. si filius nimirum contractus alias inutilis validus est ad repellendum contrahentem arg. ff. de seruit. rus. pred. l. per fundum, & C. qui milit. non poss. l. super seruis, lib. x. nunquid enim allegare posset, ideo se non teneri, quia contra leges obligauerit? certe nequaquam, arg. C. de trans. l. transactione 2. & ff. de leg. 1. l. si seruus plurium. §. 1. Est quoqꝫ alia ratio, quod conualescere debet obligatio ex post facto mortua persona, que impediebat obligationem nimirum conualescit ex post facto quod
1 ante inutile erat arg. ff. de pign. l. si tutor. & ff. de fun. dot. l. cum iur. sublata enim persona que impediebat, & impedimentũ tollitur ideo quia obligatio conualescit, arg. ff. de action. emp. l. fundum & C. quod non poss. ad lib. peru. l. ij. regula cõmuniter est, vt cum causa deficit & effectus arg. ff. de iu. patro. l. adigere. §. quãuis, & C. de lationib. l. 1. ff. de pact. l. quod dictum ad hec valere debet obligatio ex bono & equo, etiam si non fuit pater suo iure vsus infringendo ipsam alienationem, arg. ff. de inius, rupt. test. l. filio, & ff. de leg. p̃st. l. non vnquam, & ff. de pignor. l. ex fundo. Quinimmo quia non contradixit toto tempore, quo vixit, intelligitur eam ratam habuisse arg. C. de petitio. hered. l. si filius arg. C. de ser. alien. man. l. fin. & C. de bon. que lib. l. cum oporteret §. sin autem, igitur ab initio voluisse credidit, vt valeat hipothecaria intentari vt. C. de donat. int. vi. & vx. l. donationes, & ff. de pigno. l. si fundus. §. 1. quomodo ergo poterunt nepotes infringere, quod pater fecit, nec alius reuocauit, & vterqꝫ in eadem

voluntate decessit, nullo modo, arg. C. de test. milit. l. quę a patre & C. si qui. in frau. cred. l. fi. & C. de reuoc. do. l. x. & fi. quãuis enim conceditur, quod ab initio pignus non tenuerit, tamen silentio eorum, maxime qui contradicere poterant, debet roborari, arg. C. de arb. l. pen. & ff. de donat. int. vir. & vx. l. cum hic. §. ait & C. de acqui. poss. l. nemo. Ex his ergo liquet aperte nepotes paternã domum possidentes ad ipsius restitutionem: si nõ pro debito satisfaciant, condemnandos.

EX ADVERSO

¶ NEPOTES vero clypeis defensionis armati asserunt, se non teneri dicentes obligationem ipso iure non tenuisse factam contra legis prohibitionem arg. C. de castr. pecul. l. si fa. & C. de bon. quę lib. l. fin. §. filius. Si ergo fuit obligatio contra leges quia persona, quę obligauit, non poterat obligare: igitur idem ipse poterit infringere, arg. C. de pred. min. l. iij. & C. de repud. her. l. iij. nec enim per obligationem, quam fecit, quę de iure non tenuit, etiam ab agendi posset via repelli, vt. ff. de oper. lib. l. sicut & ff. quibus mo. pig. l. iiij. & l. sicut. §. si volun. & ff. de optio. lega. l. ij. Nec obstat quod decessit auus, quia superuixit patri, arg. ff. de leg. iij. l. x. succedit alia ratio fortior, quia nisi non patet auum obligationem hanc potuisse reuocare, quin etiam a creditore, si possideret, petere igitur nepotes, cum sint heredes ipsius hoc facere possunt, arg. ff. de regul. iur. l. heredem, & ff. de oper. lib. l. & si ex modica. §. x. nec enim heredi nocere debet, quod defuncto nocere non potuit, arg. ff. de condit. & demon. l. publicius in fi. & ff. de regul. iur. l. inuitus. §. ij. quamuis hoc non posset allegare iure patris, poterunt tamen quasi heredes aui, arg. ff. de Senator. l. emancipatum, nimirum plerunque iure vno conceditur, quod altero denegatur, arg. ff. de test. mil. l. iij. & C. ad l. iul. de adul. l. iure. Preterea proponitur alia ratio, quia filius familias nõ habet liberam facultatem, cum parentes habeant administrationem legitimam, igitur quod de bonis citra patris voluntatem, & authoritatem alienauerit, ipso iure non valet arg. C. de Bon. quę lib. l. cum non solum. §. filijs famil. autem & ff. ad macedo. l. sed & si. §. x. cum ergo iure prohibente facta sit talis obligatio, tractu temporis non potuit confirmari arg. ff. de regul. iur. l. quod in initio & l. omnia & l. penult. nullo enim tempore debet haberi ratum quod contra leges factum est arg. ff. quod met. cau. l. si mulier. §. x. preter hęc, legis habemus rationem prohibentur enim huiusmodi alienationes ne filij calore iuuenili inducti pauperent. vt. C. de bon. quę lib. l. fin. §. filijs, nimirum quędam in felicitate plerumque prohibentur propter malum, quod inde peruenire potest, vt institut. vi. bonor. rapt. §. sed nedum. Ex his ergo

aperte liquet alienationem talem nullius fuisse momenti. Unde iá dicti nepotes iuste postulát a petitione creditoris absolui.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur sine pręiuditio melioris sententię hanc obligationem ab initio non tenuisse, ideoq́ ipsum ꝛ filium, si possidet putarem ab hac hipothecaria absoluendum, cum enim legibus prohibeatur huiusmodi obligatio, satis patet eam, si facta fuerit, ipso iure nullam quamuis hoc expressim lagislator non cauit, vt. C. de legib. l. non dubium.

QVÆSTIO CXXIII. Correlaria

123 AN DICTI FILII SE DEFENDENTES POSsint tempore messium & uindemiarum in ius conueniri & dilationem ea de ca causa obtinere.

TERTIO Loco quęritur, nunquid nepotes isti tempore messium, ꝛ vindemniarum ad iudicem vocari vti rei rusticę occupati non debeant, quia clerici, vel milites sunt, dilationem causa messium vel vindemiarum habére possunt, proponitur officium iudicis.

QVOD DEBEAT

¶ QVOD ergo huiusmodi dilatio nepotibus dari debeat, ratio generalis proponitur, Generaliter enim statutum est, nequis tempore messium, ꝛ vindemiarum cogat aduersarium suum, in ius venire, vt. ff. de fer. l. 1. in princ. ꝛ. C. ꝛ. l. omnes in princ. nec distinguitur persona vocantis, vel vocati, qualiscúq́ ergo fuerit vocans, vel vocatus non cogitur ad iudicium venire, vt C. de donat. l. data, ꝛ. ff. de offic. pręf. l. iij. nimirum verbum simpliciter dictum, generaliter ꝛ sine distinctione intelligendú est arg. ff. de aleator. l. ij. ꝛ. ff. de legat. pręstan. l. 1. cum in legib. indefinita iura vniuersa contineát, vt. ff. de ser. vrb. pr. l. si seruitus ꝛ. ff. de excus. tut. l. ij. Secundo allegatur alia ratio, quia iura non propter personas certas sed generaliter in omnibus statuta sunt, arg. ff. de leg. l. iura ꝛ. C. de legib. l. leges. Tertio quia beneficia large interpretanda sunt, vt. ff. de constit. princ. l. beneficium quáuis enim dicatur, ꝙ circa rez rusticam occupati nó sunt compellendi in forum, tamen ꝛ de non occupatis idé in-

telligendum est, quia occupari possunt; arg. ff. de furt. l. cum, q i §. ij. Ideo enim occupatorum fit mentio, quia propter occupationem ius traditum est ab initio, porro et si non occuparentur, nihilominus tamen habet locum constitutio, quae ob causam illam generaliter facta est arg. instit. q cum eo. § fin. et C. de prae scr. xxv. ann. l. fin. et C. de ser. fugit. l. fin. non enim cessante causa constitutionis, statim et constitutio cessare debet, arg. ff. de re milit. l. semel et ff. de senat. l. feminae. Quarto, quia casus excipiuntur, in quibus temporibus istis potest quis in ius vocari: vt. ff. de fer. l. i. §. fin. et l. ij. et iij. q generaliter in alijs prohibetur vt. C. de pact. con. l. fin. nam quod de vno dicitur, de alijs denegatur, vt. ff. de cond. et demonst. l. cum ita et ff. de appe. l. cum nimia.

EX ADVERSO

Ex aduerso respondetur dilationem hanc non esse eis concedendam; his enim danda est, qui circa rem rusticam occupantur, vt. ff. de fer. l. i. cum ergo isti nepotes non sunt circa rem rusticam occupati, huius dilationis beneficio gaudere non debent, vt. ij. ex ore tuo te iudicem cum occupatis hoc beneficium dicatur datum omnibus alijs denegatur, arg. ff. de contrah. empt. l. cum seruo et ff. de exercito. act. l. i. vel adminus, vt ipsi fatentur, haec fuit causa concessionis, quod occupanti etc. igitur vbi causa deficit, concessio etiam cessare debet, arg. ff. de iu. patron. l. adigere. §. quamuis, et ff. de pact. l. quod dictum ad haec; non magis hoc, quam alio tempore occupantur, ergo non magis hoc quam alio tempore beneficiari debent, nam vbi par causa est et paria debent iura constitui, arg. de l. aquil. l. illud, et ff. vt ex legi. et senatuscons. bon. poss. l. i. quantum ad istos non intelligitur tale tempus, cum ipsi ea, quae huiusmodi temporis sunt, non adimpleant arg. ff. quod cuiusque vni. l. i. et ff. si seruit. vind. l. loci. §. competit. nimirum beneficium non meretur habere qui illud propter quod beneficium conceditur, non exercet. C. de sacr. sanct. Eccl. l. qui sub praetextu.

SOLVTIO

QVIA igitur rarissime contingere potest, quod quis directo, vel 2 secundario occupetur, tali tempore pronuncio huius beneficium omnibus communiter indulgendum.

QVAESTIO CXXIIII.

124 AN EPISCOPVS BONON. A CVIVS SEN*tentia fuit appellatum ad Archiepiscopum Rauen. possit, si Archiepiscopus Rauenn. fiat, eandem causam in appellationis instantia iudicare.*

BONONIENSI Episcopo iudicante ad Archepiscopum Rauennatensem dicitur appellatum, quo interim viam vniuersę carnis ingresso Bononiensis Episcopus ei proponitur substitutus, nunc ergo in dubium vertitur, an super appellationis causa cognoscere valeat, qndā Bon. Episcopus, proponitur sapientum cognitio.

QVOD POSSIT

¶QVOD possit cognoscere, In primis ea ratione conuincitur, quia quasi alius homo esse videtur, licet idem sit in veritate, arg. ff. de acq. re. dom. l. sed si ex meis, & ff. de adim. leg. l. si seruus. §. 1. Secundo, quia cum ipse sit archiepiscopus Rauennas appellationes ad eum archiepiscopū factas debet cognoscere, cum nullo iure vetetur, arg. ff. de procur. l. mutus. §. 1. potius enim dignitatis sunt cognitiones huiusmodi, q̃ personę, arg. ff. q cuiusq; vni. nomi. l. item in princ. & ff. de offic. iuridi. Alexan. l. 1. & 2. non ergo dici debet ad ipsum, qui iudicauit, recursum appellationis fieri, cum ille fuerit Bononiensis episcopus, nunc autem Rauennas cognoscit archiepiscopus inter quos quāta sit discretio, nulli nō patet, arg. ff. d iurisd. om. iudi. l. quamuis, ergo si vetaretur cognoscere, quia fuit episcopus, tamen debet admitti, quia nunc est archiepiscopus, argu. ff. de iudic. l. iudicium, e conuerso nimirum, q sepe vno respectu negatur, alio indulgetur, arg. ff. de fideiuss. l. tutor. & ff. de condit. ob. ca. l. dedi. & l. si pecuniam in princ. Tertio loco dicimus, q in lege illa, qua prohibetur recursum causę fieri ad eum a quo appellatum est, conditio tacita debet intelligi, si in eodem statu permanserit, argu. ff. de solutio. l. cum quis & ff. de procurat. l. si post datam.

EXADVERSO.

¶ECONTRA vero allegari potest, quondam Bononiensis episcopus super appellatione hac non posse cognoscere, lex enim aperte scripta est, qua prohibetur causę recursus fieri ad eum, a quo appellatum est, vt. C. de appellat. l. eos qui, nec distinguitur in eadem dignitate permanserit, vel eam prenūciauerit, igitur generaliter debet prohiberi, arg. ff. de aleato. l. 1. ff. de offic. pres. l. iij. Secundo allegatur iustissima suspicionis ratio, qui enim ei non immerito suspectus dicetur, contra quem iudicauit, vt. C. de assessor. l. fin. non enim est verissimile, q suam sententiam, etiā si in melius, vellit permutare, nimirum cum eru bescēda causę variatio sit, vt. C. de mo. mulct. l. fin. poterit igit

merito, quasi suspectus refutari: arg. C. de iudic. l. apertissimi, & ff. de liber. cau. l. si pariter. Tertio, quia semel officio suo functus est; igitur siue bene, siue male iudicauerit, non potest iterato eandem causam cognoscere: arg. ff. de re iudic. l. iudex.

SOLVTIO

¶ DICIMVS ergo hunc archiepiscopum de appellationis causa posse cognoscere, melius tamen fecerit, si ipsam causam alteri delegauerit arg. ff. de iurisd. om. iud. l. pretor.

QVÆSTIO CXXV.

125 AN VSVRARIVS QVI IMMINENTE MORTE *sacerdoti iurauit in confessione usuras de cetero nõ exigere, et exactas restituere cõualescens possit eas petere nõ obstãte iuramẽto.*

QVIDAM fenerator, dum esset in mortis articulo constitutus deo reconciliari volens in manus sacerdotis iurauit se vsuras de cetero non exacturum, exactasq; arbitrio presbiteri restiturum, verum timore mortis fugato rusticus conualescens vsuras sibi stipulatione promissas petere a debitore satagit, debitor vero iuramentum obijcere proponit. Queritur quid iuris sit, proponitur certi condictio.

QVOD POSSIT

¶ QVOD autem possit cum esset tu competere, euidenti ratione probatur, stipulatus enim fuit vsuras intra modum legitimum, nec modus liberandi aliquis interuenit, igitur recte poterit experiri, arg. C. si cert. pet. l. si pro mutua. Nec obstat quod iurasse dicitur sacerdoti, quia res inter alios acta alijs prodesse non debet, nec et ea alteri nocere; arg. ff. de pact. l. si vnus. §. pacta. & ff. de iureiur. l. iij. & l. pen. & l. nam, & postea; quod enim sacer- 1 doti iurauit, deo iurauit, & solum deum habet vltorem, arg. C. de reb. cred. l. ij. ¶ Item quia ex causa iurauit, scilicet timore mortis; igitur causa non sequuta reuocari potest, quod iurabit, argum. C. de non num. pecu. l. indubitati & ff. de condit. ob. tur. ca. l. i. & ij. & per totum titulum: nimirum quasi mortis causa videtur debitoribus reliquisse liberationem vsurarum, igitur cum conualuit reuocare poterit; quod fecit argum. ff. de donat. ca. mort. l. si

mortis. Nec dicatur facere contra iuramentum, quia ex con-
cessa causa deseritur arg. ff. qui satisd. cog. l. fi. Instat ratio for-
tior, quia coactus fecit timore mortis percussus, ergo reuocari
poterit, arg. in constit. Feder. l. hac. edictali. §. fin. ¶ Item cum
iure vltimę voluntatis fecit, vt probatum est, licite variare po-
terit, & mutare cum sit, ambulatoria defuncti voluntas vsque
ad extremum exitum, arg. ff. de adim. leg. l. iiij. & ff. de donat. in
ter vir. & vx. l. cum hic. §. ait. nemo enim sibi legem imponere
potest, ne liceat ei a priori voluntate discedere, vt. ff. de leg. iij. l.
siquis, & ff. de iu. codicill. l, dominus: Vltimo loco succedit ra-
tio fortior, quia sacerdos turpiter iuramentum huiusmodi exe-
git nolens feneratori alias dare penitentiam, cum enim coacta
2 seruitia Deus non diligat, patet igitur, q pacto, vel iuraměto
non debet ad hoc aliquis astringi, quędá cum per se licita sunt
quę in pactis deducta vicianntur, vt, scz in causa Burgensis, &
nobilis, probatum est, igitur cũ excussum sit turpiter iuramen-
tum, tale nullam vim habere debet, arg. in auth. scenicas nó so
lum si fideiuss. §. 1. & ff. de legat. 1. l. siquis in factum, his fenera
torem breuiter peractis se defendere nititur.

EX ADVERSO

¶ CONTRA Macedonem stilum conuertamus, dicimus er-
go improbissimum hunc vsurarium vsquam vsuras exigere nó
posse, quamuis in stipulatum deductas: Et in primis cõtra ip
sum facit odium ipsorum feneratorum, vsurarumqz quorum
quarumqz causa etiam licita alias denegantur, & denegata có
ceduntur arg. C. de vsur. l. cum allegas: & ff. ad maced. l. 1. Se-
cundo ipsius licitum iuramentum, contra q nulli licet venire;
argum. C. de transf. l. siquis maior. & C. si min. se. ma. dix. l. pen.
Quinimmo iuramenti tanta vis est, ac potestas: vt alias lici-
ta denegantur, vt. C. si adu. vend. l. iij. de probat. auth. q opor-
tet, sed & negata panduntur vt. ff. de iureiu. l. nam post. §. iij. &
3 l. si duo. Nec obstat q dicitur res in alios acta &c. sacerdos. n.
cum sit pater spiritualis ad instar patris naturalis filijs potest
proficere, arg. ff. de verb. ob. l. quodcũqz. §. 1. & C. d pact. con. l.
pater, vel cum omnibus publicę deseruiat, quasi publica perso
na potest suo pacto, vel stipulatione alteri quęrere, vt. ff. de ado
priuo. l. non aliter, & ff. rempu. sal. fo. l. iij. Tertio quia & si non
prosit debitoribus iuramentum, quantum ad exceptionem iu-
risiurandi saltem prodesse debet, quantum ad exceptionem do
li. arg. ff. de pact. l. iurisgentium. §. fin. l. rescriptum. §. fi. Quar-
to, quia quasi debitorum gerendo negocium fecit sacerdos, er-
go ipsi ratum habendo possunt sibi exceptionem parare, sicut
alias dominium, vel actionem arg. ff. de negoc. gest. l. si ego.

Quinto

Quinto etiam si nullum sacramentum intercessisset, tamen fenerator ex tali stipulatione, quę contra Canones interposita est quos nostrę leges imitantur, experiri non potest, argu. in auth. vt cleri. apud prop. epis. §. si vero ecclesiasticum.

SOLVTIO.

¶ VOLENTES igitur vsurarij, quod est monstruosum, animam saluare, debitori doli exceptionem concedentes ipsum a feneratoris petitione absoluimus.

QVÆSTIO. CXXVI.

126 AN IN PENAM TRAHENTIS, ALIQVEM IN ius coram iudice extero incidat is, qui uocauit, sed ante litem contestatam destitit.

DICTVS itaque fenerator prędicta malitia nõ sufficienti debitorem vocauit ante iudicem exterum traxitque eum inuitum, deinde priusquam litem contestaretur, peritiores consulens ante iudicem ordinarium, desiderat eum conuenire, debitor vero eum actione priuatum propter prauam de se vocationem contendit. Quęritur, quid iuris sit, proponitur actio secundum formam negocij.

QVOD POSSIT.

¶ QVOD igitur fenerator possit agere cum effectu, euidenti ratione probatur, In primis, quia creditor fuit, nec esse desijt, igitur adhuc creditor manet, poterit ergo cum effectu actionẽ intendere, arg. ff. de his qui sui vel ali. vir. l. pater. Secundo quia non debet nocere conatus, cum iniuria non habuerit effectum, arg. ff. quod quisque iur. l. 1. §. fin. et ff. de iniur. l. item apud. §. si causa, et §. aliqui verba enim cum effectu accipienda sunt, vt quod dicitur vocauit etc. non prima figura, vel verbo tenus sed cum effectu accipiatur vt. ff. de hered. vel actio. vend. l. ij. §. illud, et ff. ne qui eum in ius voc. l. pen. §. pr. Tertio, quia fingitur nemo vocasse, qui non perseuerauit, sed ante litem contestatam destiterit, arg. ff. rem rat. hab. l. amplius, et ff. de diuort. l. ij. Quarto loco dicimus huic instę plenitudinis suffragio indulgendũ, arg. ff. ad. l. corn. de fals. l. qui falsam, et C. de appellat. l. siquis libellos. Quinto quia destitit re integra, idest ante litis contestatę initium arg. ff. de rei vend. l. is qui se obtulit et C. de plus petitio. l. vnica. Sexto quia omnia reo integra sunt, nihilque ipsius int ex est, arg. ff. si q. cautio. l. 2 si post tres.

EXADVERSO

¶E CONTRARIO dicimus creditorem actione mulctatum experiri non posse, nimirum expressum lege cauetur vocantem ad iudicem exterum causam suam debere perdere, & actione mulctari, vt. C. de iurisdict. om. iud. l. autem, & l. in criminali, nec distinguitur perseuerauerit, vel non, ergo generaliter siue perseuerando agat, siue desistat, punietur, vt. ff. de offic. præf. l. 3 & ff. de publ. act. l. de precio, quamuis ei hoc ius asperu3 videatur, seruari debet, quia lex ita scripta est, vt. ff. qui & a quib. l. prospexit, non enim a verbis legis facile est recedendum, vt. ff. de exercit. actio. l. 1. §. si is quis, & ff. de leg. iij. l. non aliter. Nec 2 proficit ei ad penam, qui vocauerit, quamuis postea destiterit quia vocasse sufficit, arg. ff. de calumniat. l. iij. in princ. Ex his ergo liquet vocantem aduersarium ad iudicem exterum & re, & actione mulctari, ergo licet postea desistat, non tamen semel actio extincta, debet restitui arg. ff. de verb. obl. l. itē. §. sacram. & ff. de nox. actio. l. si alienus.

SOLVTIO

¶VIDETVR ergo mihi sine preiuditio melioris sententię, ad 3 exterum vocantem iudicem si ante litem contestata3 pęniteat, adiuuandum, maxime si non per malitiam vocauit, vt actione non priuetur.

QVÆSTIO CXXVII

127 AN HERETICVS DONANS IVS, SI QVOD HA*bet in hereditate paterna reuersus ad fidem, possit repetere bona paterna à possessoribus eorum.*

QVIDAM Senensis habens filium hereticum in fidem: siue patarinum mutuam pecuniam accepit, omniaq3 bona sua creditoribus obligauit, ipsosq3 in vacuam possessionem induxit in casuq3 tali relicto filio agnatisque ortodoxis, finiuit vitā hic talis filius agnatis suis ius vniuersum siquid habebat in hereditate paterna, donauit, qui post modum contra creditores fingentes actionum iacula vniuersa vendicātes quasi de fructibus fuerit creditoribus plenissime satisfactū vel forsan debitū offerentes in maxima quātitate accepta pecunia

transfigerunt, ipsis creditoribus finem facientes, & donationem iuris, si quod habent: elapso postmodum breui temporis spatio dictus patarinus ad fidem reuertitur, bonaque paterna contra dictos creditores instituit petere, obijciunt ei omnia supradicta, Queritur, quid iuris sit, proponitur, actio pignoratitia vel petitio hereditatis vel rei vendicatio.

QVOD POSSIT

¶ QVOD autem cum effectu valeat experiri, In primis ea ratione probatur, quia nuper ad fidem reuersus quasi agnoscendi iuris causa patri debet succedere, sicut ab hostibus reuersus, vel a deportatione liberatus arg. ff. quibus ex ca. maio. l. fin. & ff. de bon. poss. con. tab. l. 1. §. fin. nimirum ratione delicti, quod antea priuabatur hereditate paterna vt. C. de heret. & manich. l.
1 cognouimus nec ad fidem reuersus repelli debet, cum iuste penitudinis suffragio sit subueniendum arg. C. de her. & man. l. 4 & l. cognouimus, & in auth. idem de nestorianis. Secundo quasi nouus, aliusque homo esse videtur arg. C. de nupt. l. imperialis. Tertio quia non debet ei obesse, quod in infidelitate fecit, dum seruus esset peccati arg. ff. de reg. iu. l. quod quisque, & de negoc. gest. l. cum actum. Quarto, quia ipsius donatio, cum nihil haberet, ipso iure non valuit, argu. ff. de acqui. re. dom. l. traditio. & ff. de regul. iur. l. nemo. ¶ Item quia donauit agnatis, qui tunc erant domini, & succedebant, de iure arg. C. de her. & man. l. cognouimus cum ergo, vt probatum est, ipsius donatio de iure non valuerit, igitur ea non obstante vendicare poterit arg. C. de trans. l. si causa, & C. de agric. & cens. l. quemadmodum lib. xi. Quin-
2 to allegari potest ratio mera & scripta scilicet vt hac occasione inuitentur heretici ad fidem redire, arg. ff. de iust. & iu. l. 1.

EXADVERSO

¶ EX aduerso creditores resistunt dicentes dictum patarinum ab intentione sue petitionis repellendum euidenti ratione. In primis quia ius donauit vniuersum, quod habebat, ergo reuocare non poterit, nisi forsan per ingratitudinem vt. C. de reuoc. donat. l. donationes & C. de action. & obl. l. sicuti. Secundo quia donando omnem sibi agendi viam interclusit, & causam presentem
3 scilicet & futuram, vt. ff. de rei vendic. l. si atitio, & ff. de vsucap. l. cum vir. Tertio quia in hunc casum sibi prospicere potuit, vt. ff. loca. l. si quis domum. Quarto quia non debet plus mereri, quia hereticus, quam si fuisset catholicus, si enim catholicus a se factam donationem non potest infringere, multo minus hereticus: ne alioquin plus iuris habeant delinquentes, quam qui non deliquerunt arg. ff. de donat. in ter. vir. & vx. l. iij. & ff. ad Turpill.

l.1.§.accusat.⁊.arg.ff.de noxal.action.l.non solum: Quinto quia ⁊ si poneretur, quod fuisset inutilis donatio talis, ipse tamen, qui fecit, non poterit reuocare, arg.ff.de seruit.rus.pred.l. p fundum, ⁊.ff.de adoption.l.post mortem. Sexto quia nulli facultas esse debet sub sui maleficij pretextu a se contractum in irritum reuocare, argum.C.de reuoc.don.l.cum profitearis, ⁊.C. de trans.l.transactione.

SOLVTIO

¶EGO itaq; Phileus Medicensis auditis intellectis, ac cognitis allegationibus vtriusq; partis creditores a predicti patarenni petitione absoluo.

QVÆSTIO CXXVIII

128 AN STANTE MANDATO FACTO TRIBVS *ad uendendum, alter ex eis possit emere ab uno eorum.*

ARNALDVS de calidis degens Mutine causa studiorum mandauit tribus amicis suis per epistolam vt fundos duos Vellcianum sc3, ⁊ Seianum distraherent, sibiq; precium bona fide acceptum mitterent, Duo igitur ex his absente tertio, vnus alteri fundos predictos citra mādati formā vendidit, preciumq; acceptum Arnaldo per fidelem nuncium transmiserunt, Arnaldus vero post modum in patriam reuersus re comperta fundos predictos quasi contra formam mandati alienatos vindicare intendit. Queritur, quid iuris sit, proponitur rei vendicatio.

QVOD POSSIT VENDICARE

¶QVOD autem rei vendicatio competat cum effectu, euidenti ratione conuincitur, sc3 quia fines mandati custoditi nō fuerūt, tribus mandatum fuit, vt venderent quod nunq; obseruatum fuit, nimirum nedum tres sed nec duo vendiderunt, immo vnus tantum, reiq; forma non seruata mandato non obstante competit vendicatio, arg.ff.mand.l.diligenter, ⁊.ff.de tributo.l.sed.⁊ si 1 §.conditio.⁊.l.quicunq;.§.non tamen. Preter hec plures debuerunt adesse venditioni, igitur vno deficiente tota venditio infirmatur, arg.C.de testam.l.si vnus, ⁊.C.qua: pro. nō est necess.l.cum magis, ⁊.ff.de arbitr.l.si cum. ¶Item pluribus hoc negocium demandatum est, ⁊ simul igitur absente aliq ex his

non potuit expediri, arg. ff. de regul. iur. l. duo ex. sed et ponatur, quod vnus potuerit vendere, non tamen comprocurator poterit comperare prohibitus ratione officii arg. ff. de contrah. empt. l. si in emptione. §. fin. et l. fin. nec potuit duplici officio fungi scilicet
2 ementis et vendentis arg. ff. de auto. tut. l. pupillus. §. 1. et ff. de tut. et cur. l. pretori: cum enim debuit vendere non potuit, nec debuit comperare, arg. C. de sacr. sanct. Eccl. auth. quibuscunque et C. de distr. pign. l. et qui sub imagine preter hec presumitur dolus procuratoris, qui comperauit, interuenisse, si non restituat, argum. C. de dolo. l. 1.

EXADVERSO

¶ HÆC pro Arnaldo allegentur, sed vero resistit possessor obiiciens rei venditę ac traditę Arnaldi mādato, et ab eo, cui mandatum fuit exceptio, quam sibi cum effectu competere dicit cōperauit enim vt dictum est ab eo, cui Arnaldus vendere mandauit, nec reuocatum fuit mandatum: ergo cum effectu datur exceptio, arg. ff. de except. rei iudic. l. 1. Quinimmo quasi ipse vendiderit repelli potest, nam et vendere videtur qui per alium vendit. arg. ff. de lib. ca. l. non solum. §. 1. et ff. de adm. tut. l. ita autem depositioni. §. gessisse autem. Nec obstat quod pluribus mandatum fuit vendendum, sufficit enim vnius auctoritas arg. ff. de exercito. l. 1. §. si plures, et ff. de admin. tut. l. iii. nam cum
3 mandatum datū sit, nō refert, per quē mandatū fuerit explicatum, etiam si per eum cui mandatum non est, cum non intersit mandatoris arg. ff. mand. l. si procurator. §. mandati, nemipe alius pro me faciendo, quod mihi mandatū est, me liberat, arg. ff. de negoc. gest. l. si pupilli, in princ. et l. soluendo, et l. mandati: ergo multo fortius, cui mandatum est pro se, et alius faciendo mandatum explicat. Nec obuiat, quod is qui comperauit, similiter vendere debuit potuit enim rite ab alio procurare, vice cuius extranei palam et bona fide comperare lex concedit arg. ff. de admin. tut. l. non existimo non enim debuit officium suum ipsi esse damnosum arg. ff. de furt. l. inter omnes. Preter hec qui mandauit alteri non prohibuit alteri ab altero comperare, igitur concessisse videtur arg. ff. de procurat. l. qui proprio. §. si. Succedit alia ratio fortior: quia mandatoris non interest magis ab isto fundum comperatum esse quam ab alio, igitur experiri non potest, arg. ff. mand. l. si procurator. §. si mandati.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur sine preiuditio melioris sentētię distinguendū vtrum mandauit simul vendere tribus an separatim cuique, vt venderet nō adiecto vtrū alii venderet, In primo casu quasi

non fuerit forma seruata mandati emptorem condemno, in secundo vero absoluo, vt. C. de caduc. tollen. §. penult.

QVÆSTIO CXXIX.

129 AN SECVNDVS MARITVS QVI HABVIT *in dotem omnia, quæ habebat primus uir, possit petere fundum possessum à primo marito extra dotem.*

BEBIVS Martellus Ascanio Morello dotis filię suę nomine fundum dedit. Bottrianum scz Seianum inter quos Ascanius etiam Romanum quasi sibi in dotem datũ cũ ceteris possedit, Ascanio mortuo Bebius Martellus eandem filiam suam Sẽpronio in matrimonio copulauit promittẽs dotis nomine omnia quę habebat Ascanius Morellus. Modo quęritur, nunquid Romanus fundus in hac promissione contineatur, scilz vt vel possit peti, vel non repeti, si Ascanio traditus fuerit, proponitur actio ex stipulatu a marito si non fuerit traditus solutione vero facta proponit Bebius socer, vel hęres eius repetitionem.

QVOD CONTINEATVR.

¶ QVOD ergo Romanus fundus dotis promissione contineatur, vt sic a marito possit peti vel non repeti, plura suadere videre videntur, fauor dotis in iure pro qua respondendum est in ambiguo, vt. ff. de regul. iur. l. in ambiguis. ¶ Item quia nõ fuerit forsan alias Sempronius matrimonium contracturus, nisi fundum hunc habuisset in dotem, arg. ff. de contrab. empt. l. si duos, ⁊ ff. de edil. edic. l. cum eidem. ¶ Item quia fingendum est Ascanium in dotem prędictum fundum habuisse, licz vere non habuerit, quia habuisse vulgariter credebatur, arg. ff. de offic. pre. l. Barbarius ⁊ ff. ad maced. l. iiij. vulgaris enĩz ⁊ communis opinio pro veritate accipitur, arg. ff. de testa. l. iiij. ⁊ C. de sent. ⁊ interlocut. l. ij. ⁊ ff. de testib. l. iij. non igitur imputandum est ei, si non diuinauit priorem maritum pręfatum fundum in dotem non habuisse, arg. ff. ad. l. aquil. l. si putatur, ⁊ ff. mand. l. si fideiussor. immo Bebio Martello socero imputandum, ⁊ quasi dolo exceptione, vel replicatione submouendum,

cum Sempronium generum non instruxerit, veritatemq; manifestauerit, ipsumq; errare passus fuerit, arg. ff. de pignorat. act. l. siquis in pigno. sed forte dicet Bebius Marcellus se quasi in pignore dedisse replicabitur ergo & intellexit ipse dictũ se pe fundum in dotem fuisse, igitur vterq; contrahentium egit, vt contineatur in promissione dotis posterioris, ergo dabitur arg. ff. ad. l. rhod. de iact. l. se vehenda & ff. de verb. obl. l. in conuentio. Deinde succedit alia ratio, quia causa pietatis in dote vertitur, quę sola impedit repetitionem, vt. ff. de cond. inde. l. q̃ a

2 domini. §. fin. Prętер hęc pro marito faciunt verba generalia vt promissioni contineatur, etiam de quo non cogitauit promissor. vt pro stipulatore verba accipiantur, vt. ff. de acceptil. l. iij. & ff. de verb. obl. l. si mihi & titio. ¶ Item pro stipulatore facit habebat verbum, q plures annectit significationes dominij, vel quasi, seu possessionis, vt. ff. de verb. obl. l. stipulator. §. 1. & ff. de verb. sign. l. haberi cum ergo contineri stipulationi creditur quicqd prior maritus qualitercũq; habuerit, ergo & si possessionis tantum iure vt. C. de reb. ali. non alien. l. fin.

EX ADVERSO.

¶ EX aduerso dicit Bebius, vel heres eius Romanum fundum in stipulatione non contineri, & hoc liquet aperte id enim duntaxat stipulatione promissum est, q prior in dotem habuerit, at fundum pręдictum non habuit in dote, igitur stipulatione dicta non cõtinebatur, arg. ff. de verb. obl. l. si stipulatus vero nõ

3 enim sufficit habuisse, nisi in dotem habuerit, cum de tali habitione sit dictum, ergo tanq̃ nullo modo habuerit interpretandum est, arg. ff. de admin. tut. l. si duo. & ff. de leg. iij. l. intestato. ¶ Item non sufficit opinari datum in dotem, nisi vere fuerit datus arg. ff. de vsufr. l. celsus, & ff. pro derelic. l. 1. in fi. plus enim rei veritas, q̃ opinio intuenda est, arg. ff. de neg. gest. l. quinta, pręter hec in stipulationibus verba contra stipulatorem intelligenda sunt, arg. ff. de verb. obl. l. stipulatio ista. §. in stipulationibus. l. quicquid. ¶ Item habendi verbum ad id q iuste, &

4 legitime habuerit referendum est arg. C. de inoffic. test. l. siquando, & C. de his qui ven. eta. impetr. l. fin. ¶ Item ad ea tantum quę cum effectu habuerit, vt auocari non possint, verba enim cum effectu sunt accipienda arg. ff. q quisq; iur. l. 1. in fin. & ff. ne qui. eum qui in ius voc. l. pen. §. pen. cũ igitur Ascanius nõ habuerit fundum Romanum iuste legitimeq;. Item cum non habuerit cum effectu ita q ab eo non posset auocari, immo eius iniuste possedit, auocariq; ab eo potuit, pro eo habendum est, ac si numq̃ habuerit, vt sic posteriori stipulatione, de qua q̃ritur non contineatur, arg. ff. de verb. sign. l. aliud est, & ff. de regul.

iur.l.non videtur quis ꝛ.ff.de vsur.l.iiij.§.item: Ex his ergo aperte liquet fundum prælibatum nullo iure deberi, traditusq; per errorem condici poterit, arg.ff.de condit.indeb.l.1.nimirū legibus cautum est proprium errorem nemini nocere, arg.ff.d iur.ꝛ fac.ign.l.error immo licite reuocare, quia per errorem gestum est arg.ff.de interrog.actio.l.de etate.

SOLVTIO

¶NOS itaq; vtriusq; partis auditis allegationibus ꝛ diligēter intellectis Titius fore putamus pro dote rūdere, ideoq; Bebium Martellum, seu eius heredem ad dicti sepius fundi præstationem condemnamus vel a repetitione repellimus.

QVÆSTIO CXXX.

130 AN MINOR MANVMISSIONEM CVM IVramento factam non seruata solemnitate possit reuocare.

FILIVS Abbati de abbatia minor .xxv.annis seruos quosdam suos magna pecuniæ quantitate accepta nō in concilio vindicta manumisit, ipsamq; manumissionem iuramento corporaliter præstito confirmauit postmodum vero legis Eliescentiæ tenore perspecto: consilioq; cū peritioribus habito dictam manumissionem infirmare intendit quasi factam contra d. legem, aliasq; multas. Uertitur in quæstione quid iuris sit proponitur vtilis in rem præiudicialis.

QVOD POSSIT

¶QVOD ergo iste minor cū effectu agere possit euidenti rōne probatur, quia manumissio hec aperte fuit contra legem Eliescentiam vt.ff.de manumiss.vind.l.iiij.§.fin.ꝛ instit.quibus ex cau.maio.non poss.§.eadem igitur ipso iure non valuit poterit ergo in irritū reuocare arg.C.si adu.lib.l.iij.ꝛ.ff.de optio.leg.l.iij. Nec obstat ꝙ iurauit, nam cum manumissio fuerit cōtra legem neq; iuramentum pro ea seruanda interpositum alicuiꝰ debet esse momenti arg.C.de leg.l.non dubium.ff.de pactis.l.iurisgent.§.si ꝛ pu.ꝛ.ff.de leg.1.l.siquis in fin. nimirum iuramenta turpia, vel turpiter vel contra leges extorta seruanda non sunt vt in auth.scenicas non si fideiuss.præstite.5.collat.ꝛ

C.de

transact.l.pen.z.C.ad.l.iul.maiest.l.ij. nec videtur deierare q ex concessa causa deserit iuramentum, tu3 quia sic inueniretur via circumueniendi legem Eliescentia3,arg.ff.de transact.l.cū bi z.l.sicum lis.z.ff.ad.l.Eliescentiam.l.vij.§.fin.z.l.sicum.§ 1.z instit.vi.bon.rapt.§.sed nedum tan̄q̄ igitur in fraudem legis interpositum fuerit z contra mentem legis debet reuocari, arg.ff.ad maced.l.iij.§.1.z.l.sed iulianus z de pact.l.iure.§. pretor.

EX ADVERSO

¶ECONTRA dicitur minorem ab hac petitione repelli, In primis propter libertatis fauorem, cuius gratia multa contra iuris ciuilis regulam constituuntur,arg.ff.de fideicom.l.1.l.generaliter z de regul.iur.quotiens, z.l.in obscuris. Secundo propter iuramentum, cuius gratia plerumq3 illicite factū tollerratur vt.C.si adu.vend.l.1.z.C.de natural.lib.l.1. nec enim licitum est cuiq3 contra proprium venire sacramentum arg.C. de transact.l.siquis maior.z.C.si min.se maio.dix.l.penul.z in auth.de iureiur.amor.prest.§.1. Quarto pbatur ratione mera z scripta quia noua.l.Federici cauetur sacramenta sponte facta puberum super alienationibus rerum suarum inuiolabiliter obseruari, z verbo alienationis z manumissio continetur, ergo si iurauit pubes manumissionem firmam tenebit,nec con 2 tra venire poterit, vt in constit.noua, Federici hac edictali.§. item z.C.de reb.ali.non ali.l.fin.

SOLVTIO

¶MIHI videtur sine preiuditio melioris sententię minoré hūc a petitione sua repellendum propter supradictam maxime rationem.

QVÆSTIO CXXXI.

131 AN DONATIO FACTA LOCO PIO, ET RE *ligioso cum expressione, quòd donat pro remedio animæ suæ, & parentum suorum, sit inter uiuos, an causa mortis & sic possit reuocari.*

PISACVS De Robertis de Parma hospitali sancti Joānis Hierosolomitani pro remedio animę suę z parentum suorū donauit qcquid habebat in curia Gambazole, z in Cenazano ea condictione vt facerent hospitalarij,hospitale ad bonum, z substentationé pauperum,his verbis. Ego Pisacus de Robertis pro remedio animę meę z parentum meorum z c. Et hospi

talarij construxerunt ibi ecclesiam, & hospitale. Verum prędictus Pisacus possessiones prędictas semper tenuit, & colere fecit, sed de fructibus illarum possessionum faciebat, quãdoq; portari ad hospitale sancti Ioannis, quod ibi erat, quandoq; ad aliud hospitale sancti Ioannis, quod erat edificatũ similiter in patrimonio Pisachi. Et quod dederat hospitali, sępe cõfessus est coram hospitalarijs, & hominibus loci, quod omnia dederat hospitali, & quod non attristarẽtur homines illi, quia dederat illos meliori domui, quã esset in toto mundo propter quam essent defensi & tuti ab omni collecta, & onere ciuitatis & sic fuerunt defensi per hospitale vsq; ad mortem Pysachi, porro dictus Pisach' moriens predictas omnes possessiones reliquit monasterio sancti Ioãnis de Parma, & Episcopo Parmensi, Eps Parmensis, & monachi post mortem Pisachi possessiones ingressi ab hospitalarijs conueniuntur actione in rem. Quęritur quid iuris sit, Ex hoc facto tres procedunt quęstiones. Prima nunquid prędicta donatio intelligatur donatio inter viuos, vel causa mortis, vt sic reuocari possit vel non Secunda, nunquid, si excedit legitimã quantitatem valeat sine insinuatione. Tertia nũqd hospitali sine traditione sit quęsitum saltẽ vtile dñiũ, vt sic vendicare possit, vel non.

QVOD NON POSSIT REVOCARI.

NOS itaq; stamus pro parte hospitalis in prima qõne, & dicimus donationem istã simplicẽ intelligendã, & ob id a donatore non posse reuocari, & in primis illa rõne, qa nulla pdõ repetendi apposita est, itaq; simplex intelligẽda ẽ, arg. ff. de donat. ca. mort. l. anten. & l. fin. §. fin. Secundo quia viuente, & patiente Pisaco, immo & operam dante legem appositam adimpleuerũt hospitalarij sc; construendi ecclesiã, & hospitale, vnde pręsumendum est, quod donatio fuerit irreuocabilis, quia si fuisset mortis cã demum post mortem implenda esset pactio, ex eo igitur, quod inter viuos, & donatoris voluntate impleta est pręsumẽda est donatio inter viuos, arg. C. de iu. delib. l. iiij. & ff. de diuort. & repud. l. fin. & ff. de acqui. her. l. si quis extraneus. Nec obstat quod dicũt aduersarij, quod ex alia donatione, quam prius fecerat Pysacus, tenebantur facere ecclesiam & hospitale, quia, vt ipsi confitentur, non debebat ibi fieri, nisi vna ecclesia, & vnum hospitale, & Pysacus quando postea vniuersa donauit, & antea donata, & conditione apposita repetijt, & fere in eundem modum verba apposuit, faciens, quod vulgo consueuerunt homines facere, vt cum primum q̃dã pcedũt vel acqrunt, postea eidẽ concedendo vel acquirendo faciunt omnia sub vno instrumento, cõscribi: facit ergo istud potius pro hospitale q̃ contra quia cũ illa fuerit donatio simplex, nec aduersarij diffitent, & ista debet

simplex iudicari, cum in eodem ordine facta sit, vtraq; enim pro remedio animę suę facta fuit, ergo idem in vtraq; debet cē seri arg. ff. de bon. poss. ex te milit. l. 1. & ff. ad l. illud, & C. d con stit. pecu. l. diui. Tertio quia nullum signum habet eorū, quę causa mortis donatio habere consueuit arg. C. de testam. l. non codicillum, & ff. de donat. cau. mor. l. si alienam. §. 1. & l. Sena tus & ff. de iniur. l. item. §. siquis vrgentes: nimirū donatio cā mortis causam habet annexam qua non secuta datur conditio ob causam arg. ff. de donat. cau. mor. l. si in mor. l. qui mortis. Quarto, quia nullam mortis mentionem fecit. Unde nō mor tis causa, sed inter viuos debet iudicari arg. ff. de dote pręleg. l. Seia. Nec obstat q; Prysacus forte de morte cogitauit, nec forsan alias donaturus fuerat, nec hoc expressit, nihil enim p/ ficit, q; in mente geritur, si non exprimatur ore, arg. C. de cdit. ob cau. l. si repetendi, & C. de transaction. l. si maior. ¶ Item

1 nō obstat q; allegat Prysacus pro remedio animę suę donasse, hęc enim adiectio causa fuit non conditio, & ob id non facit lo cum pęnitentię arg. C. de vi. dot. l. similiter, & ff. de verb. obl. l. si fide. Item hęc adiectio superuacua fuit, quia si non esset ap/ posita intelligeretur tamen q; pro remedio animę suę fieret, ni mirū cū largimur pauperibus pontibus, hospitalibus, locis re ligiosis pro remedio animę donamus, itaq; si adijciatur expres sum, nihil operabitur magis arg. ff. de leg. 1. l. ij. & C. de fideius sor. l. iij. Quinto, quia sic est interpretandum in hoc ambiguo vt donatio magis valeat, q̄; pereat argum. ff. ad treb. l. cogi & l. ex facto, & l. quidam.

EXADVERSO

¶ ECONTRA dicunt monachi donationem supradictam fuis se causa mortis, & ob id potuisse reuocari q; fuerit causa mortis ita probatur: quia intuitu, & contemplatione mortis facta est a Prysaco homine sene, & inualido arg. ff. de donatio. cau. mor. l. iij. & iiij. & l. senatus §. mortis, & l. mortis causa. §. titio. ¶ Itē

2 mentionem mortis dicunt eum fecisse, & si non vere, tamen in/ terpretatiue, cum dixit dono pro remedio animę &c. non enim refert quid dicatur, an eius equipollens, q; tantumdem valeat arg. ff. de verb. obl. l. quę extrinsecus, & C. famil. hercis. l. quo/ tiens & ff. de lib. & posth. l. ij. & iij. & alia ratione hoc idem pro/ batur, quia Prysacus omnia gessit pro suo, possedit quasi do/ minus post donationem, & toto tempore vitę suę pro suo posse/ dit scientibus, videntibus & patientibus hospitalarijs, ac si nul lam fecisset donationem: vnde intelligendum est, q; vel nullā fecit donationem vel causa mortis, nimirum ex temporis inter/ uallo longeua possessione atq; hospitalariorum silentio p ipso

est præsumendum, arg. ff. de vsur. l. cum quidam, & l. cum de in rem. & ff. de probat. l. procula. ¶ Item quia postea mutauit, alijsq; moriens reliquit, q; est verisimile eum non fecisse, si aly & maxime hospitali simpliciter donasset, fuit enim Pysacus 3 Vir nobilis magnus, & sapiens & discretus, contra quem opinandum non est, q; quicq; faceret suę opinioni contrarium, & minime contra diuini numinis reuerentiam, arg. C. qui, & adu. quos. l. fin. & C. de adopt. l. in adoptione. §. si vero, pręter hęc in hoc ambiguo dicunt interpretandum fore pro testamento arg. ff. de in offic. test. l. si pars, & ff. quę in test. del. l. iij.

SOLVTIO

¶ EX his ergo quę proponuntur etiam M. Sir. Nouaries. hanc donationem simpliciter non etiã mortis causa iudicaret ideoq; reuocari non posse.

QVÆSTIO CXXXII. Corelaria ad superiorem.

132 AN SVPRADICTA DONATIO VALEAT SIne *insinuatione ultra legitimum modum, et de iure subsistat.*

IN Secunda quęstione, in qua quęritur vtrum donatio facta hospitali vltra legitimam definitionem valeat sine insinuatione, dicimus non valere imprimis vna ratione, ecce enim prisco iure quo donatores nõ debebãt CCC. excedere quantitatem, donari permisit Iustinianus locis religiosis vsq; ad quingentos, vt. C. de sacr. sanct. Eccl. l. illud cum ergo Christianissim⁹ Imperator hoc priuilegiũ auxerit ad ius cõmune vt. C. de donat. l. pen. §. fin. qs dicat ipsum locorũ venerabiliũ priuilegiũ augere noluisse? Sicut & prius, ita & nunc: vt aliqd habeãt pl⁹ priuilegij, cũ ergo iure nouissimo dicatur, qd 1 optima donatarum rerum ecclesiis mensura est ipsa immẽsitas vt in auth. de non alie. iu. l. permut. re. eccl. §. finimus igitur: & lz de donatione impiali loquatur gñalr tñ a q̃quam intelligi dz: nimirũ iter ius diuinũ, & priuata cõmoda, ppetẽs ẽt discretio, prerogatiua digna pręstari dz celesti fulgori vt. C. de sacr. sanct. Eccl. l. pen. & fin. ¶ Itẽ allegãtur priuilegia locorũ religiosorũ, quibus se cernũtur a priuatis vt. C. de sacr. sanct. Eccl. l. placet & l. gñali, & auth. ingressi & l. iubemus nã & fauore religionis licitum deprehenditur, q; alias nõ liceret vt in auth. de sanctiss. Epis. §. sponsal. & ff. de vsufr. leg. l. locũ in primo. ¶ Itẽ bñficia

large interpretanda vt verbum stricte dictum large accipiatur vt.ff.ad maced.l.filium, ꝛ.ff.de constit.princ.l.beneficium, preter hęc non esset priuilegium locorum venerabilium, si diceret nouam legem tantum de donatione Imperiali fore intelligendã nimirum Imperialis donatio cuicunq; facta etiã priuata valet in infinitum, vt in auth.vt pignorat.non fin.§.illud, sic ergo debet intelligi, vt sit priuilegium, ne alioqnin lex sit superuacua, ꝛ inutilis vt.ff.ad municip.l.1.ꝛ.ff.de.leg.1.l.siquando.

EXADVERSO

¶ECONTRA dicitur donatio prędicta nõ valere sine insinuatione, quia lex generaliter loquitur, nec istum excipit, casus ergo inclusus videt arg.C.de donat.l.data, ꝛ.l.pen.ergo in omnibus alijs prohibetur, vt.C.ad.l.iul.de adult.l.1.ꝛ.ff.de cõd. ꝛ demonst.l.cum ita. Nec obstat ꝙ dicitur noua lege promulgatum posse in immensum locis venerabilibus donari, nã vt dictum est, lex illa loquitur de donatione Imperiali, nec mentionem facit legum precedentium, ergo secundũ eas debet intelligi, cum non contradicat aperte, vt.ff.de leg.l.sed ꝛ posterior, non enim erat difficile si contrarium Imperator vellet, apertius ea disponere: arg.C.de caduc.toll.l.1.§. penult.nec est inconueniens, vel absurdum, siquod ratione plenum locum habet donãte principe, in locis religiosis fortius dixerit obseruandum, arg.ff.qui pot.in pign.hab.l.si pignus, ꝛ.ff.de vsucap.l. iij.§.ij.ꝛ.C.rem.alie.gerentibus non interdici re.sua.

2

SOLVTIO

¶DIFFINIT ergo iure mag.Ger.iuris prudentię donationẽ hanc in locum tam religiosum collatã in infinitum sine insinuatione valere, ꝙ illo argumento possit probari, quia si non multum differunt sacerdotium, ꝛ imperium: censurę similitudine potest infinitũ locis religiosis sicut imperio donari, vt in auth. vt pign.non fi.§.1.nimirum quę paria sunt, paria iura desiderant arg.C.de const.procu.l.diui ꝛ.ff.de pecu.l.in bonefidei, ꝛ l.quotiens.§.fin.

QVÆSTIO CXXXIII.corolaria ad superiorem

133 AN DOMINVM VTILE ACQVIRATVR EX *solo contractu facto loco pio seu religioso.*

DE TERTIA vero quęstione dicimus vtile dominium ex solo contractu hospitali acquisitum, sicut lex docet expresse, vt. C. de sacr. sanct. Eccl. l. fin. & repete. fere omnia, quę supra in quęstione proxima pro parte actoris allegata sunt. ¶ Item pro hac sententia facit prędictę legis verborum generalitas, dicit enim in omnibus supradictis datur in rem, & hipothecaria &c. ergo & vbi fuit venditū vel donatum cum nihil excipit, vt. ff. de offic. pręf. l. ij. & ff. de aleat. l. 1. §. q' autem, & ff. q' met. cau. l. metum, §. 1. & s. in q. proxima, pro parte rei allegauimus, si enim alia strictę dicta religionis fauore large sunt

1 interpretanda, vt in q. proxima dictum est, multo fortius verba generalia & generaliter dicta generaliter sunt interpretāda & intelligenda, fauor enim prorogatur & odium restringitur, arg. ff. de lib. & posth. l. cum quidam, & ff. de in ius, voc. l. sed et si. §. fin. & l. quęsitum. ¶ Item est alia ratio, quia nō est verborum rigor extendendus, nisi appareat legis latorem contrarium voluisse, & sensisse liqueat, arg. ff. de exer. actio. l. 1. §. si filius, & ff. de leg. iij. l. non aliter. ¶ Item reperitur interdum in priuatorū contractibus ex solo pacto vendicationem dari, vt. ff. de donat. quę sub. mo. l. 1. quanto fortius dicendum est in locis religiosis, in casibus lege sepe dicta nominatis. Pręterea non ne lex pluries nominatim distinctionem notare intendit inter diuinum & publicum ex vna parte, & priuatum ex altera? quę enim esset distinctio, si non posset acquirere dominium nisi per traditionem? cum & hoc facerent priuata commoda, itaq; vt supra in quęstione proxima.

EX ADVERSO

¶ EX aduerso respondetur dominium sine traditione, vel quasi et locis religiosis acquiri non posse, nimirum generaliter traditum est, velut nudum pactum ad dominium trāsferendum nō sufficere, arg. C. de pact. l. traditionibus: & C. de rei vend. l. seruum, nec aliquos excipit casus ergo &c. repete. quę ex aduerso allegata sunt, & pro hac parte inducas. Nec obstat lex vulgata, quia non dicitur expresse, q' vendicatio detur, ex contractu solū, igitur debet intelligi, & interpretari secundum tenorē pręcedentium, cum non contradicat expressim: vt s. in. q. proxima Item lex illa permixtim loquitur de hereditate, & legatis, & fideicōmissis, & de venditione, & d donatione igitur qd d vēdicatione dicitur inibi pro leg. & fideicommissis debet intelligi, nimirum propter celeritatem loquendi plerumq; verbum: q' alteri rei tantum pertinet, vtriq; videtur accōmodatum, arg. in

2 stit. de vsucap. in princ. & C. mād. l. si literas: sed & hoc pbat,

fortius per eandem.l.non ne: ibi dicitur, q in omnibus supra/ dictis casibus dantur non solum personales sed etiam in rem, & hipothecarie? nũquid ergo omnia bona venditis, & donan tis erunt hipothecata, sicut pro legatis? ¶ Item pone, q insti tuit ecclesiam, in quibus diebus habet locum hipothecaria? nunquid enim heres ab adita hereditate cum sit dominus rex, quarum habet dominium, habebit hipothecariam? nequaqꝫ quia rei suę pignus non potest esse: Ex his ergo luce clarius cõ stat, q lex illa, licet generaliter loquens, ſm tñ nãm singulorũ casuum de quibus loquitur sit intelligenda.

SOLVTIO

¶ QVID ergo? quia in supradictis negocijs patrocinium nos & prçstamus nostram sententiam non audemus proferre, verum magister G.quoqꝫ vt s.ita & in hac parte hospitali statũ vti/ le acquisitum dominium pronuncians recte iudicaret.

QVÆSTIO CXXXIIII.

134 AN MANDANS OVES IN PASCVIS EXI/ *stentes furto subtrahi, si mandatarius, subtrahit oues ipsius mandantis: possit contra eũ agere de furto uel alio re medio uel ille uigore man dati prediti se tueri.*

GAIVS Seius, Lucio, Titio mandauit, vt oues, quę erant in pascuis, furaretur, Luci/ us Titius susceptum volens adimplere mã datum, oues Gaij Seij, quę in pascuis erãt, subripuit. Nunc Gaius Seius contra Lu cium Titium furti actionem, vel rei vendi/ cationeꝫ vel ad exhibendũ proponit. Quę/ ritur, quid iuris sit.

QVOD COMPETANT.

¶ QVOD Gaio Seio prędictę competant actiones euidẽti ra/ tion e conuincitur, contractauit enim Lucius Titius oues ei⁹, & animo furandi, coqꝫ inuito, igitur furtũ fecit, furtiqꝫ actio/ ne conuentus poterit conueniri. Nec obstat mandatuꝫ q fuit rei turpis, ideoqꝫ non tenuit vt: igitur eo non obstante poterit experiri, vt: ¶ Item quia de alienis non de proprijs mandasse

1 intelligitur, vt. nec eniȝ quenq̃ȝ verisimile est taliter de proprijs omnibus demandare vt: Hoc etiam euidenti ostendit loquendi modus. Dicit enim Gaius Lucio Titio vade, surripias, vel fureris, igitur de alienis mandasse conuincitur, q̃ de proprijs mandante ipso, atqȝ volente furtum non perpetraretur, vt. non igitur vigore verborum inspecto, sed contrahentium voluntate potius est iudicandum: arg. vt.

EXADVERSO.

¶ ECONTRA Lucius Titius opponit generale mandatum, in quo ipsius quoqȝ res debeant includi, arg. vt: nimiruȝ in genere species clauditur, cum non inueniatur excepta arg. vt: p̄ter hęc, cum mandatarius non potuit mandatoris ab alienis oues discernere, mandatori est imputandum, arg. vt. Nec obstat q̃ non videatur de suis mandasse, nam dominus de suis tantum accipiendis, non de alienis mandasse, pręsumendū est, quia in suis mandatum vtile, in alienis inualidum deprehenditur, arg. vt: Amplius a tenorę verborum recedendum non est, cum alia contrahentium manifesta non deprehenditur voluntas arg. vt, Immo fortius Gaio Titius contradicit, qua enim fronte mihi turpitudinem opponis mandati? cum tu ipse man

2 daueris? ꝛ in pari causa turpitudinis sit melior conditio fugientis, vt: ecce vbi par culpa deprehenditur alteri ab altero non obijcitur, vt: Ab actione quoqȝ tui consensu debeas excludi, q̃ huic ꝯsensisti iniquitati, arg. vt: Circa hunc articulum vias vtiliter ambulandas de illicitis excusandis in libello disputatorio poterit solers indagator inquirere.

SOLVTIO

¶ EGO igitur Pileus Medicensis vtriusqȝ partis allegationibus diligenter inspectis, ꝛ auditis, Lucium Titium ab accusatione furti, ꝛ eius dictis absoluo, nam licet damni vigore nocens fuerit, ipsa tamen re innocens deprehenditur, In alijs autem prędictum Titium Gaio Seio condemno maxime cū de proprijs non fuerit animus subripiendi neqȝ voluntas.

QVÆSTIO CXXXV.

135 AN DOMINO NVDÆ PROPRIETATIS REI *immobilis uenditæ fieri debeat restitutio fructuum à malefidei uel bon. fid. poßeßore. Si extant ratione poßeßionis iudicis officio.*

Conteritur

QVÆRITVR vtrum nudę proprietatis de re vendita sit facienda restitutio fructuum a male fidei, vel bonę fidei possessore, si extant iudicis officio.

QVOD DETVR

¶ QVOD igitur proprietario fructuum detur petitio euidenti ratione probatur, imprimis quantum ad hunc possessorē nullum ius habet in re, dicendum est eum, habere plenā proprietatem arg. ff. si ser. vind. l. loci. §. competit, & C. in qb. cau. cess. lon. l. ij. Secundo quia nō fiunt fructus sui, anteq̄ percipiantur ab ipso. Interim itaq; proprietarij sunt vindicandi, arg. ff. de vsufr. l. arboribus. §. fin. & ff. de rei vendic. l. non ideo. Tertio quia & si rei vsufructum alteri cesserit, ipse tamen non eo minus integerrimam vendicationē vt integer, habebit vt. Quarto cum ad proprietarium, vt diximus, fructus interim pertineant anteq̄ a fructuario percipiantur, exemplo rei sub conditione legatę, ergo interim quasi plene proprietatis domino restitutio facienda est, cum nihil penes possessorem debeat residere arg. vt. Quinto quia fructus ius corporis, ex quo percipiuntur, sequi debent, cum igitur illud corpus restituendum sit petitori, & fructus similiter: arg. vt. Sexto, q̄ constat proprietario rei vendicationem dari, igitur cum sua natura, cum non liqueat contrarium arg. vt. Septimo inducitur hoc restituēdi verbum q̄ plenissimum est de verb. sign. l. restituere: cum enim constat hanc rem petitori restituendam, igitur fruct⁹, omnem causā arg. vt. Octauo, ne possessor versetur in lucro, quia alioquin conueniri non posset, cum nec possideat, nec dolo fecit, q̄ minus possideret. vt.

EXADVERSO

¶ EX aduerso respondet possessor dicens se nō teneri. In primis rationē iuris alteri competentis, ei igitur non competit. Secundo, quia in petitione illorum, que ad vsufructum spectāt, preiudicare non debet, vtili actione competenti arg. Tertio succedit ratio separata sc̄ quod nudus proprietarius nullius est fructus. vt. Quarto quia vsufructus pars dominij est. igit cum nude proprietatis dominus, partis tantum dominus reputetur totum, licet possessor teneat solidum vendicare nō poterit vt arg. quia nude proprietatis nullus est vsus. Quinto, quia licet possessor non habeat ius aliquod retinendi fructus tamen propter defectum iuris agentis debet absolui. l. fin. C. de rei vend.

SOLVTIO

¶ SECVNDVM ea, que proponuntur salua meliori sententia nobis videtur proprietario fructuum perceptorum restitutionem faciendam, sed nunquid hoc casu teneretur eos restituere fructuario, & forsitan iure & ei posset.

QVÆSTIO CXXXVI.

136 AN IS, QVI PRÆSCRIPSIT REM, A CV*ius possessione cecidit ad dominum reuersæ: & iterum eius rei possessionem est nactus; possit se tueri contra dominum uolenti uendicare eam rem præscriptam.*

CVM Gaius Seius rem Lucij Titij prescripsisset longissimo tempore, a possessione cecidit, eaq; ad Lucium Titiū sine vitio peruenit, rursusq; de Lucio aliquanto tempore transacto peruenit ad prescriptorem possidentem Gaium. Titius itaque nunc contra Gaium vendicare intendit, & ille prescriptionem obijcit, Queritur, quid iuris sit, proponitur rei vendicatio.

QVOD VALEAT.

¶ QVOD itaq; Lucius Titius valeat agere cū effectu: liquet ex his articulis secunde non prime possessionis inspecto iure. Quantum ad secundam possessionem de qua queritur non intercedens prescriptio arg. vt: Propter mutationem possessionis noua petitio, arg. vt. Noue actioni minus opponenda prescriptio arg. vt: Propter rem ademptam a domino effecta iuri potens actio arg. vt. In re ambigua contra inhiantem ad lucrum licita repetitio arg. vt. Damnum vitare curantis iustior allegatio, arg. vt: Defensionis quam opponit, odiosa defensio, arg. vt: defensionis semel extincte denegata restitutio arg. vt; contra odium pro fauore facienda interpretatio: arg. vt.

EXADVERSO.

¶ CONTRA vero dictos articulos, quibus Seius prescriptor contra dictum Titium se defendere nititur, hec ad presens occurrunt, prescriptionis perpetue & peremptorie semel competens defensio, arg. vt: Pertinens prescriptioni dominij peremptra possessio arg. vt: ob recuperatam possessionem pristina re/

stitura defensio arg. vt. eximens præscriptionem dominij perce-
pta possessio vt priscum dominium vendicans, etiam si alia co
cedatur, quę intendatur actio arg. vt: Etiam de ratione merō
certari potest, hic post perpetuam & peremptoriā sibi exceptia
ne ē comparauit, igitur sine facto suo nō debet eam perdere arg.
vt. ¶ Item hęc exceptio de iure sibi semel cōpetyt, non est hic
modus amittendi exceptiones sc; expressus, igitur adhuc ei cō
petit, nimirum pęne in casu simili tibi possessori detuli iuramen
tum & iurastit in meā nō esse, deniu; possessio ad me peruenit,
rursum ad te quis dicet, si te conueniam, non posse tueri rei iu.
exceptione?

S O L V T I O

¶ DICIMVS ergo huic possessori pristinum auxilium reman-
2 sisse ideoq; licet dimisisset rem, dum dominus possidebat, non
est tamen possessio ad eum reuersa, auferenda excitatumq; a-
gentem repellit.

Q V Æ S T I O CXXXVII.

137 AN EMPTOR QVI PRÆSCRIPSIT FVNDVM
emphiteoticum; & se obtulit domino soluere pen-
sionem illius anni, & futurorum, si-
bi præiudicauerit in iure
suæ præscrip-
tionis.

EMPHITEOTA fundum suū emphiteoticū bo
na fide accipienti vēdidit emphiteota xxx. annis
1 pro suo sine controuersia, & lite mota possedit,
dominus vero contra emptorem agere instituit,
emptor vero pensionem pręsentis anni offerens,
& futurorū promittit dominus vero accipere no
lens, nisi & pręteritorum annorum sibi soluturum promittat,
alias fundum vendicare intendit. Quęritur, quid iuris sit, p-
ponitur rei vendicatio, &.

QVOD POSSIT.

¶ QVOD cum effectu valeat conueniri emptor, hęc videntur
inducere sc; sui iuris licita renunciatio. vt. C. de pact. l. si quis, &
2 iuri competenti contraria oblatio. arg. C. de vi. dot. impe. l. ij. &
ff. de leg. commiss. l. pen. & fin.

EX ADVERSO.

¶ PRO emptore faciunt legitime consumata præscriptio, vt. C. de præscript. xxx. anno. l. omnis: erroris proprij licita correctio, arg. ff. de in offic. test. l. mater. & l. nihil. & l. campanus. ff. de oper. lib. & ff. de oper. lib. l. paulus.

SOLVTIO

¶ MIHI videtur distinguendum, vtrum emptor sciebat se tutũ præscriptione, cum pensionem offerebat, vel non: in primo casu eum condemno, in secundo vero eũ absoluo arg. ff. de oper. lib. l. campanus, & ff. de nouation. l. si quis. de l.

QVÆSTIO CXXXVIII.

138 AN DEBITOR BONA FIDE ACCIPIENS *mutuo nummos stagneos pro argenteis, & ut tales bona fide expendens in restitutione teneatur ad argẽteos.*

QVÆRITVR, si creditor nummos stagneos bona fide mutuauit vt argenteos, & debitor bona fide similiter acceptos tanq̃ argenteos expẽdidit, vtrum post modum debitor creditori argenteos restituere teneatur, proponitur certi conditio ex mutuo.

QVOD POSSIT.

¶ QVOD possit sic probatur, mutuum tale, quale acceptum est, reddi debet, sed hic debitor accepit nummos tanq̃ argenteos, ergo eos tanq̃ accepisset argenteos, reddere debet, ergo argenteos, quod arg. confirmatur per. l. rescriptum. §. 1. ff. de distr. pign. ¶ Item alia ratione, quia idem consequuturus est per istos, quod consequeretur per argenteos, ergo tanq̃ fuissent argentei, condemnandus est, vt potius effectus, q̃ nummorum qualitas inspiciatur, arg. C. de instit. & subst. l. si mater. & C. si mãci. ita fa. ali. l. fin. ex quo enim semel accipiendo tales esse comprobauit, de cetero reprobare nõ potest vt. ff. de decurio. l. pen. & ff. de negoc. gest. l. pomponius. Nec obstat quod ignorauit, quia per se vel per alium etiam notum habere potuit, vt. ff. vt de iur. & fac. ignor. l. regula. & ff. de bonor. possess. l. in bonorum si: & ff. de redhibit. l. 1. §. intelligo, & l. quæritur. §. fin. ¶ Item præsumitur eos fuisse argenteos, cum tanq̃ argentei expensi sint, vt. ff. ad. l. falci. l.

iiij.ꝛ.ff.de bon.lib.l.liberteq; ꝛ.ff.de probat. l. cum deinde.
¶ Item quia ꝛ si non fuerunt argentei, cuz potius debitor sue male debuit imputare electioni, at creditor de eo, quod mutuaturum se promisit, eius arbitrio satisfecit, arg.ff.de pignor.act. l.si rem.§.omnis, ꝛ.ff.quor.leg.l.ij. ꝛ institut.quib.mo.toll.obl. in princ. Nimirum propter eundem effectum dicitur datum, ꝙ non fuerit prestitum, vt.ff.de statu.lib.l.si peculium suo.§.1. ꝛ.ff.de aq.cotid.ꝛ est.l.1.§.5.ꝛ.ff.si cert.peta.l.certum, ꝛ fortior est; ꝛ alia ratio mutuum eiusdem quantitatis reddi debet, quante acceptum fuit sed hic debitor tante quantitatis dicitur accepisse, pro quanta quasi argenteos expendit, ergo ad tantaz restituendam tenetur, ꝙ tantam accepisse probatur, res tanti est, quanti vendi potest, vt.ff.de dona.ca.mor.l.mortis causa.§. fin.ff.ad.l.fal.l.in lege: ergo fortius, quanti est vendita ergo nũmi a creditore accepti, tanti fuerunt, quanti expensi sunt nempe creditori prodesse debet beneficium debitoris sicut econtra ff.de pignor.act.l.si pignore.§.si pretor. ¶ Item occasione creditoris ex re, quam dedit, hoc consequutus est, vt instit. per l. qu. pers. nob.acq.

EXADVERSO

¶ Ex aduerso contra probatur in primis, quia potius ex acceptorum stultitia, ꝙ̃ ex illa pecunia debitor, hec ꝙ accepit, cõsequitus videtur: arg. ad.l.falc.l.iij.ꝛ.ff.de her.vel act. vend.l.venditor. ¶ Item alia ratione, quia (vt verum fateamur) vterq; de lucro certat, ergo possessor est potior, arg.vt.ff.de reg.iu.l.nemo predo.§.cum. Sed ꝛ succedit hic subtilior ratio, nam creditor hic nihil consequutus videtur, cum ꝙ ille accepit conditione sine causa vel indebite, vel forte ex vendito, si eas ꝑ precio venditori dedit, teneatur restituere, quia reproba pecunia soluentem non liberat, ꝛ quia in re ipsa non est iniquitas, argu. ff.de pignor.act.l.elegãter.§.1.ꝛ.ff.qb.mod.pign. vel hipoth. soluit.l.sicut.§.si debitor ꝛ.ff.de reg.iur.l. non videtur quis.
¶ Item mutuum tale quale acceptũ est, reddi debet, ergo peq; bonum pereq; maluz vt.ff.si cert.pet.l.iij. sua eniz negocia debitori damnosa esse non debent, arg.C.de alluuio.l.fin. ¶ Itez conditio locum non habet, quia non fuit mutuũ, accepit enim eos debitor, vt argenteos ergo cum nihil in eis erat argenti, nõ tenuit mutuum, arg.ff.de contrah.empt.in venditione, ꝛ. ff.de testa.l.neq; professio. Preterea debitor creditori auricalcum pro auro soluendo non potest liberari, ergo multo fortius min⁹ poterit aurum ab eodez pro auricalco petere, vt.ff.de regul.iur. l.non licet actori. ¶ Item quia licet propter rem, non tñ istud ex re est consequutus, vt.ff.de pecul.l. eo. tempore.§.actori.

¶ Item creditor posset re integra conueniri, vt aurum ꝙ con
uenit, mutuaret vt.ff.de contrab.empt.l.labeo, ergo multo for/
tius aurum, ꝙ non dedit petēs poterit exceptione remoueri vt
ff.de superficieb.l.1.§.primo, & ff.de euiction.l.venditio. Nec
obstat ꝙ auricalcbum, vt aurum vendidit, quia non esset con
trarium creditor postulaturus, si aurum ꝙ mutasset debitori,
tanq̃ auricalcbum, & aurum vendidisset, vt.C.de sol.l.penult.
¶ Item quia non singulari precio, Sed communi debet existi
mari, idest quantum communiter vendi potest, vt.ff. de leg.1.
l.filius.§.siquis aliter.

SOLVTIO

¶ MIHI mutuum videtur in hoc casu constitisse, quia ibi fuit in
corpore consensum, licet erratum in materia, vt. ff. de contrab.
empt.l.quid tamen & l.labeo scribit siquis interpella. sed vni/
co tantum casu pronuucio debitorem ad argenti restitutionē
coarctandum, idest quando ipse sciuit nūmos stagneos, credi/
tor autem ignorauit, vt.ff.de contrab.empt.l.domum.

QVÆSTIO CXXXIX.

139 AN EMENS BONA FIDE REM CONDVCTAM *ab ipso conductore, qui præstabat continue domino pensionem, Si annis 30. sine aliqua in terruptione possideat à do mino possit mo lestari.*

QVÆRITVR si colonus vendidit rem condu/
ctam, cum nihilominus domino pensionem assi
due prestiterit, & emptor, pro suo annis xxx. bona
fide sine interruptione possedit, an prescriptione
prędicta dominus remoueri possit, proponitur
rei vendicatio.

QVOD NON CVRRAT.

¶ QVOD non currat prescriptio, multa suadere videntur, scꝫ
demum contra desidem opponenda pręscriptio, arg.C.de agri
col.l.penult. & C.de anna.except.l.fin.per cōsueta seruitia pos/
sessionis retentio, arg.ff.de acquir.poss.l.quāuis.§.1.iusta igno
2 rantie causa seruitiorum exhibitio, arg.ff.ad macedo.l.iiij.§.1.

coloni non preiudicans malitia domino arg.ff.de acquir. poss. l.fin.odio præscriptionis contra emptorem facienda interpretatio vt.C.de anna.except.l.fin.&ff.de lib.& posthu.l.cū quidā.

EXADVERSO

¶ Ex aduerso respondetur pro emptore, q̄ se tueri valeat præscriptione cum effectu, nimirum omne ius, & omnis actio tollitur præscriptione xxx.anno.vel xl.vt.C.de præscr.xxx.anno.l.sicut & l.omnis. Nec obstat q̄ constitutam pensionem soluerit, cū tradente colono dominus etiam ignorans possessionem amisit, vt.ff.de acquir.poss.l.si id quod.§.1. ¶ Item quia coloni factū vel præstatio emptori præiudicare nō debuit, arg.de alien.mut. iud.ca.fac.l.1.&.ff.de public.l.eorem.§.dominus nauis: nimirum non debet alteri per alterum iniqua conditio afferri vt. ff. de reg.iur.l.non debet.

SOLVTIO

¶ Ex his, quę opponuntur, videtur mihi possessorem domino condennandum cum non possit ei desidia imputari, vt. C. de præscriptio xxx.anno.l.ij.&l.siquis empt.§.fin.&.C. de agricolis, & censitis, lege penultima libro decimo. Sed contra nihil solutum intelligi debet pensionum nomine, quantum ad emptorem, de quo quęritur, cū nihil ipse soluerit: vt.ff.si seruit. vind.l.loci corpus.§.competit, & instit.de legit.agnat.tut. Itē 2 emptor, sic & dominus de damno vitando certat, vnde melior est conditio possessoris in pari causa, vt.ff.de reg.iur. l. in pari. Præter hęc in legibus contra præscriptiones inductis venditoris distinctio non habetur vt.ff.de publ.actio.l.de precio &.ff.d leg.præst.l.1.ad hęc præscribere potest emptor: vt.ff.de diuer.& temp.præsc.l.an.vicium. ¶ Item lex videtur expressim dicere vt.ff.quib.mo.vsusfr.amitt.l.pen.

SOLVTIO

¶ Ego igitur Philcus Medicensis auditis, & cognitis allegationibus vtriusq; partis pnūcio possess. petitori ↄdēnandum.

QVÆSTIO CXXXX.

140 AN LAICVS QVI OFFICIVM ECCLESIA*sticum in laicos non cadens habuit ipse, & sui antecessores à tanto tempore, cuius non est in contrariū memoria, possit ab eo remoueri, uel si illud dimisisset, repetere.*

IN QVADAM Ecclesia, tempore cuius initij non extat memoria in contrarium Titius, & antecessores sui celebre officium habuerunt, pro q̃ certam frumenti modiationem annis singulis percipiebant, procedente tẽpore prior illius Ecclesię cępit Titio cãm questionis mouere, atq; ab eo sibi restitui claues petit, & accipit, sic itaq; Titi⁹ p decennium forte fuit offitio, atq; benefitio spoliatus, tandem beneficium excitatus repetit, hoc beneficium sibi iure hereditario cõtendens, Obijcitur ei, q laycus sit, Item q claues sponte resignauit, pręterea, q Ecclesia lęsa sit, potest enim pro valde mi nori beneficio pereq; idoneum ministrum habere. Quęritur quid iuris sit, proponitur iudicis officium, vel pręscriptis verbis ad petendum benefitium.

QVOD POSSIT.

¶ QVOD possit repetere, In primis illa ratione probari posse videtur, q ex tempore tam diuturno pręsumitur istud beneficium fuisse perpetuum, & ad omnes posteros descendens vt. Tertio quia non licet a iure, q diu ęquum visum est, recedere, vt. Quarto, quia nõ potest reprobari, q tamdiu probauit ipse & antecessores sui: vt. Quinto negligentia longissima prelatorum Ecclesię pręiudicare potest arg. vt. Sexto, quia p beneficijs, vt actus potius valeat, debeat interpretatio fieri vt. Nec obstat q laycus sit, quia ecclesię consuetudo debet seruari, tam longissimo tempore approbata vt. ¶ Item non obstat, quia claues restituit, cum sciuerit ibi ius suum durare vt. Item quia potius videtur ei prior abstulisse q̃ accepisse, cum protin⁹ recepturus ille restituerit arg. vt. ¶ Item quia per errorem hoc fecit ignorans forte ius sibi competere arg. vt. Sed nec illud recte obijcitur, q ecclesia ledatur, quia eo tempore: quo fuit contractum, lęsio non probatur arg. vt. Sed & si probatur, tamẽ a tempore lęsionis quadriennium, quinimmo xx. quadriennia excesserunt vnde non potest restitui arg. vt. Nec enim perpetuo timore debent terreri, qui cum Ecclesia cõtraxerint arg. vt, sic enim nullus cum ea ad contrahendum accederet, & magno incommodo afficeretur arg. vt. ¶ Item quas actiones decennales, vicennales vel triennalis secludit pręscriptio, si contra locos religiosos cõpetant xl. annis clauduntur, ex his ergo manifeste liquet Titium ad beneficium debere restitui.

EX ADVERSO

¶ E CONTRA probari potest Titium omnino repelli, qa istud officium ecclesiasticum est, ergo per clericos tantũ exercendu; arg. vt.

arg.vt,layci enim in rebus ecclesiasticis non debent se immiscere, ne officium alij creditum alius vsurpet arg.vt,sicut nec contra: arg.vt. Nec obstat ecclesię consuetudo,quę propter errorem inueterata atq; mala seruanda non est vt. Secundo,quia tale beneficium etiam, si esset licitum, tamen quandocunq; remoueri potest, sicut guardie, & castaldię: vt ad instar procuratoris,qui quandocunq; potest remoueri .nam & suspectus est, q operas suas ingerit vt. Tertio, quia sponte claues resignando iuri suo renunciare videtur vt: Nec obstat q allegat errorem,quia ex temporis, quo postea tacuit, interuallo, sciens pręsumitur fecisse, arg.vt. Nec obstat q tanto tempore,cuius initij non extat memoria, sui antecessores habuerunt istud officiũ & beneficium,nam eadem ratione posset quis petere prioratum vel abbatiam,vel episcopatum, si in his officijs casus huiusmodi interueniret, q nullus sani capitis allegaret, & in similibus paria debent iura censeri. ¶ Item quia huiusmodi officia, & beneficia officijs annexa personalia sunt, & cũ personis transeunt, pereunt & extinguũtur arg.vt, nec enim beneficia per se sola,sed officiorum gratia tribuuntur, vt, ergo si officiũ habere nõ possunt, nec bñficium arg.vt. Quarto loco allegatur ecclesię enormis lesio, vnde adiuuari debet restitutionis beneficio ad instar reipublicę, & siquis forte diceret, hoc beneficium consuetum, & ad posteros transire,quia non multum differunt res p. & ecclesia,arg.vt. Nec obstat q ex aduerso obijcitur, q excesseru nt quadriẽnia plura, nã ad instar minorũ hmõi restitutiones dant at minor toto tẽpore minoris etatis restituit qñcunq; se lesum cognouerit ergo cum ecclesia sit semper minor, & vnius etatis omni tempore restituitur.

SOLVTIO:

¶ SECVNDVM ea,quę proponũtur,nõ puto istud officiũ magis,q̃ alia ecclesiastica transire ad posteros, & cum propter ea priorem & fratres a Titij petitione absoluo.

QVÆSTIO CXXXXI.

241 AN SOLVENS IDEM DEBITVM BIS EX *causa iudicati possit repetere & quando.*

IN ILLA questione,in qua queritur. Utrũ q scdo soluit ex causa iudicati primam.

QVOD POSSIT.

¶ VEL SECVNDAM Penam possit repetere videtur probabili, & necessaria rõne conuinci posse eum ad repetitionem admitti, & primo propter regulam iuris, in qua queritur, & continetur q bona fides non patitur, vt bis

idē exigaꝛ vt.ff.de regul.iur.l.bona,q ḡ bis exigit,ꝯ bonā fidē agit,ḡ ꝯ,qa q nō facit fcōm hoc ꝙ facere dꝫ,ꝯ idē facere vr:restat ḡ,ꝙ ꝯ bonā fidē fecit,q eā pecuniā bis exegit: argu. C.de sent.ꝛ interlocut.l.ꝑlatū,ꝛ.ff.q in frau.cred.l.in fraudē,ꝛ.ff.d acq.hered.l.q̄sitū,ꝛ.ff.de collegys.l.ij.ꝛ.ff.de edilit.edic.l.qs scit,ꝛ.ff.d ritu.nupt.l.q libos,sꝫ ꝯ bonā fidē fec,ḡ mala,si mala

1 ḡ dolose,si dolose ḡ d dolo ꝑt remediū locū hr̄e,et si oēs actiōes alię extincte sunt vel ipso iure,vel ꝑ exceptionē,arg.C.de tran sact.l.ā.ꝛ.ff.d dolo.l.seru⁹,ꝛ.l.cū a te.ꝛ.l.qdā.Jtē alia rōe,qa s̄nia exorta ē ex falso instr̄o ḡ si ꝓbaꝛ falsum,nō valꝫ,vt.C.de fals.instr.l.1.ꝛ.ij.ꝛ.C.d trāsact.l.si ex falsis:si dicas nō fuit falsum,imo veꝝ,qa in eo ꝯtinebaꝛ me tibi pecuniā numerasse,ꝛ hoc veꝝ,ḡ nō falsum,qa r̄ndeꝛ nihil interesse vtꝝ ab initio nullū fuerit,an ex post facto ānulleꝛ arg.ff.d ꝯdit.si cau.l.1.ꝛ.ff.de dol.except.l.ij.ꝛ.ff.d petit.her.l.sed ꝛ si d eo.ꝛ arg.ff.de dolo.l.

2 aūpen.❡ Jtē sic instr̄m falsum in iudicio vim obtinere nō dꝫ,ita nec inane.❡ Jtē sic ex falso nec dbeꝛ,nec peti pōt.ita nec ex inani simile pꝫ,ḡ i vtroqꝫ standū ē arg.C.d ꝯstit.pecu.l.ij.ꝛ.C.de episc.ꝛ cler.l.si quēqꝫ,ꝛ.C.si cō.ius.vel.vtil.pub.l.si vniuersa.ꝛ.ff.ad.l.illā;ꝛ.ff.d bon.poss.ex test.milit.l.vnica:ḡ si ex falso s̄nia lata ñ teneret,ꝛ solutū repetiꝛ,ita ex inani,si pl⁹ ponaꝛ sine ꝑiuditio,ꝙ chirographū ꝑlatū ñ fuit,sꝫ alio q̄qꝫ mō ꝑ creditore iudicatū ē,tū dico repetitionē ꝯpetere,ꝛ post iudicatuꝫ dabiꝛ exceptio saltim doli mali,ꝛ hoc a simili.vt si post s̄ntiam habebat exceptionem,quia se tueri poterat credens tū se teneri soluit,repetere poterit.

EXADVERSO

❡EX aduerso r̄ndeꝛ,ꝛ manifeste ꝓbaꝛ,ꝙ locū nō hꝫ repetitio,ꝛ hoc ita qa q̄tienscūqꝫ bis idē solutū siue ab eodē,siue a diuerso fuerit,sēp posteri⁹ solutū indebitū dr̄,ꝛ repetiꝛ,vt.ff.d ꝯdit.

3 indeb.l.cū duo,ꝛ.l.fi.ꝛ.ff.d vsufr.l.sꝫ ꝛ si qs,ꝛ.ff.mād.l.si fideiussor.ꝯstat ḡ,ꝙ pri⁹ solutū nō posset repeti. Scđꝫ ꝟo duplici rōe nō pōt,tū ꝑp actātēꝫ rei iudicatę,tū qa ē,ꝙ sibi ipuřeꝛ:autoritatis.n.ē tātę res iudicata,vt veritati ꝑiudicet,ꝛ ꝑ ꝟitate hēaꝛ ꝛ solutū ex ea nō repetaꝛ,vt.ff.d regul.iur.l.res iudicata,ꝛ.ff.de sta.homi.l.ingenuū,ꝛ.ff.d in ius voc.l.adoptiuū,ꝛ.ff.famil.hercisc.l.cū puto.ꝛ.ff.mand.l.si fideiussor,ꝛ.C.d ꝯd.indeb.l.1.ꝛ iudicatū ꝑ errorē vl' ꝑ iniuriā seruaꝛ,vt.ff.ad trebel.

4 l.sermo.ē.cū ꝑtor ꝛ.ff.d rei vēdicat.l.exaduerso ꝛ ff.d re.iudic.l.ꝑfes.ꝛ.ff.qb.mod.pign.vel hipoth.sol.l.si deferentē,ꝛ.ff.de pignor.l.si supat⁹,ꝛ.ff.de liber.agnos.l.1.ꝛ.ij.apparet ḡ ꝙ rei iudicatę autoritas posterioris solutionis inhibet repetitionem,hoc idē facit,ꝙ ē,ꝙ sibi imputeꝛ,ꝛ hoc tripliciter imputandū ē,cur exceptionē solutionis in iuditio nō opposuit,vel nō ꝓpo

fuerit, cur a snia sibi auferete exceptioné nó appellauerit, arg. C. ó pscrip. & excep. l. cũ nó pscr. & C. sent. resc. nó pos. l. ij. & C. de iur. & fac. ignor. l. error. & C. de excus. tut. l. qnquaginta, & ff. ad macedon. l. nam. & si & ff. sol. matr. l. ex diuerso. §. 1. & C. de re. iudic. l. ij. vel saltē cur post sniam exceptioné nó opposuit, qꝫ facere forte potuit arg. ff. ad macedo. l. tá. & si. & ff. sol. matr. l. ex diuerso. §. 1. qꝫ si non fecit, qđ potuit, sꝫ soluit, sententiá cõfirmare vr. vt. C. de re. iudic. l. ad solutioné, & C. qm. & quan. iudex. l. ij. § amplius eá, infirmare nó pót, qa qꝫ semel ab eo pbatũ é, amplius improbari nó pót vt. ff. ó neg. gest. l. põponi⁹. & ff. de success. edic. l. 1. §. decretalis hęc sunt, quę pro ista parte possunt competenter allegari.

SOLVTIO ET DISTINCTIO.

¶ SED his omnib⁹ omissis sic distinguá. Utrũ in priori iudicio opposita fuerit solutionis exceptio, an nó, si opposita fuit amplius nó audietur. vt. ff. de pdit. l. 1. l. si is q & ff. ó nouation. l. si qs. ná si in priori iudicio de solutione fuerit tractatũ, & nihilominus, p debitoré pnũciam⁹, ampli⁹ eá nó pót deducere in iudiciũ: nec me mouet, qꝫ nó appellauerit, quasi de inani vel falso chirographo, fuerit iudicatũ, vt. C. de transact. l. si ex falsis, & l. pen. & C. de si. instru. l. vlt. & C. si ex fal. instr. l. ipse qa idē é. Si vero ó solóne in iuditio p obliuioné qsitũ nó fuerit. Tũc distinguit. Utꝝ chirographi tm̃ tenoré iudex sequut⁹ fuerit, & iudicauerit alias p imprudentiá vel dolo malo, an instro omsso p creditore pnũciauerit. In primo. n. casu pbádo instrꝫ fuisse inane vsqꝫ ad xxx. annos: ad repetitioné admitto. In scđo vero casu distinguo, vtꝝ creditor dolo fecerit, an ipse similiter solónis oblit⁹ fuerit. In primo. n. casu exceptioné añqꝫ soluat & repetioné saltim p actioné de dolo pcedo. vt. C. de trásact. l. sub prextu & ff. de dolo l. seru⁹. l. cũ a te. In scđo vo creditoré absoluo. Sꝫ i vtroqꝫ iudicé pdéno ðbitori, vel i litis extimationé si dolo, vl i qꝫtũ iudici videat, si p iprudentiá: vt istit. ó obl. q ex. qu. ðlic. & ó pena iud. q ma. iud. Quidá vo ita, simplr distinguũt. Utꝝ ipse creditor postea agat, an heres ei⁹, vt si creditor repellat, si heres nequaqꝫ: qa ista potuit ignorare debitoré soluisse.

QVÆSTIO CXXXXII.

142 AN OBLIGATVS DEFERRE PECVNIAM BOnoniam scolari, si inde recesso deferendam alteri dedit, sit liberatus.

GAIVS Seius filio suo, quam Bononię putabat degere gratia studiorum per quędam nuntium misit pecuniaꝫ dans ei in mandatis vt Bononiam pecuniá filio suo portaret,

qui acceptam Bononiam portauit, verum quia scolaris p̃cli batus dicti Gay filius iuerat Salernũ pro discẽda fisica, dict⁹ nũcius quẽdã Salernitanũ Bononię reportare volentẽ inue/nit, ipsiq; pecuniã tradidit soluendã p̃dicti Gay filio, q dũ eas portaret, in latrones incidit, & spoliat⁹ pecunias perdidit. Nũc Gaius Sei⁹ ꝯ nũcium, cui pecuniã tradidit Bononiã d̃feren dã, mandati actionem intendit. Quęritur quid iuris sit.

QVQD TENEATVR CVM EFFECTV.

QVOD teneat̃ cũ effectu in primis ea rõne ꝓbat̃, qa in culpa fuit excedẽdo fines mãdati arg. vt. ff. mãd. l. diligenter. Scd̃o qa negligẽter versatus in pecunia mittẽda fuit arg. vt. Tertio qa debuit, & potuit ꝓspicere hoc euenire posse, arg. ff. loca. l. si qs domũ. Quarto qa longius portare fecit, q̃ȝ esset sibi iniun ctũ. vnde dolo fecisse vr̃. ff. cõmo. l. in rebus. Quinto qa ꝯ vo luntatem mandatis hoc fecit, nã hoc ipso, quod pręcępit por/tandam Bononiam, ne alio deferretur, prohibuisse videtur, arg. vt. ff. comod. l. v. §. interdum.

EXADVERSO

CONTRARIVM aũt suadere vr̃ in primis bona fides nũ/cij, q portabat pecuniã, sc; ne fili⁹ Gaij fame p̃iret arg. vt. Se cũdo qa fidũ, & diligentẽ, p quẽ mittebat, existimauit: vt. ff. co/mod. l. argentũ. Tertio qa casus fortuitus intercessit, arg. vt. de pign. act. l. quę fortuitis. Quarto qa sufficit vtiliter cęptuȝ negociũ, q̃uis diuersus exit⁹ sit sequut⁹ arg. & ff. de neg. gest. l. sed an vltro. Quinto, qa nõ Bononia, sed filius fuit cã prin cipalis portandi pecuniã, g̃ & alibi, vbi fuerit filius licite defer ri potuit: arg. vt. Sexto qa portare vr̃, q p aliũ hoc facit. arg. vt. Septimo quia eadeȝ modo peritura erat etiam si ipsemet detulisset pecuniam. arg. vt.

SOLVTIO

MIHI ergo sine preiuditio melioris sententię videtur dictum nuncium, nisi aliud ageretur, vltra Bononiam pecuniaȝ por tare non cogendum, si igitur alteri fideli, & diligenti portandã filio mandantis commisit pecuniam, quasi hoc ex mittẽtis vo/luntate processerit absoluendum pronuncio.

FINIS.

SVMMARIA QQ. PYLEI CVM PRINCIPIO CVIVSLIBET. Q.

1	AN OMNIS de vniuersitate debeat de calumnia iurare.	BONONIENSES
2	An Iconomus, qui forma non seruata rem ecclesię alienauit, possit vendicare.	ICONOMVS.
3	An stipulatio, si Titius moriatur, eo occiso committatur.	EGO STIPVlat°
4	An obligatus domum edificare, & in eā dominū recipere, ea destructa cogi possit ad reedificandum.	LOGAVI TIBI AREAM
5	An debitor soluendo creditori reprobā pecuniā liberet.	IN ALIA qōne.
6	An soluens pro T. Ne damnum pateretur, possit solutū repetere, & qua actione.	CVM Secundum.
7	An procurator mittendo pecuniam domino per nuncium prohibitum teneatur actione mandati.	QVÆRITVR VTRVN.
8	An fratres, qui per annos .l. soluerunt portoriū tanq̄ vna familia, postq̄ diuisi sunt, etiam teneātur soluere tantum vt vna familia, an vero vt plures secū dum cōsuetudinē portorij, sicq̄ an in hoc pręscriptione adiuuentur ob eam solutionem quinquagennariam.	QVIDAM Dñs.
9	An colonus obligatus ad quartam partem omniū redditum excepta lapidicina teneatur ad quartā calcis confectę ex lapidibus ipsius lapidicinę.	IN ALIA QVÆSTIONE
10	An facta denunciatione domino molendini, vt clausuras tolleret, quę damnum dabat, liceat propria auctoritate eas destruere, & an aliqua detur actio contra destruentem.	TITIVS CVM in publico flumine.
11	An edificans molendinum in publico flumine possit cōtra cōstruentem aliud molendinum cursus aquę impeditiuū aliquam actionem intentare, & quomodo sit illi consilium.	ROLANDINVS
12	An Medicus conuenta mercede recepta pro cura podagrę, quā sanauit, iterum medelā prestare teneatur podagrario recidiuanti.	QVIDAM PODAgrarius.
13	An pupillus maior factus testimonium perhibeat d' his, quę in pupillari ętate vidit.	QVÆRITVR vtrū Pupillus.
14	An solutio procuratori morienti facta liberet debitorē.	LVCIVS Tit. Ga. Scio

SIXTVS CVM REM. 15 An in pignoratitia senten[illegible] lata contra Dominū rei in fauorē creditoris ni[illegible]entis hipothecā prosit debitori pignorat ori con uento deinde a dño rei vēdicatione.

EPISCOPVS MVTINEN. 16 An castro dato in feudum alicui etiam data & concessa Iurisdcti o videatur.

IDEM MVTIN. EPISCOPVS. 17 An soluens pro parte sua can onem, altero non soluente, in pęnam caducitatis incidat.

FILIVS FAMILIAS emācipatus. 18 An filius succedens patri in feudo conditionato iuret fidelitatem domino et ꝓ su um primum dominum.

BONVS ACCVRS. 19 An certo loco promittēdo vagando per orbem vbique repertus possit conueniri.

MINOR. 25. ANN. 20 An minor 25. annis vendens cum decreto, & iurās nō contrauenire possit conqu eri se lęsum in dimidia.

RVSTICVS q̄ ꝑter. 21 An Colonus, qui vltra debitam pensionem longissimo tempore pręstitit seruitia ad illa pręstāda cogi possit.

TVCIVS TITIVS GAIO 22 An promittens primū ancillaꝝ partū Titio, & Meuio, primum Aretusę Ancillę Ar etusa prima pariēte debeat primo, vel secundo partu m dare, & quis eorum pręferatur.

TITIVS AMORE. 23 An habens rem cū nupta supposita loco virginis amatę possit de adulterio accusari.

ODERICVS. 24 An promittens Titio omne defensionem contra hominem prestare, etiam contra se ipsum ad eam teneatur.

BIGNOTVS. 25 An Fideiussor, qui ante fide iussionem fecit pactum de se non obligando cum ipso creditore, fideiussione sequuta teneatur non obstante pacto.

BERNANDVS 26 An Aduocatus promittens patrocinium in causa honorario conuento, etiam in causa appellationis obligatus intelligatur.

LVCIVS TITIVS cum vellet. 27 An Titius contra eum propter cuius diffuasionem sibi a Meuio non fuit donatum agere queat.

QVIDAM VASSALLVS. 28 An Vassallus cadens a possessione feudi, & per annos xxx. tacens domino contra possessorem obtinente possit ad recuperationem feudi a dño factam agere.

LVTIVS TITIVS MVTVAVIT. 29 An stipulatio pęnę, si die statuta centum non soluātur, committatur si pars centum fuerit soluta, sed nō totū.

QVIDAM HIEROSOLYMAM. 30 An mandatum causa cuiusdam absentię factum duret reuerso domino, iterum se absentante, adeo quod alienatio, vel gestum tempore secundę absentię vigore illius mandati valeat.

LVTIVS TITIVS. 31 An Fideiubens pro Seio apud Sempro. si pecunia nōdum numerata detecta inopia debitoris denūciat creditori, ne pecuniam mutuatam numeret, isq; denunciationem contemnat, & soluat, possit eueniente casu a

Creditore

Creditore conueniri.

32 An Venditor Fundi, qui sibi arborem reseruauit, si illa desiccata radices repullulent, possit super nouellis arboribus ius aliquod pretendere. — QVIDAM FVNDVS

33 An Filius, qui paternam hereditatem cum beneficio inuentarij acceptauit possit fundum maternum a patre alienatum vendicare. — PATER FVNDVM MATERNVM.

34 An dominus serui possit contra vsucaptorem legis aquilię actionem intentare, si ante vsucapionem impletam damnum fuerit seruo datum. — QVIDAM SERVVM

35 An debitor pecunię mutuatę, si tempore restitutionis deterior facta sit, illamque sic restituat, huiusmodi solutione liberetur. — QVIDAM CREDItor Lucensis.

36 An filius, cui obuenit in partē Salinaria cū alteri furnus contigerit, possit fratre prohibente furnum de nouo construere. — QVIDAM SALINARIAM.

37 An pupillus contra tutorem agere possit, qui sibi totum legatum procurauit, quod etiam pupillo testator legare volebat. — QVIDAM DVM EXTREMÆ.

38 An Emptor conueniri possit ex dolo mediatoris in ipsa venditione commisso. — IN HAC QVÆSTIO

39 An falsus Procurator, qui in causa mota contra Titiū succubuit, si a domino cuius mandatum falso asserebat, heres instituatur, possit vti heres denuo Titium molestare. — QVIDAM FALSVS

40 An receptio, vel examinatio Testium possit fieri ante litis contestationem. — IN PRÆSENTI questione.

41 An Creditor ammisso pignore sibi a debitore dato debeat probare ammissionē, An debitor, quod in eo dolo versatus sit creditor. — OBLIGAVI TIBI.

42 An vendens terrenum, quod habet in tali loco, cū altera pars esset publice occupata in aggeribus, intelligatur etiam occupatam vendidisse. — BONONIESES. cum Ciuitatem.

43 An sententia appellationis per Imperatorem lata parte non citatā valeat. — CVM QVÆSTIO verteretur.

44 An Rosella possit accusari de adulterio commisso cum Rom. Pontifice, et talis accusatio de Iure subsistat. — ROSELLA ACCVSATVR.

45 An Fideicommissarius, cui relictum fuit fideicommissum per hęc verba Filiam meam coniugatam heredem instituo grauans eam per fideicommissum vt Titio restituat saluo eo, quod Marito relinqueret, Si filia moriatur et omnia Marito relinquat, habeat ius aliquod contra D. Maritū vigore dicti fideicōmissi. — PATERFAMILIAS fecit testamenta.

46 An pręsens rei suę alienationi et non contradicens sibi — ALIQ. PRESENTE

		preiudicet.
ADVERSA PARTE	47	An Testium productio facta citata parte, & non reperta valeat.
QVIDAM PATERFAMILIAS.	48	An Molendinarius vigore pacti cum patrefamilias de molendo in perpetuum ipsi, & suę familię: Patre familias mortuo, & filijs diuisis, teneatur separatim omnibus molere.
TVTOR PVPILLVM	49	An pupilla iuste petat a tutore Marcham Argenti ab ipso acquisitam in firmandis nuptijs ipsius pupillę.
QVÆRITVR vtrum ille	50	An ille, cui est assignata pensio percipienda habeat illud quod ex renouatione percipitur.
LVTIVS TITIVS Gaio.	51	An emphiteota soluendo pęnam liberetur, si in casu contrauentionis illam promisit.
GAIVS LVCIVM Titium.	52	An filius interfectoris ab occiso heres institutus ab hereditate repelli possit si mortem defuncti non vendicauerit patrem de homicidio accusando.
QVIDAM FEVDATARIVS.	53	An filius Inhabilis ad seruitia feudi pręstanda succedat vna cum fratre habili, si ęqualiter sit cum eo heres institutus.
QVIDAM CVM ALTERIVS.	54	An aduocatus facto pacto de centum lucrandis in casu victorię, & .50. in casu succumbentię, si litis transactio eo inscio facta sit, centum possit exigere.
LVTIVS TITIVS dum laborat.	55	An Mater, quę dum testamentum conderetur, recusauit velle esse heredem filij, & propterea fuit extraneus institutus, possit non obstante recusatione hereditatē pretendere: & testamentum impugnare.
QVIDAM SVAM Aream.	56	An rusticus accepta terra, vt vineam plantaret certa parte fructuum promissa, vinea plantata cum multis fructib⁹, vltra fructum vineę teneatur etiam ex arboribus insitis partem fructuum dño prestare.
GAIVS PATRE consentiente.	57	An pater familias, qui filio morienti consensit vt vxori centum causa mortis donaret, si filius conualuit, possit eo inuito donationem reuocare, vel consensus vtriusq; requiratur.
TITIVS MANELLAM	58	An pater, qui nuptui tradidit filiam dando in dotem duo prędia, & alia duo possidere sinendo, si mortuo marito, secundo nubat promittendo quicquid prior maritus in dotem habuit, teneatur etiam duo prędia consignare possidenda prout primo marito pmiserat.
QVIDAM NOMINE verisimilis 39.§.	59	An falso asserens se Procuratorem Titij si succumbat Titijq; heres factus iterum agens exceptione rei iudicatę repelli possit.
LVCIVS CVM ESSET Bononię.	60	An mandans tribus, vt vendant eius bona stabilia si vnus vendat alteri eorum bona fide possit rem vendi

ram vendicare.

61 An promittens acquiescere sententię T. Datis pignoribus, eo inique arbitrante possit agere ad restitutionem pignorum quasi in causa propria laudauerit. CVM GAIVS SEIVS

62 An coheres rei alienę in diuisione alteri obuenientis p/missa euictione, si eidem coheredi obligato de euictione titulo permutationis tradatur aliquo non dicto de euictione: si euincatur conueniri possit ab eo de euictione. SVCCESSORES in cōmuni.

63 An mutuans pecuniam ei quem male consumpturum putabam licet euentu aliter successerit habeat pecunię mutuatę repetitionem. MVTVAM PECVNIAM.

64 An emphiteosis cadat in totum, vel in partem, si frater cesset in solutione canonis per biennium & alter offerat soluere partem cessantis ecclesia nolente recipere. DVO FRATRES cum fundum.

65 An ingrediens Monasterium cū bonis suis absq; vxoris voluntate si ab vxore reuocetur a religione, bona oblata monasterio repetere queat. QVIDAM INGRESSVS.

66 An nepos ex fratre preteritus vna cum matre tacente, & consentiente, agat contra patruum pro sua virili portione dicendo testamentum nullum. CVM ESSET CONsuetudo.

67 An pactum factū inter fratres q castrū ad masculos tantum perueniat includat sororem institutam nulla existente sobole. LVTIVS TITIVS cū hereditatē.

68 An venditio facta de predio lege apposita, ne alienetur, alienatione subsequuta prestet actionem aliquam contra emptorem, vt restituere teneatur, & quan. PRÆTVLIMVS huic.

69 An Commodatarius, qui ex pacto recipit in se omnem casum de casu fortuito conueniri possit. SEQVITVR ALIA questio.

70 An Venditor equi retrogradi, cum bonum affirmasset, teneatur ad damna emptoris ab hostibus propterea oppressi. LVTIV, TITIVS, Gaio.

71 An promittens defendere certa bona pro certa mercede si per eum non stat, & in defensione preueniatur, possit mercedem petere. IMPERATOR CVM transitum.

72 An dans molendinū cū Insula pro certo canone q̄libz āno & ab accipiente nouū construatur possit duplicatum canonem petere. DANS MOLENDInum.

73 An Titius, qui venando tuū ceruum cepit, qui apud ipsum depositatus aufugerat, teneatur dn̄o restituere. CERVVM MEVM mansuetum.

74 An legi commissorię in pignore liceat cum iuramento, renunciare & huiusmodi renunciatio valeat. ACCEPI MVTVAM pecuniam.

75 An prescriptionis interruptio inducatur ex sola verbali petitione absq; libello coram pontifice facta, CVM PRÆSCRIPsisset.

QVÆRIT VTRVM	76	An Testibus sit credendum, qui dictum affirmant nullam allegando scientię causam.
HENRICVS DE Guarda.	77	An bona acquisita per Monachum, qui aufugit a primo Monasterio, & in aliud se transtulit. Acquirātur primo, a quo recessit, an secundo, in quo mortuus est.
IOANNES MARtinum.	78	An venditor agat contra emptorem absq; restitutione pignorum, vbi eius procurator ad vendendum acceptis pignoribus habuit fidem de precio & aufugit.
LVTIVS TITIVS fundum suum.	79	An locans fundum pro certa mensura frumenti, ea postea per statutum diminuta possit a conductore petere secundum primam mensuram.
CONTRA LVCIVM Titium.	80	An bona translata in ecclesiam incohata pręscriptione contra priuatum dominu3 defendi possim priuilegio quadragennarię pręscriptionis ecclesię competēti.
LVCIVS CVM HAberet domum.	81	An habens domum ruinosam conueniendo cum vicinis de ei⁹ demolitione pro scutis centū. Si terremotu, vel alter ceciderit, possit vicinos cogere ad centum soluenda.
GAIVS SEIVS Lutio Titio.	82	An pmittēs Titio centū si morā extra ciuitatē Bononię p triēniū fecerit, si Titi⁹ in eo triēnio p.l. dies iterpolatos fuit Bononię possit cogi ad soluendum.
PRINCEPS CAVsam delegauit.	83	An ratihabitio principis conualidet trasactione3 factā super appellatione, quę interponi non poterat.
QVODDAM MOnasterium.	84	An Monasterium ab epo exemptū vt nil pręstare tenetur nisi voluntarie: dando annuum quid per annos 40. possit postea allegare priuilegiū exemptionis suę.
CONSVETVDO erat i puīcia.	85	An institutio generalis facta a pre instituēte filios suos heredes includat filias fęminas dotatas stante cōsuetudine, q non succedant.
LVCIVS TITIVS cū Magfatus.	86	An creditor posit propria autoritate bona sui debitoris capere vt sibi satisfiat, sine licentia Judicis cum illius copiam non haberet.
SED EX HAC questione.	87	An creditor supradictus sibi ius dicens creditum suū amictat, & quomodo.
QVIDAM FILIVM suum.	83	An filius in re certa institutus heres vel pręteritus possit testamentum patris rumpere cum vniuersaliter nō fuerit heres institutus.
QVÆRITVR vtrum dos.	89	An dos profecta a patre filia defuncta in matrimonio liberis existentibus debeat reuerti ad patrem, an ad filios pertineat.
QVIDAM DECEdens.	90	An pupillus possit recusare expensas facta per tutorem in domo altius illam tollendo allegando non esse expensas necessarias.
BONAcursi⁹ cū eqs:	91	An commodans equum de illis, quos in pascuis habe

bat, si post vsum in eodem loco fuerit conductus, & re ictus a lupis occidatur, possit pro suo dãno agere.

92 An emphiteosis accepta pro se & filijs in tertiam generationem altero cum filijs, & altero absque filijs mortuo pro dimidia ad ecclesiam reuertatur. — LVTIVS TITIVS ab abbate.

93 An stante cõsuetudine quod Canonici seculares in primis sex annis habeant dimidium prębendę, & postea integram, si priuentur, & postea restituãtur transigendo, quod loco medię prębendę centum haberent, Nouitij elapsis annis sex. possunt ducentum petere vigore primę consuetudinis. — LONGEIVS RE tro tempore.

94 An filius, cui obuenit in partem feudum, si frater, cui obuenerant predia vicina dicto feudo, velit edificare turres, valla, & similia possit ipsum licite prohibere. — QVIDAM PROuincialialis.

95 An Instrumentum in totum falsum presumatur, si in parte ipsius reperiatur mendacium. — QVÆRITVR vtrum instrũmi.

96 An Iudex qui tulit sententiam contra reum, si hęres instituatur a reo, possit in causa appellationis iam ab ea sententia interposita procedere impugnãdo sententiã a se latam, an exceptione doli per actorem repellatur. — CVM LVCIVS apud Seium.

97 An vassalus feudi possit in feudo per substitutam personam seruire & nil ipsi possit obijci. — QVÆRITVR VASsallus.

98 An Commodatarius teneatur ad damnum equi occisi ab ipso comodatore concurrenti cum eo in pugna ab ipso cepta cum alijs. — LVTIVS TITIVS Gaio Seio equũ.

99 An filius, quem due mulieres contendebant vendicare in filium, & mortue sunt, possit ambabus vt matribus ab intestato succedere. — CVM DVÆ MVlieres.

100 An vxor hipotecaria agere, vel exceptionem doli obijcere contra fratrem viri sui premortui pro bonis, que simulate viro cupienti illam in vxorem alias non habituro donauit, pro suis dotibus queat. — LVCIVS TITIVS A parentibus.

101 An dominus, qui denunciauit procuratori constituto ad vendendum, ne fundum venditum traderet, cum tradiderit, possit agere contra emptorem, & fundum vendicare. — MAMDAVI PROcuratori meo.

102 An princeps, qui omnem iurisdictionem castri in ecclesiam contulerat, possit postea rescriptum municipibus concedere in eodem castro sibi eligendi rectorem. — REX FRANCIÆ castrum.

103 An si duo fratres rogati restituere superuiuẽti sunt si sine liberis decedant, possit alter decedens, sine liberis heredem ecclesiam instituere in preiudicium superuiuentis fideicommissarij. — PATER FAMILIAS stum extreme.

104 An emens bona fide mulam a domino conuentus, si in — CVM Prouĩali cuidã

terim morte naturali moriatur, veniat absoluendus.

CVM DVO MILites. 105 An captiuus, qui fuit a suis propinquis vi exemptus plurimis illatis damnis cum in carcere detineri, teneatur ad resarciendum illata damna hosti suo.

QVIDAM DIVISA cum fratribus. 106 An fratres contra fratrem, qui mulieri causa habendi eam in vxorem iurauit se non esse filium eius, cuius hereditatem cum fratribus diuisit: possint agere repetendo partem illi datam in diuisione.

QVIDAM PARIsiensis. 107 An obtinens licentiam construendi furnum pro certa annua mercede possit conueniri, si loco furni tabernã construxerit.

VVLGO QVÆRI solet. 108 An Iudex secundum allegata, & probata? An secundũ conscientiam iudicare teneatur.

DVO FVERVNT Argentarij. 109 An socius, qui remisit partem debiti debitori, si alter socius vigore solidi totum exigat, diuisa societate possit suam partem exactam petere a socio non obstante ea remissione.

GVILERMVS CENturio. 110 An emphiteosis sine scriptura concepta per solutionem canonis per 30. annos ex inualida fiat valida: vt emphiteotam tueatur a domino repetente.

FERRARIENSES Raynerio als Pregnanẽses. 111 An feudum datum cum pacto, ne alienetur alias cadat alienans ipso iure facta alienatione alienante citato, & mortuo, si filius recuperet ante litem contestatam, debeat omnino ad dominum redire.

LVTIVS TITIVS Gaio Seio. 112 An locans equum, & mandans reddi Bononię Meuio stipulanti sub pena ab eo conductore sibi reddi, possit reuocare illud mandatum ita quod conductor Meuio ad penam, si equũ illi nõ reddat, nõ teneatur.

MONASTERIVM S. Petri. 113 An alienatio rerum immobilium monasterij facta cum cã absente abbate episcopi autoritate, valeat, vt annullari non possit.

D. DE SAXOLO 114 An Titius volens perducere aquam ad eius molendinum possit per terram alterius eo inuito pro vt antea solitus erat.

CVM ESSET CONtrouersia. 115 An quis dicatur contrauenire transactioni, si bona, quę nullo mõ petere, vel in illis se intromittere ꝓmisit: petat in causa comparẽdo cõtra tertium: qui ea obtinuit donec reus pareret iudicato.

QVÆRITVR IN hac qõne. 116 An venditor teneatur pręcise ad rem tradendã, an sufficiat interesse prestare.

D. BERTA. 117 An testamentum factum a Berta interrogante altero, & nominante heredem ac legatarios, & ipsa annuente, & confirmante, valeat de iure.

MINOR xxv. annis. 118 An minor agens, vt iterum sibi soluatur precium, rei suę

sine decreto iudicis venditę teneatur probare, se non factum ex eo locupletiorem, an vero incumbat onus reo probandi contrarium.

119 An Rusticus, qui longissimo tempore duos denarios ecclesię soluit teneatur ostendere bona ex qb⁹ soluat. RVSTICVS Quidã.

120 An is, qui promisit genero cum iuramento filiam suã, quam ei dabat in vxorem, heredem facere vna cum filio: sine metu periurij possit totum relinquere filio. QVIDAM Burgeñ.

121 An & quando frater teneatur communicare in diuisione cum fratribus domum emptam viuente patre. VIVENTE PATER familias.

122 An si filius patre inscio pignoret domum per ipsum acquisitam. Patre mortuo sui filij possint se tueri cõtra creditorem allegantes nullitatem hipothecę. HANC ITAQVE domum.

123 An dicti filij se defendentes possint tempore messium & vindemiarum in ius conueniri & dilationem ea de causa obtinere. TERTIO LOCO queritur.

124 An Episcopus Bononieñ. a cuius sententia fuit appellatum ad Archiepiscopum Raueñ. possit, si Archiepiscopus Rauen: fiat: eandem causam in appellationis instantia iudicare. BONON. EPISCO.

125 An Vsurarius qui imminente morte Sacerdoti iurauit in confessione vsuras de cetero non exigere, & extortas restituere, conualescens possit eas petere non obstante iuramento. QVIDAM FEONERATOR.

126 An in penam trahentis aliquem in ius corã iudice extero incidat is qui vocauit, si ante litem contestatam destitit. DICTVS ITAQVE fęnerator.

127 An hęreticus donans ius, si qd̃ habet in hereditate paterna reuersus ad fidem, possit repetere bona paterna a possessoribus eorum. QVIDAM SENEN.

128 An stante Mandato facto tribus ad vendendum, Alter ex eis possit emere ab vno eorum. ARNALDVS DE calidis.

129 An secundus maritus qui habuit in dotem omnia, quę habebat primus vir, possit petere fundum possessum a primo marito extra dotem. BEBIVS MARTELLUS ã. 57.

130 An minor manumissionem cum iuramento factam non seruata solemnitate possit reuocare. FILIVS ABBATI.

131 An donatio facta loco pio, & religioso cum expressione, q̃ donat pro remedio animę suę, & parentum suorum, sit inter viuos, An causa mortis, & sic possit reuocari. PISACVS DE ROBERTIS.

132 An supradicta donatio valeat sine insinuatione vltra legitimum modum de iure subsistat. DONATIO FACTA hospitali.

133 An dominium vtile acquiratur ex solo contractu facto loco pio seu religioso. DE TERTIA VERO questione.

Finis.

P. M.

INDEX IN QVAESTIONES PILEI IVRE CON. AC GLOSATORIS MODICENSIS, ALPHABETICA SERIE OMNES SENTENTIAS

omniaq; notu digna complectens nunc primum in lucem uenit.

Fructibus

Princeps

Finis.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk.

Omnes sunt Quaterniones pręter Kk est Sex cartarum.

Romę apud Antonium Bladum Impressorem Cameralem.
ANNO DOMINI M D L X.